

TRPKÝ ÚDĚL

**Výbor dokumentů
k dějinám
německé sociální demokracie
v ČSR
v letech 1937–1948**

Editorka
HANA MEJDROVÁ

C 98 - 03930

Ústav mezinárodních vztahů
Praha 1997

Leta 1945–1948 jsou lety, kdy skončilo mnohasetleté soužití Čechů a Němců ve společném státě. Příčinou tohoto katastrofického vyústění dávného vztahu – tu bojovného, tam smírného, vcelku však produktivního – nebylo ovšem až samo vysídlení sudetských Němců. Příčina tkvěla v předchozí nacionistické expanzi, těmito Němci ve veliké většině podporované, tj. v rozbití Československa, v brutální okupaci českých zemí, v rozpoutání druhé světové války, jakož i v záměru a částečně už uskutečňování likvidace Čechů jako národa. Tato skutečnost nemůže být zastíjena ani jejím popíráním, ani snahou německých nacionálně konzervativních sil dělit vinu napůl, ve smyslu rovnostářského „na jedné straně – na druhé straně“, natož vydáváním roku 1945 za počátek všeho zla.

K celému tomuto komplexu přistupuje dnes česká historiografie (nebo přinejmenším její nemalá část) už bez poválečné vítězné euforie, ale kriticky. Vysídlení sudetských Němců chápe nejen jako odvetu za kolektivní vinu sudetské „Volksguppe“ na přípravě Mnichova, okupace a války, ale především jako součást aktů, které měly Německu do budoucna zabránit v potenciálním rozpoutání další expanze za pomoci německých menšin ve státech středověchodní Evropy. Chápe je nejen jako národní úspěch, ale i v jeho záporných stránkách, mezi něž patří i křivdy způsobené nevinným lidem.

Jak ze sborníku vyplývá, je takovýmto záparem exploze extrémního českého nacionalismu, který se prosadil proti původním antifašistickým hlediskům odboje. Je sice fakt, že se tak stalo i v jiných zemích antihitlerovské koalice, to však nás nezbavuje povinnosti podívat se do zrcadla. Důsledky extremismu se totiž kromě známých a poluotrávených excesů tzv. divokého odsunu projevíly zejména na osudech sudetoněmeckých antifašistů – sociálních demokratů, komunistů i křesťanských sociálů a liberálů. Sborník vydávaný dr. Hanou Mejdrovou s podporou Nadace Friedricha Eberta je věnován osudům sudetoněmeckých sociálních demokratů. Tematika jejich odchodu z ČSR představuje nejen jedno z bílých míst naší poválečné historie, ale pro nás i téma palčivé a smutné.

Tuto hrdě stáli proti Hitlerovi i Henleinovi, a to i v nejtržších dobách mnichovských i okupačních. Jejich pozice byla přitom ještě těžší, než tomu bylo v českém případě. Jestliže Čechy stimuloval v protifašistickém boji moment vlastenecký, záchrana národa a státu, pak němečtí antifašisté z Čech a Moravy trčeli jako osamělý ostrůvek v moři exaltovaného nacionalismu vlastního národa. O to více byli vystaveni nebezpečí, o to větší nároky byly na ně kladeny.

O jejich postojích a zápasech na obranu československé demokracie podává jistý obraz první kapitola předkládaného sborníku. Není to obraz úplný, spíše příspěvek k němu. Přesto dokumenty v něm obsažené naznačují, že se sudetoněmeckými antifašisty (také z „Říše“) spolupracovali především demokratické kruhy kolem prezidenta Beneše a že sudetoněmečtí antifašisté – v daném případě sociální demokraté – zase byli v třicátých letech pevnou součástí fronty na obranu republiky, i když přitom museli zažít leccos trpkého.

Druhá kapitola sborníku je věnována období nacistické okupace. Po pravdě řečeno je dokumen-

**Moc předsudků a stereotypů je tím větší,
čím nižší úroveň má opravdová znalost.**

(J. Šestákova: Umění žít s konfliktem,
Respekt, č. 15, duben 1996)

tárně chudší než první, a zejména pak třetí kapitola. Souvisť to s utajením odbojového dění a s dosud jen slabým zpracováním sudetoněmecké tematiky v české i německé historiografii. Dalo by se namítnout, že je zpracována alespoň historie sociálnědemokratického exilu. Sborník je však tematicky zaměřen na domácí půdu a prostředí. Pokud jde o exil, je možno odkázat na již vydané dokumenty a monografie z pera M. K. Bachsteina, D. Brandese, F. Prinze, J. Vondrové a dalších.

Těžšíše sborníku je ovšem v jeho třetí a nejlepší části, věnované osudům sudetoněmeckých antifašistů, speciálně sociálních demokratů, v letech 1945–1948. Je pravda, že českoslovenští Němci byli zbaveni státního občanství, mohli ho však podle prezidentských dekretů /zákonů dostat zpět. Splnit podmínky k eliminování tzv. vyvratitelné domněnky viny, podle něhož se toto zpětné získání řídilo, bylo však obtížné: žadatel musel o svém antifašistickém postoji sám vyhledat a předložit důkazy, což kromě obtížnosti nebylo právě důstojné. Navíc byla dekrety formulace podmínek až extrémně přísná: „Osobám spadajícím pod ustanovení § 1 (Ústavního dekretu z 2. srpna 1945), které prokážou, že zůstaly věrny Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému, a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachováva se československé státní občanství.“ (Dekrety prezidenta republiky 1940–1945, vyd. Karel Jech a Karel Kaplan, Praha 1995, I, Dok. č. 21).

Ze znění Dekretu a potom i z prováděcích vyhlášek a nesporně praxe v rozličných okresech vyplývalo, že Henleinovi a Hitlerovi sudetoněmečtí odpůrci, kteří nebyli činní při obraně republiky, v odboji nebo v československém zahraničním vojsku (resp. britských vojenských jednotkách) a pouze setrvali ve svém přesvědčení, vlastně neměli nárok ani na přiznání statutu antifašisty, ani na získání československého státního občanství. Praxe sice nebyla vždycky tak přísná, na druhé straně však byla někde i dost bezohledná – podle místních okolností i podle potřeby mocenského boje v centru i regionech se v českých řadách našli radikálové, kteří dané mezery v legislativě tvrdě využívali.

Je pravda, že sudetští Němci, kteří získali statut antifašisty, byli na tom lépe než ostatní. Místo bílých mohli nosit červené náramenní pásky, měli lepší přiděly potravin, formálně právně zaručenou nedotknutelnost majetku, že jejich předci měli být přibíráni ke spolupráci s místními a okresními správními komisemi apod. Předkládané dokumenty však svědčí o tom, že to nebylo vždy dodržováno a že se pro Němce – antifašisty vytvořily takové materiální a zejména morální životní podmínky, že – a v tom je trpká ironie osudu – se raději rozhodli pro odchod z vlasti než pro setrvání.

Takovéto svědectví jistě dnes nezní nám, Čechům, příjemně. Musíme se však umět s ním vyrovnat a pokusit se o dorozumění právě s touto částí sudetských Němců. Prvním předpokladem k tomu je možnost a schopnost seznámit se s fakty, které musí být východiskem hodnocení. Úlohou sborníku, který vědomě není především vědeckou, kritickou edicí, ale má i popularizační úkoly, je tato fakta co možná přístupným způsobem zprostředkovat české veřejnosti. Proto jsou dokumenty překládány z německého originálu do češtiny, aby je mohl číst i čtenář německého jazyka neznalý.

Praha, duben 1997
Václav Kural

Téma sborníku vzpomínek a dokumentů, který sponzoruje Nadace Friedricha Ebarta, je dáno pochopitelným zájmem této osvětové a badatelské instituce o prohloubení znalostí o bývalé německé sociální demokracii v ČSR (dále DSAP) v době kritického konce první republiky, za války a v prvním poválečném období, respektive do konce pobývání jejich příslušníků na území tohoto státu.

Značná, především politicky motivovaná pozornost, kterou na sebe problém Němců z ČSR již delší dobu soustřeďuje, stimulovala u nás i v Německu rozsáhlou produkci na dané téma a jeho různé aspekty od odborných historických studií, statí a sborníků až po publicistické a memoárové statě. Je pochopitelné, že úroveň u tak značného rozsahu prací je velmi rozdílná a nejčastějším prořeškem bývá ideologická předpojatost nebo honba za lacinými senzencemi, úskali, která obvykle číhají na autory v oblasti tematiky, která je předmětem aktuálního politického zájmu. Důležitým prostředkem v boji proti mýtům a předsudkům, které plodí nekalifikovaná ličení – o záměrné falzifikaci nemluvě – je nepopíratelná výpověď historických dokumentů. Forma sborníku takových svědectví jevila se proto jako nejvhodnější způsob realizace zadání Nadace Friedricha Ebarta. Časové vymezení řídilo se především těmito hledisky: podíl německých sociálních demokratů na obraně ČSR v boji proti nacismu prokazují nejvýmluvněji leta 1937–1945, zvláštní kapitola byla přitom věnována období do Mnichova a další v říjnu 1938 až do konce války. O osudech členů DSAP po skončení války vypovídají dokumenty za období 1945–1948, tedy do konce pobytu většiny z nich na území republiky a do ukončení tzv. dobrovolného odchodu, organizovaného za účasti jejich zástupců.

Výběr dokumentů sborníku bývá určen možnostmi, které skýtají archivy, schopností editora při výběru dokumentů a rozhodnutím dát k dispozici vše, co může přispět k všestrannému objasnění daného problému. Pokud jde o rozsah, byla Nadace značně velkorysá a editorku nikterak neomezovala. Také dosavadní historická produkce poskytlá editore klíč při výběru a oceňování dokumentů. Poučením ji byly i záporné „vzory“ části dosavadní produkce, o nichž byla již zmínka. Last but not least, 40 let velmi omezené dostupnosti archivů, zejména k nové a nejnovější historii, skýtá badatelé ještě stále vzrušující zážitek objevování dosud „zakopaných pokladů“.

Takovým zážitkem byla práce v dosud téměř zcela nevyužitých částech archivu české sociální demokracie, (AČSSD), kde se nacházejí dokumenty oddělení, které organizovalo v letech 1945–1948 tzv. dobrovolný odchod německých sociálních demokratů. Také v archivu Kanceláře prezidenta republiky (A KPR) bylo možno nalézt dosud nevyužitá svědectví o činnosti DSAP za první republiky a osudů jejich členů po válce. Totéž se týká velkého bohatství fondů v Státním ústředním archivu (SÚA). Nemalý význam mají i Státní okresní archivy (SOA) a Okresní archivy (OA), kde jsou uloženy úřední dokumenty (soudní spisy, policejní hlášení ap.) a také memoárová svědectví místních pamětníků. Jen malá část byla zveřejněna v místních nebo okresních publikacích.

Editorka se při řazení dokumentů řídila pravidly pro vydávání novodobých historických pramenů. Až na nepatrné výjimky, které budou uvedeny a zdůvodněny v předmluvách k jednotlivým ka-

pitolám, jsou dokumenty řazeny chronologicky, podle data svého vzniku, memoáry podle data líčené události. V záhlaví dokumentů jsou pro orientaci čtenáře uvedeny základní informace ve formě regeštů.

Jak již v úvodní poznámce V. Kurala uvedeno, jde o publikaci určenou především širší veřejnosti, což mělo i vliv na charakter poznámek, které poskytují pouze základní informaci, určenou čtenáři-nehistorikovi. Tyto poznámky jsou uvedeny za informací o archivním původu dokumentu.

Editorka by chtěla zdůraznit, že hlavním iniciátorem myšlenky této publikace je historik Václav Kural a hlavní zásluhu o získání sponzorské podpory, bez níž by nebylo možno ji realizovat, má Emil Pluhař z Nadace Friedricha Eberta. Při přípravě sborníku byly editorce nápomocny historičky Milena Janišová a Květa Jechová. Zvláštní dík pak náleží vedoucí A KPR Evě Javorské a pracovníci SÚA Vlastě Měšťánkové, které ochotou a radou a pomocí mnohonásobně překročily povinnosti, které souvisí s jejich funkcí.

Editorka doufá, že se jí alespoň částečně podařilo splnit cíl, který si vytkla: přispět poněkud k prohloubení a upřesnění historického poznání a předložit českému čtenáři dokumenty, jejichž výpověď mu umožní pochopit složité procesy, které byly součástí dějin tohoto státu, a roli, kterou v nich Češi i Němci hráli.

*Praha, duben 1997
Hana Mejdrová*

DOKUMENTY

NĚMECKÁ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V ČSR V LETECH 1937–1938

ÚVOD

Německá sociální demokracie v ČSR získala v parlamentních volbách v roce 1920 11 % odevzdávaných hlasů, 44 % hlasů německých a 31 mandátů. V roce 1925 nastal značný pokles na 5,8 % odevzdávaných hlasů a 17 mandátů, který byl v roce 1929 poněkud vyrovnán na 6,9 % a 21 mandátů. Katastrofální pokles znamenaly však poslední parlamentní volby před druhou světovou válkou, v roce 1935. DSAP dosáhla pouhých 3,6 % a 11 mandátů. Jestliže byl předchozí pokles způsoben vnitřním vývojem v DSAP (rozkol po odchodu levice ke komunistům) a celkovým trendem, který znamenal oslabení poválečného boomu levice, v roce 1935 pak byl neúspěch socialistů, ale i ostatních německých demokratických stran jednoznačně způsoben nástupem Henleinovy Sudetoněmecké strany (dále SdP), která získala 15,2 % odevzdávaných a 64 % německých hlasů. Se 44 mandáty se stala nejen nejsilnější německou stranou, ale i druhým nejsilnějším členem československého parlamentu. Tento, pro celou tehdejší veřejnost šokující výsledek byl ještě překonán v obecních volbách, které se konaly od 22. května do 12. června 1938. SdP v nich získala asi 80 %, možná i více.¹⁾ Přitom nesmíme zapominat, že „se od podzimu 1937 SdP stala filiální stranou Hitlerovou podobně jako nacistická strana v Rakousku. Bez její asistence a aktivní pomoci by Hitler, který už v létě 1938 usiloval o rozpoutání války, nemohl vyvinout onen mezinárodní tlak, jenž v důsledku anglické, francouzské a rovněž italské ochoty k jednání vyústil v září 1938 v mnichovskou dohodu“.²⁾

Úspěchy henleinovců byly tedy výslednicí souhry mnoha okolností. Prohlížely se problémy, vzniklé v procesu dlouhodobého historického vývoje (nacionální averze, ekonomická struktura pohrani-

¹⁾ Výsledky těchto voleb nebyly již čs. statistikou zpracovány a různí autoři čerpají jejich výsledky z tisku. Autor i archivními dokumenty doložené memoárové práce z Břeclavska uvádějí poměrně důkladný přehled, u něhož však je vzhledem k charakteru pramenu třeba brát v úvahu pravděpodobnou snahu stranit SdP. V 53. 1 % obcí byla podána pouze kandidátka SdP (1456 z 2724 obcí), a volby v nich proto odpadly. Ve zbývajících částí proběhly volby ve třech etapách:

německé odevzd. hlasy	pro SdP	%
137 358	121 891	89,7
317 405	290 015	92,2
842 485	749 820	91,3

(Nikolsburger Wochenschrift, 1938, č. 24, in: S. Nováček, *Osudný rok v břeclavském regionu*. Břeclav 1989, s. 38 (dále jen Nováček, 1989). Někteří autoři jsou názoru, že henleinovci své úspěchy zkusovali a že získali 74 % (J. Procházka, *K problematice vystěhování německých antifašistů z Liberce*. Sborník pedagogické fakulty v Ústí n. L., historická řada, 1968, s. 145 (dále jen Procházka, 1968), ale i tento údaj je odvozen z místního komunistického tisku. Vzhledem k důležitosti, která bývá při hledání míry viny sudetských Němců na vítězství nacismu volebním výsledkům přisuzována, není myslim podstatné, zda SdP měla 70 nebo 90 %. Jak z některých dokumentů v této kapitole vyplývá (např. Dokum. č. 9, 13 a 15), i vedoucí osobnosti DSAP a aktivistických stran se domnívaly, že Henlein má šanci získat asi 80 %, že nebezpečí úplné porážky je tak velké, že bude lépe v některých místech nekandidovat, nebo volby odložit.

²⁾ *Konfliktní společenství, katastrofa, svolnění*. Náčrt výkladu česko-německých dějin od 19. století, Praha 1996, s. 19 (dále jen *Konfliktní společenství*..., 1996)

čí ap.), s drastickými následky soudobých událostí a faktorů (vliv hospodářské krize 30. let, nástup Hitlera k moci, orientace Chamberlainovy vlády ap.).

Dokumenty této kapitoly ukazují rozsah a složitost ekonomické situace v pohraničí i problémy spojené s jejím řešením. Shledáme též propastný kontrast mezi snahou německých sociálních demokratů, od vedoucích funkcionářů po místní odboráře, přispět k nalezení východiska, a mezi úsilím henleinovců, kteří ve spolupráci s říšskými nacisty vyostřovali maximálně stávající obtíže jako nástroj svého teroru hospodářského i politického. Nalezeme dále i doklady úsilí československých demokratických politiků o nápravu, v čele s prezidentem republiky.³⁾ I kdyby nebylo překážek, které stály realizaci těchto záměrů v cestě, státní byrokracie byla jen jejich částí,⁴⁾ je dnes s odstupem času zřejmé, že v roce 1937 – 1938 rozhodovaly o dalším osudu pohraničí i celé CSR zcela jiné faktory. Dokumenty, které jsou svědectvím snahy českých i německých demokratických politiků i statečnosti německých antifašistů a českých vlastenců v pohraničí, jsou mementem pro četné hledače viníků a mohou být prospěšné autorům seriálních analýz. Jsou i důkazem, že bezvýchodnost situace prokázala často až další průběh dějin, což je svým způsobem pro současníky štěstím.

Dokumenty této kapitoly také ukazují, jak se postupně zostřoval teror henleinovců do té míry, že již měli v místním a často i v širším měřítku větší váhu než státní orgány a zákony republiky. Vznikal stav, který nelze nazvat jinak nežli „stát ve státě“. Svědectví o této situaci byla zařazena v poměrně značném rozsahu, neboť nejsou jen svědectvím doby, ale především míry statečnosti těch, kteří nebyli v krajní nouzi a ohrožení života ochotni opustit své přesvědčení a ustoupit přesile.

Dokumenty z A KPR ozřejmují vývoj postojů především W. Jaksche, ale i dalších funkcionářů DSAP na různých stupních stranické a odborové hierarchie německé sociální demokracie. Ojedinelé umožňují i nazít její vnitrostraní vývoj. Tento pohled „shora“ doplňují dokumenty – zejména policejní hlášení, memoárová literatura, ale občas i dopisy prezidentu republiky – pohledem „zdola“, kde bylo třeba denně čelit nacistickému teroru. Objeví se nám tak mimoděk určitý konfrontační prvek mezi těmito dvěma vrstvami i zornými úhly. Ten je sice v dějinném procesu stále přítomen, ale v dobách krizových a ve stavu nejvyšší nouze nabývá ostřejší podoby. Výjimku z časového vymezení sborníku tvoří Dokumenty č. 1 a č. 4. První byl zařazen proto, že podává svědectví o vzniku organizace, jejíž členové náleželi k nejstatečnějším a také k nejpronásledovanějším odpůrcům nacismu z řad DSAP. O této organizaci, která je často zmiňována, a to zejména v memoárové literatuře, panují značné nejasnosti, jak pokud jde o název, tak i politickou orientaci. Dokument č. 1 a další osvětlí její vývoj, dobu změny názvu z Rote Wehr v Republikanische Wehr atd. Dokument č. 4 pochází již z roku 1936, tedy z doby mimo časové vymezení sborníku, ale podává velmi důležitý důkaz o sociálních podmínkách života německých obyvatel pohraničí, jakož i důkaz snahy německých odborářů přispět k řešení tohoto stavu.

³⁾ Mezi dokumenty z A KPR byla zařazena dvě hlášení (Dok. č. 14 a Dok. č. 18) ministerstva národní obrany o zakázkách německým firmám a ministerstva školství o stavu německého školství. Jsou to jen příklady z řady těch hlášení, která si KPR z prezidentova příkazu od centrálních úřadů pro posouzení situace vyžádala.

⁴⁾ V této souvislosti je třeba zdůraznit především roli ministerstva vnitra, vedeného tehdy členem pravicového křídla agrární strany J. Čermým. Zmiňují se o ni četné nářádky nebo přímé výpovědi v dokumentech této kapitoly. Svědčí o často tragických následcích směrnic, které brzdily činnost policejních útvarů při zajišťování bezpečnosti republiky a jejích občanů v pohraničí. Svědčí o praxi, která stranila spíše henleinovcům nežli antifašistům. V této souvislosti podává další svědectví Dokument č. 1 Dodatky, s. 231, jehož autorem je významný představitel českého kulturního i politického života první republiky Jaroslav Kvapil.

DOKUMENT Č. 1

Zpráva ministerstva vnitra z r. 1934 o postavení Rote Wehr a o změně dosavadního vztahu státních orgánů k této organizaci a o některých aktivitách RW, které dosvědčují její pozitivní vztah k republice.

Dne 14. června 1934 jednáno bylo o používání stejnokroje členy německé soc. dem. strany, tzv. „Rote Wehr“. Na dotaz, z jakého důvodu nebylo dosud trpěno vystupování těchto členů ve stejnokroji, bylo sděleno, že vycházelo se ze zásady, že nelze připustit okrojování členů politické organizace, a při tom přihlíženo bylo zejména též k tomu, že členové německé soc. dem. strany v Rakousku (Republikanischer Schutzbund) a v Německu (organisace „Rote Wehr“) používají téhož stejnokroje, jaký zavedla u nás německá soc. dem. strana, takže byla nasnadě obava jakési kooperace mezi příslušníky československými a zahraničními. Z toho důvodu nebylo až doposud používání tohoto stejnokroje trpěno a podřízené úřady byly poukazovány, aby v případech používání tohoto stejnokroje zakročily dle předpisů min. nař. z r. 1917.

Vzhledem k nynějším politickým poměrům má být používání tohoto stejnokroje trpěno, a to zejména v konkrétním případě při Dnu brannosti v Litoměřicích dne 17. června t.r. a při Dělnické olympiádě v Praze, zejména pak při průvodu Prahou dne 8. července 1934. O věci bude jednat poslanec Taub¹⁾ s přednostou oddělení 2.

Poslanec Taub skutečně dne 14. června 1934 telefonicky ve věci intervenoval u přednosty odd. 2. a bylo mu sděleno, že pokud jde o účast na Dnu brannosti v Litoměřicích dne 17. června 1934, dán byl již policejnímu komisařství v Ústí n.L. příslušný pokyn, aby vystoupení členstva ve stejnokrojích bylo trpěno (viz příslušný fonogram č. 279/34).

SÚA, fond PMV, X R9

¹⁾ Siegfried Taub, poslanec a místopředseda DSAP

DOKUMENT Č. 2

Vztah RW k republice, vyjádřený v telegramu prezidentovi ČSR v roce 1936

Kancelář prezidenta republiky

Došlo 3. srpna 1936

H 3/36

Prezidentu republiky Dr. Edvardu Benešovi

Praha – Hrad

Praha 31 50 58 2/I 1825

„Republikanische Wehr“ v ČSR posílá Vám, pane presidente, ze svého svazového srazu co nejserdecnější pozdravy. Přisaháme, že budeme mezi německým dělnictvem bojovat oddané a obětavě za Vaše vysoké ideály, mír, svobodu a demokracii.

Za předsednictvo Ullmann Paul Rohac

SÚA, fond PMV, X R9 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 3

Dotaz Kanceláře prezidenta republiky (dále KPR) ze 7. ledna 1936, adresovaný po příjmu telegramu RW ministerstvu vnitra, a odpověď MV, z níž je zřejmá i doba změny názvu RW.

Kancelář prezidenta republiky v Praze

V Praze dne 7. ledna 1936

Čís. H 3/36

Včr: Republikanische Wehr in der C.S.R. Pozdravný projev

Předsednictvu ministerstva vnitra v Praze

Zasílající v opisu došlý sem pozdravný telegram, žádáme o brzkou zprávu, o jakou organisaci jde.

(Razítko): Prezidium ministerstva vnitra

Za Kancelář prezidenta republiky: Dr. Sobotka
(vlastnoruční podpis)

Došlo 8. 1. 1936
C. 424

Kanceláři prezidenta republiky v Praze

„Republikanische Wehr in der Tschechoslovakischen Republik, se sídlem v Ústí n.L., jest spolek zřízený podle Spolkového zákona z 15. listopadu 1867, č. 134 ř.z.

Jeho utvoření bylo vzato na vědomí zd. výměrem ze dne 29. října 1934, č. 68214/1934.

Podle § 3 stanov jest účelem tohoto nepolitického spolku:

1. výchova členů k tělesné a duševní zdatnosti a dobrovolné kázni;
2. poskytování dobrovolné pomoci při nehodách, přírodních katastrofách a podobných situacích;
3. účast při organizování aktivit dělnictva.

Spolek „Republikanische Wehr“ se přiznává k německé sociálnědemokratické straně dělnické.¹⁾

V Praze 13. ledna 1936

SÚA, fond PMV, X R9

¹⁾ Citace stanov je překlad německého dokumentu.

DOKUMENT Č. 4

Pamětní spis s rozбором důsledků hospodářské krize v pohraničí a návrhem na některá řešení, předaný prezidentu republiky německými sociálnědemokratickými odbory v roce 1936

V souladu se strukturou našeho hospodářství jsou silně industrializované oblasti historických zemí postiženy nezaměstnaností a masovou bídou více než vnitrozemské, převážně zemědělské oblasti.

Jako důkaz budiž uvedeno: podle údajů našeho Státního statistického úřadu z června t.r. připadá na 1.000 obyvatel v celostátním průměru asi 38 nezaměstnaných. Vzhledem ke struktuře naší republiky připadá na 1.000 obyvatel v německých oblastech asi 77 a v českých oblastech jen asi 28 nezaměstnaných. To dokazuje následující srovnání:¹⁾

Okresy s nejvyšší nezaměstnaností	Počet nezaměstnaných v červnu	Počet nezaměstnaných v červnu na 1.000 zaměstnaných
Kraslice	6920	336
Sternberk	9276	308

Pokračování tabulky ze strany 14

Okresy s nejvyšší nezaměstnaností	Počet nezaměstnaných v červnu	Počet nezaměstnaných v červnu na 1.000 zaměstnaných
Přísečnice	4250	287
Rýmařov	3997	279
Karlovy Vary	13321	268
Loket	5081	261
Nejdek	5145	242
Bruntál	5583	228
Rumburk	3894	223
Šumperk	8952	219
Velké Meziříčí	3474	212
Krnov	6449	209

Okresy s nejnížší nezaměstnaností	Počet nezaměstnaných v červnu	Počet nezaměstnaných v červnu na 1.000 zaměstnaných
Jičín	152	5
Zlín	116	6
Slaný	128	8
Dačice	253	12
Kralupy n. Vlt.	249	14
Nová Paka	228	14
Ledeč n. Sáz.	261	14
Mělník	328	15
Jílové	173	16
Moravský Krumlov	325	17
Tábor	601	17
Louny	385	18

Z 12 okresů s nejvyšší nezaměstnaností je pouze jeden český okres (Velké Meziříčí), kdežto nejnižší nezaměstnanost zaznamenáváme pouze v českých okresech.

Naštěstí v měsíci červenci nezaměstnanost dále poklesla. Celkový počet nezaměstnaných v celé republice se od konce února snížil o 355.489 osob, t.j. o 41 %. Následující tabulka, která se týká 28 okresů v Čechách a 10 okresů na Moravě a ve Slezsku, dokazuje, že pokles nezaměstnanosti v průmyslových pohraničních okresech probíhá daleko pomaleji než v českých okresech historických zemí:

Čechy	leden	červenec	Pokles číni:
Aš	5321	3199	2022
Broumov	5535	4476	1059
Česká Lípa	7068	4937	2131
Děčín	11910	9357	2553
Duchcov	10060	5087	4973
Falknov	6413	5552	961
Frydlant	6691	4268	2423
Cheb	6868	53181	550
Chomutov	9976	8100	1876
Jablonec	8619	7499	1120
Kadaň	4727	2823	1904
Karlovy Vary	14995	12868	2127
Kraslice	7858	6840	1018
Liberec	12663	9634	3029
Loket	5782	5301	481
Mar. Lázně	3300	1765	1535
Most	10078	76792	399
Nejdek	5469	5069	400
Přísečnice	4626	4274	352
Rumburk	4371	389	5476
Stříbro	4325	29171	408
Šluknov	7817	5104	2713
Tachov	4115	2910	1205
Teplice-Šanov	11883	9632	2251
Trutnov	5524	4883	641
Ústí n. L.	10123	8197	1926
Varnsdorf	3488	2448	1040
Vrchlabí	3270	2454	816
Morava-Slezsko			
Bruntál	7085	5730	1355
Fryvaldov	6959	3278	3683
Jihlava	4445	3079	1366
Krnov	8665	6036	2629
Nový Jičín	7503	4543	2960
Opava	8719	5978	2741
Rýmařov	4064	3901	163
Sternberk	9822	8983	839
Šumperk	9577	8980	597
Znojmo	4047	1768	2279

V Čechách poklesl celkový počet nezaměstnaných v prvních sedmi měsících do konce července o 153.789 osob, tedy o 35 %. Z toho v uvedených okresech o 46.389 osob, tedy o 10 %, a v 80 neuvedených okresech o 107.400, tedy o 25 %. Počet nezaměstnaných v téže době v 28 uvedených okresech poklesl o 22 % a v ostatních 80 českých okresech o 47 %.

Na Moravě a ve Slezsku poklesl celkový počet nezaměstnaných v prvních sedmi měsících t.r. o 87.513 osob, tedy o 36 %, z toho v 10 jmenovitě uvedených okresech o 18.612 osob, tedy o 7 %, a v ostatních 38 okresech o 68.901 osob, tedy o 29 %. Počet nezaměstnaných se zmenšil v 10 jmenovitě uvedených okresech za stejnou dobu o 26 % a v ostatních moravských a slezských okresech o 41 %.

Tato čísla dokazují, že pokles nezaměstnanosti probíhá v německých průmyslových okresech mnohem pomaleji než v jiných oblastech naší republiky. Zlepšení hospodářské situace je proto zcela nerovnoměrné a okresy nejvíce postižené se doposud nejméně podílejí na zvýšení konjunktury.

Svazy Německého odborového sdružení se v minulých letech mimořádně zasloužily o podporu svých členů. Žádná jiná z větších odborových ústředí, která čítá více než 20.000 členů, nemusela vynaložit takové mimořádné úsilí. Naše svazy stále ještě mají nejvyšší počet nezaměstnaných členů, jak ukazuje tabulka na str. 18.

Z uvedených údajů je zřejmé, že Svazy Německého odborového sdružení byly nejtěživěji postiženy nezaměstnaností. Tak tomu bylo již v letech krise. Každé zhoršení konjunktury se nejprve projevilo v našich oblastech a také její další propad zde působil daleko silněji, a když v ostatních oblastech republiky dochází ke zlepšení, u nás se to téměř neprojevuje. Také zvýšení konjunktury se v našich oblastech projevuje pouze váhavě a nestejně.

Obáváme se, že malé zvýšení konjunktury v druhém kvartálu tohoto roku se na našem území již v srpnu zastaví a v září opět poklesne. Malé zvýšení konjunktury se na našem území projeví pouze jako stín, považujeme za potřebné, aby státní správa dala hospodářství nějaké impulsy. Za taková opatření považujeme:

a) podle možnosti by se měly poskytnout našemu průmyslu státní zakázky,
b) rozsáhlé subvencování by mělo umožnit našim samosprávným orgánům provádění veřejných prací.

V této souvislosti je třeba poukázat na to, že hranice historických zemí naší republiky nejsou vůbec chráněny. Nepřátelé státu rozšiřují v pohraničních oblastech zcela nesmyslné pověsti. Mezi jiným se tvrdí, že naše vláda nemá žádný zájem na německých pohraničních oblastech a že dříve nebo později budou obsazeny třetí říší. Tyto pověsti podřívají demokratické smýšlení mnoha lidí a způsobují, že lehkověrní lidé mění své smýšlení. Doposud se zcela zanedbalo, aby byla zneškodněna základna této propagandy. Obáváme se, že právě proto stále více lidí je otfeseno ve svém demokratickém smýšlení, znejistí a podléhá této šeptané propagandě.

Těmto nezdravým jevům by bylo možno předejít, kdyby státní půjčky na obranu republiky bylo částečně využito ke stavbě obranných opevnění v našich pohraničních oblastech. Tak se vytvoří nejen materiální základna obrany, ale zároveň se v našich lidech posílí duchovní odhodlání k obraně, což je zapotřebí k ochraně naší vlasti. Není žádnou frází, že k úspěšné obraně našeho státu proti všem útokům zvenčí je potřebné především duchovní odhodlání obyvatelstva k jeho obraně.

Dále musíme ještě poukázat na další nutnost, která působí jako ochrana občana před nepřátelskými útoky a zároveň posiluje duchovní odhodlání k obraně země. Deníky píšou o nebezpečnosti vojenského letectva. V odborných pojednáních se stále zdůrazňuje, že v budoucí válce protivníkova letadla mohou napadnout zemi zápalnými bombami a jedovatými plyny. Každý týden čteme zprávy, že v různých zemích se podniká mnoho pro to, aby se obyvatelstvo chránilo podle nejlepších možností proti leteckým náletům. Bohužel musíme konstatovat, že v pohraničních oblastech se věnuje velmi málo péče těmto otázkám.

Na našem průmyslovém území máme sice ve všech větších městech posádky, ale nikde není dostatek krytů a zařízení, kam by se mohlo uchýlit obyvatelstvo i vojsko v případě plynového útoku. Tady se naskytá mnoho pracovních příležitostí, protože půjde především o zemní práce, které mohou poskytnout velkému množství lidí zaměstnání a výdělek. Zahájení takových prací posílí odhodlanost k obraně u širokých vrstev obyvatelstva, a dobře tedy poslouží naší republice.

Odborové ústředny	leden 1936		květen 1936	
	Počet podporovaných na 100 členů	Počet podporovaných na 100 členů	Počet podporovaných na 100 členů	Počet podporovaných na 100 členů
1) Gemeinsame Landeszentrale – Odborové sdružení československé				
a) Zentralverbände – Odborové sdružení československé	86 796	19,6	61 000	13,6
b) Zentralgewerkschaftskommission des Deutschen Gewerkschaftsbundes	61 340	1,5	50 949	27,6
2) Čs. obec dělnická	30 304	12,5	20 906	8,5
3) Republikánské ústředí zaměstnanecké	15 837	10,2	14 962	8,9
4. Říšská odborová rada křesťanských organizací: a) České svazy	8 614	14,6	8 799	14,6
b) Verband der christlichen Gewerkschaften	8 318	25,2	4 194	12,2
5. Odborové ústředí „Čsl. svaz úřednických a zřizovatelů organizací“	1 083	2,1	742	1,4
6. Národní sdružení odborových organizací	6 944	20,3	5 140	13,6
7. Združenie slovenských odborových organizácií	3 628	15,2	3 452	13,4
8. Reichsvereinigung der deutschen Gewerkschaften	4 843	18,9	2 947	10,2

Jaká další hospodářskopolitická opatření jsou potřebná ke zmírnění nezaměstnanosti, jsme vyložili, ctěný pane presidente, v pamětním spise, který jsme Vám předali 21. dubna t.r. Některé naše návrhy se vláda mezitím již chystá provést.

Prosíme Vás, ctěný pane presidente, abyste naše naléhavé návrhy přijal, dal přezkoumat a pověřil příslušné úřady jejich provedením. Pokud se tak povede zaměstnat desetitisíce našich nezaměstnaných, pak hospodářství v našich oblastech dostane znamenitý impuls, který se bude dále rozvíjet. Naši dělníci i zaměstnanci to upřímně uvítají a jejich naděje na zlepšení bude posílena. Lidé, kteří mají práci a výdělek, se stanou státními občany schopnými obětovat více než lidé žijící z podpory.

Ctěný pane presidente!

Srdčně děkujeme, že jste nám umožnil předat Vám náš pamětní spis. Jsme pevně přesvědčeni, že z Vašeho vysokého úřadu dáte podnět k účelným opatřením a podepisujeme se s výrazem naší oddanosti za Zentralgewerkschaftskommission des Deutschen Gewerkschaftsbundes in der Tschechoslowakei

sekretář
(podpis nečitelný)

předseda
Roscher

Liberec 19. srpna 1936

A KPR. D 13444/38/E (překlad německého dokumentu)

¹⁾Překlad názvů měst a obcí v tomto a v dalších německých dokumentech byl pořízen podle *Missipinsého slovníku Čsl. republiky*, ed. B. Chromec, 2. vydání, Praha 1935 (*Ortslexikon der böhmischen Länder 1910-1965, Collegium Carolinum, Wien 1983*).

DOKUMENT Č. 5

Záznam Emila Soboty¹⁾ z rozhovoru s Wenzelm Jakschem při předávání dokumentu aktivistů. Rozhovor se týkal především míry a tempa plnění vládního příslibu, zlepšit hospodářskou a sociální situaci v pohraničí.

Záznam ze dne 7. dubna 1937

Dostavil se poslanec W. J a k s c h; ²⁾ přinesl připojený návrh na organizaci zahraniční propagandy státu německými aktivisty. ³⁾ Žádal, aby návrh byl panu prezidentu odevzdán, a prosí, aby se mu časem dostalo sdělení, zda podněty memoranda lze uskutečnit. Rozhovořil se o obtížích, na něž naráží provádění vládní dohody o menšinových věcech. ⁴⁾ Pro její energické provádění nemají pochopení především někteří členové vlády – J. jmenuje ministra národní obrany, vnitra, školství a pošt, ačkoliv tomuto poslednímu (Tučnému) přiznává přece jen více porozumění. Ale i v těch resortech, jichž ministerští šéfové provádění dohody podporují, jest jejich snaha brzděna byrokracií. Okresní úřady v území německém jsou pod tlakem českých menšinářů, a pokud by i chtěli být neodvislí, nenalézají podporu v centrálech. Bylo by potřebí zříditi orgán, který by usměrňoval praxi celé administrativy v duchu dohody.

Připustil jsem správnost této jeho analýzy a pravil jsem poslanci J., že problém má však ještě hlubší aspekty: tito administrativní činitelé, jichž stížnost se týče, jsou pod vlivem nacionalistického veřejného mínění; proti němu je nutno budovat veřejné mínění nové, jež zájem státu dovede stavět event. i nad zájem národní. Dnešní situace republiky poskytuje hodně zkušenosti pro zdůvodnění tohoto hlediska; ale obtíž je v tom, že zatímco na české straně veřejné mínění, příznivé pro linii dohody, dá se dělat spíše tak, že se zdůrazňuje, že dohoda nepřináší žádný převrat v politické tradici, němečtí aktivisté naopak mají tendenci předvádět veřejnosti dohodu jako něco od základů nového. A tu pak český způsob traktování dohody jest s to zlehčiti její význam mezi Němci, a více versa.

Jaksch to připustil, ale tvrdil, že němečtí aktivisté dnes nemohou jít pozvolna a nemohou čekat. Dohoda přišla nejméně o 5 roků zpožděně a musí se nyní radikálně vymáhat. Jen tak se může v německé veřejnosti aktivismus prosadit. Bude-li dohoda energeticky prováděna, očekává Jaksch, že se při obecních volbách poměr mezi SDP a aktivisty postaví opět 1:1 a to bude znamenat konec these, že Henlein reprezentuje sudetské Němce.⁵⁾ Novokaktivisté budou nyní muset být energičtější ve svých požadavcích, nesmí se opakovat politika, za níž německé vládní strany snesly Machníkův dodávkový výnos a nevyvolaly si hrozbou demisi jeho formální odvolání. Podobná situace by se opakovala, kdyby měl být vynucován jejich souhlas se zákonem o obecních tajemnicích.

Nakonec jsem poukázal na některé zjevy z poslední doby, že se čeští hraničáři staví za některé místní požadavky německé, a naopak; Jaksch pravil, že o tom ví, uváděl případy, kdy odbory Nár. jednot se nemohly sjednotit v obranných jednotách se domáhají nové metody národní práce, která by z hraničářů dělala spíše most mezi Čechy a Němci. Jest toho ale zatím málo. (Stěžuje si, že vedení čs. soc. dem. strany není dosti odhodlané v tom směru, a vykládá si to tím, že posl. Hampl zazlívá něm. soc. demokratům, že nepřipustili splynutí odborů. Navrhl jsem Jakschovi, aby on i ostatní aktivističky vůdcové přicházeli více na české schůze, tak jako min. Krofta. Nečas atd. chodí mezi Němce a pomáhají zde tvořit obecné mínění příznivé politice dorozumění.

Posléze žádal posl. Jaksch, aby se při zájezdu do jižních Čech⁶⁾ mohl v některých místech (Sušice, Kašperské Hory) zúčastnit vítání pana presidenta. Dostaví se tam k uvítání organizace jeho strany, které sdružují typický pošumavský německý proletariát. Pravil jsem, že o způsobu účasti parlamentníků při tomto zájezdu se ještě uvažuje, a požádal jsem posl. Jaksche, aby mě zavolał začátkem května, kdy už mu budu moci říci, jak věc bude vypadat.

A KPR, A 696/42

¹⁾ JUDr. E. Sobota byl od dvacátých let odborníkem na otázky menšin. Pracoval již pro TGM. V kanceláři prezidenta Beneše byl radou a od r. 1938 odborovým radou.

²⁾ Wenzel Jaksch byl předním politikem DSAP a od r. 1938 jejím předsedou.

³⁾ Německá křesťanskosociální strana lidová, Svaz německých zemědělců a DSAP – první dvě od r. 1926 a třetí od r. 1928 se snažily podílet na politickém životě republiky podporou vlády v parlamentě a účasti svých ministrů v kabinetu.

⁴⁾ 18. února 1937 přislíbila vláda uskutečnit tzv. národnostní vyrovnání, poskytnout pohraničním oblastem hospodářskou pomoc, zlepšit sociální situaci, složení státního aparátu upravit podle národnostního klíče atd. Editor sborníku *Kampf. Widerstand. Verfolgung* uvádí v úvodním historickém přehledu, že do státních služeb bylo přijato 1500 německých úředníků a 5000 německých dělníků. 1. on došel k závěru, že toto opatření a [...] všechny ostatní ústupky přišly pozdě [...] *Kampf. Widerstand. Verfolgung*, Dokumentation der deutschen Sozialdemokraten aus der Tschechoslowakei im Kampfe gegen Henlein und Hitler, Seliger-Gemeinde, Stuttgart 1983, erarbeitet von Adolf Hasenöhr, s. 29 (dále Hasenöhr, 1983).

⁵⁾ Jak z Dokumentu č. 9 vysvítá, vyslovil Jaksch již o několik dnů později zcela odlišný názor na faktory, ovlivňující rozhodným způsobem názory jeho německých spolupůbů, i na možnosti dosáhnout v tomto směru změny.

⁶⁾ Týká se zájezdu prezidenta Beneše do jižních Čech, viz Dokument č. 6.

⁷⁾ Infinitivy v dokumentárních textech nemají jednotnou transkripci (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 6

Jednání o audienci místostarosty Karlových Varů F. Holicka u prezidenta Beneše

Kanceláři prezidenta Československé republiky
Praha IV – Hradčany

S účtům podepsaný první místostarosta města Karlovy Vary dovoluje si obrátit se na Kancelář prezidenta Československé republiky, aby zjednala níže podepsanému přijetí panem prezidentem [...] Předmětem jednání podepsaného se ctěným panem prezidentem [...] by byly důležitosti osobní záležitosti Zadeatele.

K. Vary 17. dubna 1937

V nejlhůšší úctě
první místostarosta města K. Vary Franz Holick
(vlastnoruční podpis)

Kancelář prezidenta republiky odpověděla 21. dubna 1937, že audience „nemohla být povolena“ a že Zadeatel má „možnost předložit záležitost, která měla být předmětem žádané audience, písemně“.
Za KPR (dvě nečitelné šifry)

A KPR, D 13444/38, kart. 143 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 7

Přímluva redaktora Kříže ve věci audience F. Holicka

Záznam ze dne 27. dubna 1937

Telefonuje redaktor dr. Kříž¹⁾ a praví, že místostarosta z Karlových Varů, (jmenovaný) Franz Holick, podal panu prezidentovi žádost o audienci. Dr. Kříž se přimlouvá, aby možno-li, této žádosti bylo vyhověno. Holick náleží mezi nejlepší muže německé soc. dem. strany v západních Čechách. Je to prostý člověk, který je hromosvodem všech útoků Henleinova hnutí. Byl z neklidnějších a nejpevnějších osobností, ale dnes, stejně jako celá řada jiných německých soc. demokratů v provincii, ztrácí pod terorem henleinovců nervy. Tito lidé vesměs ohlašují, že půjdou z politiky, poněvadž již nemohou nápor sudetoněmecké strany vydržet a necítí se dosti chráněni Prahou. Roztřípenost jejich má ovšem také příčiny vnitrostraničné, je to odboj proti ministru Czechovi²⁾, který sám pozbýl prý již téměř vši energie. (Kříž praví, že ministr Czech svoje věci „šibruje“ Bechyňovi, sám již nemůže vymáhat.)

K tomu ještě přistupuje těžká posice členstva, sociálnědemokratických dělníků, kteří nemohou najít práci ani u henleinovských zaměstnavatelů, ani u zaměstnavatelů českých, malých obchodníků a majitelů hostinských živností, k nimž pod terorem Henleinovy strany nikdo nepřichází, a kteří jsou vyhlahodováni. Dr. Kříž se domnívá, že kdyby pan prezident Holicka přijal, posílil by jej tím morálně v jeho bývalé houževnatosti a tím že by posílil také ostatní, na něž má Holick vliv. Na můj dotaz, jak se k těmto poměrům staví posl. Jaksch, odpovídá dr. Kříž, že Jaksch sice má pro tyto bolesti plně pochopení, ale nemůže se dobře postavit na stranu těchto lidí, poněvadž by to znamenalo. že jde proti Czechovi, což si dovoliti nemůže, jsa predestinovaným Czechovým nástupcem.

Dr. Sobota
(vlastnoruční podpis)

A KPR D 13444/38, kart. 143

¹⁾ Jde velmi pravděpodobně o dr. Aloise Kříže, redaktora a poslance za ČSSD.

²⁾ Ludwig Czech (1870–1942), od r. 1921 předseda DSAP, v letech 1929–1938 ministr v čs. vládách. V r. 1938 rezignoval na ministerskou i předsednickou funkci. Zahynul v koncentračním táboře Terezín.

DOKUMENT Č. 8

Podání okresní organizace DSAP Nýrsko prezidentu Benešovi ze dne 7. května 1937 o krizi v německých pohraničních oblastech

Německá sociálnědemokratická dělnická strana
okresní organizace Nýrsko

Velečtý pane presidente!

Jako zájmové sdružení dělnictva v soudním okrese Nýrsko si Vás tato organizace dovoluje upozornit:

V důsledku změn hospodářských poměrů po válce a také v důsledku hospodářské krise byly zastaveny v městě Železná Ruda podniky těchto firem: „Viktor Beneš“ a „S. Adler“, v obcích Milence a Hamry tamější brusírna skla a zrcadel firmy „Sklárny, a.s. v Angelwöhr“¹⁾ a v Nýrsku „Pilař-

ské závody, a.s. v Nýrsku „patřící firmě“ Joss a Löwenstein, továrna na prádlo v Nýrsku a píla firmy „Wenzel Liebl“ v Nových Holeticích. Kromě toho přišlo ještě v důsledku změných politických poměrů v Německu v Železně Rudě o práci více než 200 lidí. Ve všech těchto místech je tedy přibližně 1.000 lidí bez zaměstnání. Již mnoho let panuje zvláště v městyse a vesnici Železná Ruda nejhorší bída a také mezi sklářskými dělníky v Angelwöhr. Z 3.500 obyvatel Železné Rudy je téměř stále 500 lidí bez zaměstnání. Tito lidé jsou zcela odkázáni na podporu v nezaměstnanosti podle gentského systému²⁾ a na stravovací akci. Stejně poměry panují v obci Železná Ruda-ves. Poté co byly zastaveny sklárny, zůstalo dalších 40 dělníků bez práce a od roku 1932 jsou nezaměstnaní.

Abby byly alespoň částečně odstraněny poměry, ohrožující holou existenci v Železně Rudě a stejně v obci Angelwöhr, dovolujeme si předložit tuto prosbu:

1. Aby se pokračovalo ve výstavbě silnice Špičák-Eisenstraß přes Grün-Nýrsko-Klatovy a aby byly také zachovány smluvní mzdy nebo alespoň pro tyto práce v místě obvyklé mzdy.

2. Aby se přistoupilo k regulaci potoka v Železně Rudě, pro niž je již připraven projekt.

3. Aby byla situace v těchto obcích vzata dostatečně v úvahu při stanovení přidělu pro stravovací akci.

Nýrsko dne 7. května 1937

Otkresní vedení sociálnědemokratické dělnické strany v Nýrsku
(podpis nečitelný)

A KPR, D 13444/38, kart. 143 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Český překlad obce nebyl nalezen.

²⁾ Gentský systém – systém podpor v nezaměstnanosti, jímž se přenáší povinnost vyplácet nezaměstnaným peněžitou podporu ze státních orgánů na odborové organizace, částečně dotované státem.

DOKUMENT Č. 9

Záznam dr. Soboty o přijetí a rozhovoru s poslancem W. Jakschem a tajemníkem Ústředí německých aktivistických stran W. Wankou o náladách mezi sudetskými Němci, o plnění dohody z 18. února a o situaci aktivistických stran

Záznam ze dne 16. května 1937

Dostavil se poslanec W. Jaksch a tajemník Willi Wanka (Zentralstelle der deutschen aktivistischen Parteien – adr.: Poslanecká sněmovna, telefon. klapka 68).

Poslanec Jaksch praví: 1. Výsledek cesty páně prezidentovy mezi Němci v jižních Čechách je velmi pozitivní. I neaktivisté říkají: „Er denkt es ehrlich“.¹⁾ pochybuji jen o tom, že pan prezident bude mít dosti moci věc prosadit. Ale Jaksch pokládá i to za značné plus, že i v té části veřejnosti roste přesvědčení, že je v republice spravedlivé a objektivní místo. O prosaditelnosti programu páně prezidentova bude potřeba postupně veřejnost přesvědčovat.

2. Naproti tomu J. pokládá za potřebné upozornit, že posice SdP se v poslední době v německé veřejnosti opět uplnila vlivem situace mezinárodní. Jeho doufání, že by při podzimních obecních volbách strana klesla pod 50 %, je oslabeno následkem dojmu, který ve veřejném mínění způsobily zprávy o benátské schůzi Schuschniggov²⁾. Orientace německého voličstva je dnes zcela odvislá od vývoje mezinárodních poměrů. Na tom nic nezmění ani zlepšení hosp. poměrů, které se ostatně nesmí přeceňovat. Májové oslavy byly toho dokladem. Za nynějšího rozpoložení myslí taxuje J. šance henleinovců v obecních volbách na 80 %. Má za to, že by to mělo být důvodem k odložení voleb. Především jde o zájem státu. Německé demokratické strany, zůstane-li při stabilitě v českém táboře zachráněna demokratická forma státu, mohou žít i při dále zmenšené proporcí v opozici. Ale stát by měl těžkou situaci.

3. V poslední době z některých pohraničních okresů odchází množství mladých lidí do Německa

na práci, ve skutečnosti jsou tam však v pracovních táborech formováni v oddíly, které mohou být snadno změněny v zahraniční legie, po vzoru někdejší legie rakouské. Z okresu Horšovský Týn (Bischofsteintz) odešlo tak v poslední době na 600 mladíků.

4. K radikálnějšímu zlepšení hospodářských poměrů v německých okresech nedochází. Investiční práce jsou zcela zastaveny. Silniční fond nemá peněz, co se dělá, dělá se na Slovensku.

5. Jaksch si stěžuje, že v nižší administrativě jde všechno starým duchem. Uvádí případy, kdy státní orgány jednají pod vlivem národně expansionistických spolků. V Mikulášovicích (Nixdorf) přišlo se na to, že ministerstvo pošt vyšetřovalo prostřednictvím Národní jednoty (předsedy, odbor. učitele státní menšinové školy) spolehlivost jednotlivých osob. Úředníci, zvl. okresní hejtmani, nemají pocitu, že národnostní objektivita se jim v jejich úřední kariéře přičítá k dobrému. Jaksch zná pouze dva okresní hejtmany po té stránce vzorné: v Tachově a v Lanškrouně.

6. Ve věci vyslání aktivistických publicistů do Londýna sděluje posl. J., že Rehwald,³⁾ který nyní v Londýně jest, se tyto dny opět vrátí, avšak záhy poté odjede do Londýna opět k delšímu pobytu.

7. Posl. J. i Wanka si dále stěžují na to, že posice vrch. rady Zeippelta v presidiu ministerské rady je téměř nicotná. Zeippelt je již sám sebou osoba dosti pasivní a při organizaci tohoto úřadu nemůže se uplatnit. V dalším rozhovoru se vyskytla myšlenka, že by na toto či podobné místo měla přijít osoba z politického života, byt zasazená do rámce administrativy, která by však nepodléhala natolik duchu úřední podřízenosti, jako prý dr. Zeippelt podléhá. Posl. J. si pak stěžuje, že němečtí ministři ani řečený referent nemají přehledu o tom, kdy jsou jaká místa ve státní administrativě volná, takže nemožno včas vymáhat uplatnění smluvené hodiny. Bylo by potřeba pokynu, aby kde uvolněné místo jest, bylo aktivistickým německým ministrům hlášeno. Také Zentralstelle by měla být alespoň v hlavních rysech o personální potřebě státní administrativy informována, aby mohla organizovat výběr vhodných a staatoobčanský zaručených německých uchazečů [...]⁴⁾

9. Dále pravil poslanec J., že nejhorší posici ve veřejnosti z aktivistických stran mají němečtí agrárníci, nejenom proto, že nemají hlubší politické myšlenky jako sociální demokraté a křesťanští sociálové, nýbrž i pro politiku agrárníků českých. Hackerovi je velmi nesnadné agitovat proti Henleinovi, když mu jeho sedláci poukazují na to, že čeští agrárníci k Henleinovi nemají nedůvěry. Pak se stává, že velké bývalé posice agrárníků německých přecházejí k Henleinovi. Tak např. ve Stodu bylo na májovém průvodu SdP z 1.100 účastníků dobrých 700 sedláků.

10. Konečně si posl. J. stěžuje na to, že není možno dosáhnouti prováděcích předpisů k některým bodům dohody z 18. února, zejména pokud jde o dodávky v oboru veřejných prací a státních podniků.

Sjednal jsem s taj. Wankou stále spojení s Zentralstelle. Wanka pravil, že Zentralstelle má nyní již na 60 oddělek v různých německých místech.

Dr. Sobota
(vlastnoruční podpis)

A KPR, T 12/25

¹⁾ „Myslí to poctivě“

²⁾ Kurt Schuschnigg, v letech 1934 – 1938 rakouský spolkový kancléř. Postavil se na odpor proti připojení Rakouska k Německu (Anschluß).

³⁾ W. Jaksch a někteří publicisté z DSAP se snažili, zejm. v Anglii a Francii, mobilizovat politiku a veřejné mínění ve prospěch CSR

⁴⁾ Vypuštěl odstavec o vztazích aktivistických stran k dr. A. Wernerovi a jeho „Neue Zeit“.

DOKUMENT Č. 10

Záznam (patrně ministerstva vnitra) z 2. července 1937 o schopnosti RW udržet pořádek na svém veřejném srazu v Ústí nad Labem

Říšský sraz RW v r. 1937¹⁾
P.d.

Nošení stejnokroje bylo povoleno spolku „Republikanische Wehr“ výnosem ministerstva vnitra ze dne 26. června 1937, č. 43.324/37-6.

Presidium Zemského úřadu v Praze (dr. Halla) sdělilo dne 1. července 1937 telefonicky, že podle telefonické zprávy Státního policejního úřadu v Ústí nad L. (dr. Kális) dne 28. června 1937 není obav, že by došlo k porušení veřejného klidu a pořádku, a Státní policejní úřad také nežádá zesílení pohotovosti. R. W. má též svoji vlastní pořadatelskou službu. Jiný podnik se v těchto dnech nekoná, takže ani po této stránce není obav, že by došlo k porušení klidu nebo pořádku.

Na vědomí.

AD ACTA

Dne 2. července 1937 ¹⁾ (dva nečitelné podpisy)

SÚA, fond PMV, X R 9

¹⁾ U příležitosti srazu RW byla vydána brožura, v níž člen jejího představenstva Alois Ullmann podal krátkou historii RW (viz *Reichsaufmarsch der RW*, Augst, Juli 1937, SÚA, fond PMV, X Rg): „Celostátní sraz ve dnech 3. až 5. července v Ústí n. Labem je závěrečným historické etapy vývoje naší organizace. Republikanische Wehr existuje v různých podobách téměř 15 let, původně jako civilní pořádkové oddílly Německé sociálnědemokratické strany. Na počátku bylo jen málo soudruhů ochotno uznávat její potřebu a působit v ní [...] Změna situace přivodila i tady změnu [...] (v roce 1934 byl konečně povolen svaz Republikanische Wehr s vlastními stanovami [...]) Uspořádáním celostátního srazu uzavíráme období těžkých politických a organizačních zápasů. Situace není zajištěna jednoduše a zvláště v německých oblastech republiky stojí před námi v budoucnu těžké úkoly. Splníme je, bude to nyní snazší, neboť nálada dělnictva se do základu změnila. Potřeba organizace tohoto typu je nyní všeobecně uznávána.“

DOKUMENT Č. 11

Informace ministerstva zahraničí pro KPR o rozhovoru s W. Jakschem asi z 28. srpna 1937 o smyslu aktivistické politiky a o prodloužení pobytu některých osobností z řad říšskoněmeckých protifašistických emigrantů

Kancelář prezidenta republiky

Došlo: 1. IX. 1937¹⁾

V Praze dne 28. srpna 1937

1. Poslanec J a k s c h sdělil dr. Masáfkovi v MZV, že považuje politickou situaci v severních Čechách za velmi přiosťenou. Ministerský předseda dr. Dořža se prý nestará o provádění 18. února, Landbund se rozplynul, pouze křesťanství sociálně a sociální demokraté trochu setrvávají na svých pozicích, ale i jejich práce je nesmírně ztížena, neboť nemohou se vykákat žádnými činy a uvažují dokonce o tom, zda by neměli přinutit vládu k nějaké činnosti tím, že by pohrozili demisi aktivistů z vlády.

Posl. Jaksch sám ve svém volebním okrese nemůže nic dokázat, ani přijmutí dělníka-Němce do továrny, ač okres je zcela německý. Krise 18. února znamenala by krise německých aktivistů.

2. Posl. Jaksch referoval též o německé emigraci. Chápe nyníjší náš postup,²⁾ ale přál by si zmírnění některých brutalitostí. Přimlouval se za Strassera³⁾, že Strasserovy skupiny zůstávají zde nyní – aspoň dle Jaksche – pouze Strasser se třemi spolupracovníky, z nichž 2 odjedou do Francie, 1 do Belgie. List bude přenesen do Antverp.

Jaksch prosí, aby bylo dovoleno Strasserovi zůstat zde ještě několik měsíců.

P.s. 8.⁴⁾ Dr. Schiezlovi

Na vědomí: (podpis nečitelný) 31. 8./37

28. 8. (podpis nečitelný)

31. VIII. 37 (podpis nečitelný)

(Rukopisná poznámka): „Referoval jsem panu prezidentovi 30. 8. P. prezident žádal, aby dr. Masáfk vyvolal Jaksche, aby mu poslal v této věci dopis a uvedl konkrétní data o svých tvrzeních. P. prezident je toho názoru, že úsudky Jakschovy jsou přehnané a trochu zaváňují jeho nedočkavostí. Na podzim po návratu z Topolčan by poslanec Jaksche eventuálně přijal v audienci. Předávám záznamy v.r. Dr. Sobotovi. (Dr. Masáfkovi jsem vzkaz vytřídil.) 31. 8. (podpis nečitelný)

¹⁾ Razítko KPR s datem 1. IX. 1937

²⁾ Rostoucí zahraniční tlak na CSR měl mj. za následek snahu, omezit velmi početnou antifašistickou emigraci z Německa, pro kterou nejevily ani konzervativní kruhy na Západě přílišné pochopení.

³⁾ Otto Strasser, německý politik a novinář, byl jedním z významných představitelů německých emigrantů v CSR.

⁴⁾ Panu sekretnímu šéfovi

A KPR, T 12/25

DOKUMENT Č. 12

Informace dr. Soboty o rozhovoru s W. Jakschem 29. září 1937, z něhož je patrný posun Jakschových kritických stanovisek. Z dokumentu jsou patrna i stanoviska dr. Soboty, která lze pravděpodobně pokládat i za stanoviska blízka prezidentovým.

Informace pro pana prezidenta republiky

Nějaký den po mé konferenci s taj. Wankou dostavil se ke mně poslanec Jaksch. Právě, že přichází vysvětlit svůj politický postup v poslední době. Byl si od počátku vědom toho, že 18. únor musí přijít do krise, a není tedy překvapen. Soudí však, že překonat krizi není tak snadné, jak si o představují české strany. Nejde jen o urychlení některých akcí spadajících do rámce paktu. Jde o zcela nový psychologický stav mezi většinou a menšinou. Československá veřejnost musí jasně a otevřeně resignovat na národní expansi do německé oblasti, a aktivismus musí vydobýt německému lidu pocit, že je bezpečen ve své domácí zřávě. Nepodaří-li se to, aktivismus svou roli nevyhraje. Na to posl. Jaksch přednesl řadu zkušeností, jimiž odůvodňuje svůj názor, že svalovat vinu z nedostatečného provádění 18. února na nižší exekutivu znamená chtít léčit příznak místo příčiny choroby. Stěžuje si zvláště na režim ve vnitru a školství. Pokud jde o vnitro, soudí, že by mělo být odňato republikánské straně a obsazeno objektivním úředníkem. (Jako takového uvádí příkladně zem. prezidenta Sobotku). Posléze praví, že by měl být zřizován zvláštní orgán pro usměrňování vší národnostní politiky ve státě, a to u prezidenta republiky. Pokud jde o něho sama, pravil Jaksch, že nemůže smířiti se svou odpovědností dosavadní politiku aktivismu. Hodlá na podzim udělat nějaký „Durchbruch“,¹⁾ ať už s celou stranou, či sám tak, že by vedení strany postavil před hotovou událost. Jest prý doba, kdy se bez hotových událostí nelze obejít. Neví ještě, v čem tento průlom bude záležet. Snad prý ostře vystoupí na valném sjezdu strany, snad resoluce nějakého provinciálního shromáždění, snad nějaký článek.

Pravil jsem posl. Jakschovi, že ho ovšem nehodlám dekuražovat [sic!], neznaje do té míry poměrů v německé veřejnosti, abych s ním mohl polemizovat o účelnosti té či oné akce. Že ale o jeho nedávném vystoupení²⁾ jsem na rozpach, zda jeho lidem bude důvěry v aktivismus, nežli dodalo odvahy. Pravil jsem dále, že jest samozřejmou povinností československých stran provádět energicky 18. únor. Že však by byl omyl očekávat, že se důsledek toho projeví rychle v úbytku posic SdP. Její posice jest hlavně v mezinárodní nejistotě a ani rychlé zlepšení hospodářských poměrů v německých krajích, ani provedení 18. února ji o ni nepřipraví, pokud se opět neobnoví autorita demokratických zemí v mezinárodní veřejnosti. Ovšem že toto obě (hospodářské zlepšení a provádění dohody) se bude rentovat, ale v další budoucnosti, ukáže-li se, že jsme dovedli v době největší krise problém věcně řešit u nás doma sami. Že je čsl. veřejnost také z části zasažena nacionálním radikalismem, jest zjev nepřijemný, ale přirozený, nelze tak zcela eliminovat působení této vlny i na český lid. Otázka obsazení vnitru jest jistě především koalici. Otázka zřízení národně-politického orgánu při prezidentu republiky jest otázka, jak takovému místu zaručiti donucovací autoritu vůči jednotlivým resortům, aniž by bylo zřízeno cestou zákonodárnou (která by byla sotva schůdná v té chvíli).

Požádal jsem posl. Jaksche, aby své zkušenosti a návrhy sepsal v memorandum, které panu prezidentu předložím se žádostí, aby Jaksch byl přijat ve slyšení.

Posl. Jaksch dodatečně memorandum přinesl (připojeno).

S tím

1) Otká: hlásit. Viz 1. stránku. (Podpis nečitelný)

2) Otpres: odevzdat memorandum a vyžádat audienci pro Jaksche. (Ručně připsáno): odevzdal jsem sám panu prezidentovi 29/IX 37. (Šifra nečitelná)

A KPR, A 696/42 (Memorandum nebylo u dokumentu nalezeno.)

¹⁾ Průlom

²⁾ Nelze zjistit, jaké vystoupení měl dr. Sobota na mysli, ale je zřejmé, že stanoviska při té příležitosti vyslovená souvisela již s Jakschovým taktickým obrátem.

DOKUMENT Č. 13

Záznam dr. Soboty o názorech poslance W. Jaksche, pronesených před jeho audiencí u prezidenta Beneše 13. října 1937 a týkajících se chyb v národnostní politice, jakož i příprav na obecní volby

Záznam ze dne 13. října 1937

Dostavil se posl. Jaksch vzhledem k audienci, kterou má odpoledne u pana prezidenta republiky. Právil, že jeho cesta do Anglie je pro tu chvíli odložena přípravami k obecním volbám. Sdělil jsem mu, že jsem jeho memorandum panu prezidentovi odevzdal a že jeho obsah bude pravděpodobně předmětem dnešního rozhovoru.

Posl. Jaksch mně předložil na vědomí některé další doklady toho, že státní orgány ve své personální politice přímo podporují snahu změnit národní povahu jednotlivých míst tím, že překládají do německých míst české zaměstnance s četnými rodinami. Dále mně uvedl posl. Jaksch několik příkladů toho, jak prý oficiální statistika národnosti dětí v českých státních menšinových školách je nesprávná. Podle zpráv jeho lidí v těchto obcích jsou jako české děti uváděny děti s vyložené německými jmény a z vyložené německých manželstev.

Statistiku úřední prý pořizují učitelé menšinových škol bez jakékoliv kontroly, a ti ji ovšem dělají tak, aby byla co nejpriznivější pro českou národnost.

Poradil jsem posl. Jakschovi, aby na tyto doklady při audienci také pana prezidenta upozornil.

Ohledně obecních voleb pravil posl. Jaksch, že přes intervenci páně prezidentovu má za to, že jejich výsledky budou pro politiku aktivismu velice nežádoucí. Německým aktivistům se sice podařilo vymoci nyní na ministru vnitra, aby některá místa s velmi značnou převahou SdP byla z voleb vypuštěna, nepodařilo se jim však, aby do nich byla zařazena místa další, pro aktivisty příznivá. A tak zůstává nadále při tom, že v obcích, ve kterých se volby konají budou, bude kvóta aktivistických hlasů menší, nežli by byla ve volbách všeobecných. To značně zdeprimuje německé veřejné mínění. Jaksch je toho názoru, že obecní volby by se měly konat buď všude, nebo nikde.

Dr. Sobota
(vlastnoruční podpis)

A KPR, A 696/42

*) Správné stran (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 14

Ministerstvo národní obrany podává prezidentu ČSR informace o zakázkách německým firmám.

Přehled objednávek zadaných německým firmám v době od 1.- 30. 1. 37

Druh materiálu	Z a d á n o		Vyjádřeno v %
	Z celkové částky objednávky v Kč	Německým firmám částku Kč	
1. Vlněné zboží	759.000	349.650	50
2. Konopné zboží	430.438	430.438	100
3. Řezivo a dřevěné zboží	725.642	535.667	70
4. Kancel. potřeby a stroje	125.272	125.272	100
5. Různé kovové zboží	863.052	570.926	76.6
6. Pryžové zboží	1.038.785	607.240	59.25
7. Pohonné hmoty	3.212.700	582.000	18
8. Galvanické články	629.150	526.000	83.5
9. Vozidla	303.700	36.472	12
10. Chemikálie	2.159.791	2.159.791	100
11. Barvy	145.160	870	0.6
12. Lékárnické potřeby	315.683	1.338	0.4
13. Stroje a železářské zboží	12.494.490	2.253.625	17.25

Ministerstvo národní obrany se domnívá, že tento materiál dostačí k objektivnímu posouzení německé účasti na vojenských objednávkách.

Za správnost opisu:

(podpis nečitelný)
2/XII 1937

Za ministra:
Brig. gen. Čížek v.r.

A KPR, A 696/42

DOKUMENT Č. 15

Záznam dr. Soboty o rozhovoru s posl. Jakschem 7. ledna 1938 o postupu agrární strany, situaci aktivistických stran, zahraniční informační akci DSAP a perspektivě obecních voleb

Záznam ze dne 7. ledna 1938

Dostavil se poslanec Jaksch a praví:

1. Vystoupení poslance Berana¹⁾ pokládá za nešťastné proto, poněvadž jednak v něm spatřuje novou ránu pro německé agrárníky, jednak novou injekci SdP v její dnešní vnitřní krizi. [...]

Pro sociální demokracii samotnou²⁾ Beranovo vystoupení ničeho neznamená, rovněž ne pro křesťanské sociály. Aktivistické strany hodlají k 18. únoru v nějaké slavnostnější formě reklamovat všechno to, co z loňské dohody nebylo uskutečněno. Tím na sebe vezmou opět ony v německém veřejném mínění iniciativu, neboť méně Henlein žádati na českých stranách nemůže a více jim Beran nedá. (Na to jsem podotkl posl. Jakschovi, že jakkoliv pokládám z důvodů zahraničně-politických

¹⁾ Správné samu (pozn. red.)

vstup Henleinovy strany do vlády za naprosto nemožný, jsem přesvědčen, že kdyby této nemožnosti nebylo a SdP do vlády vstoupila, že by to učinila popř. za podmínek lacinějších, nežli jsou stipulace z 18. února, aniž by tím okamžitě svou posici v německé veřejnosti nějak zvláště otfášla.)²⁾

2. Posl. Jaksch pravil, že hodlá navrhnouti další pokračování v zahraniční informativní akci. Má připraven větší plán, přičemž nejde tak o zájezd jeho a zdejších aktivistů do ciziny jako spíše o to, aby významní lidé z ciziny přicházeli sem. Jakschovi jde o řadu významných labouristů, dále o mladší lidi z Královského ústavu pro zahraniční záležitosti: kromě toho by chtěl uskutečnit přednáškové turné bývalého podsekretáře Pierra Viennota v severočeských německých místech, neboť prý má zkušenost, že osobní styk cizinců ze západních demokracií s demokratickými Němci, zejména s jejich masami, působí propagačně velmi silně. Rovněž myslí přitom posl. Jaksch na posl. Grunbacha, který je nyní předsedou zahraničního výboru poslanecké sněmovny francouzské, ačkoliv tohoto pokládá za velmi povrchního. Jeho plán má být ještě přijat ve straně, načež by jej sem předložil pro pana presidenta republiky s návrhem, aby byl podporován ministerstvem zahraničních věcí.

3. Posl. Jaksch pravil, že odsunutí obecních voleb působilo v německých místech na sebevědomí aktivistů velmi dobře, neboť si mohli uvědomit, že moc henleinovství je velmi omezená. Jde o to, aby volby se vykonaly až v psychologicky vhodném okamžiku, za nějž Jaksch pokládá onu chvíli, ve které zbrojní konjunktura v Německu začne znatelně polevovat, aniž by byla hned vystřídána konjunkturou normální, a u nás příležitost k práci bude.

Dnes sudetští Němci, zejména dělnictvo, porovnávají svou pracovní příležitost s pracovní příležitostí v Německu stále ještě v náš neprospěch, zejména když např. se dozvídají, že Německo importuje italské dělníky.³⁾

Dr. Sobota
(vlastnoruční podpis)

A KPR, A 696/42

¹⁾ Rudolf Beran, vedoucí právního, proněmeckého křídla agrární strany a v té době její generální tajemník. Miněn je jeho příspěvek do novoroční ankety orgánu strany Venkova 1. I. 1938, kde se vyslovil pro „pocitovou dohodu“ s Henleinem.

²⁾ Sobotova odpověď W. Jakschovi souvisí s Henleinovým pokusem z r. 1937 dosáhnout souhlasu ministerského předsedy Hodtzi se vstupem SdP do vlády.

³⁾ Výsledky červnových voleb (viz Úvod ke Kapitole I) i vývoj v Německu ukázaly, že se Jakschův odhad v žádném směru nesplnil.

DOKUMENT Č. 16

Výsledek šetření o řediteli Poldiny huti v Chomutově. Příklad, jak SdP využívala klíčových pozic v hospodářství v pohraničí k ovlivnění německého obyvatelstva.

Č. 122 pres.

Věc: Ing. Oskar Jenisch, ředitel Poldiny huti – šetření

K.č.j. 906 dův. 37 z 3. I. 1938

18. ledna 1938

Četnické stanice v Gelní,
okr. Gelnice

K shora cit. dožadání sděluji, že Ing. Oskar Jenisch, naroz. 31. 5. 1876 v Mníšku, okr. Spiš, jest německé národnosti, německonacionálního smýšlení. Byl členem DNP¹⁾ až do jejího rozpuštění a dle důvěrného šetření má být nyní příslušníkem strany SdP.

Jmenovaný jest ředitelem Poldiny huti v Chomutově, z čehož má měsíční příjem 8.000, – Kč.

Úředitelství zmíněného podniku je vesměs* organisováno ve straně SdP. Dělnictvo je rovněž převážně německé národnosti, a pokud jsou přijímány síly nové, jsou to téměř výhradně příslušníci strany SdP. V důsledku shora uvedených důvodů lze předpokládat, že celý závod je veden v duchu SdP.

Správce úřadu,
vrchní policejní rada
(bez podpisu)

Okresnímu úřadu v Chomutově

OA Chomutov, kart. I, in: Německý nacionalismus a fašismus na Chomutovsku. Dokumenty z let 1932–1945, ONV a OA Chomutov 1990, s. 21 (dále Německý nacionalismus, 1990).

¹⁾ Deutsche nationalistiche Partei – kandidovala v parlamentních volbách v letech 1920, 1925 (3,4 %), 1929 (2,6 %), v r. 1935 kandidovala společně s nacionálněsocialistickou stranou.

* Správně většinou (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 17

Výňatek z oběžníku prezidia Zemského úřadu v Praze ze dne 24. ledna 1938 o akcích SdP mezi obyvatelstvem

Oběžník I
pánům přednostům všech okresních úřadů v území smíšeném, policejních ředitelství, policejních úřadů a jich expositur v Zemi české

V letošním zimním období lze očekávat, že obdobně jako loňského roku budou též organisovány v říšskoněmeckém pohraničí nebo vnitrozemí různé podpůrné akce peněžní a věcné (potravin, šatstvo a pod.) pro československé příslušníky strany SdP z československých pohraničních krajů. Akce tyto spadají zjevně do rámce soustavné neutuchající propagandy, prováděné proti Československé republice, kterou se náš stát obviňuje z hrubého útisku národního na občanech německé národnosti, a to jak na poli hospodářském, tak v oboru sociální péče. Účelem této akce jest mimo jiné zejména popuzovati obyvatelstvo jak říšskoněmecké, tak i obyvatelstvo zdejší německé národnosti proti ČSR a získávají je pro myšlenku národní jednoty a v zdejším obyvatelstvu vzbuzovati náladu pro Německou říši i pocit odvislosti od ní.

[...]

OA Chomutov, fond OÚ, kart. I, in: Německý nacionalismus, 1990: s. 22

DOKUMENT Č. 18

Informace ministerstva školství pro prezidenta ČSR o výdajích na vysoké školství

Informace pro pana presidenta
(viz dřívější informací z 26. I. 1938)

K otázce „Národnostní poměry z hlediska hospodářského a kulturního“ sděluje ministerstvo školství a národní osvěty statistická data v oboru vysokých škol:

Pro německou národnost je poměr velmi příznivý. I nemá-li německá národnost některé speciální školy, které pro jejich odbornost a tím relativně nízký počet posluchačů nelze národnostně dělit,

prokazují tu rozpočtové číslice, že o německou národnost je ministerstvem školství a národní osvěty velmi dobře postaráno.

Vezmeme-li za základ ona čísla, která se dají v rozpočtu na rok 1938 snadno sledovat podle jejich rozdělení na národnosti, t.j. výdaje osobní a řádné věcné výdaje s vyloučením výdajů ústředních pro „veškeré země“, vyplývá při školách univerzitního směru (§ 1) – odpočteme-li výdaj na Národní a univerzitní knihovnu v Praze, která je společná oběma univerzitám, popřípadě na hospodářskou správu provozu vysokých škol v Praze a v Brně, společnou všem vysokým školám (ve věcných výdajích tato poslední položka činí pouze 9.000 Kč) – tento poměr:

české university, Vysoká škola zvěrolékařská a samostatné fakulty, popřípadě knihovny (mimo Národní a Univerzitní knihovnu v Praze):

řádné osobní výdaje (po odečtu srážek a interkaláře) 39.190.865,- Kč
řádné věcné výdaje 21.917.600,- Kč;

německá universita v Praze:

řádné osobní výdaje (po odečtu srážek a interkaláře) 10.352.139,- Kč
řádné věcné výdaje 9.140.400,- Kč

Činí tu tudíž německý podíl 24,18 %.

Pokud jde o ostatní úvěry, t.j. tak zvané úvěry veškerých zemí (v tom i výdaje mimořádné), participuje na nich arci německá universita také.

Na školách technického směru (§ 2) – odpočteme-li náklad na knihovnu obou vysokých škol technických v Praze, t.j. české a německé techniky v Praze, připadá na české vysoké školy technické. Vysokou školu báňskou v Příbrami a Vysokou školu zemědělskou v Brně:

na řádné osobní výdaje (po odečtu srážek a interkaláře) ... 27.097.932,- Kč
na řádné věcné výdaje 9.169.900,- Kč.

Na německé techniky v Praze a v Brně:

na řádné osobní výdaje (po odečtu srážek a interkaláře) ... 11.649.532,- Kč
na řádné věcné výdaje 3.538.100,- Kč.

Činí tudíž německý podíl 29,51 %.

Rovněž i zde ovšem německé techniky participují také na ostatních úvěrech preliminovaných ve sloupci veškeré země.

(bez podpisu)

A KPR, A 696/42 (bez data vypracování)

DOKUMENT Č. 19

Zpráva pro prezidenta republiky o konferenci, kterou organizovala SdP v únoru 1938, aby prodělala možnosti zapojení německých průmyslníků do boje proti CSR, a o způsobu, jakým bude Německo kompenzovat eventuální hospodářské ztráty.

Č.D. 5140/38

Věc: Zpráva o konferenci pro hospodářská opatření, konané SdP v Teplicích dne 20. února 1938

Informace pro pana prezidenta

Zprávu dal důvěrně dr. Nebesář¹⁾ p. s. š. Dr. Schiesloví. Stručný obsah zprávy:

Význam uvedené konference je, že znamená pro SdP přechod do období politické agitace k období bezprostřednějších příprav k akcím. Hospodářství stává se subjektem, účastníkem boje. Hospodářství národních lidových skupin²⁾ jest „arsenálem nejdůležitějších zbraní pro národnostní boj“. Úkoly tohoto hospodářství jsou:

1. vyzbrojení politických svazů finančními prostředky,

2. připravení oddělení od hospodářství jiných národností tak, aby toto bylo v rozhodujícím okamžiku desorganisováno.

Jestliže hospodářství národních skupin pracuje v tomto duchu, vznikají mu škody (prostředky boje: omezení výměny zboží, odepření služeb národním protivníkovi). Co poskytuje SdP jako ekvivalent těchto škod? Strana, která jest omezena na určité okresy státu, nemá vyhlídku na ovládající podíl na moci státní, není proto pro hospodářství příliš přitažlivou a může poskytovat jen subvence. Jestliže však přesto dala důvěryhodné sliby, které uspokojily účastníky konference, jednala jako exponent placení schopné moci, moci, která může uzavírat obchodní smlouvy. Určitá obrovská velmoc svým „od mateřské země odloučeným lidovým skupinám“ (shodně národnosti menší v cizích státech) slibuje za dobrou práci pro lidové skupiny, že „při uzavírání obchodních smluv bude dbát toho, aby na produkty lidových skupin při dovozu do mateřské země byl obzvlášť brán zřetel; tím bude mateřské zemi zároveň umožněno získati vliv na sociální a hospodářskou strukturu lidové skupiny“ (obchodní smlouva Německa s Litvou o produktech v Memeli). Jde o využití mezistátních hospodářských smluv k ovlivnění vnitropolitických poměrů smluvního partnera.

Jak je tomu v případě CSR? Je republika chráněna kontingenty? Je potřeba všimnouti si toho, že nejde jen o hospodářskou otázku, spíše o prostředek zesílení národnostního boje. Historická precedence je tak zvaná „Ruhrhilfe“: slib Berlína o odškodnění všech hospodářských ztrát vzniklých sociální solidaritou ruhrským průmyslníkům. V Porúří pasivní odpor proti okupační moci se sice zlomil, ale slib Berlína byl skutečně velkoryse vyplněn. Je možná analogie? Jsou pro to předpoklady? Ano, jsou. K programu všech národních lidových politiků náleží aktivní, přes prostory státu zasahující národních lidové hospodářství. „Lidové skupiny jsou – i když neberou podíl na ústředním státu (Kernstaat) – stejně oprávněny členové německého národa s vlastními úkoly.“ Teplická konference vycházela z tohoto pojetí za předpokladu slibu ústředního státu, že poskytne potřebnou pomoc. Bylo by podotknouti, že uskutečnění těchto záměrů nemusí vésti bezpodmínečně ihned k porušení integrity československého státu.

Hlášeno panu kancléři 21. 5.

A KPR, D 13444/38, kart. 143

¹⁾ Dr. Nebesář, guvernér Národní banky a příslušník petičního výboru „Věrní zůstaneme“

²⁾ Název lidová skupina je nesprávný překlad německého výrazu Volksgruppe – národní menšina.

DOKUMENT Č. 20

Stížnost W. Jaksche z 8. března 1938 dr. Sobotovi, že předseda vlády nedostatečně podporuje aktivistické strany.

Záznam ze dne 8. března 1938

Posl. Jaksch si mně dnes ve sněmovně opět stěžoval na to, že aktivistické strany nejsou vládou nijak podporovány. Vládě byl prý zvýšen dispoziční fond o 2 1/2 milionu výslovně za tím účelem, aby tím byly podepřeny vládní německé strany, avšak předseda vlády¹⁾ používá těchto obnosů ve prospěch Slovenska a Podk. Rusi, podporuje prý z toho také svůj „Hlas“, ale pro německé aktivisty se nedostává ničeho. Tak prý také Zentralstelle²⁾ dosud nedostala žádné podpory a jest odkázána hlavně na peníze německé soc. demokracie. Největší se mají němečtí agrárníci, rovněž němečtí křesť. sociálové, kde touto neochotou vlády trpí velice aktivistické křídlo proti křídlu radikálnímu.³⁾

Dr. Sobotova
(vlastnoruční podpis)

A KPR, T 12/25

¹⁾ Milan Hodža²⁾ Zentralstelle bylo ústředí aktivistických stran.³⁾ Dr. Sobota ke zprávě připsal, že „Jaksch žádá, aby věc byla hlášena panu prezidentovi“.⁴⁾ Rukopisná poznámka: „Hlášeno. Panu prezidentovi jsem odeslal upravený výťah informace ve znění připojeném v opise. 21/3 Dřtina. (V A KPR je tento „výťah“ s poznámkou: „Informace pochází z doby před vystoupením Bundu der Landwirte z Zentralstelle.“)

DOKUMENT Č. 21

Policejní zpráva z 15. března 1938 o situaci v DSAP, zejména o odložení říšského sjezdu a o změně ve vedení strany a v jejím zastoupení ve vládě

15. března 1938

Č. 7357 pres.

„D. soz. dem. Arbeiterpartei“, říšská konference

Důvěrné

Presidiu Zemského úřadu v Praze
(k rukám p. vládního rady Krejčího)

Ve dnech 18. – 21. března t.r. měl se konati říšský sjezd strany německých sociálních demokratů v Liberci, který však byl podle oficiálního oznámení strany odložen, aniž bylo udáno bližší datum jeho konání.

Podle důvěrné informace má býti prozatím namísto říšského sjezdu svolána do Prahy na 18. března t.r. říšská konference strany. Jediným předmětem porady má býti politická situace. Výsledek jednání na říšské konferenci má býti sdělen 20. května t.r. úzkému kruhu funkcionářů.

Při této příležitosti byla získána další důvěrná informace, že patrně ještě před konáním říšského sjezdu strany má složití svoji funkci jako předseda této strany ministr dr. Ludvík C z e c h. Na jeho místo jako předseda strany má se dostat poslanec Václav Jaksch. Odpor, který – jak lze očekávat – se zvedne proti posl. Jakschovi ze strany úředníků strany pod vedením posl. T a u b a, zdánlivě za souhlasu dr. C z e c h a, bude zlomen. Jaksch měl dále dáti vedení strany, pro případ, že bude zvolen za předsedu, určité přísliby a nechce prý také, jak bylo dosud jeho přáním, nijak autoritativně zasáhnouti do vnitřního organizačního života strany. Kromě toho prý nepomýšlí Jaksch na to, aby reflektoval na ministerské křeslo při případném* odstoupení dr. Czecha a chce jej přenechat dosavadnímu místopředsedovi strany posl. Taubovi, jemuž však v osobě senátora dr. H e l l e r a vyrůstá veliký konkurent. Otázka obsazení ministerského křesla, které by se případným** odstoupením ministra dr. Czecha uvolnilo, není ve straně něm. soc. demokratů posuzována tak závažně, poněvadž při dosavadní praxi a vládní sestavě tato strana stejně půjde ke slovu více méně pouze parlamentně.

Vývoji poměrů ve straně německých sociálních demokratů jest věnována dále pozornost a o dalších poznatcích v tom směru učiněných bude podána ihned zpráva.

Opis této zprávy předkládám současně presidiu ministerstva vnitra.

Policejní president: Charvát v.r.¹⁾

A KPR, T12/25VI č.

¹⁾ Opis zprávy, zaslany též prezidiu MV, byl předán také KPR.

* Správné možném (pozn. red.)

** Správné možným (pozn. red.)

Zápis z porady předsedy vlády a některých ministrů (z 21. března 1938) se zástupci DSAP a jejich odborových svazů o hospodářské situaci v pohraničí, politických důsledcích a o návrzích na řešení¹⁾

Zápis

o poradě konané dne 21. března 1938 v předsednictvu ministerské rady

Účast dle připojené listiny přítomných

Předseda vlády zahájil poradu ve 4.55 hod. (6.55 hod., pozn. red.), vítá přítomné a ujišťuje je, že členové vlády chtějí se věnovati opravdově řešení otázek, které zde budou předneseny, a to v zájmu nejen místním, ale i celostátním. Žádá o referáty.

Poslanec Taub děkuje a prosí, aby někteří členové delegace mohli mluvit také německy, poněvadž státní jazyk neovládají. První promluví poslanec Jaksch a přednese referát povšechný.

Poslanec Jaksch požádal o svolení, aby mohl také mluvit německy, a uvádí: „Mimořádná situace, ve které žijeme, vyžaduje od všech vedoucích činitelů mimořádného porozumění. Jsou známy události, které ji přivodily, psychosa, která nyní zavládla v pohraničí, znamená neobyčejné zatížení aktivismu. Je to konkrétní rozdíl mezi postavením českých a německých republikánů. Občan v Praze a v Chrudimi ví, že bude mít v rozhodný okamžik pušku v ruce, kdežto naši lidé na hranicích se bojí, že snad budou muset obětovat život bez obrany. To je veliký rozdíl riska.“

Těto nálady využilá SdP a inscenovala agitaci spojenou s výhrůžkami: sedlákům se hrozí, že jejich majetek lehne popelem a jejich půda bude rozdělena, dělníkům zase, že ztratí zaměstnání, a všem, že jsou již sestavovány seznamy osob, které nevstoupily do SdP a které stihne pomsta, až „přijde den“.

K tomu však přistupuje také důmyslné lákání zvenčí. Řeč Adolfa Hitlera vyslaná našim rozhlasem působila jako hrom. Nejen její díl vojensko-politický, ale zejména také její cifry hospodářské neměly se s účinkem na nezaměstnané a na mládež. Poměry jsou velmi neutěšené. Ličíme je pouze a nežalujeme. Náš závislý člověk je mezi dvěma ohni: venku, t.j. za hranicemi, nemůže hledat práci, na soukromém pracovním trhu je vyřazen, pokud majitelé závodu patří k SdP. V tom je hrozné nebezpečí pro politickou práci.“ Uvádí dále, že z jeho okresu jdou někteří lidé do Německa pracovat jako kameníci a přinášíjí odtud mzdy až 500–600 Kč, to jsou ovšem vývolení, na které ostatní lidé v obci pohlížejí fascinovaně. Také v jižních Čechách z leckteré obce o 80–100 nezaměstnaných zavolají si 2–3 do Německa, dají jim výhodnou práci a tím rozněvají pokušení. Proto je třeba ujasnit si situaci napřed z hlediska hospodářského a problémy, které se takto dají vyřešit. Vláda dělá jistě hodně, ale mnoho projektů se neuskutečňuje, protože administrativa funguje tak, jak je to dobré a správné pro časy normální, ale jak to nestačí v dobách tak mimořádného nebezpečí.

Zmínjuje se příkladem o holešovských sklárnách, pro jejichž reaktivaci jest projekt připraven již 2 roky, a o novostavbě úřední budovy ve Stříbře, kterou okresní hejtmán marně urguje, poněvadž referent v ministerstvu veřejných prací je nemocen a má spisy doma. Za normálních dob takové věci nevdají, ale dnes jsou jiné poměry. Při nejlepší vůli úřadu však narážíme ještě na nedostatek prostředků. Pan ministr veřejných prací sám to bude lépe vědět. V silničním plánu počítá se silnicemi za 500 mil. Kč, ale pohotovost je jen 50 mil. Kč. Že vojensky důležité komunikace měly přednost, jest správné, ale ukazuje se, že hospodářsky důležité se nedostávají na řadu. V této věci podají konkrétní návrhy.

Podobně je tomu s pracemi vodohospodářskými, zejména s melioracemi.

Všude je hlavní závadou pomalé tempo. Samy prováděcí předpisy k zásadám z 18. 2. 1937, kdyby byly vydány v den výročí, mohly mít neobyčejný význam morální, byť už jen z „optických důvodů“, opozdily se však bez jakýchkoliv úmyslů, ale výsledek toho je velké poškození celé akce, protože SdP je nyní vítá jako účinek vlivu Hitlerova.

V celku klade hlavní důraz na opatření prací a na podporu průmyslu, děkuje přítom za porozumění, které vláda těmto otázkám dosud věnovala.

V oboru podpory nezaměstnaných prohlašuje, že těžce nesou úroveň podpor, pokud nejsou pod-

le gentského systému. Tato úroveň je hluboko pod úpravou v sousedních zemích fašistických. Z 10-20 Kč nemůže nikdo žít a to vzbuzuje kritickou náladu.

Usporná opatření zabránila celou akci tak, že už ani nelze mluvit o akci regulární. Nesnesitelné jsou škrty v okresních návrzích.

Velmi důležitá je v tomto oboru úprava směrnic pro podporu sezonních dělníků, jest nutno, aby byla vyřešena před započetím sezony.

Také péče o nezaměstnanou mládež je dnes velmi naléhavá. Právě mládež bývá okouzlena hesly, které přicházejí ze zahraničí. Dnes už máme příliž 21letých, kteří ještě nevykazují 3 měsíce pracovní doby.²⁾ Musí se udělat něco viditelného pro mládež nezaměstnanou, ať už je to zařazení do akce podpůrné, anebo opatření zaměstnání. V ostatku odkazuje na memorandum, které o těchto věcech strana podá, a shrnuje všechny požadavky na jednoho společného jmenovatele. Lidé se musí najist, chceme-li, aby v takovýchto dobách a v takových poměrech zachovali státotvorné smýšlení.

Ještě jednou apeluje na pány ministry a pana předsedu vlády bezeskybné tendence a z plného přesvědčení. Dnes je nutné potřeby činů. Prohlašuje: „Naše hnutí je neporušené přes všechny tyto útoky. Je dosud spolehlivou hrází na hranicích republiky. Nechci však, abych jednou musel přijít jako generál bez vojáků, poněvadž se pravá chvíle zameškalá.“

Přál si ještě obrátit se na pana ministra vnitra, který bohužel není přítomen. Běží tu o ochranu osobní bezpečnosti. V pohraničních krajích pracuje se za stálého ohrožení. SDP vyvolala svou agitaci pod heslem „za 5 minut 12“ v některých městech takovou psychos strachu, že se lidé se svými příbلائkami do strany stavějí do fronty. To neposiluje autoritu státu. Je nutná ochrana státotvorného obyvatelstva před rostoucím terorem SDP. Jsou namístě exemplární tresty pro živly, které ohrožují členy státotvorných stran na existenci.

Končí přednesením požadavků, aby bylo uvolněno na práce silniční a vodohospodářské po 50 mil. Kč, tyto práce nejen nutno připravit, ale i provést.

Jako druhý mluví **Weigelt** za D. Gewerkschaftsbund. Odvolává se na memorandum, které podali a které líčí hospodářské poměry v jejích krajích. Je povděčen, že dnes mohou blíže informovat přímo pana předsedu vlády a příslušné pány ministry.

Podle svých přesných šetření potřebují 125.000 nových pracovních míst. DGW vyšetřoval, kolik provozoven bylo zastaveno trvale do konce června 1936, bylo jich 560. V těchto závoděch bylo v r. 1928 102.000 zaměstnanců. Velmi málo se jich obnovilo, a co nově vzniklo v dobách krise, pro neplatnost nepadá na váhu. Zbývá tu ztráta asi 100.000 pracovních míst. Další ztráta vznikla politickým převratem 1933 v Německu, kde ztratilo práci mnoho dělníků, kteří tam za ní chodili denně nebo týdně, popřípadě na celé sezony. V děčínském okrese ztratilo tak práci do konce roku 1936 přes 1.000 dělníků. Při dlouhé hranici s Německem možno odhadnouti cifru 20.000 dělníků, pro které již dříve tady práce nebyla, ale kteří již nalézali v Německu. Jako třetí činitel k tomu přistupuje řada pracovníků, které zbavila míst racionalisace.

Po krátké konjunktuře překročila u nich nezaměstnanost daleko průměr ČSR a byla 31. srpna 1937 v Německém území poměrně vyšší nežli 31. srpna 1933 u srovnání s celou Zemí Českou a moravskoslezskou. Percentuální poměr činí 67 % ku 62,1 %. Rozdíl skoro 5 % ukazuje, že impuls zaměstnanosti ze zbrojního průmyslu omezil se na území, kde tento průmysl jest usazen.

„Naši lidé,“ pokračuje dále, „čekají po léta na práci, ztrácejí naději i důvěru. Jest strašné, že pracovní příležitost získává se jen boudáním a ničením průmyslových provozoven.“

V některých okresech bylo koncem roku 1937 více nezaměstnaných než v r. 1933. V Rýmařově o 5 %, v Mar. Lázních o 91 %. Ve svém memorandum uvádějí řadu okresů, kde je pokrok daleko menší než vzhůru jinde. Naši lidé,“ praví dále, „jsou pilní. Jsou po staletí na práci zvyklí. Ale chtějí práci a nechťejí podporu. Práce jest jim životní náplní.“ Proto shrnuje zde požadavky, které určitě přinesou zlepšení, budou-li splněny:

1. úvěrová pomoc pro průmysl, který může být zachráněn, ať už odpisy daní nebo úrokovými garancemi;
2. zákaz zastavení provozoven v důsledku kartelových ujednání. Mnoho majitelů prodalo své kontingenty a obstaralo si tak bezpracný zisk ke škodě zaměstnanců. Je nutno zmínit Nariadením č. 253/37 Sb. z. n., aby se to napříště znemožnilo;

3. přiděl veřejných dodávek pro ohrožené průmysly, které jinak svého zařízení nemohou využít;
4. podpora vývozu refundací obchodních daní a záloh;
5. zjištění, které ze zastavených provozoven jsou schopny další výroby, a podpořit jejich otevření;
6. zřízení ústavu pro plánovité provedení této oživovací akce. V něm by byla zastoupena příslušná ministerstva, obchodní a živnostenské komory, postižené kraje a odborové svazy. Ústav měl by disponovat kapitálem 30 mil. Kč;
7. zamezení dalšího stěhování průmyslu z německých krajů;
8. kde již nebude možno oživit průmysl, tam ať se provádějí práce stavební;
9. péče o přškolení mladých sil;
10. uplatnění volných pracovních sil ve veřejné správě a ve státních podnikách podle zásad z 18. února.

„Nouze v německých krajích,“ končí řečník, „dostoupila vrcholu. Leží tam ladem velké národní jmění, kterému hrozí zkáza. Proto prosí vládu, aby tyto návrhy blahovolně zkoumala a přispěla k nápravě co nejrychleji.“

Kaufman

Omezil se pouze na údaje, jimiž by slova svého předchůdce doplnil, a odvolává se nejprve na to, co jednou prohlásil panu prezidentu republiky. „Dejte našim horalům v Krušných Horách práci a nepotřebujeme žádnou Maginotovu linii.“ Tato slova nejsou prázdným heslem. Tam v horách jsou věrni a dobří lidé, kteří již 8 let žijí v beznaději, a přece dodržují věrnost svědomí přesvědčení i svému státu.

Dnes ovšem nutno se obávat, že některé živly ohroží touto vytrvalostí, protože otráží vírou ve stát.

Musí se zvláště zmíniti o zvecech, které nazývají „Industrievererschleppung“³⁾ a „Gestapoteror“. Poukazuje na to, že průmysl hudebních nástrojů, který zaměstnával 2.500 lidí, dodával obchodním domům do Saska. Třetí říše donutila tyto obchodníky, aby založili vlastní provozovny, které odnímají nám zakázky a lákají k sobě naše kvalifikované síly pracovní. Nestane-li se náprava, bude tento náš průmysl během 15-20 let zničen. Odešlo již 1.300 osob za hranice, kde vydělávají 60-65 Pfennigů, předáci až 100 Pf, kdežto naše mzdy ve srovnání s tím činí 30-35 Pf, u předáků 72 Pf. Stane se, že žena a syn přijdou z Německa a přinesou týdenní mzdu 200-250 korun, zatímco nezaměstnaný otec doma dostane 84 Kč. Mzda se v Německu vyplácí v korunách za příznivého přepočítacího kursu. Všeho toho se v Německu využívá k teroru a porušování svobody koalici. Neboť zkrátka si tyto lidi v Německu zavolají a vynucují na nich potvrzení, že všude z organizací vystoupili a že vstoupili do SDP. Jen malý zlomek těchto 1.300 lidí se nám vnitřně odcizil, ale potrvá-li to rok, ztratíme je a SDP získá 3.500-4.000 hlasů. Ztratíme však také průmysl a důležité posice obchodní. Neříkají-li možno zamezit stěhování přes hranice. To by vedlo ke katastrofě. Ale musíme dále lidem práci. Řečník se po 10 let marně namáhá, aby opatřil náhradní průmysl za zrušené závody. Celkem ztroskotalo 14 projektů, které v tom směru byly předneseny. Bud nebyly dány předpoklady nebo nebyly projekty dosti seriózní anebo se nenalezlo dosti porozumění ať u státu, ať na jiných místech. Výroba kos např. nelze zaříditi, protože se u nás nenajde nikdo, kdo by přesvědčil sedláky, že děláme stejně dobré kosy jako Steyer. Zmínjuje se o některých návrzích, které teď sleduje, a apeluje zvláště na pana ministra financí, aby podobné projekty byly projednávány jako nouzové a aby nebylo odmítáno jakékoliv riziko. Dosud se jedná o Nejedek a Rotavu, kde stojí bez práce 700, popř. 1.400 dělníků a 3.000 dorostenců. Kraslické hračkářství zaměstnávalo 1.600 osob, dnes jenom 300. Část jich byla odstěhována do německého Černého lesa a nám hrozí ztráta tohoto průmyslu. Poukazuje na případ, kdy v r. 1934 byla zákrokem sice legálním, ale za daných okolností zhoubným a neúčelným, zničena velká firma, o jejíž záchranu od té doby marně usiluje. Firma již stojí dva roky, akt leží v ministerstvu financí a situace se zatím zhoršila tak, že hrozí exekuce. Tady nebežá o firmu, nýbrž o 1.100 dělníků a o existenci celkem 4.500 lidí. Stát pro tyto lidi vydává mnoho peněz na podporách. Ale zapomíná se ještě, že firma od roku 1919 až do r. 1934 platila přes půl milionu Kč daní. Za promeškanou dobu ztratilo se tedy 8 milionů. Hruzný obraz situace v severních krajích republiky dokresluje nezabavený výstisk časopisu Zeit.⁴⁾ který řečník předkládá a kde je otištěna mapa Velkoněmecké říše se zabranými okrajovými částmi Čech. Prohlašuje posléze, že předloží doklady o tom, že SDP organizuje sabotážní buňky v podnicích.

Rehwald

Zástupce textilních pracovníků probírá situaci tohoto průmyslu, který od r. 1929 byl decimován zastavením 166 závodů s 30.000 dělníky, z nichž většina zůstane bez zaměstnání. Rečník viděl sám loni ve Frýdlantě továrnu, kde jedna polovice pracovala a ve druhé vlastní dělníci rozbíjeli stroje do starého železa. Jak jim tehdy bylo? V r. 1936 a 1937 přinesl jistý rozvoj novou naději, ale pak přišel nový úpadek pod úroveň r. 1933. Situace je beznadějná, a proto vítají s velkým zadostiučiněním a s radostí oznámení vlády o podporách vývozu, které jsou nutné pro boj s dumpingem III. říše. Proti, aby tyto podpory se uskutečňovaly co nejrychleji, protože pomohou řešit nejenom problém sociálního hospodářství, ale také politický. [...]

Obrať se pak k nařízení o syndikalizaci textilu a prohlašuje, že provádění zásady numerus clausus úplně zklamalo. Úřad má v těchto věcech rozhodovati po slyšení odborných organizací zaměstnavatelů i zaměstnanců. Ale Svazy textilních průmyslníků nejčastěji se vyslo-
vují proti znovuzahájení prací v zavřených závodech, jako se stalo v případě Heindorfu u Frýdlantu. Nejprve zemský úřad rozhodl kladně, ale pak přišel z ministerstva obchodu cirkulář, že při zkoumání takových návrhů jest postupovati rigorózněji a říditi se všeobecným hospodářským zájmem. Následkem toho jest, že v praxi úřady nyní takové návrhy šmahem zamítají. Jest ovšem na-
ivní domněnka, že by v důsledku toho objednávek, získané majiteli zastavených podniků, přelyly na jejich protěžované konkurenty a zůstaly tak zachovány našemu národnímu hospodářství. Dnešní automatický postup je zkrátka ten, že zemský úřad se obrací na živnostenské komory, ty se obrátí na Svazy průmyslníků, jejich dobrozdání platí, pak se to zamítne a protistátní propa-
ganda začne. Podobně se to má při žádostech o povolení na postavení nových strojů a na rozší-
ření provozu v důsledku větších objednávek. Takové věci se už také rekursem zhatily a dodávky byly ztraceny.

Trpce si musil stěžovati do neustavení Poradního sboru pro textilní průmysl, který dosud nebyl zřízen, ačkoliv uplynuly 2 roky od příslušného nařízení. Proč?

V závěru žádá, aby do německého území byly také poslány státní dodávky. Nikdo si nedovede představit morální účinek, jaký vyvolalo zadání státní dodávky pro zastavený podnik v Broumově.

Zinner, zástupce horníků

Omezi se na stručný přehled požadavků, které budou obsaženy v jejich memorandu. U nich byla krize již dříve, hnedouhelný revír falknovský a mostecký ji trpí 8-10 let. Pracují tam jen 3-4 šichty týdně a horníci jsou všichni na mizině. Oživení v kamenouhelných revírech vzbudilo v nich novou naději, ovšem lichou. Dodávky pro státní dráhy byly přednostně přidělovány ostravskému revíru, ale dnes, kdy už se tam vede dobře, budí pamatováno na ně. Jenom Most ztratil 80-90 tun odbytu. Žádají, aby se mohli zúčastnit krytí vyšší potřeby ČSD. Jejich naději nyní mají generální ředitel Štauch, který je ze státních dolů podbídl a chce dodávky urvat. Zdvihl se protest ve všech revírech a dá se očekávat, že SdP rozpoutá stávkou. [...]

Neumann, za průmysl sklářský a keramický

Uznává úsilí vlády o zvýšení exportu, které se loni setkalo s krásnými výsledky. Sondoval za-
hraniční trhy a zjistil, že s vládní pomocí byly získány v řadě zemí dřívější trhy a je naděje, že prů-
mysl tento dosáhne rozkvětu, bude-li podpora trvat. Upozorňuje však, že

1. s podporou exportu nutno započítati před jarními trhy
2. v zámoří, v zemích s volným devizovým hospodářstvím, bychom svůj krásný úspěch mohli ne-
jméně zdvojnásobit, kdyby byla dána možnost kompensace. Šlo by tu o dovoz hrozinek, pomeran-
čů, zeleniny atd., tento dovoz však zemědělství reklamuje jako kompenzační objekty svého vývozu. Vývoz do Holandska např., který činil v r. 1937 1 1/2 mil. kg porcelánu, mohl by se zdvojnásobit, kdyby za zbytek byl dovezen sýr, hrozinky atd. Stejně poměry jsou dány pro vývoz do Itálie a do
celé Skandinávie. [...]

3. Postrádá zpracování trhu Střední a Jižní Ameriky. Odtud dovážíme zboží bez kompensací a je
nutno vyhraditi jej pro kompenzační vývoz našeho zboží. Bojtot japonského zboží dává nám netu-
šené šance. Konkurenci Japonců jsme nemohli přemoci. Teď ale ji poráží bojtot jejich zboží a troji
vyšší jejich cen. Můžeme získati posici v Australii a v Jižní Africe, ale tady nutno jednat rychle.
[...]⁵⁾

Redaktor Paul

Navazuje nejprve na řeč poslance Jaksche a ohlašuje memorandum Svazu Republikanische Wehr. O věci budou jednat s armádními zástupci a litují, že není přítomen pan ministr vnitra. Mají 6.000 členů, za jejichž loajalitu se bezvýjimečně zavazují. Upozorňuje, že policie a četnictvo novým úko-
lům nestačí, poněvadž nemůže čelití okamžitému nebezpečí. Poukazuje na psychologický účinek opatření, která chtějí navrhnouti.

Mluví dále o rozhlasu. Tam se situace usměrněním Rakouska ještě zhoršila, jsme obklopeni čtyř-
mi tucty německých nacistických vyslačů. Žádá urychlené zahájení německého vysílání z němec-
ké stanice a takové vedení její, které by odpovídalo kulturním a duchovním směrům tohoto státu. Nechtějí rozhlasovou válku, ale pozitivní obranu našich republikánských ideálů.

Předseda vlády

děkuje ministrům, že přijali pozvání a věnovali pozornost předneseným návrhům. Všechny věci
byly zaznamenané. Národohospodářské oddělení bude se starati o další jejich sledování.

Po nějaké době udělá se přehledka, co z toho bylo provedeno a jak se to provádí, a prozkoumá se
znovu situace.

Jest spokojen s průběhem schůzky, ke které se mohli sejít již dříve, může se tak státi pokaždé,
když se ukáže nutná potřeba. Žádá delegaci, aby mu i v budoucnosti podávala v nutných případech
zprávy.

Z přednesených stížností poznává, že v některých oborech neběží o problémy dnešní doby. Bída
německých horských krajů není jen vinou administrativy, je to rána osudu, proti níž arci ne-
jsme zcela bezbranní. Udělalo se již leccos a hodně se ještě udělá. Ze se textilu již ve starých dobách
nevedlo dobře, o tom svědčí výmluvně Hauptmannovo drama *Tkalci*.

Podpora vývozu bude prováděna dále a vláda bude existencií tohoto oboru sledovati s nej-
větším porozuměním a pomáhati.

Uznává vývozy všech řechů v těžké posici, ve které žijí. Nechce přikrašlovat, musíme se při-
praviti na ještě horší bouře, které však jistě přejijeme. Slovem „durchhalten“ však nemyslí to, co
platilo v letech 1914-18, protože má na mysli jenom bouře psychologické, jiných nebude.

Skončeno o 19.10 hod.

Zapsal Dr. Bláha

SÚA, fond PMR, 126/8, kart. 68

¹⁾ Text dokumentu neopatrně krátila editorka.

²⁾ Doba potřebná podle tehdejšího zákona k získání nároku na podporu v nezaměstnanosti

³⁾ Zavlečení průmyslu

⁴⁾ Zeu, týdeník SdP

⁵⁾ Další podané návrhy

DOKUMENT Č. 23

*Hlášení okresního hejtmána v Chomutově z 28. března 1938 o náborové činnosti a přípravě ozbro-
jených úderů SdP v Chomutově*

Chomutov dne 28.3.1938

Činnost strany SdP v Chomutově

Přisídí Zemského úřadu v Praze

predkládám důvěrnou, četnictvem ověřenou zprávu o činnosti strany SdP v Chomutově.

Funkcionáři strany SdP rozšiřují pověsti, že po volbách v Rakousku a Německu, a to ještě během
měsíce května 1938, bude rozhodnuto o osudu zdejších Němců, třeba i zásahem moci z Německa.
Dále prý bude jednati předseda strany SdP Kondrad Henlein s vedoucími činiteli Československé

republiky za příčinou" udělení autonomie zdejšími Němcům. Dosáhnou-li autonomie, bude pak později rozhodnuto o připojení zdejšího zmínčeného území k Německu.

V současné době provádějí funkcionáři Nachbarschaftsleiterové, Kameradschaftsleiterové a Sprengelleiterové¹⁾ intenzivní verbování členstva dům od domu. Navštěvují občany německé národnosti, kteří nejsou dosud členy strany SdP, a přímo uvádějí, že jsou vysláni vedením strany, že se poměry již brzo změní, a přemlouvají je ke vstupu do strany. Odmítne-li někdo do strany vstoupiti, jest dotazován po příčině, že nechce býti členem strany SdP. Takový občan jest pak oznámen místnímu vedoucímu strany SdP, patrně za účelem zařazení do seznamu odpůrců strany.

Kdo se však přihlásí do strany, jest ihned dotazován, zda byl vojákem a u kterého tělesa. Z vojáků mají býti zřízeny pořadatelské skupiny, které obdrží jednotnou výzbroj, a to: černé vysoké boty, sedé jezdecké kalhoty, hnědou košili s ramenní výložkou „Achsensparole“²⁾ a černou vázanku a šedou čepici. Členové těchto pořadatelských sborů rekrutováni z vojáků v záloze budou zařazeni do tělocvičného „Deutscher Turnverbandu“, kde budou nenápadně cvičováni pod rouškou nevinného tělocviku. Cvičení se má konati 3 x v týdnu.

Do Chomutova má býti zasláno celkem výstroje pro 1.000 osob. Majetní si zaplatí výstroj z vlastních prostředků, nemajetným bude opatřena na náklady strany.

Poplašné zvonky budou zřízeny Sprengelleiterům a Kameradschaftsleiterům na náklad strany. Ti, kteří již mají zvonek z ulice do bytu anebo bydlí v přízemí a jejich okna vedou na ulici, budou alarmováni klepáním, takže poplašný zvonek neobdrží. Za účelem okamžitého vyrozumění v případě náhlavé potřeby má býti ve větších obcích zdejšího okresu zřízen v vedoucího příslušné místní skupiny strany SdP telefon.

Dne 22. března 1938 byla konána večer schůze „Apel“ funkcionářů Sprengelů v Chomutově v Jahnturnhalle za účelem verbovací akce. Na této schůzce hlásili jednotliví funkcionáři počet nově získaných členů. Ve všech Sprengelích činil počet v poslední době získaných členů 983 a u místního vedení strany SdP v Chomutově se samo přihlásilo 501 osob.

Zeny funkcionářky strany SdP provádějí rozsáhlou sběrací akci zboží a jiných předmětů za účelem provedení podporovací akce nezaměstnaných členů.

Funkcionáři strany SdP ujišťují, že mají zajištěny v případě potřeby zbraně a dokonce i ocelové pilky. Mají však vážnou obavu, že příslušníci německé sociálnědemokratické strany by mohli v případě potřeby obdržeti od státu zbraně, takže by měli nepřítel v zádech.

Před několika dny mělo odejít z Chomutova za účelem absolvování kursu do Německa 10 osob. Po svém návratu mají tyto osoby prováděti podle pokynu z Německa vlastní organizační činnost.

Strana SdP v poslední době pořádá v obcích zdejšího okresu časté schůze, na něž jsou dirigováni pořadatelé z Chomutova, a to za účelem zdůraznění propagační akce.

OA Chomutov, fond OÚ, kart. 2, in: Německý nacionalismus, 1990: s.29-30

¹⁾ Funkcionáři útvarů SdP různých stupňů. Nejvyšší „Nachbarschaft“ je patrně ekvivalent místní organizace. „Kameradschaft“ patrně útvar ekviv. družiny a „Sprengel“ je obvod, okres.
²⁾ „Achsensparole“ – heslo „Sekyra“
* Správně o (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 24

Zpráva ministerského rady a majitele statku v Medonosích dr. Stačka z 1. dubna 1938 o alarmujícím stavu bezpečnosti Čechů a německých antifašistů v pohraničí

Dr. Staček píše, že Češi a němečtí sociální demokraté žádají, aby „jim vláda dala ujištění, že je chce chránit, jinak že se budou připravovat na ochranu sami – okresní hejtmáni a policejní ředitelé jsou nejisti, naráží na otázku politickou.“¹⁾ [...]

Chebsko je ve stavu poloviční anarchie, nikdo tam úřady neposlouchá. V pohraničních pásmech nemluví se již o autonomii, nýbrž přímo o anšlusu.
A KPR, D 4255/C

¹⁾ Mínená politická orientace ministerstva vnitra

DOKUMENT Č. 25

Zpráva policejního úřadu v Chomutově z 11. dubna 1938, určená prezidiu Zemského úřadu v Praze, o pohotovosti Republikanische Wehr ve dnech říšského plebiscitu

Presidium Zemského úřadu v Praze

Dne 10. 4. t.r. dostavili se večer o 20. hod. na zdejší úřad funkcionáři něm. soc. dem. „Republikanische Wehr“ Schwanderlik a Abicht a prohlásili, že uvedený spolek má již od 12. hod. polední pohotovost v síle 60 mužů (uniformovaných) v restauraci „Volkshaus“¹⁾ v Chomutově. Pohotovost je připravena, aby v případě nepokojů ze strany SdP, které se očekávaly u příležitosti plebiscitu v Německu, byla nápomocna policii. Ve městě že má rozestavěny hlídky v civilním obleku, které ji o všem, co se děje, podávají zprávu. Jelikož do 20. hod. večerní nebylo ničeho závažnějšího zjištěno, přicházejí se přímo informovat na policii, zda nepotřebuje jejich pomoc. V záporném případě že by pohotovost o 22. hod. zrušili. Jmenovaným bylo řečeno, že ve městě je naprostý klid a pořádek a že pohotovosti není vůbec třeba. Ve 21.30 hod. dostavili se znovu a prohlásili, že ve 22 hod. pohotovost ruší a ponechají ve „Volkshausu“ do 24 hod. pohotovost o síle 20 mužů pro případ, že by příslušníci strany SdP po vyhlášení výsledků se pokoušeli o nepokoje.

Podotýká se, že pohotovost byla svolána bez předchozího vědomí zdejšího úřadu. Opis této zprávy předkládám současně presidiu ministerstva vnitra v Praze na vědomí.

Správce úřadu,
vrchní policejní rada
(podpis nečitelný)

(Razítko): Presidium ministerstva vnitra

Došlo 13. IV. 1938

(Rukopisná poznámka): Na vědomí – ad acta

Dne 4. prosince 1938

(podpis nečitelný)

SÚA, fond PMV, X R 9

¹⁾ „Volkshaus“ – „Lidový dům“

DOKUMENT Č. 26

1938, 15. duben, Rousínov. Rezoluce politických stran, odborových organizací a spolků cvikovského okresu zasláná prezidentu Benešovi a ministerské radě. V této rezoluci zmíněné orgány upozorňují na teror v pohraničí ze strany SdP, žádají energické zakročení proti němu, práci a spravedlivé mzdy pro české i německé obyvatelstvo pohraničí a vyjadřují své odhodlání bránit republiku.

Podepsané strany, odborové organizace a spolky cvikovského okresu v Čechách obracejí se na pana presidenta a ministerskou radu se žádostí o přijetí ujištění, že s odvahou a odhodlaností jsou

ochotny nastoupiti kdykoliv pro obranu republiky, že jsou na svých místech a chtějí svým slibům dostáti.

Zijeme na hranicích, čeští a němečtí protifašisté, v klidu a míru, v dobrém vzájemném poměru. Jest naším společným přáním, aby tento poměr vzájemného porozumění a míru mohl zůstat i nadále. Dnes však musíme upozorniti na všelicos, co nám leží na srdci. Snad vidíme my, ježto zijeme těsně na hranicích, různé věci jinak než v Praze, myslíme ale, že vidíme dobře. SdP pracuje v poslední době přímo násilnými prostředky na zglažchšaltování pohraničního území. Nejen přímo neodpovědnou, protistátní propagandou, prováděnou šepem, nýbrž i přímými pohrůžkami. Všichni, kdož si neposílili, aby se stali členy SdP, mají být připraveni o své existence. Bezohledné úsvnání proti dělnickým organisacím, družstvům atd., nyní již jen z části skrytá iredentistická propaganda, nabývá stále ostřejších forem. Již dnes je zapotřebí jisté odvahy k tomu, aby se zdejší občan přihlásil ke státu, demokracii, míru a obraně republiky.

Bylo by načase, aby úřady již konečně energicky zasáhly. Víme, že naše úřady zakročily v některých případech, kde to ani nebylo zapotřebí, velice ostře. SdP a jejím stoupencům nejde o zlepšení poměrů v rámci státu a jeho demokratické ústavy, ale o rušení míru, klidu a pořádku. Nejde o vyšší mzdy, o práci a chléb pro všechny vrstvy obyvatelstva, ale tento kazimírům jde jen o neklid a rozklad, čímž chtějí rozrušiti celistvost republiky, aby mohla být v daném okamžiku zničena. My se nebojíme, jsme si vědomi, že Československo není Rakousko. Všeobecným zákazem shromažďování není ale pomůženo, naopak znemožňuje se přátelům a ochráncům republiky říci lidu pravdu.

My Češi, ale také my němečtí protifašisté dovedeme oceniti slova pana presidenta republiky, aby obyvatelstvo mělo odvahy a důvěry. Opatření o svoji armádu, svůj lid a důvěru dělnictva, na straně mocných spojenců, nemusí se Československo obávat žádné války. Toho si musí být vědomi především hraničáři. My víme, že pracujeme-li v tomto smyslu, že pracujeme dobe.

Přejeme si, aby SdP nebyla za žádných okolností připuštěna do vlády, žádné ústupky fašismu. Kdo fašismu podá maliček, bude pohlcen. Použili by svého postavení ve vládě jen k tomu, aby pracovali proti republice a proti demokracii. Vláda má dáti demokratům a přátelům republiky to, čeho potřebují. Hraničáři, a zejména okres cvikovský, těžce trpí nouzí. Cvikovský okres byl obzvláště zatížen krizí. Opatřením práce a zlepšením životní úrovně se mohou posílit a vzpřímí zoufalí. Zadáme-li něco, jest to jen opatření práce pro okres cvikovský, hospodářská pomoc a provedení úsvnení z 18.2.1937. Dožadujeme se, aby lid byl poučován ve smyslu demokracie. Bylo by proto nutno, aby členové vlády přišli mezi hraničáře a promluvili k nim.

Těchto několik slov je miněno upřímně. Buďte ubezpečeni, že získáte-li si naši důvěry, budeme vždy na svých místech. Toto vědomí nám dodalo odvahy i k těmto řádkům. Jméнем podepsaných stran, organisací a spolků:

Sozialdemokratische Partei,
Organisation Röhrsdorf b. Zwickau
(podpis nečitelný)

Spojené svazy sklářských dělníků v ČR,
sídlo Teplice
Vereinigte Verbände der Glasarbeiter
in der ČR,
Sitz Teplitz

Gruppenausschuss Morgentau
(podpis nečitelný),
t. č. předseda

Za politickou stranu soc. dem.
Vondra František, t. č. d.

Politická organisace
strany soc. demokratické. Röhrsdorf
Skupinový výbor Rousinov
Dělnická tělocvična jednota v Röhrsdorfu
(podpis nečitelný),
t. č. starosta

Jednota československých dělníků
sklářského průmyslu
v Republice československé,
se sídlem v Košťanech u Teplic-Šanova,
odbočka Rousinov,
Josef Mišek, t. č. předseda

DOKUMENT Č. 27

Zpráva o nacistickém teroru z Karlovarska, z konce dubna

V průmyslových částech okresu, zvláště na Nejdecku, Hornoblatensku, Jáchymovsku a okrajových dělnických čtvrtích Karlových Varů zaměřili henleinovci svoje útoky především proti komunistům, Čechům, Židům a sociálním demokratům. Na Toužimsku, Žluticku a Bečovsku, kde komunisté nebyli, se měnily demonstrace v protizidovské pogromy. V Toužimi uspořádala místní skupina SdP 22. dubna nedovolený tábor lidu, který vyvrcholil v demonstraci. Demonstranti šli z náměstí k rabinátu a za vykřiků „Sieg heil!“, „Heil Hitler“ a „Juden heraus“ začali rozbíjet okna. Další část průvodu šla po náměstí kolem obchodníků s kůžemi Juliese Rektora a také zde vyloukli okna. Teprve za pomoci četnictva byl zjednan pořádek. Podobné protizidovské demonstrace probíhaly i v jiných místech okresu.

Státní archiv Plzeň, Fond Kraj. soudu v Chebu, sign. TKXV 754/38. In: Vám, kteří přicházíte. K dějinám Karlovarska II, *Karlovy Vary 1968*, s. 52 (dále jen Vám, kteří...)

DOKUMENT Č. 28

Zpráva pro KPR z 29. dubna pocházející od neznámého autora, zřejmě funkcionáře DSAP ze Svítav, o nátlaku německých podnikatelů k posílení vlivu SdP a o jeho účinnosti

V posledních 8 dnech rozpoutala SdP na našem obvodě takový teror, že v několika obcích byli dělníci pod tímto tlakem nuceni vstoupit do SdP.

Nyní především podnikatelé, zvláště stavitelé, částečně sami nebo prostřednictvím svých zaměstnanců vyzývají dělníky, organizované ve svobodných odborech nebo ve straně (DSAP – pozn. editorky), aby přestoupili do DAG¹⁾, jinak že nemohou zaručit, že je budou dále zaměstnávat. Jeden stavitel řekl dělníkům zcela otevřeně, že byl k těmto opatřením vyzván okresním vedením SdP a že jim nemůže odporovat.

To, že podnikatelé zaplatili dělníkům i 1. května, je vám dostatečně známo. Toto opatření není ovšem možno považovat za přímý akt teroru. Dělníkům se tak jen říká, že musí 1. května všichni pochodovat v národní pospolitosti.

Rolníci v jednotlivých obcích vysvětlují dělníkům, že jim již nemohou propachtovávat půdu. Má-li domkář sám někde kousek půdy, nikdo mu neposkytne potah, a tak je nucen vstoupit do SdP.

Různé fámy a rozšiřování hákenkreuců přivádějí neuvědomělé dělníky z míry. Doufáme, že po 1. květnu povolí tento tlak, jinak by mohly být podmínky pro naše organizace ještě horší. Je zcela vyloučeno, abychom všude a v pravý čas zasahovali. Úřady vědí velmi málo o těchto poměrech a také se o to velmi málo starají. Postoj úřadů vyvolal již také velkou nevoli u našich soudruhů a ozývají se otevřené hlasy, že je nutno sáhnout k svépomoci, abychom se ubránili.

Naši funkcionáři a naši lidé se drží ve Svítavách a větších obcích výborně. Ovšem i zde může tato nálada polevit, pokud se v nejbližší době nepodnikne něco, co by zastavilo politický blázninec SdP.

A KPR, D 13444/38/G (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Deutsche Arbeitergemeinschaft – henleinovské odbory

Průběh 1. máje na Českolipsku a líčení teroru henleinovců. Nepodepsaná zpráva z 3. května 1938 pro KPR

Česká Lípa 3. května 1938

V následujícím podávám zprávu o náladách obyvatelstva před oslavami i po oslavách 1. máje. Henleinovci. Domnívali jsme se, že před 1. květnem se velká masa Henleinových přívrženců bude držet trochu zpátky. Zvláště jednání v Londýně nás vedla k tomuto názoru.

Ale bohužel se tak nestalo. Měli a mají mimořádnou důvěru v konečné vítězství, to znamená ve vpád německých vojsk. Jeden příklad. Slyšel jsem to na vlastní uši. Na nádraží sedí dvě staré ženy. Jedna povídá: „Už to nebude dlouho trvat a dosáhneme toho!“ Na to ji druhá odpovídá: „Zaplatl pán bůh, že to tak je. Až budeme patřit k třetí říši, dostanu pak podporu 150 Kčs týdně, ale teď nedostanu ani Čechovu kartu.“¹⁾

Naším májovým průvodem bylo asi panstvo očividně nepřijemně překvapeno. Představovali si, že již z našeho hnutí mnoho nezůstalo. Na 1. máje neznala jejich drzost žádných hranic. Tak zvaný německý pozdrav je všude zaveden. Do vlaku, autobusu i hostince se vstupuje se zdviženou rukou. Včera, dne 2. května, si dovolili zvláště velkou drzost. Němečtí železničáři v dílnách v České Lípě zdravili pozdravem „Heil“. Na to čeští zaměstnanci odmítli s těmito fašisty spolupracovat. Byla uspořádána spontánní schůze na dvoře dílen. Dnes musí důvěrníci odjet do Prahy na ministerstvo. Zitra se dostaví ministerská komise z Prahy. Pokud se nezasáhne a největší křiklouni nebudou přeloženi do českých oblastí, bude se jejich drzost a pýcha dále zvyšovat.

A KPR, D 13444/38/G (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Miněn invalidní důchod v době, kdy ministrem veřejného zdravotnictví byl Ludwig Czech za DSAP.

DOKUMENT Č. 30

Memoárový popis 1. máje 1938 v Ústí nad Labem od komunistického novináře V. Dolejšího

Jak proběhl 1. máj v Ústí nad Labem?

Dopoledne prošel městem společný průvod, v něm byli čeští a němečtí komunisté, čeští a němečtí sociální demokraté, příslušníci strany československých socialistů, legionáři, sokolové a příslušníci české menšiny z města a celého okresu. V průvodu bylo snad něco přes 2.000 lidí. Na náměstí byl uspořádán tábor lidí, kde jako jediný referent promluvil jakýsi legionář. Byla to řeč málo výrazná, jež sotva mohla uspokojit účastníky, očekávající slova rozhodnější.

Opodledne patřilo celé město henleinovcům. V redakci Rudého práva jsme byli samozřejmě dobře informováni o tom, co se v pohraničí děje. Ale vidět to na vlastní oči a slyšet to na vlastní uši, je přece jen něco jiného. To byl průvod! Rady orderů v bílých košilích, tmavých kalhotách rajkách a vysokých botách. Hudby vyhrávaly řízně německé pochody. Prapory a transparenty. Skupiny pístců, skupiny mladých bubeníků udávají tempo do pochodu. Skupiny lesníků v zelených uniformách a kloboucích se štetkami. Vyrovnané řady šestistupů mužů v krátkých koženkách a bílých punčochách a také řady „obyčejných“ civilistů, mezi nimi i dosti kněží v tmavých oblecích, s kolkáry u krku. Uniformy železničářů. Porůznu šestistupy žen v dirndlech. Ohlušující hřmot bubnů, píšťal. Ulice hřměla pádným, vyrovnaným krokem seřazených šestistupů. To nebyl civilní průvod, to pochodovalo vojsko na přehlídce. Jen ještě obléknout do „feldgrau“, nasadit helmy a na rámě pušku. [...]

Mnichov. Vzpomínková kronika, Praha 1969, (dále Mnichov, 1969)

DOKUMENT Č. 31

Popis 1. máje 1938 v Karlových Varech na základě memoáru a líčení dobového tisku

Sám průběh prvomájových oslav byl na Karlovarsku velmi bouřlivý. Již v předvečer došlo k celé řadě srážek komunistů a sociálních demokratů s henleinovci. Cílem SdP bylo dokázat na manifestacích, že jsou jedinou politickou silou této oblasti. Připravili bombastickou výzdobu, a tak v předvečer Svátku práce i při oslavách samých výzdoba ve městě a obcích v mnoha případech nepřipomínala ani sounáležitost těchto míst k Československu. Sám průběh 1. máje dokázal, že v pohraničí nejsou jen henleinovci. Na několika místech okresu se konaly společné manifestace komunistů a sociálních demokratů, ale ve většině míst byly prvomájové oslavy konány samostatně komunisty, sociální demokraty, Čechy a henleinovci. Co do počtu účastníků byly v mnoha místech největší za celou dobu trvání republiky. Je možno to vysvětlit tím, že oslav se zúčastnili tentokrát i lidé, kteří doposud stáli stranou, dále i tím, že na manifestacích jednotlivých politických stran byli přítomni nejen stoupenci, ale i lidé, kteří buď ze zvědavosti, nebo ze sympatií se po ukončení oslav své strany zúčastnili i manifestace jiné strany.

Neobvykle početné byly průvody a manifestace v Karlových Varech. Důvody byly v tom, že Karlovy Vary byly přirozeným politickým střediskem kraje a všechny politické strany chtěly dokázat svou početní sílu. Proto také téměř u všech se oslav zúčastnili obyvatelé z karlovarského širokého okolí. Například Češi přijeli i z blízkých okresů, z Nejdek, z Jáchymova a Bečova. Průběh májové oslavy pořádané Čechy v Karlových Varech popisují Karlovarské listy takto:¹⁾

„...Průvod se řadil před českými školami i Rybářích, prošel Rybářemi a Karlovými Vary, jsa živě pozdravován veřejností českou i německou (soc. dem.). Na ulicích bylo slyšet jen české. 'Nazdar' a ovzduší bylo prochnuto duchem nezvykle národním a přátelským. Průvod, v jehož čele nesena státní vlajka provázená členem Sokola na koni a dvěma jezdci Selské jízdy, krojovanými legionáři, členem DTJ²⁾ a Orla, zabodoval do městského sadu, kde účastníci vyslechli řečníky. [...] Nato přečetl předseda NJS³⁾ L. Kleisl prohlášení Národní rady čsl. k 1. květnu 1938, jež bylo vyslechnuto s opravdovým dojetím. Hlavní řečník, místopředseda Národní rady, poslanec Holeček, v úvodu podložil svoji řeč daty historickými, jež nad slunce jasněji dokazují, že západní Čechy, namíjme pak Karlovarsko, Loketský, Tepelský a Žlutický od pradávna byly obydleny výhradně Slovanstvem a vesměs Češi se zasloužili o rozkvet kraje. Slova však zde nepomohou, a proto žádá, aby každý podal pomocnou ruku a aby radikalismus slov byl nahrazen radikalismem práce a obětí. Manifestace byla zahájena hymnou a zakončena písní 'Hej Slované', jež sborově zapělo celé shromáždění. Průvody se zúčastnilo přes 4.000, manifestu podle policejního odhadu 5.500 osob. [...]“

Velkou účast zaznamenala i sociální demokracie. Průvody bylo přítomno 15.000 a na manifestaci 20.000 osob, KSČ měla na manifestaci přibližně 800 přítomných. Početné největší byl průvod a manifestace SdP (36.000 až 45.000 osob). Zarážející zde byla i poměrně vysoká účast státních a obecních zaměstnanců. Velikou účast osvětlily články v některých novinách, které ukazovaly na metody, jakých používala SdP. Mnohým byl zaplacená cesta a 2 piva, někteří obdrželi 15 Kč, jiným bylo zaplacen 6-8 hodin přescas. Do příprav 1. máje se zapojilo i podnikové společenství (Betriebsgemeinschaft) tím, že někteří zaměstnavatelé prováděli kontrolu politické příslušnosti zaměstnanců. Mnozí z těch, kteří se přes tento nátlak a úplatky oslav SdP nezúčastnili, byli po prvním květnu propuštěni a rozšířili tak počet nezaměstnaných v okrese.

Po oslavách 1. máje, které byly pro henleinovce bezesporu úspěšné, zaměřil Henlein svoji činnost na další upevňování hnutí. Již 7. května byla v karlovarské „Weberhalle“⁴⁾ dvě velká shromáždění, kde si němečtí podnikatelé a státní zaměstnanci ujasňovali plán na sjednocení všech Němců, vypracovaný Henleinem. Současně se množily fašistické provokace. Těžká na denním pořádku bylo malování hesel a hákových křížů na viditelných místech a ani skála nad Jelením skokem nebyla ušetřena této „výzdoby“. 14. května byl utvořen Freiwilliger Deutscher Schutzdienst (dále jen FS) jako oficiální uniformovaný pořádkotvůrčí sbor SdP. Organ SdP „Rundschau“⁵⁾ v prohlášení o jeho vytvoření napsal 14. 5.: „FS není parádní útvar, nýbrž sbor bojovníků.“ FS je nabroušený meč našeho hnutí. Každý člen FS bojuje bezohledně proti všem rušitelům jednoty.“

*Správně většinou (pozn. red.)

¹⁾ „Národní hrdost a uvědomění promluví.“ Karlovarské listy, 7. 5. 1938

²⁾ Dělnická tělocvičná jednota

³⁾ Národní jednota sokolská

⁴⁾ „Tkalcovská hala“

⁵⁾ „Obzor“

DOKUMENT Č. 32

Hlášení inspektora státních škol v Chomutově z 4. května 1938 ministerstvu školství a národní osvěty o nátlaku SdP na rodiče, aby odhlásili děti ze státních škol, a o šíření fám, že v červnu bude pohraničí obsazeno německým vojskem.

Inspektor státních škol v Chomutově

V Chomutově 4. května 1938

Č. j. 2945/38

Věc: Suniperk, ¹⁾ okres Chomutov, státní obecná škola s čsl. jaz. vyuč., akce SdP proti škole Příl.: 2

Ministerstvu školství a národní osvěty
v Praze III

Předkládám podání zprávy státní obecné školy v Suniperku o akci strany sudetoněmecké ve Volyni, jež je do Suniperku přiskolena, proti rodičům, kteří posílají děti do této školy.

V připojeném opise přispisu jmenované strany, vyhotoveném na základě příkazu organizace SdP v Přisečnici²⁾, se vyzývají rodiče, příslušníci strany, zda jsou ochotni koncem škol. roku své děti z české školy odhlásit.

Jelikož však Julie Raabová, která předala přepis četnické stanici, není členkou strany, je zřejmo, že byl rozeslán všem rodičům německé národnosti, kteří posílají děti do státních škol, a to nejen v Suniperku, nýbrž v celém přisečnickém okrese a jistě při jednotném vedení strany rodičů celé oblasti smíšeného území.

Na obecné škole v Suniperku je zapsáno 17 žáků, z nichž je 1 po obou rodičích české národnosti, 8 národnosti smíšené a 8 národnosti německé.

Na mateřskou školu ÚMS³⁾ docházelo 15 dětí.

Současné poměry, při nichž je tiskem působo na rodiče v denním styku nadávkami (Tschechische Judas), výhrůžkami, jež se přenášejí a šíří šeptanou propagandou, se odráží v poměru občanstva k státním školám.

Podle na školách provedeného šetření vypráví se mezi lidmi o černých knihách, v nichž jsou zapsáni ti, kdož nejsou v SdP a s nimiž bude účtováno, území bude v červnu obsazeno vojskem, české školy budou zavřeny a učitelé vyháněni. Češi usedli v území po roce 1914 rovněž, pozemky, jež byly při pozemkové reformě rozděleny, budou zabráný, a jsou prý poschovávány připravené zbraně a pod.

Po rodičích, kteří mají děti v české škole, je pliváno (Vilémov), šířena nenávisť proti všemu českému, čeští živnostníci jsou bojkotováni, na české děti je německými vyškikováno „jdi pryč, ty český kripel“, čeští občané jsou vypovídáni z bytu a pod.

Úbytek dětí projevil se zatím částečně na několika mateřských školách (Račetice 3, Hora Sv. Šebestiána 2, Nezabylice 2).

V Suniperku byl 12. dubna hlášen na mateřské škole ÚMS úbytek několika dětí, kdežto v připojeném podání je uvedeno, že již téměř všechny přešly do německé mateřské školy. Zjev tento si lze vysvětliti v místě, kde byla v noci ze 2. na 3. května vytlučena okna četnické stanice.

Jelikož jsou v řadě obcí vypisány volby, lze předpokládati, že se poměry ještě zhorší, čímž může být ohrožena existence některých škol, zvláště na Přisečsku a na Kadaňsku, které mají menší počet žactva.

Prosím, aby zpráva byla vzata na vědomí, popřípadě vydány směrnice k postupu správců škol v současné době.

Inspektor státních národních škol: [parafa]

OA Chomutov, fond OÚ Chomutov, kart. 2. In: Německý nacionalismus, 1990: s. 34-35

¹⁾ Suniperk – Sonnenberg, nyní Výsluní

²⁾ Přisečnice, obec v okrese Chomutov, nyní zaniklá, do r. 1938 centrum politického okresu

³⁾ ÚMS – Ústřední matice školská

DOKUMENT Č. 33

Strojopisná kopie důvěrné zprávy policejního ředitelství prezidia Zemského úřadu v Praze z 6. května 1938 o průběhu oslav 1. máje 1938 členů SdP v severních Čechách, zejména v Liberci a Jablonci, a o reakci SdP na mezinárodněpolitický vývoj

Důvěrné

Podle důvěrných informací proběhl vlastní oslava 1. května v Liberci a Jablonci nad Nisou bez závažných incidentů, takže se ukázalo, že vedení strany SdP drží dosud své členstvo pevně v rukách. Účast na květnových projevech strany SdP splnila všechna očekávání této strany. Přitom jest se třeba zmíniti, že podle těchto důvěrných informací nelze přilíši přeceňovati společný protifašistických stran, které byly v těchto místech uspořádány, poněvadž největší procento účastníků tvořili místní Češi.

Na obou projevech znovu zdůraznil Henlein 8 požadavků,¹⁾ které vytyčil v Karlových Varech. Rekl však dále též, že sudetští Němci nežádají nic, co by mohlo poškoditi suverenitu a integritu Československé republiky, nebo omeziti její životní schopnost. Henlein mluvil prý totiž zcela ve smyslu berlinských pokynů, které prý výslovně znějí tak, že Německo nemá žádného zájmu na odtržení sudetoněmeckého území od československého státu. Také i poslanec Kundt zachovával národněsocialistickou disciplínu a byl jen ve svých projevech poněkud radikálnější, zejména v tom, že volal po sudetoněmeckém sebeurčení, což prý jest však vysvětlovati si pouze tím, že chtěl před straníky setrpati se své osoby nepříznivý dojem způsobený jeho původní příslušností ke stavovské ideologii „Kameradschaftsbundu“, jehož byl stoupencem.

Podle těchto důvěrných informací velmi uklidňujícím způsobem působila rozhlasová zpráva, vydaná v 19 hodin dne 30. dubna t. r. o telegramu, který odeslal prezident republiky kancléři Hitlerovi k 1. květnu. Mezi obyvatelstvem se velmi mnoho o této okolnosti mluvilo a byly vyslovovány naděje, že tento telegram znamená nový důkaz toho, že prezident republiky jest rovněž nakloněn k akcím o dorozumění se sudetskými Němci v CSR.

Jak jsem se již výše zmínil, byli funkcionáři výsledkem průběhu květnových oslav velmi spokojeni. Při tom zvláště došlo uznání chování povolaných bezpečnostních orgánů. Naproti tomu však bylo ve straně SdP velmi kritisováno počínání některých vojenských osobností z libereckého okresu a i z jiných míst, které v některých případech se snažily všemocně zakročovati, při čemž si prý osvojovaly více práva než povolané bezpečnostní orgány. Tyto případy mají prý býti politickými činiteli strany SdP předestřeny v parlamentě a mají býti učiněny předmětem jednání v ministerstvech. Při tom má býti žádáno odvolání těchto vojenských osob ze sudetoněmeckého území jakožto činitelů, kteří zabraňují jakémukoliv dorozumění mezi Čechy a sudetskými Němci. Současně s touto akcí má býti stranou SdP proveden zákrok i proti oněm státním zaměstnancům, kteří dávají příliší nájevo své protiněmecké stanovisko.

Výsledek květnových oslav způsobil, že v táboře strany SdP jsou si jen ještě více jistí svými vítězstvími. Vládne všeobecné mínění, že již nejbližší týdny přinesou konečné rozhodnutí a radikální živly dokonce se zanášejí nadějí, že rozhodnutí ve věci sudetoněmecké otázky přijde ihned po návratu Hitlerově z Říma. Podle těchto kruhů jel prý Hitler do Říma jen proto, aby se domluvil s Mus-

Memorandum delegátů českého a německého demokratického obyvatelstva okresu Jablonec nad Nisou, žádajících vládu o pomoc a podporu proti henleinovskému teroru

1938, 17. květen

Vážený pane ministerský předsedo,

dostáváme se k Vám jako delegátů českého a německého demokratického obyvatelstva okresu Jablonec nad Nisou.¹⁾ Jsou to poslední výkřiky o pomoc, výkřiky vyznavačů demokracie, skoro již zoufalých. Pomozte nám, dokud je ještě čas, posilte nás morálně, hospodářsky i politicky. Zdejšímu kraji hrozí jinak emigrace v největší míře, nacistické hnutí přičítá se lidskosti a zdravému rozumu dojde tak „souchou cestou“ svého cíle. Terorem donutí demokratické obyvatelstvo, aby opustilo pohraniční území, čímž docílí pan Henlein kompaktního území, aby akceptoval tím svoje požadavky hraničící s ústavou Republiky československé.

Nejnaléhavější požadavky demokratického pohraničí jsou tyto:

1. Aby vláda opatřila nezaměstnaným a z teroru propuštěným demokratickým dělníkům bez rozdílu národnosti práci, osobám práce neschopným, přestárlým a nutným *chleb a přístřešek*. V jablonckém okrese je hojnost naléhavých prací, jež by prospěly celému kraji, takže by to nebylo stavěním hladové díry. Naléhavou jest například stavba české obchodní akademie, národních škol, přístavby nemocnice v Jablonci nad Nisou i v Tanvaldě, stavba silnice liberecké, jablonckého nádraží, regulace Nisy a mnoho jiných, neméně důležitých prací. Tím by se odstranila nezaměstnanost, bída a extrémní politické směry vypočítané na nezaměstnanost a operující jen a jen sliby.

2. Bezpodmínečné posílení státní autority, zejména nutnost jasných a jednoznačných příkazů dohlédacím státním orgánům, které jsou úplně desorientovány, a ve své funkci tudíž selhávají. Víra ve státní moc je otřesena nejen u obyvatelstva německé národnosti, ale i u Čechů. Zejména jest třeba zesílení četnických stanic, policejních hlídek, letacích pátraček atd., aby bylo zneemožněno tvoření formací SdP, nabývajících nyní již rázu oficiálních vojenských útvarů.

3. Rázný postup a přísné tresty proti těm podnikatelům, již propouštějí zaměstnance jen pro jejich politické přesvědčení nebo jinou národní příslušnost. Mnozí tito zaměstnavatelé mají dokonce státní dotávky nebo dotávky sletových sokolských odznaků.

4. Předkládáme k úvaze tento poznatek, který jsme si prakticky za své činnosti již dostatečně ověřili: na demokracii klade se ve smíšených územích, zejména tam, kde demokratická menšina jest početně příliš slabá (jako v Jablonci nad Nisou, kde je jen 17 % Čechů), přímo nepřekonatelné obtíže a technicky, časově, finančně a i jinak neproveditelné úkoly, když vláda svými dohlédacími orgány nepomůže. Jednotlivci jsou přetíženi prací, nasazují noci, nervové se hroutí, nespí, ale přesto tak významnou a odpovědnou práci nezdolají. Pracuje se bez plánu a bez prostředků. Zdá se, že za takových předpokladů by nemohli s úspěchem čelit plánovitému, tvrdému, naprosto nelidskému postupu SdP, vládnoucí ještě finanční silou, mající bohaté, početné mecenáše, a snad i posilu ze zahraničí. Pomozte i v tomto směru.

Dovolujeme si ještě připomenouti svoje poslední memorandum. Vyslovujeme pevné přesvědčení, že tentokrát nezdůstane naše naléhavá žádost, pramenící z jediného zájmu, zájmu o stát, demokracii a její upevnění, hraničící již s malomyslností, bez povšimnutí. Mnoho slabých a nervově vyčerpaných rozhodlo se opustiti tuto společnou půdu a usadí se v zázemí. Odpadne tak hojně kapitálu a procento národnostní se změní ve prospěch hnutí státu nepřátelskému. To by se mohlo projevit bohužel již v kvapem blízkých se volbách.

Mnohým se zdá, jako by se vláda našeho pohraničí vzdala a vydala nás všechny na pospas neodpovědnému teroru. Tu je pak téměř jisto (posuzováno podle všeobecného mínění zdejšího demokratického obyvatelstva), jestliže vláda neučíní rychle a přísne opatření proti brutálnímu teroru SdP ještě před nedělními volbami, že demokratické české i německé občanstvo přikročí k sebeobraně a postaví se na odpor všem příkořím, jež jim hrozí.

Upozorňujeme proto vládu Republiky československé na toto nebezpečí, dokud jest čas, a vy-

soliním o tom, že třetí říše anektuje sudetoněmecké území. Tato „Flüsterpropaganda“²⁾, která podle vši pravděpodobnosti jest šířena „Aufbruchkreisen“³⁾ (sic.), se nikterak nehodí do plánů odpovědných politiků strany SdP. Přitom se dostala zdejšímu důvěrnému prameni informace, že skupina dr. Kreissla hodlá svolati na 14. neb 15. května t. r. do Ústí nad Labem konferenci, na které má být podána důvěrná zpráva o výsledku Hitlerovy cesty do Říma a mají zde být dány pokyny o dalším postupu politickém i propagacním pro německé národní socialisty v ČSR.

Z pochopitelných důvodů jeví se mezi sudetoněmeckým obyvatelstvem velký zájem o Hitlerovu cestu do Říma. Někteří pak si nedali ujit, aby se slavnosti konaných v Římě na počest Hitlerovy návštěvy neúčastnili. Výprava účastníků, jak jsem se zmínil již ve zprávě dřívější, odjela do Říma z Prahy. Podle důvěrné informace tří z účastníků někde na pohraniční stanici se stali podezřelými tím, že se příliš důvěrně bavili s českými pohraničními orgány, a bylo ostatními cestujícími na ně v Německu upozorněno a tito pak byli prý ve Welsu zatčeni. Tato informace byla potvrzena ze dvou pramenů. Hlavním účelem této výpravy bylo, aby se účastníci zúčastnili Hitlerova projevu k zahraničním Němcům dne 4. května v Římě.

Podle dalších důvěrných informací velmi neblaze působí mezi obyvatelstvem národnostně smíšeného území psaní denního tisku, které vzájemně protivy mezi oběma národnostmi stále jen zveličuje, třebaže jinak lze prý pozorovati mezi obyvatelstvem obojí národnosti, české i německé, přání po vzájemném dohodnutí. Většina sudetoněmeckého obyvatelstva dosud stává se prý ke státu kladně a jen malé procento jest těch, kteří stojí v radikálních řadách a přejí si připojení zmíněného území k třetí říši.

Ve vedení strany SdP vládne nyní celkem klid a vyčkává se, jaký výsledek přinese cesta Hitlerova do Říma a jaké budou následovati pak další pokyny z Berlína. Karel Herrmann Frank sám jest t. č. v Německu, aby zde ihned přijal příslušné informace a další směrnice. V nižších organisacích strany jest konstatovati pouze rych spojený s předvolebními pracemi.

Pokud se týče vnitropolitické situace, jest uvážlivými politickými vedoucími strany SdP a politicky orientovaným členstvem posuzována asi takto:

Francouzsko-anglické rozmluvy v Londýně nepřinesly československému státu žádný pozitivní výsledek, neboť Angličané odmítli energicky zakročit v zájmu československého státu. Francouzská a ruská pomoc ve významném případě jest posuzována v těchto kruzích jako velmi nejistá. Proto bude československá vláda nucena, aby vzala co největší ohled na požadavky menšin. Také vládní mínění, že budou v tom směru navázána jednání, která ve dvou, maximálně čtyřech měsících odstraní dosavadní sporné otázky. Radikální elementy ovšem jdou ve svých úvahách mnohem dále a nechtějí o nějakém smírném dorozumění mluvit a sní pouze o násilném řešení sudetoněmecké otázky a o připojení sudetoněmeckého území k třetí říši.

Opis této zprávy předkládám současně presidiu ministerstva vnitra.

Policejní president: Charvát v.r.⁴⁾

SÚA, fond PMV, 1936-1940, X K 50, čj. 13394/38, kart. 1076

¹⁾ V osmi požadavcích Henleinovy Sudetoněmecké strany vůči čs. vládě, sformulovaných na sjezdu této strany v Karlových Varech 23.-24. 4. 1938, henleinovci požadovali: 1. plnou rovnoprávnost německé národní skupiny v českých zemích s Čechy; 2. uznaní německé národní skupiny za právnickou osobu; 3. přesné ohraničení uzavřené německé území v ČSR; 4. plnou samosprávu tohoto území ve všech oborech veřejného života týkajícího se německé národní skupiny; 5. zákonnou ochranu všech Němců žijících v ČSR mimo německé uzavřené území; 6. oddělení hospodářských a národních politických „kříd“ způsobených Němcům čs. orgány t. 1918; 7. uznaní a provedení zásady, že v německém území mají být pouze německé veřejné i státní zaměstnanci; 8. úplnou svobodu „německého světového názoru“ (tj. nacismu). (Pozn. red.)

²⁾ „Septaná propaganda“

³⁾ „Kruhy podporující povstání“

⁴⁾ Formulace tohoto dokumentu o „uvážlivých“ členech SdP a vztazích mezi Čechy a Němci v pohraničí je pozoruhodně odlišná od jiných informací o jednání vedení i členů SdP.

slovujeme přání, aby vláda se vši rozhodností a svou autoritou zavedla pořádek a klid a tak zjedнала si opět důvěru demokratického občanstva.

Připomínáme slova pana ministerského předsedy proslavená v rozhlasovém projevu, kdy pravil, že vláda nebude trpěti teroru a jakékoliv násilí proti demokratickému občanstvu v pohraničí, a žádáme, aby dané prohlášení bylo také skutečně dodrženo.

Nakonec prohlašujeme důrazně, že demokratické občanstvo nikdy a za žádných okolností nestoupí teroru z kterékoliv strany, neboť je pevně rozhodnuto bránit celistvost a demokratické zřízení naší republiky do všech důsledků.

Je nejvyšším zájmem vlády samé, ve prospěch státu a všeho jeho obyvatelstva, aby náprava do stavila se opravdu co nejdříve. Kdo pomáhá včas, pomáhá dvakrát.

Pracovní souručenství všech politických stran
demokratických, českých i německých,
v Jablonci nad Nisou
předseda: (podpis nečitelný)
jednatel: (podpis nečitelný)

SÚA, fond PMR, 1030/9, dj. 3975/38, kart. 417

¹⁾Memorandum bylo předáno členy deputace na předsednictvu ministerské rady.

DOKUMENT Č. 35

Policejní relace zasláná 21. května 1938 prezidiu ministerstva vnitra o veřejné voličské schůzi německého demokratického bloku, konané v Německém domě na Příkopěch v Praze

Schůze byla zahájena ve 20.15 hod. předsedou německého demokratického bloku dr. Schwälbem. bytem Praha II, Národní 24, za účasti 1.400 osob, který uvítav přítomné, představil shromážděným kandidáta do ústředního zastupitelstva Arnošta Paula a dr. Dvořáka, dále pak poslance německé sociálnědemokratické strany Jaksche jako hlavního řečníka, a anglického hosta, žurnalistu a profesora, člena anglické dělnické strany Grohsmanna.

Jako první řečník ujal se slova poslanec Jaksch, bytem v Liberci, který úvodem svého hlavního referátu podal obraz politické situace a promlouvá o dvou základních omylech strany SdP, na kterýchžto omylech stává tato strana své politické tendence. Prvý omyl, nerozpoznává historickou půdu Čech a Moravy a zapomíná na hospodářské poměry této země a nutnost odbytu našich průmyslových výrobků. Zdůrazňuje, že to byli právě první továrníci z Aše a z Teplic, kteří přijeli do Prahy a byli proti připojení Němců k Německé říši. Druhým omylem jest falešné vysvětlování zahraniční politiky, a to zvláště anšlusem Rakouska, které stouplo nacismům do hlavy. Versailleská smlouva, která byla diktována vítězem, byla diktována tak, že se při tom zapomnělo na možnost nového obrození Německa, a to se nyní také stalo. Německo porušilo smlouvu, zbrojí a dělá různé expanse, ale státy, které byly poraženy, nesmí se domnívat, že by mohly diktovati vítězům bez války. „Přál bych si, aby hodné našich sudetských Němců mohlo se podívat na západ přes hranice německé, aby viděli svobodu jiných národů, nežli jest ta oslavovaná a diktovaná svoboda v Německu. Jestli je zde přítomen některý příslušník SdP, tak jej prosím, aby jel do Aše a tam se po návratu pana Henleina z jeho dovolené zeptal, jak byl přivítán v Londýně. Jsem velmi dobře informován o jeho výsledcích a vím, že také jemu nebylo nic jiného slíbeno nežli mně před půl rokem. t. j. že Anglie uvítá velice ráda rozumné dorozumění mezi Čechy a Němci v tomto státě bez porušení autonomie státní. Kdyby však pan Henlein pokračoval dále ve své nerozumné politice, tak jej mohu ujistit, že všechny severské země, které snad byly jeho přáteli, pohlížely by naň docela jinak a mohlo by se mu státi, že by tam byl pak nevíтанý hostem. Nyní jest rada na nás, abychom se přičinili

o to, aby byl mír udržen, a bude-li nám dána možnost, abychom docílili nějakého výsledku, a já pevně doufám, že tohoto docílíme, neboť je to evropská nutnost, nepřekročíme hranice ústavy státu. Vláda Československa nabízí menšinový statut, který strana SdP odmítá, a já, jak jsem zcela informován, tvrdím, že neoprávněně, neboť ve statutu jsou podmínky přijatelné, a my se jistě již dohodneme. Ovšem nesmí vláda dlouho s touto věcí otálet, aby SdP nemohla prováděti žádných licitací. Záleží na panu Henleinovi, chce-li vůbec vyjednávat a zda chce rovnoprávnost, anebo svrchovanost. Jestli bude trvat na svrchovanosti a nikoliv na rovnoprávnosti, bude to pak osudným rozhodnutím, které bude mít následky, o nichž jest se nyní těžko vyjádřiti, toto musí právě rozhodnutí zdravý rozum a nikoliv plané opojení cizích úspěchů. Nevím, kde jest více spolehlivosti, zdali u bohatých nebo chudých, ale u nejchudšího syna byla věrnost vždy největší. Ludendorff¹⁾ nikdy nepotřeboval demokracii, ale po prohrané válce po nich volal.“ Dále zmiňuje se řečník o bývalém poslanci Schützovi za stranu německých křesťanských sociálů, který se také již glajchšaltoval, a kritisoval jeho dosavadní činnost, která bude mít ještě dohru a špatného vysvědčení pro Schütze, pro jeho obojakost. „My zde stojíme ve volbách v taktické nevýhodě. SdP jest v taktické výhodě, jsem si plně vědom, že to jest těžký boj, ale přece jenom tento boj podstupuji jako poslední boj čestného německého člověka. V Německu již si netroufají otevřeně mluvit pravdu, aby fekli, co správné jest a co správné není. Vzpírám se proti koncentračním táborům, hanbím se za takovou říši, neboť to není německé, čestné jednání. Pozdrav paží byl do Německa dopraven z Itálie, ale nesmíme zapomenouti, že německé hroby v Itálii vzpírají se proti tomuto pozdravu. Nesmíme zapomenouti, že my, at Čech nebo Němec, jsme přece jenom lidé, Francouz, Polák, Čech, Němec Evropané, a proto musíme se snášeti, a přijde-li válka, bude pak jenom vítěz, poraženec nebude existovati. Jsme minoritou, která jde do boje, ačkoliv vím, že nemůže vyhrát, dává se však nám naděje do budoucnosti a budeme hrdí, až vyrosté z tohoto boje veliká demokratická říše. O výhodách, které poskytuje nacismus, promluví zde můj přítel Grohsmann, člen anglické strany dělnické, který se právě vrátil z Vídně, a přál bych si, kdyby jeho pozorování a nabyté zkušenosti slyšeli všichni henleinovci, snad by pak jinak na svého velikého zastánce pohlíželi. Vám voličům doporučuji, abyste volili kandidáta německého demokratického bloku č. 2, která jest skutečně demokratická a zaručuje nám mírovou situaci. Chceme jednotnost, ale jednotnost spravedlivou, bez omylu a stranictví. Jsem napadán, že jsem zradil program Sellinger²⁾, ale toto obvinění odmítám proto, že já byl vždy pro věci spravedlivé, rozumné, věřím, že i potom našim postupem [bude] jednoty docíleno.“

Jako druhý řečník ujal se slova anglický profesor Grohsmann, který pozdravil přítomné jménem anglické strany dělnické a vyprávěl o svých poznatcích, které v posledních 10 dnech zažil v Rakousku, kde se zdržoval. Ujišťuje přítomné, že jejich boj jest tak jak boj dělníků anglických. Panu Henleinovi dává radu, aby se konečně rozhodl pro politiku rozumu a nemyslel, že anglický dělník a lid neumí v pravé chvíli dát případné veto. V Rakousku prý zjistil, že tam dělnický lid byl nakloněn nacismu, ale nyní již není. Rovněž továrníci měli radost, doufajíce v novou konjunkturu, ale také již žádnou radost nemají, vyjma těch továrníků, kteří vyrábějí válečný materiál. Dělnictvo není vůbec spokojeno a 8 neděl po anšlusu jest vesměs radost všech vídeňáků pryč, neboť každý byl z nařízení Göringova písne zglajchšaltován. Býti nacistou jest prý docela hezké před revolucí. Ale po revoluci jest vše jiné. „Celá Anglie se zajímá o poměry této země, co zde stane, a mohu vás ujistiti, že my jsme pro demokracii, a proto nejste zde sami.“

Třetí řečník, dr. Fernand Xaver Dvořák, bytem Praha VII, Čechova 29, předčítá jako kandidát demokratického bloku Henleinovo prohlášení v Karlových Varech a promlouvá o jeho politických státech. Dále se pak zmiňuje rovněž o anšlusu Rakouska a připomíná přítomným, že tomuto musí zde volbami býti zabráněno. Varuje před možnými omyly a upozorňuje, že Hitler, který se vydává za jediného ochránitele zahraničních Němců, nestará se nikterak o Němce v jižních Tyrolích a v Polsku, a to proto, že s těmito státy má ujednané smlouvy. Poukazuje na německý vývoj ve Švýcarsku, kde (Němci – pozn. red.) žijí již staletí, aniž by se dali kým zláskati, a proto také Hitlerovi na jeho námluvy nenalítí. Po přiznání strany SdP k nacismu nebylo jiného východiska pro demokraticky smýšlejícího Němce, nežli utvořit tuto souručenství, které jediné

může demokratickou formu státní udržeti, a každý si musí učiniti jasný obraz, kde jest hledati svobodu a spravedlnost. Mluví o smutném životě ve Vídni, násilnostech, koncentračních táborech a prohlašuje, že ten, kdo by snad přece hlasoval pro Henleina, vydává sebe i své bližní ve válečné nebezpečí.

Čtvrtý řečník, Arnošt Paul, kandidát do ú. z., bytem Praha XII, Slezská 32, doplňuje ve své krátké řeči vývody předřečníků a upozorňuje, že strana SdP prohlásila, že zde na tomto místě nesmí se mimo jejich schůze žádná schůze konati. „A přece zde konáme schůzi naši.“ Apeloval na přítomné, aby vynaložili všech svých sil, aby demokratický blok sudetských Němců dobyl určitého vítězství, kritisoval kandidáty SdP, obzvláště prof. Pfitznera a jeho požadavky. Představil přítomným členy „Rote Wehru“,³⁾ kteří přijeli z hranic tohoto státu do Prahy za tím účelem, aby hájili německý demokratický blok proti smluveným útokům strany SdP, a slibil, že zase Praha přijede do pohraničí, aby tam Sudetoněmce proti nacistům posílila. Odsuzoval berlínské velikášství a nadutost. Se slovy „pracujeme bez čestného slova, ale jednáme čestně a máme čisté svědomí“, ukončil svůj referát.

Předseda schůze děkuje řečníkům a přítomným a praví, „dříve než schůzi ukončím, upozorňuji, že pomoci strany SdP byla pražská ulice rozrušena, a proto jest nutno odejiti domů v klidu, nedati se nikým vyprovokovati, abychom netrpěli za jiného“.

Schůze pak byla ukončena ve 22.15 hod. za klidného odchodu přítomných ze sálu.

SUA, fond PMV, 1936-1940, X D/3, čj. 15092/38, kart. 1016

¹⁾ Erich Ludendorff – německý generál a reakční politik, za 1. světové války řídil vojenské operace na pevnině. 26. 10. 1918 byl sesazen a uprchl do Švédska. V r. 1923 se podílel na Hitlerově puči v Mnichově, v r. 1925 kandidoval za nacisty na prezidenta (Pozn. red.).

²⁾ Správně Seliger Josef (1870 – 1920), první předseda DSAP po jejím založení v CSR

³⁾ V té době již Republikanische Wehr, ale název se stále zaměňoval

DOKUMENT Č. 36

Zpráva (z 3. června 1938) četnické stanice v Chomutově okresnímu úřadu o organizování „FS“ a vojenském výcviku v Chomutově i charakteristika některých vedoucích osobností útvarů

Četnická stanice Chomutov,
okres Chomutov

Čís. jedn. 387 dův./38

Věc: SdP, strana v Chomutově, činnost a organizace FS

Chomutov 3. červen 1938

Opis. TAJNĚ!

Okresní úřad Chomutov

Hlásím, že o činnosti strany SdP v Chomutově byla zdejší stanicí získána tato důvěrná zpráva:

Dne 1. června 1938 byla konána schůze vedoucích Sprangelů a Ordnerů¹⁾ v kanceláři okresního vedení strany v Chomutově, Prohngrasse.

Jako vedoucí všech ordnerů organizace „Freiwillige Sicherheitsschutz“ (FS)²⁾ v Chomutově byl ustanoven advokát JUDr. Jindřich Feiler z Chomutova, který jest náčelníkem turnerů v Chomutově. Jeho zástupcem byl ustanoven jistý Günzel, rovněž příslušník Turnvereinu³⁾ v Chomutově.

Dále bylo ujednáno, že příslušníci FS budou soustavně školeni a cvičeni podle vojenského vzoru, a to jednak v rámci cvičení turnerů v Jahnturnhalle v Chomutově a jednak budou konati cvičení ve volném terénu. Podle výsledků výcviku a velitelské schopnosti budou pak jmenováni jednotlivci jako „Staffelführerové“⁴⁾ a „Oberstaffelführerové“.⁵⁾ Mimo to jest v Chomutově u organizace FS zřízena skupina t.zv. „Motorradstaffel“⁶⁾ jejímž vedoucím má býti obchodník s rybami Markel z Chomutova z Gerstnerovy ulice.

Všechny organizace jsou zřízeny podle systému a organizace říšskoněmecké strany a jejích složek SS a SA oddílů v Německu.

Při této schůzce byl přítomen také major býv. rakouské armády Otto Goettlicher, vrchní inspektor býv. městské uniformované stráže bezpečnosti v Chomutově, který jest rovněž příslušníkem organizace FS. Jest pravděpodobno, že později bude celé vojenské organizování oddílů FS svěřeno býv. rakouským důstojníkům a nyní příslušníkům strany SdP. [...]

Dodatkem k zdejší zprávě, čís. jedn. 387 dův./38 ze dne 3. června 1938, oznamuji, že stavitelský architekt Karel Günzel jest narozen dne 15.9.1896 ve Věprtech, okres Přísečnice, syn Jindřicha a Jany, rozené Behrové, příslušný do Jirkova, okres Chomutov, bydlí v přítomné době v Jirkově čp. 378 – Mostecká třída, svobodný, evangelík.

Jmenovaný jest vedoucím náčelníkem spolku „Deutscher Turnverein“ v Jirkově, dále vedoucím spolku „Sudetendeutsche Jugendgemeinschaft“,⁷⁾ předsedou spolku „Jugendherberge“,⁸⁾ příslušník spolku „Bund der Deutschen“, spolku „Deutscher Kulturverband“.

Při posledních volbách do obecního zastupitelstva v Jirkově kandidoval též za stranu SdP.

Karel Günzel byl horlivým stoupencem býv. rozpuštěné strany DNSAP v Jirkově a v rámci jejího rozpuštění v roce 1933 provokoval až k násilnostem.

Tyž jest podezřelý z kurýrní služby s III. říši a udržuje čilé styky s poslaťcem strany SdP JUDr. Bedřichem Zippeliusem z Teplic-Šanova a jest osobním přítelem Konrada Henleina.

V poslední době prováděl Karel Günzel jako vedoucí Turnverbandu v Jirkově soupis všech motorových vozidel, neb na něj docházely vyplněné dotazníky zejména z politického okresu Kadaň.

Karel Günzel byl již jako student příslušníkem klubu „buršáků“ v Praze a je znám jako význačný politický organizátor.

Je-li totožný s oním Günzelem, jenž v Chomutově organizuje oddíl FS, nedalo se doposud přesně zjistiti. Zdejší stanicí byla získána fotografie Karla Günzela z Jirkova, která se předkládá k nahlédnutí. [...]

OA Chomutov, fond OÚ Chomutov, kart.2. In: Německý nacionalismus, 1990, s. 44-45

¹⁾ Ordner znamená běžně pošťáka. Útvary ordnerů se časem vyvinuly v nacistickou polovojenskou organizaci.

²⁾ „Dobrovolná bezpečnostní ochrana“, nezaměřeno s „SF“, vojenskými útvary, které tvořili v Německu ze Sudet uprchlí nacisté jako úderky při vpádech do republiky a při obsazování území po Mnichově (Sudetendeutsche Freikorps – Sudetoněmecký dobrovolnický sbor).

³⁾ Turnverein – Tělocvičný spolek

⁴⁾ „Oddíloví vedoucí“

⁵⁾ „Vrchní oddíloví vedoucí“

⁶⁾ „Sudetoněmecký svaz mládeže“

⁷⁾ „Nocehárny pro mládež“

⁸⁾ „Motocyklový oddíl“

DOKUMENT Č. 37

Dopis předsedy DSAP W. Jaksche a místopředsedy S. Tauba z 10. června 1938 prezidentu Benešovi, s ostrou kritikou vlády za úplné opomíjení DSAP při jednáních o národnostním uspořádání CSR

Sekretariát Německé sociálnědemokratické dělnické strany
v Československé republice
Praha XII, Slezská 13

Praha 10. června 1938

Velevážený pane presidente!

Jsmes dne bohužel nucen s plnou vahou zdůraznit, že v rozhodujícím stadiu rozhovorů o národnostně politickém uspořádání republiky jedná vláda republiky s Německou sociálnědemokratickou dělnickou stranou tak, že by si to stěží zasloužila strana vlastizrádců. V nejtěžší situaci pro poslední demokraticko-republikánskou stranu v sudetoněmeckém táboře přispívá vláda všemi způsoby k tomu, aby podlomila naši morální posici a zničila naši politickou moc. Připomínáme, že pan pre-

sident u příležitosti posledních vzájemných rozhovorů se osobně zavázal, že Německá sociálnědemokratická strana bude informována o obsahu národnostně politických návrhů a má být přibrána k jejich projednávání.

V této souvislosti nám byly dokonce přislíbeny pevné termíny, během nichž budou němečtí sociální demokraté k rozhovorům pozváni. Ale tyto termíny již dávno prošly. Veřejnost je již mnoho týdnů informována o celé řadě rozhovorů sudetoněmecké strany s panem ministerským předsedou dr. Hodžou. Naši dělníci čtou tyto zprávy a vyvozují si z nich závěry, že německá sociální demokracie již pro rozhodující vládní kruhy neexistuje. A to navzdory jejímu obětavému postoji k obraně republiky, kdy části našich civilních útvarů slouží od doby částečné mobilizace se zbraní v ruce na hranicích. Chování vlády v této věci znamená fakticky potvrzení totalitárního požadavku sudetoněmecké strany, být uznána za jediného reprezentanta všeho německého obyvatelstva našeho státu.

V posledních dnech se naše strana dočkala mimořádné hanebnosti. V neděli dne 5. června bylo v polooficiální zprávě Československé tiskové kanceláře mj. oznámeno, že v průběhu tohoto týdne mají být předsedou vlády k národnostně politickým rozhovorům přizváni také zástupci německých sociálních demokratů. Týden uplynul, aniž došlo nějaké pozvání. Z toho naši stoupenci opět usuzují, že se pod vlivem SdP podařilo zabránit pozvání německé sociální demokracie. Kromě toho bylo oznámeno, že SdP jmenovala advokáta dr. Schicketanze vedoucím vyjednávačem v ústavněprávních rozhovorech. Zpráva se vůbec nezmínuje o tom, že by byl přizván německý sociálnědemokratický právník, ačkoliv disponujeme v oboru výjimečně kvalifikovanými odborníky. To vše se děje v době, kdy vedeme zoufalé těžký předvolební boj proti nacionálně socialistické převaze a jejím teroristickým metodám. Věru takové podpory se nám dostává v obětavém úsilí, dokázat evropské veřejnosti, že pan Henlein nemá žádné právo mluvit za celé sudetoněmecké společenství!

Velevážený pane presidente, promiňte, že vzhledem k těmto okolnostem musíme otevřeně prohlásit: tímto svým chováním vláda zraňuje jediného spojence, kterého Československá demokracie v sudetoněmeckém táboře ještě má. Nemůžeme již – když odhlédneme od stálního zájmu – mlčky snášet toto chování, odporující všem pravidlům slušnosti.

Promiňte, pane presidente.¹⁾ Když uznávající naprosto Vaši dobrou vůli, budeme nuceni pranýřovat před evropskou veřejností odpovědné vládní kruhy jako hrobaře povítě sudetoněmecké politiky vzájemného porozumění.

Jde o otázku historické viny, jejíž vyjasnění nesnese již v zájmu mírového řešení našich národnostních problémů žádný odklad.

S výjimečnou úctou
podepsáni Jaksch, Taub

A KPR, T 12/25 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ E. Beneš se ujal přímého řízení národnostního vyrovnání vlastně až koncem července 1938. Přesto, jak z dalších dokumentů patrně, reagoval okamžitě.

DOKUMENT Č. 38

Doklad Benešova postoje k představitelům německých demokratů v ČSR

Záznam ze dne 10. června 1938

Pan prezident republiky mně dnes (v 18.45 hod.) uložil toto:

Pan prezident obdržel právě dopis od místopředsedy Tauba, v němž si Taub stěžuje, že němečtí sociální demokraté nebyli dosud povoláni k předsedovi vlády vedle strany SdP k jednání. Pan prezident pokládá tento fakt, že povolání nebyli, za pochybný a nemožný, tím spíše, že předseda vlády mu slíbil, že během tohoto týdne jak německé sociální demokraty, tak druhé národnostní skupiny, zejména Maďary a Poláky, přijme. Pan prezident mně uložil, abych ihned zavolał Tauba a sdělil mu

toto: že pan prezident jeho dopis obdržel, že si u předsedy vlády vyžádal již dříve, aby během tohoto týdne je i ostatní národnostní skupiny dr. Hodža zavolał. Pan prezident že neví, z jakého důvodu se to nestalo, že však na to znovu upozorní předsedu vlády s důrazem a že slibuje, že (pan prezident) je, t.j. německé sociální demokraty, začátkem příštího týdne, nejpozději v úterý nebo ve středu, sám k sobě pozve.

Kromě toho pan prezident uložil, abych tuto věc hlásil zitra ráno panu s.š. dr. Schieszlvi a abychom opis Taubova dopisu zitra zaslali předsedovi vlády.

(Sobotův vlastnoruční podpis a připsi):

Sdělil jsem telefonicky Taubovi (19 hod.).

Dr. Sobota

A KPR, T 12/25

DOKUMENT Č. 39

Další opatření prezidenta Beneše, aby zástupci DSAP byli přijati ministerským předsedou dr. Hodžou.

Záznam ze dne 11. června 1938

Pan prezident republiky mně dal dnes tento telefonický rozkaz:

Viceprezidentu Taubovi má být sděleno důvěrně pro jeho osobu, že pan prezident o věci ráno telefonoval s předsedou vlády, který slíbil, že ještě během dneška si pozve zástupce německé soc. dem. strany k formálnímu rozhovoru, jimž bude mezi ním a stranou zahájen rozhovor o národnostních věcech. Při tom také bude smluven pro příští týden termín pro jednání meritální. Pan prezident nemá námitky proti tomu, aby viceprezident Taub, uzná-li to za vhodné, popř. během dneška, u dr. Hodži tuto schůzku ugoval, kdyby k ní nedošlo během dopoledne. Ovšem, nemohl by se odvolávat na intervenci paně prezidentovu, nýbrž musil by tak učiniti ze své iniciativy vlastní. Dále má být Taubovi sděleno, že včerejší sdělení ohledně* pozvání zástupců strany k panu prezidentovi pro příští týden platí. Opis včerejšího Taubova dopisu nemá být nyní předsedovi vlády poslán.

Sdělil jsem telefonicky vicepres. Taubovi v 10.15 hod. Taub mně při tom řekl, že pozvání od dr. Hodži dosud nedošlo.

Dr. Sobota (vlastnoruční podpis)

A KPR T 12/25

*Správně stran (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 40

Dopis guvernéra Národní banky KPR z 22. června 1938, doporučující jako „pozoruhodný“ dopis předsedy Ústř. odbor. komise DGB A. Roschera ve věci založení jubilejního fondu na obranu republiky

Guvernéř Národní banky československé
[...]¹⁾

V Praze dne 22. června 1938

Kanceláři presidenta republiky v Praze

V příloze dovoluji si zaslati opis přípisu pana Antonína Roschera, předsedy Ústřední odborové

komise německých odborových svazů v ČSR v Liberci, ze dne 21. t.m., který zdá se mi býti pozoruhodným, a prosím proto, aby o něm byl uvědomen pan prezident republiky.

Podpisuji se s projevem dokonalé úcty
Engliš (vlastnoruční podpis)

[...]²⁾

(Rukopisná poznámka, zda byl Roscher vyzván ke spolupodpisu provolání.)

Příloha:³⁾

Pan
Karel Engliš,
guvernér Československé národní banky
v Praze

Vážený pane guvernére!

Váš telegram ve věci vytvoření jubilejního fondu obrany republiky mne zastihl se zpožděním. Na adrese, na níž se nachází Ústřední odborová komise Německého odborového svazu, v Liberci, Jablonecká 20, kam byl telegram adresován, se zdržuji jako dobrovolný funkcionář jen příležitostně. Vzhledem k přechodnému onemocnění, vyplývajícimu z mého stáří, Vám mohu odpovědět teprve nyní a prosím, abyste omluvil mé zpoždění.

Německý odborový svaz vítá Váš návrh na vytvoření jubilejního fondu. Vážná doba, v níž žijeme, vyžaduje, aby silná obrana státu byla zajištěna nezbytnými prostředky. Náš stát je mírumilovný, žádného ze sousedů neohrožuje, ale i ten nejobednější nemůže žít v míru, pokud se to nelíbí zlému sousedovi. Zasadil jsem se, aby odborové svazy sdružené v Německém odborovém svazu přispěly podle svých možností na jubilejní fond. Nezaměstnanost v průmyslových oblastech našeho státu plně vytížila pokladnu našich odborových svazů a některé z nich téměř vykrvácely. Přesto chtějí svazy splnit svou povinnost vůči našemu státu. Já osobně k tomu přidám svou trošku, i když jsem dnes pouze pensista, a proto již nevydělávám.

Tlak, který dopadá na naše odbory a jejich členy na německých územích, i teror, který se v otevřené nebo skryté formě dotýká všech našich členů, je krutý. My se před terorem neskloníme a zůstaneme věrnou baštou našeho státu. Pokud se nám dostane v rámci zákonů podpory státní správy, obrátí se všechno k dobrému.

Prosím Vás, pane guvernére, abyste vzal laskavě můj opožděný dopis na vědomí.

Zdravím Vás s výrazem opravdové úcty za
Ústřední odborovou komisi Německého odborového svazu v Liberci.
předseda Anton Roscher v.r.

A KPR, D13444/38/I (Roscherův dopis je překlad německého dokumentu.)

¹⁾ Razítko: KPR – došlo 24. června 1938

²⁾ Razítko: Spisovna – došlo 7. 7., založeno 30. 7. 1938

³⁾ Rukopisná poznámka, že prezident byl upozorněn a že Roscher s ním měl možnost mluvit. Dřtinova rukopisná poznámka z 29. 7., že prezident dopis četl.

DOKUMENT Č. 41

Dopis společného výboru Čechů a německých antifašistů v obci Rybáře na Karlovarsku prezidentovi, psaný 11. září 1938, o řádění nacistů a o potřebě rozhodných akcí na ochranu demokratických občanů

Obranný výbor v Rybářích

Karlovy Vary – Rybáře 11. 9. 1938

Panu prezidentu Československé republiky
Dr. Edvardu Benešovi
v Praze!

Dne 10. září 1938 po sedmé hodině, právě když z rádia zaznívaly zvuky státní hymny, byl bez jakékoli příčiny dán poplachovou sirénou z Webrova pivovaru signál členů SdP v Rybářích k demonstracím.

Na toto znamení shromáždilo se u „Hnědého domu“ asi 2.000 osob členů SdP. Tito a jejich ordnéři uzavřeli ulice a uspořádali pravou honbu na občany národnosti československé a na příslušníky německých demokratických stran. Výsledkem jest 5 těžce raněných a větší množství lehčeji raněných občanů české národnosti a německých demokratů.

Státní policie chovala se při těchto případech naprosto pasivně a nedovedla ani zamezit rozbití okén policejní strážnice.

Jest přímo ironií, hlásí-li rozhlas na podkladě policejní relace, že klid a bezpečnost ve dnech 10.–11. září byly díky zásahům státní správy všude udrženy.

Poněvadž občané státu věrní nejsou za těchto okolností jisti životem a opakování incidentů ze strany SdP jest jisté, žádáme okamžité zakročení a učinění takových opatření, aby životy a bezpečnost občanů státu věrných byly zajištěny. Nechce-li neb nemůže opatření tato učiniti ministerstvo vnitra, žádáme aby bezpečnost v pohraničí byla svěřena ministerstvu národní obrany. Jen velmi neradi sahali bychom k svépomoci, avšak v případě, že státní správa není s to zajistiti našim dětem bezpečnost, byli bychom nuceni použití tohoto prostředku.

Za obranný výbor:

Bohdan Denky, předseda

A. F. Kraus za jednatele

Obranný výbor sdružuje v Rybářích všechny české politické strany a spolky a německé strany a korporace demokratické.¹⁾

A KPR, D 13444/38, kart. 143

¹⁾ Rukopisná poznámka, že věc byla vyřešena opatřením vlády (výjimečný stav) z 13. 9. 1938.

DOKUMENT Č. 42

Popis zářijového puče henleinovců v Chebu a na Karlovarsku na základě archivních dokumentů a vzpomínek pamětníků

V Norimberku probíhal sjezd nacistické strany. Signálem k organizovanému povstání henleinfašistů byla Hitlerova závěrečná řeč na tomto sjezdu 12. září večer. Řval do světa, že mu došla trpělivost a že si půjde pro sudetské Němce: Ulice byly vylištěny, každý soukmenovec ležel uchem na rozhlasovém přijímači. [...]

Kolem 20. hodiny se u chebské spořitelny, ta byla v budově dnešní okresní správy SNB, shromáždilo asi 4000 henleinovců. Z přízemního okna k nim hovořil chebský vůdce sudetoněmecké strany dr. Kriegelstein. Prohlásil: „Slyšeli jste svého vůdce, do zítřka se musí Praha rozhodnout.“ Pak člen Runcimanovy mise, major Pratt, lámanou němčinou slíbil hulákajícímu davu autonomii a samostatnost.

Poté se pod vedením ordnerů zformovaly dva průvody. Jeden se pohyboval horní částí města k nádraží, druhý dolů na náměstí a do starého města. Oba se však sešly kolem 22. hodiny na náměstí.

Po cestě vytloukali fanatici výkladní skříně všech českých a židovských obchodů a v obchodech rabovali. Jinde vyházali zboží na chodníky, a co nebylo zničeno, bylo ukradené. Prodejna české čokoládové firmy RUPA na náměstí se těšila mimořádné oblibě. V demolovaném obchodě nebyl druhý den nalezen ani jediný kus čokolády či bonbon. Celkem v Chebu vytloukli 38 obchodů.

Přibližně 200 vzbouřenců si vynucoval přístup do zabarikádovaného Lidového domu. [...] Ten ale byl obsazen komunistickými a sociálnědemokratickými dělníky z Chebu a z okolí. Ti tento útok odrazili. Výtřízenci tedy rozbili kameny okna a kolem 21. hodiny odtáhli s nepořízenou na náměstí, kde pokračovali v rámsce až do půlnoci.

Od 20. do 21. hodiny volal náčelník chebské bezpečnosti do Prahy na ministerstvo vnitra a žádal povolení k zákroku s použitím zbraní. Ministr vnitra, agrárník Černý, však jakýkoli zákrok se zbraněmi zakázal. Za budovou dnešní radnice, v dnes už neexistujícím dvoře, stálo v pohotovosti a v plné zbroji 70 četníků a 30 policistů a čekali na rozkaz k zákroku. Jejich pušky a kulomety však zůstaly němé. Kolem jedné hodiny v noci ministerstvo vnitra konečně nařídilo zákrok, bez použití střelných zbraní. V této době se už většina povstalců hulákáním unavila a šli spát. Jenom několik skupinek pokračovalo v diskusi a hlasitě se dohadovali o postupu na příští den. V jedné takové skupince měl hlavní slovo dr. Krieglstein. Četa policie a četníků pod vedením policejního komisaře Urbana přišla a velitel vyzval nacisty, aby se rozešli. Na to mu řekl vůdce chebských nacistů: „Pane rado, vaše hodiny skončily, nemáte nám co rozkazovat.“ Jakmile četníci a policisté vytáhli gumové obušky, skupina se rozprchla.

V úterý 13. září se Cheb probudil pod vlajkami prapory s hákovými kříži a znaky Henleinovy strany. [...]

V hotelu Victoria byl připravován rozhovor člena Runcimanovy mise Gwatkina s předáky Henleinovy strany, Henlein nepřijel. Mise čekala. Dostavil se až ráno a porada trvala do poledne. Už mu nestačily karlovarské požadavky, chtěl víc. Žádal připojení československého pohraničí k Říši. Tak skončila neblaha mise anglického lorda, nebylo o čem jednat.

Pozdě odpoledne 14. září obdržela státní bezpečnost¹⁾ příkaz, provést domovní prohlídku v hotelu Victoria. Byl v něm umístěn sekretariát sudetoněmecké strany, tzv. Hauptstelle. Proto byl nazýván „Hnědý domem“. [...]

Jakmile jeden z policistů zabušil na zavřené dveře nacistického sídla a jménem zákona vyzval k otevření, byla skupina strážců zákona napadena palbou z 1. poschodí. Rozpoutal se skutečný boj. Střílelo se i z nedalekého hotelu Welzel. První v boji u benzinové pumpy padl strážmistr policie Jan Klenner. Když to uviděl železniční zřízenec Emanuel Bláha, před rokem ještě děleslousčický poddůstojník československé armády, spěchal mu na pomoc. Již mrtvému Klennerovi vyrvál z ruky pušku. Bohužel fašistický zabiják v hotelu Welzel mřel přesně. Bláha padl mrtev vpravo, na tělo mrtvého policisty. Vrátný ČSD Václav Tejček běžel na pomoc. Zastihl jej, vlevo od obou již mrtvých obránců. Povstalcí zabili ještě tři chebské Němce, kteří se ocitli v zóně jejich smrtících zbraní.

Večer byla o události následující úřední zpráva: „Státní bezpečnostní orgány v Chebu měly důvod k podezření, že v chebských hotelech Victoria a Welzel, kde se nalézá centrála sudetoněmecké strany, je uskladněn větší arsenál zbraní. Proto byly do těchto hotelů vyslány dva oddíly policie a dvě pancéřová auta k provedení domovní prohlídky. Z 2. patra a též ze sklepa hotelu Welzel bylo na bezpečnostní hlídku stříleno. Zároveň se střílelo u protěží benzinové pumpy. Palba byla opětvána pancéřovým autem. Zároveň bylo stříleno z hotelu Victoria, ze sklepů. Proto bylo páleno též na hotel Victoria. Podle všech příznaků bylo z Victoria stříleno z kulometu. Po 20. hodině se policii podařilo pomocí rúčních granátů otevřít dveře hotelu Victoria a vniknout dovnitř a do sklepů, kde byla zadržena jedna osoba, v níž byl zjištěn pracovník SDP z Prahy. Byla provedena prohlídka hotelu. Dosud bylo nalezeno mnoho nábojů, pistolí a velké množství prázdných tašek od opakovačích pistolí zahraničního původu, které byly zřejmě do CSR pašovány. Dále byla nalezena kompletní vysílací. Zadržaná osoba přiznala, že se v hotelu nalézá asi 10 osob. Zda se jim podařilo uprchnout, nebo se dosud nalézájí v nějakém úkrytu, se ještě ukáže. V 21.30 byla stíhba z hotelu Welzel slabší. Jinak je ve městě klid.“

V noci v 1.00 byla vydána další úřední zpráva: „Při přestřelce v Chebu přišlo o život celkem 6 osob. V okolí benzinové pumpy 1 policista a 1 železničář. Dále hlídač pumpy německé národnosti

a řidič novin Egererzeitung. Všichni tito mrtví byli nalezeni (obrácení – pozn. red) obličejem k hotelu Welzel a byli zřejmě zasaženi střelami z tohoto hotelu. Mimo to byli nalezeni mrtví, jedna žena a jeden muž, pod schodištěm vedoucím k nádraží. Jejich zjištění není dosud ukončeno. Hotel Welzel byl policií obsazen. V okamžiku, kdy policie vnikla do hotelu, nebyl na místě nikdo mimo hotelový personál.

Materiál nalezený v hotelu Victoria se zkoumá. Významné jsou údaje zaměstnance SDP, který byl zadržen v hotelu Victoria. Vykládal, že jeden z přítomných ležel na stole a páčil z lehkého kulometu.“

Jak se stalo, že Tejček byl v předešlé zprávě označen jako hlídač benzinové pumpy německé národnosti, se asi nikdy nedozvíme. Nevíme také, že by měli nacisté nějaké ztráty na životech. Podávalo se jim uprchnout, snad předem připravenou podzemní chodbou, do pivovaru.

Cheb žil ve stálém napětí a nejistotě.

Ve Státním ústředním archivu je uloženo následující hlášení z 18. září: Ve 23.45 sdělil telefonicky hlavní štáb II. oddělení, že podle posádkového velitelství v Praze dostavil se tam ve 23 hodin poslanec Šverma, který učinil toto sdělení:

„V nejkratší době mají být podle věrohodných zpráv říšskoněmeckých komunistů inscenovány vážné incidenty v Aši a Chebu, přičemž mají FS obsadit okresy a v Aši má být vyhlášena prozatímní sudetoněmecká vláda.“

Vzhledem k tomuto fonogramu byl ve 23.50 telefonicky uvědomen velitel praporu SOS ve Falknově n/O. a vyzván, aby neprodleně učinil všechna opatření a zajistil si v případě nutnosti vojenskou asistenci.

Odd. C, které bylo krátkou cestou vyrozuměno, zpravilo ihned příslušné státní policejní úřady.“

[...]²⁾

Podobné provokace byly v té době na denním pořádku a byly součástí dlouho a pečlivě připravované vzpoury henleinovců, která vypukla v pozdních večerních hodinách z 12. na 13. září. [...]³⁾

Signálem k ní byl sjezd NSDAP v Norimberku. Obyvatelstvo očekávalo ohlášenou řeč Hitlera s napětím. Antifašisté s obavami, henleinovci v radostném očekávání. V 19 hodin, kdy byla řeč ohlášena, byly zapnuty pravděpodobně všechny rozhlasové přijímače. Hitler naděje svých stoupenců nezklamal. Po líčení nesmírné bída sudetského lidu „záměrně ruinovaného a tím vydávaného k postupnému hubení“ uplatnil své právo poskytnout pomoc sudetským Němcům v jejich požadavcích.

To byl pro henleinovce pokyn ke vzpouře. Hitler skončil řeč ve 20.45 hod. a již za půl hodiny došlo k prvním demonstracím a násilnostem. Demonstranti provolávali fašistická hesla, slávu Hitlerovi, a požadovali osvobození od Československa. V Nejdku na 6000 demonstrantů rozbíjelo okna českých a židovských občanů, na budově policejní stanice a v sociálnědemokratickém Lidovém domě. Kolem 22. hod. byl podniknut útok na státní policejní expozituru v Nejdku skupinou asi 100 mladíků, organizovaných v „Turnvereinu“. Dále byla vytlučena okna bytu správce státní policejní expozitury dr. Josefa Košky v Nejdku, čp. 189, a vyhrožováno výkřikem: „Wir geben ihnen 24 Stunden zum abfahren.“ (Dáváme vám 24 hodin k odjezdu.) U poštovního úřadu bylo vytlučeno 8 okenních tabulí, všechna okna spotřebního družstva „Vorwärts“ (soc. dem.), strhány české nápisy z orientálních dopravních tabulí. Šlo většinou o skupinu mladíků ve věku 16–18 let a jejich vedoucím byl Deimer.⁴⁾ V Rudném henleinovci Karel Heidler a Josef Herold vpadli s několika ozbrojenými osobami do poštovního a obecního úřadu a úplně demolovali byt poštovního posla Františka Bouši, přestříhali telefonní vedení a těžce zranili poštmistra Jaroslava Klimu a komunického starostu Rudolfa Glöcknera. Po násilném vniknutí do budovy obývané lesníkem Otakarem Blahoušem odcizili loveckou pušku, kulovnici a větší počet nábojů.⁵⁾ Ve Žluticích se srotl dav asi 2000 osob. Příslušníci četnické stanice nemohli zakročit, protože jich bylo jen pět a střežili budovu stanice a poštovního úřadu, které byly davem ohrožovány.⁶⁾ V Jáchymově ihned po projevu se shromáždily zástupy lidí a prošly ve velkém průvodu městem se provoláváním fašistických hesel. Ke srážce s policií nedošlo.⁷⁾ V Perninku zfanatizovaný dav procházel městem a rozbíjel okna. Skupina komunistů „Dělnické obrany“ byla obkličena v myslivně a jen náhodou a hlavně zbabělostí henleinovců nedošlo ke ztrátám na ži-

votech. V Abertamech tajemníka odborového svazu Rudolfa Pichleru srazil k zemi nohou od židle továrník Alfred Gertner. V Hřebečném, v rukavičkářské dílně Porkera, ztloukli do krve dělníka-komunistu Zenkera.⁸⁾ V Karlových Varech se konala na prostranství před městskou tržnicí obrovská demonstrace za připojení k Německu. Ze střechy autobusu promluvil ke shromážděným krajský vedoucí SDP Wollner. Policie dostala rozkaz nezasahovat, a proto nedošlo ke srážce. Po skončení shromáždění henleinovci táhli městem a vykřikovali hesla plná nenávisli proti republice.⁹⁾ V okolí Karlových Varů bylo přerušeno telefonní vedení, henleinovci rozbíjeli okna a vykládali skříně českých obchodníků, zamalovali české firmy a malovali všude hákové kříže.

⁸⁾ Autor vzpomínky použil pro bezpečnostní orgány termín ze soudobé češtiny.

⁹⁾ Rehka Josef: *Podzim trpkých plodů*, Cheb 1987, s.16 – 19 (dále Rehka, 1987)

¹⁰⁾ *Vám, křesťane*, s. 72-73

¹¹⁾ Státní archiv v Plzni, Fond Krajského soudu v Chebu, sign.TK XV 1703/38

¹²⁾ Státní archiv v Plzni, Fond Krajského soudu v Chebu, sign.TK XV 1703/38

¹³⁾ Státní archiv v Kadani – Památník velitelství SNB ve Žluticích

¹⁴⁾ Okresní archiv v Karlových Varech, Fond Divčí obecně a městských školy v Jáchymově (Chronik der Mädchen Volks- und Bürgerschule in St. Joachimsthal)

¹⁵⁾ Okresní archiv v Karlových Varech, *Vzpomínky Ant. Bauera*

¹⁶⁾ Okresní archiv v Karlových Varech, Fond města K. Vary (Chronik Karlsbad)

DOKUMENT Č. 43

Výňatky z dalších vzpomínek německých antifašistů na záříový puč 1938

Anton Bauer¹⁾

V malém rukavičkářském závodě pracovalo asi dvanáct dělníků. Když soudruh Zenker, zaměstnanec závodu, vstoupil po 12. září do podniku, vyřídili se na něho všichni jeho spoludělníci v čele s majitelem závodu Porkerem. Začali mu nadávat a nakonec ho surově ztloukli pěstmi. Když se však na něho sáпали s krejčovskými nůžkami, nezbylo mu nic jiného než útek. Vyprávěl, že se k němu chovali jako zdivočelá zvířata. Mlátili ho bezohledně hlava nehlava.

Henleinovci pochytali i několik příslušníků sociálnědemokratické obrany a skoro k smrti je umlátili. Byl to například soudruh Hofmann z abertamské sociálnědemokratické Rudé obrany.²⁾ Toho chytli, odvedli do kanceláře SDP v prvním poschodí hotelu Poppenberger a tam ho zvířecky týrali.

Když četníci přijeli ráno před hotel, otevřelo se v prvním poschodí okno a krví zalitý soudruh Hofmann, se zakrváceným obvazem kolem hlavy, vyskočil přímo do otevřeného auta četníků, aby tak unikl dalšímu týrání. [...] Vyprávěl nám, že se ho vyptávali, kde a v jakém počtu jsou ukryty naše zbraně, na jakých opatřeních jsme se dohodli a podobně. Vždycky, když už ztrácel bitím vědomí, změnil prý mu nacistický student medicíny tep, aby zjistil, zda ještě snese další bití. Když shledal, že ano, tloukli ho dále tak dlouho, až zase upadl do úplného bezvědomí. [...]

Růžena Pardusová

V noci z 12. na 13. září jsem konala noční službu na poštovním úřadě v Habartově. V pozdních večerních hodinách došlo na ulici k demonstracím příslušníků SDP. Shlukovali se, procházeli v semknutých útvech a provolávali protistátní hesla. Trvalo to přes půlnoc, teprve potom nastalo uklidnění. V ranních hodinách dne 13. září žádal pivovar v Habartově spojení s Doupovem. Po zapojení se ordněří obce Habartov dožadovali posily o síle tří set mužů. Jakmile jsem uvedeny rozhovor zaslechla, vypnula jsem další telefonické spojení, takže hovor nemohl být dokončen.

Krátce nato se začali ze všech stran obce Habartov scházet a sjíždět ordněří s páskami v hákovým křížem na rukávech, dokonce i školní děti a jiní občané. K mé spolupracovnici na poštovním úřadě Martě Rezkové se dostal tehdejší její snoubenec, Němec, a vyzvedl si z poštovního spojitelný nějaké peníze. Přitom prohlásil, že poštovní úřad bude přepaden. Proto jsem poslala listonoše Emila

Desorta, aby o tom, co se chystá, vyrozuměl místní četnickou stanicí. Ten však na stanici nedošel, na ulici ho shlukující se ordněří vrátili.

V tom okamžiku se již tlupy ordněrů hrnuly k budově poštovního úřadu, jehož dveře stačil listonoš Desort ještě uzamknout. Jelikož však ordněři ze všech sil tloukli na dveře a okna a výhrůžně se dožadovali, abychom otevřeli, někdo poštovní úřad otevřel, nevím však kdo. Když ordněři vtrhli do místnosti, s napraženými pistolemi nás přinutili vydat služební zbraně a mobilizační listiny a všichni přítomní poštovní zaměstnanci se museli postavit ke zdi. V tu dobu řinčel v ústředně telefon. Ordner Otto Plass uchopil sluchátko, a když slyšel český rozhovor, ptal se mne, co chtějí. Odpověděla jsem, že to Doupov vysílá požadovanou posilu. Využila jsem situace, vypnula jsem spojení obecního úřadu Habartov a zapojila jsem místní četnickou stanicí s Falknovem. Ordner Plass poslouchal hovor, a když slyšel, že se mluví opět česky, povolal k telefonu Martu Rezkovou a poručil ordnerům, aby mě vyvedli.

Karl Gareis, účetní z pivovaru, a jiní neznámí ordněři mě vyvedli před poštovní úřad a postavili mě k plotu, kde jsem měla být ihned zastřelena. K tomu byli určení tři ordněři. Postavili se asi na tři kroky přede mne, vsunuli do pistolí zásobník s náboji. Jeden se postavil na stranu, aby dal povel ke střelbě. Vtom se blížil jiný oddíl ordnerů, poznala jsem mezi nimi obchodníka Scherbauma a obchodníka Döichera. Vedoucí tohoto oddílu již zdaleka křičel: „Halt!“ Potom jsem byla v doprovodu ordnerů Scherbauma, Döichera a jiných odvedena do svého bytu v budově četnické stanice. [...]

Josef Lenk³⁾

Měsíc září byl v pohraničí v každém ohledu bouřlivý. Přes všechny otřesy a boje byly však Teplice-Šanov jedním z mála měst a okresů českého pohraničí, kde počátek „sudetoněmeckého dramatu“ probíhal bez vážných ozbrojených srážek a bez mrtvých. A přitom nebylo v Teplicích vojsko a město leželo před československou obrannou linií. To byla okolnost, která antifašistický boj velmi komplikovala a nesmírně napomáhala každé činnosti henleinovců (propaganda, snadný přestup hranic, prakticky nerušená zpravodajská služba).

Jestliže byl v Teplicích přes všechny tyto nevýhody větší klid než ve většině ostatních měst, mělo to své příčiny. Především to způsobila skutečnost, že třetina městského obyvatelstva tvořili v Teplicích Češi. Židé a němečtí antifašisté, byla zde tedy třetina občanů antifašistického smýšlení. Kromě stovky uniformovaných příslušníků státní policie zde byla v září setmína Republikánské obrany (Republikanische Wehr), která se neustále objevovala na veřejnosti, vykonávala strážní a ochrannou službu. Henleinovci před ní měli zvláště velký respekt. Henleinovské pokusy o provokace a sabotáže byly obvykle již v zárodku zmařeny energickým postojem ani ne tak státních orgánů jako spíše zásahem antifašistických funkcionářů a jejich organizací. Pevně a nebojácně vystupování dělalo často divy.

Větší fašistické demonstrace byly v září v Teplicích dvě. Dne 10. září večer pochodovalo asi 2.000 henleinovců za zpěvu fašistických písní městem směrem k okresnímu úřadu, ale policie jim v tom zabránila. Tato demonstrace, která měla být zřejmě zkouškou budoucího puče, tak docela nevysla.

Největší demonstrace henleinovských fašistů se se konala 12. září večer. Toho dne pronesl Hitler na závěr sjezdu nacistické strany v Norimberku svůj pověstný štvavý a výhrůžný projev proti ČSR. Po tomto projevu, který henleinovci vyslechli povinně, byl plánován puč henleinovské strany v celém pohraničí. V mnohých městech došlo k divokým výstřelkům a rabování, fašisté zaútočili na policejní a četnické stanice, pošty, nádraží a celní úřady. Stovky českých občanů vyvlekli přes hranice a obsadili spolkové místnosti dělnických stran.

(Mnichov..., s. 176, 168-9, 178-9)

¹⁾ Anton Bauer byl v r. 1938 členem Krajského vedení KSC v Karlových Varech a předsedou oblastní organizace v Pemin-ku.

²⁾ Mílněna Republikanische Wehr

³⁾ Josef Lenk byl v r. 1938 členem vedení DSAP, funkcionářem odborů a starostou Teplic.

DOKUMENT Č. 44

Výňatky z registru¹⁾ archivních dokumentů Krajského soudu v Chebu o útocih a obsazování policejních a četnických stanic, veřejných budov a pronásledování členů DSAP při henleinovském puči v září 1938

Přepadení četnické stanice v Krajkově 13. září 1938 ordnery: při přestřelce byl těžce zraněn velitel stanice. 30 osob udáno pro vzbušení. obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1657, 1696/38, 21.)

Obsazení poštovního úřadu a obléhání četnické stanice 13. září 1938 v Chodově: dav byl rozehnán teprve vojskem. 5 osob udáno pro vzbušení a veřejné násilí, obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1688/38.)

Útok na četnickou stanici 13. září 1938 v Habartově: 4 četníci usmrceni, jeden zraněn, Jan Klieba udán pro podezření z vraždy a veřejného násilí, obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1690/38.)

Srocení před četnickou stanicí v úterý 12. září 1938 po Hitlerově rozhlasovém projevu: demonstranti provolávali mj. „Ein, zwei, drei, Hitler hat Tschechoslowakei“, zpívali říšskoněmecké státní hymny, strhávali české nápisy. Obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1693/38.)

Pokus o přepadení státní policejní expozitury v Nejdu 12. září 1938: k útoku došlo během demonstrace po Hitlerově projevu. 3 osoby udány pro zločin dle Zákona na ochranu republiky, obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1703/38.)

Útok demonstrantů na policejní oddíl, chránící policejní úřad v Chebu. 13. září 1938, pachatele napadli strážní kamením, cihlami a holemi. František Winterling udán pro zločin veřejného násilí a rušení obecného míru. Obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1707/38.)

Přepadení poštovního a obecního úřadu v Rudné 12. září 1938 demonstrujícími příslušníky SdP. Karel Heidler a Josef Harold udáni pro zločin veřejného násilí. Obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1724/38.)

Pokus o násilné obsazení veřejných budov v Chodově 13. září 1938 oddíly ordnerů SdP; pořádek zjednala teprve pohotovostní jednotka z Lokte. 29 osob udáno pro vzbušení. Obžaloba a rozsudek chybí. (Krajský soud v Chebu, Tk 1727 – 1728/38.)

Pokus o násilné obsazení veřejných objektů (zvláště nádraží a četnické stanice) v Bezručicích 13. září 1938 ordnery a členy FS: na povolání pohotovostní oddíl ze Stříbra bylo stříleno. 13 osob udáno pro veřejné násilí, trestní řízení přerušeno. (Krajský soud v Chebu, Tk 1749/38.)

Ztyráni příslušníka německé sociální demokracie členy strany SdP 11. listopadu 1938 v hostinci v Krásné proto, že se zúčastnil oslav státního svátku 28. října. František Arnold obžalován a odsouzen pro přečin dle Zákona na ochranu republiky. (Krajský soud v Chebu, Tk 13/38.)

¹⁾ Regesty pořídil SOA Plzeň, I. oddělení.

DOKUMENT Č. 45

Memoárová vzpomínka na solidaritu šternberských občanů s uprchlíky před nacistickým terorem ve dnech 16. až 26. září 1938

Od 17. září přicházeli do Šternberka němečtí i čeští obyvatelé pohraničních míst. Uprchlí jednak před řáděním henleinovských ordnerů, jednak byli odsunuti z míst ohrožených válkou. Do 20. září přišlo sem na 40 takových mužů, žen a dětí, nejvíce z Vidnavy. Jejich počet však stále vzrůstal, do 26. září bylo jich tu na 850. Bydlili v tělocvičnách škol, v továrně „Glorit“, v Dělnickém domě aj. Po 30. září byli vyzváni k návratu a do 6. října se rozešli. Většina se vrátila domů, ti, kdož se obávali nacistické msty, odešli do českých měst, mnozí pak později za hranice, do Anglie, Švéd-

ska, Ameriky. Šternberské Česky ujaly se těchto ubožáků a staraly se o jejich stravování. Vydávalo se denně až 450 porcí, a bylo-li třeba, poskytlo se jídlo i menším oddílům vojska, jež sem přišly bez vlastní kuchyně. Náklad činil několik tisíc korun, z toho 1000 Kč dal z prostředků města R. Zischka, ostatní hradila NJ, Okresní péče, dobrovolné dary žactva, civilního českého obyvatelstva a vojska i důstojníků Šternberkem prošlých útvarů. Mnoho potravin bylo též dovezeno ze zrušených dělnických konsumů v pohraničí. Češi donášeli běžencům i pečivo, šaty a prádlo, neboť mnozí uprchli z domova bez řádného obleku. Henleinovci si býdy svých soukmenovců vůbec nevšímali, uprchlíci však vděčně uznávali obětavou pomoc českých občanů, od nichž, jak sami přiznali, se toho nenadáli.

František Lázníčka,

Češi ve Šternberku, Šternberk 1968, s. 26 (dále Lázníčka, 1968)

DOKUMENT Č. 46

Memoárové svědectví o teroristických akcích nacistů na Liberecku v době od 11. do 24. září 1938

Už při velké demonstraci nacistů dne 11. září v Liberci na Soukenném náměstí bylo zraněno 8 českých policistů.

Dne 21. září přepadla velká jednotka nacistů ze Závídova (Seidenbergu) celní úřad v Habartících, byla však odrazena.

Dalšího dne – 22. září v noci – přepadl oddíl uniformovaných henleinovců ve Starém Harcově rodiny demokratických Němců. podrobil je osobním prohlídkám a ohrožoval je automatickými pistolemi.

Tragické následky mělo přepadení pohraniční celnice v Srbské dne 23. září, kdy přišli o život tři naši příslušníci Stráže obrany státu.

Další ozbrojený vpád podnikli henleinovci dne 24. září do budovy četnické stanice a na nádraží v Dlouhém Mostu. Byli odraženi a zjištěni, ale k potrestání už nedošlo.

Liberecko ve stínu nacismu, Liberec 1989, s. 31

DOKUMENT Č. 47

Hlášení velitelství četnického oddělení ve Strakonicih z 23. září 1938 o bojových střetnutích oddílů SOS s německými přepadovými oddíly

Velitelství četnického oddělení Strakonice

Čís.jedn.1.180 dův./1938

Věc: Situační zpráva

Strakonice 23. září 1938
Zemské četnické velitelství.
Praha

Dodatečně k telefonickému hlášení ze dne 23. září 1938 hlásím, že v obvodu polit. okresu Prachatic a Sušice jest klid a četníci neopustili stanice. Jediné četnická stanice v Zejbiši hlásí, že dne 22. 9. 1938 mezi 19 a 22. hod. provedlo družstvo SOS „Velhartice“ zátaras na silnici Gerlova Huf po ústupu všech jednotek SOS ze Železné Rudy.

Asi ve 20 hod. bylo toto družstvo napadeno nepřátelskou palbou a za palby ustoupilo podél silnice Železná Ruda-Klatovy do Starého Brunstu. Kolem 23. hod. způsobil strážný na mostě poplach, jelikož se nepřítel snažil zničit zařízení pro vyhození mostu. Rozpoutala se silnější palba, neboť ne-

přítel střelil po strážném. Do rána dne 23. 9. 1938 zaujalo družstvo postavení u mostu a chrání jej.

Jiné zprávy o nepříteli nejsou, neboť ustoupil.

Stanice neví přesně, zda to bylo ním. vojsko, domnívá se však, že jsou to ozbrojené tlupy býv. strany SDP, jež uprchly do Německa. Tato domněnka jest asi správná. Stanoviště druž. „Velhartice“ u Gerlovy Huti jest jednotkami SOS znovu obsazeno.

Velitel oddělení: kap. Radda
(vlastnoruční podpis)

P. pl. 35 a vel. praporu SOS byly zpraveny.
(Razítko): Zemské četnické velitelství v Praze
Došlo v Praze 26.IX. 1938

SÚA, fond ZČV II 949

DOKUMENT Č. 48

Hlášení velitelství četnického oddělení v Chebu z 25. září 1938 o příslušnících čs. četnictva zavlacených do Německa

Velitelství četnického oddělení Cheb
Vč: četníci zajatci – hlášení

Cheb 25. září 1938

Hlásím, že z obvodu zdejšího oddělení, z obvodu Praporu SOS Falknov nad Ohří, bylo pravděpodobně zavlaceno do Německa celkem 71 četníků.

Stanice Aš:

vrch. strážm. František Šaroch, který se nacházel v nemocnici v Aši,
prap. Josef Šulc VI,
strážm. Jan Svoboda I,
strážm. Václav Špina,
strážm. Václav Polanecký,
strážm. Vojtěch Svoboda, přikomandovaný
vrch. strážm. Jaroslav Smaha a ještě jeden četník neznámého jména,
strážm. František Plaček,
četník na zk. Ferdinand Adam,
četník Josef Beneš,
četník Jaromír Křivánek,
četník Albert Končil,
strážm. Jiří Pilip, přikomandovaný od zčv.¹⁾ Užhorod,
strážm. Jan Vraník,
strážm. Gustav Krajčovič a
strážm. Jan Drubín od sousedního četn. oddílu v Chebu.

Celkem 17 četníků.

Stanice Hazlov:

prap. Karel Nerad,
strážm. Václav Vačkář,
strážm. Josef Šuk,
strážm. Jaroslav Jonáš.
[...]²⁾

Za správný opis:
Praha 28. září 1938
maj. (nečitelná paraafa)

Zemské četnické velitelství v Praze
Došlo v Praze 26.9.1938
Číslo jedn. 3727 dův. J. přil.

Velitel četnického oddělení Cheb, pplk. Faktor, hlásí dne 28. 9. 1938 v 16.45 hod. telefonicky, že v celku bylo odvlaceno 75 g.m.sl.tř.
Podrobný seznam byl dne 27. 9. 1938 předložen, Zemského četnického velitelství dosud nedošel.

Praha 28. 9. 1938
maj. (podpis
nečitelný)

SÚA, fond ZČV II 949

¹⁾ Zemské četnické velitelství

²⁾ Následuje seznam dalších 44 příslušníků četnictva z 5 stanic, kteří byli zavlaceni do Německa.

DOKUMENT Č. 49

Opis seznamu 18 četníků z Karlovarska (z 28. září 1938), kteří byli zavlaceni do Německa.

Seznam příslušníků četnictva četnického oddělení Karlovy Vary, kteří byli zavlaceni do Německa.

- 1/ Vrch. strážm. Fröhlich Václav, velitel stanice Kraslice, absolvent školy pro výcvik výkon. důstojníků,
 - 2/ praporčík Hrádek Emilián, velitel stanice Schwaderbach,
 - 3/ praporčík Tachecí Bohuslav, velitel družstva, poh. oddíl Kadaň,
 - 4/ strážm. Moravec Jan Adolf, podř. četník čet. stan. Schwaderbach,
 - 5/ strážm. Jandík Antonín, podř. četník čet. stan. Schwaderbach,
 - 6/ strážm. Jankovský Ladislav, podř. četník čet. stan. Schwaderbach,
 - 7/ strážm. Kment Jaroslav, podř. četník čet. stan. Schwaderbach, patří do stavu zčv. Užhorod, čet. stan. Berehovo,
 - 8/ strážm. Mol Josef, podř. četník, pohot. oddíl Kadaň,
 - 9/ strážm. Vandas Josef, podř. četník, pohot. oddíl Kadaň,
 - 10/ strážm. Viktora Václav, řidič motor. hlídky Kraslice, patří do stavu okr. četn. stanice Slaný,
 - 11/ čet.na zk(oušku) Čech Ladislav,
 - 12/ čet.na zk(oušku) Hřebík František,
 - 13/ čet.na zk(oušku) Zima František,
 - 14/ čet.na zk(oušku) Zikmund Josef,
 - 15/ čet.na zk(oušku) Tuček II. František,
 - 16/ čet.na zk(oušku) Kalous II. František,
 - 17/ čet.na zk(oušku) Zelený II. František,
 - 18/ čet.na zk(oušku) Janovský Stanislav.
- Tito byli odvlaceni do Německa ze Schwaderbachu.

podřízení četníci
četnického pohotovostního oddílu Kadaň

Praha 28. září 1938
Za zemského četnického velitele:
(bez podpisu)

SÚA, fond ZČV II 949, zpráva o událostech IX a X 1938. (V archivu jsou seznamy z dvou dalších krajů.)

DOKUMENT Č. 50

Hlášení velitelství četnického oddělení ve Strakonici z 29. září 1938 o ozbrojeném střetnutí mezi příslušnými SOS a SS v Bučině. Další podobné střetnutí bylo hlášeno na „Knížecí Pláni“, poblíž bavorských hranic.

Velitelství četnického oddělení Strakonice
Číslo jednací 1202, dův. 1938

Strakonice 29. září 1938

Věc: přepadení družstva SOS v Bučině

Zemské četnické velitelství.
Praha

Dnes o 10.45 hod. přišli ke státní silnici v Bučině, obvod četnické stanice Kvilda, dva havorští finančníci a zřejmě chtěli přivolat někoho z členů družstva SOS, nikdo jich však nedbal. Proto z lesa vystoupila skupina asi 40 osob, většinou SS-manů ozbrojených puškami. Přeběhla hraniční mýstek a zaujala tvar rojnice. Když je družstvo SOS voláním zastavilo, počali střeliti. Družstvo SOS palbu opětovalo a zahnilo útočníky za hranice.

Asi ve 12.30 hod. byl útok jimi opakovan, útočníci byli však odraženi, z útočníků byl pravděpodobně jeden muž raněn.

O 22.30 hod. a o 24. hodině bylo opět na družstvo střeleno. Po přestřelce našich se vzdálili. Četnická stanice Ferchenhaid hlásí, že o 11.30 hod. přišlo z Bavorska na naše území „Knížecí Pláně“ 6 mužů v občanském oděvu. Když dvoumužová hlídka SOS je chtěla kontrolovati, vypálil na ni jeden z nich ránu z pistole, hlídka vystřelila 4 rány. Útočníci prchli zpět do Bavor. Obdržel Zem. čet. vel., I. sbor, p.p. 11 a okr. úř. Strakonice.

(Razítko): Zemské četnické velitelství v Praze
Došlo v Praze 1. X. 1938
Čís. jed. 1/7277

Velitel oddělení: kap. Radda
(vlastnoruční podpis)

SÚA, fond ZČV II 949

DOKUMENT Č. 51

Hlášení velitelství četnického oddělení v Mostě o přepadení četnické stanice a celnice v Mníšku 28. září 1938 a o zabránění četnické stanice v Brandově německými přeběhláky, kteří se ozbrojili vraceli do ČSR.

Velitelství četnického oddělení Most
Čís. jedn. 1158 dův./1938

Most 29. září 1938

Věc: Mníšek, četnická prozatímní stanice,
okres Most, změna sídla

Zemské četnické velitelství.
Praha

Dodatkem ke zdejšímu telefonickému hlášení ze dne 29.9.1938 hlásím, že prozatímní četnická stanice Mníšek, okr. Most, byla nucena opustiti dne 28. září ve 12 hodin stanici v Mníšku a odebrati se k družstvu SOS, které je umístěno za Mníškem, směrem do vnitrozemí.

Stalo se tak proto, poněvadž asi 40 ozbrojených přeběhlíků v helmách překročilo hranice a po-

stupovalo na Mníšek a pak dále, směrem k družstvu SOS. Družstvo zahájilo palbu a podniklo protituk. Avšak nezískalo zpět celou vesnici Mníšek, nýbrž jen její část. Za přestřelky střídalo se na družstvo také z německého území z domů poblíž německé celnice, takže se dá usuzovati, že to střelili úřední orgány němečtí. Prokázati se to však nedá. Za soumraku přestřelka ustala. Dnes se situace ještě nezměnila, neboť velitel praporu SOS chce šetřit životy. Při přestřelce byl raněn jeden vojín – vojenská posila, na druhé straně bylo více raněných, resp. mrtvých.

Útočníci demolovali četnickou stanici i celní úřad. Odvezli také 15 kusů radioaparátů, které byly odevzdány na základě vyhlášky Okresního úřadu v Mostě.

Četnická stanice v Brandově je dosud v Hře Sv. Kateřiny, poněvadž velitel praporu SOS se rozhodl v zájmu zamezení ztrát nedobývat zatím Brandov zpět.

Velitel oddělení:
(podpis nečitelný)

(Razítko): Zemské četnické velitelství v Praze
Došlo v Praze 2. X. 1938
Čís. jed. 1/7286

SÚA, fond ZČV II 949

DOKUMENT Č. 52

Zpráva velitelství četnické stanice v Litoměřicích o pokusu vedoucích a ordnerů fy Schicht ve Střekově (22. září 1938), zabrat město a deportovat 80 zaměstnanců Čechů a německých sociálních demokratů do Německa

Velitelství četnického oddělení Litoměřice
Čís. jedn. 1264 dův./1938
Věc: vzbouření ordnerů v závodech
fy Schicht ve Střekově

Litoměřice 30. září 1938

Zemské četnické velitelství.
Praha

Dne 22. září 1938 zastavilo dělnictvo zaměstnané v závodech firmy Schicht ve Střekově o 14. hod. práci a vyšlo k mostu přes řeku Labe, kde pod ochranou vojenských stráží se připravovalo podminování mostu. Shromáždění ordnerů závodů fy Schicht ohrožovali bezpečnost vojenských stráží a chtěli je odzbrojit. To zamezilo místní četnictvo za výpomoci složek SOS a ordnerů od mostu vytlačilo.

U fy Schicht je zaměstnáno 5.000 dělnictva a 800 úředníků.

Po uvedeném incidentu odebrali se ordneri zpět do závodu pod vedením ředitele Meiera a ing. Ferdinanda Klassena (kteří řídili též akci proti vojenským strážím postaveným u mostu) a internovali 80 zaměstnanců uvedené firmy, příslušníků české národnosti, německých sociálních demokratů a komunistů. Násilím je dopravili do dvou připravených vagonů a chtěli je dopravit do Německa, ježto dne 22.9.1938 o 19. hod. očekával se vpád německých vojsk na naše území.

V době vzbouření vezli dva vojiny po silnici kolem továrny munici na vozíku taženém jedním koňem. Ing. Klassen a ředitel Meier nařídili jistému zedníkovi Patzeltovi, dělníku Procházkovi a vrátnému Bendovi, aby zahájili na vojiny palbu. Střelil i sám ing. Klassen. Jeden z vojinů chtěl se brániti proti vzbouřencům ručním granátem, který mu však předčasně vybuchl a vojina těžce zranil.

Když do 19. hod. neuskutečnil se vpád německých vojsk na naše území, byli internováni dělníci propuštěni ředitelem Willy Kensnerem, který se udiveně tázal, co ve vagoně dělají, a slibil jim, že mají práci zajištěnou. Hlavní viníci povstání uprchli. Dva byli zatčeni dne 28. 9. 1938 za součinnosti četnického pohotovostního oddílu Litoměřice pod mým velením a místní četnickou stanicí Střekov; jde o dělníka Bedřicha Hübsche a vedoucího úředníka oddělení odboru železničního Josefa Stroppe.

Jaká zatčení provedlo policejní ředitelství v Ústí nad Labem není zde známo. Schichtovy závody patří do obvodu policejního ředitelství Ústí nad Labem. Vzbouření ordneři byli ozbrojeni pistolími, měli též 4 pušky a jinak byli ozbrojeni těžkými násadami na lopaty a krumpáče. Tyto náklady jsou uskladněny ve skladišti závodu, takže se mohli ordneři vzbouřiti a vyzbrojiti, a tím se prokazuje, že správa závodu není spolehlivá.

Vedoucími fy jsou Jindřich Schicht a Erich Schicht. Ředitelem je Willy Kensner. Hlavním ředitelem je ing. Meier, který vedl s ing. Klassenem ozbrojenou akci, oba však nebyli dosud vypátráni.

Po uprchlých provinčích bylo zavedeno četnictvem další pátrání. Zpráva jde Zem. četn. vel. v Praze, vel. II. sboru, vel. 3. divize, pěš. pl. 2, vel. prap. SOS a pol. fed. OŽÚs. Liberec.

Velitel oddělení:
(podpis nečitelný)

(Razítko): Zemské četnické velitelství v Praze
Došlo v Praze dne 1. X. 1938
Čísł. jed. 1/7333

SÚA, fond ŽCV II 949

DOKUMENT Č. 53

Protokol z 6. října 1938 sepsaný v Č. Budějovicích s H. Hofbauerovou o zavlčení státních zaměstnanců a demokratických Němců s rodinami z Horních Pasek do Německa a svědectví vedoucího pošty v Aši o řádění nacistů v městě 22. září 1938

[...]

Druhé svědectví je protokol z výslechu, který byl sepsán na policejním ředitelství v jihočeském metropoli dne 6. září 1938 s Helenou Hofbauerovou z Českých Budějovic.

Tázaná v úvodu udává, že odejela do Oberreuthu (Horní Paseky) 4. září ke svému snoubenci, dozorcí Finanční stráže Rudolfu Apfelthalerovi, s nímž 28. září chtěla uzavřít sňatek. Dále vypovídá:

„22. září v ranních hodinách mezi třetí a čtvrtou byly Horní Paseky a okolí vesnice přepadeny sudetoněmeckou legií, která vzbudila všechny v místě se nacházející československé státní zaměstnance a demokratické Němce, včetně rodinných příslušníků, s vybičnutím, aby je následovali.

Byli jsme odvlčeni do říšskoněmecké pohraniční obce Brambach, téhož dne dále do Elster (Bad Elster), kde jsme byli všichni vyslechnuti. K večeru jsme byli dopraveni do Plavna, kde jsme byli ubytováni muži a ženy zvlášť. V Plauen (Plavno) nás drželi devět dní. Žen bylo asi šestnáct. Dáleko více bylo mužů, kde se nacházela celá ášská policie, berní správa a úředníci poštovního úřadu. Dále od soudu a vůbec všichni zaměstnanci z Aše. Mimo těchto veřejných zaměstnanců tam byly i osoby soukromé. Z těchto určitě vím, že tam byl držen dozorce Finanční stráže Rudolf Apfelthaler, Janovský, Jelínek a všichni z Horních Pasek. Přesný počet mužů udati nemohu, avšak vím, že jich bylo mnoho.

Zadržené ženy byly dopraveny k dalšímu pobytu do Waldsassen a byly teprve 4. října t.r. propuštěny na svobodu s příkazem, aby na vlastní nebezpečí překročily československé hranice u Chebu.

Muži byli z Plauen dále dopraveni do Zwickau a dle druhé verze do Kamenice. O osudu mužů mi není nic známo. Pouze nás utěšovali, že se mužům daří dobře, že se jim nic nestane a budou postupně vyměňováni osoba za osobu zadrženu v Československu.

Třetí svědectví vyprávěl Karel Kříž. Býval vedoucím pošty na nádraží v Aši. V budově byla československá pošta i celnice, tam také bydlel.

Z počátku byly poměry přijatelné. Scházeli se s Němci v nádražní restauraci u piva. Později se poměry začaly přisťovat, už si s ním, s Cechem, k pivu nesedli. Dostal i výpověď z bytu, musil se stěhovat jinak.

Stav se neustále zhoršoval. 20. září se naši poštáři německé národnosti nedostavili do práce. Pošta byla ignorována, téměř nikdo na ni nepřišel. Kříž volal Prahu a doporučil uzavření pošty a odvoz peněz do vnitrozemí, ale nedostal souhlas. Na nádraží bylo mnoho rodin Čechů i německých antifašistů, které utíkaly do vnitrozemí. Poslal též svou rodinu na rodné Kladensko.

V noci z 21. na 22. září jej probudil rámus v ulicích. Vyhlédl a uviděl, že na domech vlají říšskoněmecké prapory. Rychle se oblékl a běžel do úřadu. Najednou měl proti sobě hličku ordnerů. Byli ozbrojeni novými puškami a na rukávech měli pásky s hákovým křížem. Slyšel „Halt, Hände hoch!“ (Stůj, ruce vzhůru!). Byl zatčen a odvezen na strážnici policie. Teď tam vládli oni. Nebyl sám, v cele uviděl mnoho známých Čechů i německých komunistů a antifašistů. Odvezli jej k výslechu na nádraží. Němcům nešlo do hlavy, jak mohl informovat Čech o tom, co se v Aši děje, vždyť oni už dávno s německou důkladností telefonní vedení zničili. Sám v té chvíli nevěděl, že tuto zprávu podal montér Martinek, který se na potrhane dráty napojil kontrolním telefonem.

Později zatčené po skupinách vyháněli a nakládali na ukradené auto české čokoládové firmy RUPA. Nevěděli, kam je vezou, vyložili je na dvoře káznice v Saském Cvikově (Zwickau). Zde je věznili úplně bez informací. Až po týdnech byli propuštěni a teprve pak se (Kříž – pozn. red.) dozvěděl, co všechno se zatím s Československem stalo, a mohl se vrátit k rodině. [...]

J. Rehka, 1969: s. 26-27

Kapitola II

PO MNICHOVU A ZA VÁLKY

ÚVOD

Prvními oběťmi lidské tragédie, ke které daly impuls podpisy na mnichovské dohodě, se stali všichni obyvatelé českého pohraničí, kteří pro svůj původ nebo názory nebyli vyhovujícím subjektem nacistického obrazu světa.

„Vstup wehrmachtu v říjnu 1938 oslavovali Němci v sudetském území manifestacemi, ale i útoky na Čechy, Židy a známé odpůrce nacismu. Převážná většina Němců si ve své euforii přamalo uvědomovala, že za odtržení od ČSR zaplatila ztrátou demokracie a svébytností a že záhy bude muset přinést těžké oběti Hitlerově válce.“⁽¹⁾

Dokumenty v první části této kapitoly podávají svědectví o situaci bezprostředně po Mnichovu, která se již vyznačovala rysy charakteristickými i pro situaci za války. Byl to vprvní řadě fanatismus, příznačný pro značnou část sudetských Němců – „bis zum bitteren Ende“ – který se projevil i vůči lidem nejbližším (např. Dokument č. 37). S krutostí nacistům vlastní byli zatýkáni a týráni Češi (zejména příslušníci SOS a bezpečnostních a pořádkových jednotek) a němečtí antifašisté, se kterými si s chutí vyřizovali účty zejména místní henleinovci. Oběťmi prvních pogromů byli místní Židé. Často byly demolovány české přibytky, obchody a zemědělské usedlosti. Lidská hrabivost slavila své orgie. Proto byly zafazeny i dokumenty o vyhánění českého obyvatelstva z pohraničí, aby byla alespoň v náznaku přiblížena situace, která komplikovala možnosti, přijímat německé uprchlíky v českém a moravském vnitrozemí.

Od počátku se však ukázalo zcela zřetelně, že postiženými byli stejnou měrou Češi, Židé i němečtí antifašisté, a ti zase bez rozdílu toho, zda šlo o sociální demokraty, komunisty, křesťanské nebo jiné demokraty. Tato poslední skutečnost dala zrod solidaritě, která charakterizovala celou odbojovou činnost. Všechny významnější odbojové skupiny byly, jak dále uvidíme, společné a tato solidarita, jak dosvědčují vzpomínky, se projevovala i v denním životě.

Rozsah odbojové činnosti v pohraničí⁽²⁾ se možná bude mnohým jevit jako malý. Nesmíme však zapomínat, že jeho hlavní protagonisté nebyli jako v jiných zemích, včetně Protektorátu, součástí odvážné elity početného, Němci porobeného a Němcům nepřátelského národa, z jehož řad odboj neustále doplňoval své ztráty. Odboj v pohraničí byl však závislý na oně, jak již 1. kapitola ukázala, nepočetné vrstvě německých antifašistů, kterým ihned po Mnichovu pustili nacisté žilou deportaci do koncentračních táborů. Jak z dalších dokumentů zjistíme, vrátili se někteří z nich – kvalifikovaní dělníci, které nacisti potřebovali. A právě oni se vzdor lágrové zkušenosti stali iniciátory odbojových skupin. Širší bázi, mimo přirozené spojení Čechů, poskytovali jim totálně nasazení dělníci a váleční zajatci, tedy opět Němci. Na rozsah odboje v pohraničí se musíme proto dívat střízlivě a statečnost německých antifašistů musíme oceňovat nejen pro odvahu slabé menšiny, ale „(...)o to více, že jejich odboj nebyl namířen proti útisku představitelů jiného národa, nýbrž národa vlastního.“⁽³⁾

V druhé části této kapitoly budou převažovat memoáry, tedy prameny, které historiografie považuje za méně průkazné než úřední dokumenty, korespondenci ap. Jsou cenným svědectvím zejména

na pro pochopení atmosféry doby a z toho důvodu byly v malé míře použity v I. kapitole. Z hlediska spolehlivosti faktických údajů a jako základ pro soudy a závěry jsou však pramenem právě tak problematickým jako lidská paměť a schopnost jednotlivce objektivně popsat dobu a události, které prožíval. Jsou proto také nejsnáze zneužitelné jako prostředek ideologicko-instrumentálních lícení a politických kampaní. Spolehlivější doklady odbojové činnosti jsou však, zejména v Československu, k dispozici jen ve velmi omezené míře. Je to dáno tím, že závažnější přechýny proti Říši nebyly souzeny v protektorátních soudech a doklady o nich, pokud se zachovaly, jsou proto v Německu. Zdá se však, že ani tam není situace o mnoho lepší. V publikacích, ze kterých jsem čerpal⁴¹⁾ (a na něž se i německá literatura o odboji odkazuje), převážují také memoárová svědectví. Mnohé dokumenty, např. záznamy gestapa, byly jím samým nebo z poválečného nerozumu zničeny.⁴²⁾

Dalším problémem u nás publikovaných memoárů je, že se omezovaly na vzpomínky komunistů. Ti sice sehnali v odboji důležitou roli, což platí i pro pohraničí, ale odboj ličili, jak se to také od nich žádalo, jako záležitost pouze komunistickou. V šedesátých letech ideologický imperativ poněkud ustoupil snaze podat objektivnější obraz doby, a tak, jak dosvědčují ukázky, bylo možno vytěžit z nich i pro téma našeho sborníku.

Svědectví pamětníků, německých antifasistů ze Sudet, odsunula se ovšem i se svými autory většinou do Německa, kde se v archivech nacházejí i některé důležité dokumenty, jako jsou např. soudní rozsudky. Vzhledem k těmto okolnostem byl proto v této kapitole pozmeněn ráz sborníku jako sbírky téměř výlučně původních dokumentů z čs. archivů; do přehledu odbojových skupin a do líčení situace jsem zařadila i výňatky z výsledků práce německých autorů.

⁴¹⁾ *Konfliktní společnosti...*, s. 25.

⁴²⁾ Některé, zejména němečtí autoři uvádějí jako odbojové skupiny i takové, které vyvíjely síce zakázanou, ale ne výslovně odbojovou činnost (poslech zahraničního rozhlasu, obnovování organizační sítě ap.). Např. Leopold Grünwald, *Sudetendeutscher Widerstand gegen Nationalismus*, Benediktbenheim, 1986, s. 270-271 /dále L. Grünwald/; Editorka zařadila dokumenty svědčící pouze o takové činnosti, která je všeobecně za odbojovou uznávána.

⁴³⁾ *Konfliktní společnosti...*, 1966, s. 25.

⁴⁴⁾ Například L. Grünwald, 1986, a A. Hasenöhrler (ed.)

⁴⁵⁾ Archivy libereckého gestapa byly např. po válce spáleny jako „německé papíry“ (Procházka, 1968, s. 147).

DOKUMENT Č. 1

Mikulov, říjen 1938. Svědectví pamětníků o teroru nacistů při obsazování pohraničí

[...] Jedno družstvo SOS, které střežilo úsek hranice u mikulovské silnice, mělo rozkaz odejít jako poslední vůbec, až předá celnici wehrmachtu. V tomto družstvu byl L. Nissel, člen výboru KSČ a zástupce RW. Druhé družstvo SOS, které střežilo úsek hranice při schweibartské silnici, se mělo k družstvu od celnice připojit a jako poslední českoslovenští strážci hranic měli společně opustit Mikulov a někde u Rajhradu dostihnout ustupující vojáků a RW. Dva objednané autobusy špediérské firmy Merighi je měly očekávat před budovou okresního hejtmanství. O půl jedenácté po splnění posledních úkolů, kdy byly kolony naší ustupující armády už někde poblíže Rajhradu, nastoupila obě mužstva do přistavených autobusů a čekala se jen na šoféry. Ti však nepřišli, protože byli smluveni s henleinovci. Mezitím se Videňská ulice, kudy měl připochodovat wehrmacht –, a náměstí, kde měl být slavnostně přivítán představiteli SdP a města, zaplnila tisícovými davy nacistů z Mikulova a okolních obcí. Oba autobusy byly obklopeny davem těch nejzuřivějších henleinovských teroristů [...]

Přesně ve 12 hodin přijely na náměstí první autokolony wehrmachtu. A teprve teď dostali mikulovští nacisté odvalu „k boji“ a první cihly a kameny vletěly okny do autobusů a ozval se řev: „Komunisté, Češi a Židi, ven!“ [...]

Po skončení předběžných výsledků si pro zajatce z SOS přišli henleinovští úředníci z mikulovské FS. Vždy dva si vzali mezi sebe odzbrojeného a zbitého muže z SOS a vlekli je z hejtmanství přes celé náměstí na radnici na místní věznici. [...] Stále ještě projížděly kolony wehrmachtu a náměstí bylo přecpáno jásajícími henleinovci, z nichž každý považoval za svou vlasteneckou povinnost ude-

řít, kopnout nebo aspoň poplavit zajatého muže. A na radnici pokračovaly výslechy, rány a kopance až do večerních hodin. Všichni byli okrvavěli. Vážnější byli zraněni: František Brhel, Jan Tindejšek, Alois Marušák, Karel Kosina, Jan Otáhal, Alois Páral, Karel Schomann, kteří byli potom léčeni v Brně ve vojenské nemocnici.

Velmi vážně byl zraněn ing. F. Máhrishel, který měl zlomená tři žebra, rozbitou hlavu na temeni a přeraženou lícní kost. Byl židovského původu a z Mikulova, proto ta mimořádná nenávisť nacistů. A ještě hůře byl zmlácen komunistický funkcionář a zástupce velitele nacisty nenáviděné RW, židovský proletář L. Nissel, kterého s těžkým zraněním, s opuchlou hlavou, bez zdravého místa na těle donutili nacističtí barbaři, aby umýval na dvoře radnice vojenská auta. [...] Tam ho naposled viděli kamarádi ze Stráže obrany státu, když je večer po skončení výslechu nakládali na auto, kterým je odvezli do dosud neokupovaných Pohorelic. Všichni museli napřed podepsat prohlášení, že s nimi němečtí vojáci i civilisté v Mikulově slušně zacházeli. Máhrishel a Nissel zůstali v Mikulově ve vězení.

S. Nováček, *Osudný rok*, 1989: s. 94-95

DOKUMENT Č. 2

Bílina počátkem října 1938. Svědectví českého pamětníka o situaci Čechů v obsazeném území

[...] Odpoledne byly již všechny důležité závody v rukou Němců a hlídkovali v nich ordněři. K rájem leti zpráva, že ordněři zavírají české lidi. Třetího dne jsou již žaláře přeplněny a zřizují se náhradní. Henleinovci mají nepohodlných lidí plný seznam a usilovně je hledají. Masakry v bytech jsou všední události. Domy podezřelých jsou ve dne v noci hlídány.

Demobilizovaní vojáci se vracejí domů, jsou schytávání na silnicích, vyhrožuje se jim a mnozí jsou i insultováni. Vojáci jsou posíláni do Teplic k výslechu. Na velitelství jim spílají, vyhrožují zastřelením. Jsou zahnáni do uzavřených ulic před ústí kulometů. Němci volají: „Postřílejte je, české psy!“

Konzumní družstva se zavírají, stejně tak obchody, živnosti. Zakládají se nacistické formace SS a SA, zřizují se nové úřady. Obchody a veřejné místnosti jsou opatřeny tabulkou „Zde se zdraví Heil Hitler!“ Na mnohých je nápis: „Češi, psi a Židé nejsou vítáni.“ Čeští zaměstnanci jsou propouštěni [...].

Policejní úřady provádějí registraci českého obyvatelstva. Zřizují se domovní, uliční a blokovi správi, kteří ve funkci špičků denně donášejí na policejní správu hlášení [...].

Děti jsou vyňhány z českých škol a musí se dobrovolně za přítomnosti rodičů zapisovat do škol německých. [...]

Při pohybech se nesmí mluvit česky, ani nápisy na stuhách věnců nesmějí být české. I v závodech se zakazuje mluvit česky.

Vzpomínka odborného učitele Josefa Hladkého. In.: *Mnichov*, 1969: s. 410-411

DOKUMENT Č. 3

Svědectví německé obecní kroniky o obsazování českého pohraničí na počátku října 1938

[...] Obsazení českého pohraničí mělo být provedeno v pěti etapách, z nichž o páté etapě, kde šlo o obsazení území s českou většinou nebo úplně českého, měla rozhodnout mezinárodní komise složená ze zástupců Německa, Itálie, Anglie, Francie a Československa. Karlovarsko patřilo do III. etapy, kde byl proveden zábor ve dnech 3. až 5. října. V době mezi 1.–10. říjnem žila většina německého obyvatelstva v radostném očekávání německých vojenských jednotek. Horečně se připravoval

nerušený příjezd a velkolepé přivítání. Z Nových Hamrů přijel do Nejdku dr. Reinelt a informoval obyvatele shromážděné na Tržním náměstí, že postup jednotek budou zdržovat barikády, postavené Čechy a německými antifašisty na silnici od německých hranic do Nejdku. Ihned bylo po ruce dostatek ochotných rukou, které šly překážky odstranit. Na dlouhém úseku silnice byly zahrabávány dva metry hluboké jámy a odstraněny stromy ležící napříč silnice. Současně byly odstraněny barikády u Nejdecko-rotavských železárén.

Okresní archiv Karlovy Vary, fond Nejdek, *Gedenkbuch der Gemeinde Neudek 1929–1943*. In: *Vám, kteří...* 1968: s. 416

DOKUMENT Č. 4

Úryvek ze vzpomínek českých obyvatel na obsazování pohraničí v říjnu 1938

Hned v prvním dnu okupace 8. října vtrhli henleinovští úderníci do českých domů v Pulgarech (dnes Bulhary) a v Sedleci na Mikulovsku a za bílého dne ničili majetek českých obyvatel a bezostyšně louplili a kradli. Rolník Jakub Benada z Pulgaru uvedl ve své stížnosti v roce 1945, že nacisté toho dne násilím, vyvrácením zamčených dveří, vnikli do jeho domu, rozřízli kola jeho synů, kteří krátce předtím z domu uprchli do lesa a přes řeku Dyji se přebrodili do Podivína. Pulgarští nacisté mu rozsekali sekerami dveře, rozbili okna a zničili veškeré vnitřní zařízení domu a přitom kradli cennější věci a vše, co se jim zrovna hodilo. Tak mu ukradli zlaté hodinky, gumový plášť, dva páry gumových holínek a 2100 Kč v hotovosti. Na dvoře jeho rolnické usedlosti mu sekarami rozsekali selské vozy a různé zemědělské nářadí, které nezbytně potřeboval pro podzimní zemědělské práce. Měl ve staji jediného koně. Konež mu něčím otrávil a chomout sebrali. Na sýpce mu ukradli všechno obilí, které tam měl pro výživu rodiny, pro dobytek a na setí. [...] Repu neměl v té době ještě sklizenou. Tu mu však rozkradli na poli. Po jejich odchodu zůstal i dvůr prázdný, protože mu ukradli všech 17 slepic, 1 kohouta, 14 husí, 6 kachen a 5 králíků. Jako hospodář byl vyřízený. Neměl koně ani vůz, ani nářadí a mezi německými sousedy by se tenkrát nenašel ani jediný, který by mu vypomohl, a to ne, že by se báli henleinovských funkcionářů a jejich hrozeb, že pomáhá českému sousedovi v nouzi, ale z vlastního přesvědčení, že Čechy je třeba zničit a z Pulgaru vyhnat, že je to správné a vlastenecké.

Nováček, 1989: s. 101

DOKUMENT Č. 5

8. října 1938, Řezno. Hlášení gestapa o zatýkání a transportu antifašistů z jižních Čech

Tajná státní policie,
služebna Rezno
Čj. 38 II D-H

Řezno 8. října 1938

SPĚŠNÁ ZPRÁVA

Úřadu: Státní policii v Berlíně
Věc: zatčení polit. odpůrců z jihozápadního území
Přílohy: 2 jmenné seznamy

Zasílám 2 seznamy osob, zatčených zvláštním komandem Tajné státní policie z poboček Weiden a Regen a převedených do služebny Rezno s prosbou, aby postup byl vzat na vědomí.

Osoby uvedené v I. seznamu se nacházejí ve vězení Zemského soudu v Reznu, kdežto osoby uváděné v seznamu II. byly včera převedeny do vězení Zemského soudu v Ambergu.

(podpis nečitelný)

Příloha č. 1

Tajná státní policie,
nasazená jednotka z pobočky Regen

Regen 5. října 1938

Tajná státní policie
Řezno

Byli převedeni následující:

1. Gabauer Johann, nar. 1.6.[18]76 v Lenofe (člen DSAP)
2. Alber Rudolf, nar. 16.4.[19]01 v Lenofe (marxist. postoje)
3. Hofpinger Johann, nar. 18.9.[18]67 ve Slavkově (obec zruš.); (komunista)
4. Schröder Wilhelm, nar. 6.2.[19]10 v Lenofe (marxist. postoje),
5. Wagner Johann, nar. 20.3.[18]84 v Lenofe (člen DSAP)
6. Wagner Adolf, nar. 26.1.[19]07 v Lenofe (marxist. činnost)
7. Skultety Johann, nar. 10.12.[19]05 v Saiugroci (soc. demokrat)
8. Wagner Franz, nar. 9.7.[19]10 v Lenofe (marx. činnost)
9. Wagner Karl, nar. 28.1.[19]12 v Lenofe (soc. demokrat)
10. Russmüller Franz, nar. 2.11.[18]94 v Lenofe (marx. činnost)
11. Wagner Peter, nar. 7.5.[18]86 v Lenofe (odborový funkcionář)
12. Warwig Franz, nar. ?, neumí psát ani číst (žebřák)
13. Wagner Emilian, nar. 20.10.[18]78 v Chlumu (žebřák)
14. Nemetz Heinrich, nar. 31.1.[19]10 v Mannheimu (příslušník Rote Wehr)
15. Saiko Wenzel, nar. 28.9.[18]72 ve Svinně Ladě (komunista)
16. Heinzl Josef, nar. 28.2.[19]09 v Borové Ladě (člen a agitátor něm. KS),
17. Müller Wenzel, nar. 21.8.[19]16 v Borové Ladě (příslušník Rote Wehr)
18. Robl Wenzel, nar. 22.9.[18]85 v Rači (komunista)
19. Wudi Kilian, nar. 18.8.[19]11 v Borové Ladě (soc. demokrat)
20. Tobisch Julius, nar. 17.8.[19]17 v Borové Ladě (zrada vedoucího SdP)
21. Tobisch Emanuel, nar. 29.7.[19]14 v Borové Ladě (zrada vedoucího SdP)
22. Robl Franz, nar. 17.5.[19]10 v Černé (odpůrce SdP)
23. Paletar Josef, nar. 9.12.[18]79 v Rači (komunista)
24. Olivo Franz, nar. 17.2.[18]63 v Lenofe (soc. demokrat)
25. Plattner Hermann, nar. 18.7.[18]63 v Krásné Hoře (žebřák a tulák)
26. Schmidt Emil, nar. 1.12.[19]06 v Rozstání (komunista)
27. Weishäupel Johann, nar. 26.7.[19]12 v Lenofe (soc. demokrat)
28. Hrosch Franz, nar. 26.7.[19]14 v Lenofe (soc. demokrat)
29. Schimunek Franz, nar. 22.7.[18]97 v Lenofe (soc. demokrat)
30. Wiener Johann, nar. 26.6.[18]71 v Silnici (???); (na listině hledaných)
31. Piller Franz, nar. 9.11.[18]88 v Lenofe (soc. demokrat)
32. Prochaska Richard, nar. 28.3.[19]07 ve Vidni (???)
33. Wolf Franz, nar. 4.2.[18]73 ve Vchynici-Tetově, (soc. demokrat)
34. Maier Josef, nar. 8.3.[18]99 ve Schlosserwaldu (???)
35. Neuburger Rudolf, nar. 15.2.[19]02 ve Vchynici-Tetově (soc. demokrat)
36. Hruby Wenzl, nar. 26.9.[18]94 v Bohumileči (placen čs. zpravodajskou službou)
37. Tremi Heinrich, nar. 6.12.[18]95 v Srni (soc. demokrat)
38. Tremi Josef, nar. 16.6.[19]04 v Schützenreichtu, (soc. demokrat)
39. Gruber Franz, nar. 26.9.1900 v Srni (soc. demokrat)
40. Joachimsthaler Tobias, nar. 2.5.[19]05 v Sedle (soc. demokrat)
41. Joachimsthaler Anton, nar. 11.2.[19]01 v Obergrimbergu (soc. demokrat)
42. Weber Adolf, nar. 13.3.[18]98 v Modravě (soc. demokrat)
43. Weber Karl, nar. 12.4.[19]02 v Modravě (soc. demokrat)

Podepsán: J. A. Gippert

Předávací seznam gestapa ze dne 6. října 1938

Seznam osob předaných zvláštním komandem Tajné státní policie, odbočka Pastviny, 6.10.1938

1. Watzka Josef, nar. 2.6.[18]92 v Boru, bytem tamtéž, Wolfgangova 59
2. Blaha Karl, nar. 1.3.[19]01 v Boru, bytem tamtéž, čp. 371, dělník vrchních staveb
3. Grosser Wenzl, nar. 8.11.[18]86 v Boru, bytem tamtéž, Školní ul. 122
4. Schwarz Josef, nar. 19.1.[18]78 v Boru, bytem tamtéž, Johannesova 159
5. Puchtinger Josef, nar. 19.1.[18]78 v Číhaně, bytem Bor, zámecké zahradičství
6. Reiter Franz, nar. 31.12.[18]96 v Částkově, bytem Tachov, ul. Stockloeoova 1241
7. Schreiner Josef, nar. 24.9.[19]01 v Tachově, bytem Tachov, Fohra 701

Grünwald, 1986: s. 285-7 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 6

1938, 11. říjen, Moravská Ostrava. Memorandum Národohospodářského sboru moravskoslezského a dalších 55 institucí proti provádění mnichovského diktátu na severní Moravě. Protest proti rozhodnutí Mezinárodní komise o použití údajů z roku 1910 za podklad pro určení tzv. „pátého pásma“

Po skončení okupaci některých krajů moravskoslezských předkládáme jako zástupci obyvatelstva nejvíce interesovaného území, a to Ostravsku, Slezsku a Lašsku, toto

MEMORANDUM

ohledně* provádění mnichovského protokolu reprezentantů čtyř velmocí.

Podepsaný Národohospodářský sbor pro moravskoslezské Ostravsko garantuje svou činnost od svého vzniku v roce 1936, že následující informace jsou přísně objektivní a spočívají na skutečnostech. K podání těchto informací je oprávněn tím, že organizačně reprezentoval od svého vzniku Ostravsko, Opavsko, Těšínsko, Hlučínsko, Lašsko a Valašsko. Další spolupodpsané korporace¹⁾ zastupují všechny interesované vrstvy obyvatelstva Lašska i Slezska.

Mnichovský protokol uznal zásadu sebeurčení národnostního. Dle této zásady měla tedy rozhodovati etnografická hranice. Ku provedení toho stanovil mnichovský protokol jednak okupaci přezážené německého území, jednak plebiscit.

Základ provedení zásady sebeurčení byla však vzata data, při jejichž aplikaci prosíme, aby bylo vzato v úvahu následující:

a) Data z roku 1910 netýkají se národnosti, nýbrž obcovací řeči, takže se dle těchto dat etnografická hranice stanovit nedá.

b) Teprve data sčítání lidu z roku 1921 a 1930 uvádějí skutečnou oblast jazyka národnostního, takže jen tato data mohou tvořit bezpečný obraz hranice etnografické.

Ad a) Popisné pomůcky z roku 1910 jsou z hlediska zásady sebeurčení mylné a nesprávné. Rakouské sčítání lidu nejišťovalo národnostní příslušnost vůbec. Zjišťovalo, a to s tendencí politickou, tzv. *Langue parlée* – řeč „obcovací“. Trvali jsme vždy na požadavku zjišťování alespoň jazyka mateřského jako znaku příslušnosti k národu, avšak teprve vítězství zásady sebeurčení národů daly nám za pravdu. Obě sčítání lidu v roce 1921 a 1930 zjistila objektivně národnostní příslušnost státních příslušníků dle mateřského jazyka. Každý mohl se svobodně přihlásit pro kteroukoliv příslušnost. Židé se hlásili k národnosti židovské.

Volby do parlamentu a do samosprávy byly tajné a svobodné. To je v celém světě známo, a jejich výsledky odpovídaly všude přesně oběma sčítáním lidu jak v roce 1921, tak v roce 1930, pokud se týče národnostního rozvrstvení.

* Správně stran (pozn. red.)

Ad b) Výsledky soupisu národnostního podle skutečné národnosti jsou zřejmy z přiložené tabulky. Data uvedená v tabulce za roky 1910, 1921, 1930 jsou úřední povahy, jak byla zjištěna statistickou rakousko-uherskou a československou.

Podle uvedených dat vykazuje soudní okres:

Opava většinu českou	v r. 1921	60,00 %
	v r. 1930	64,41 %
Bílavec	v r. 1921	57,29 %
	v r. 1930	60,60 %
Klímkovice	v r. 1921	84,96 %
	v r. 1930	85,93 %
Nový Jičín většinu českou	v r. 1921	55,15 %
	v r. 1930	55,50 %
Příbor	v r. 1921	77,23 %
	v r. 1930	77,89 %

Pro úplnost připojen přehled obcovací řeči z r. 1910 podle publikovaného dokumentu:

	česká	německá
Opava	46,30 %	52,47 %
Bílavec	50,03 %	49,44 %
Klímkovice	82,16 %	16,52 %
Nový Jičín	45,90 %	52,94 %
Příbor	72,67 %	26,98 %

Poukazujeme přitom zvláště na soudní okres opavský, v němž se německá majorita vyskytuje pouze v 5 obcích, kdežto 52 obcí zbyvajících je ryze českých. Zmiňujeme se také o soudním okrese hlučínském, kde i dle německé úřední statistiky z r. 1910 bylo pouze 8 % Němců, kdežto 92 % Moravců (tj. Čechů).

Zásada sebeurčení byla proti Československu porušena ve všech uvedených případech ve shora uvedených soudních okresech, které vykazují převážnou většinu českou.

Je spravedlivé a pro uvedené okresy plně odůvodněno, aby ve smyslu zásady o sebeurčení byly ponechány Republice československé, a jsme přesvědčeni, že rozhodující činitelé, o jejichž citu pro spravedlnost nepochybujeme, budou ve všech shora uvedených případech podporovatí uplatnění zásady sebeurčení ve prospěch Československé republiky, které dosavadním postupem bylo ublíženo.

Nežádáme nic, než aby i vůči Československu byla zachována zásada sebeurčení a bylo mu měřeno stejným loktem.

V každém případě žádáme snažně, aby se páni členové mezinárodní delimitační komise o spravedlnosti námi uvedených statistik osobně na místě samém přesvědčili.

(Razítka a podpisy zástupců 56 institucí)

SÚA, fond PMR, 666/13, č.j. 24.880/38

¹⁾ Např. Sdružení českých poslanců a senátorů moravskoslezské župy v Moravské Ostravě, Slezská odbočka Národní rady československé, místní školní rady, představenstva obcí apod.

DOKUMENT Č. 7

1938, 14. října, Mariánské Lázně. Hlášení posádkového velitelství o zatýkání antifašistů

Posádkové velitelství XIII A. K.

Mariánské Lázně 14.10.1938

Věc: zatčení komunistických marxistických funkcionářů a příslušníků RW

Armádnímu velitelství skupiny 4,
Karlovy Vary

31. pěší pluk umístěný v Kynšperku hlásí 11.10.1938: V průběhu posledních nocí se do prostoru našeho pluku vrátil větší počet uprchlíků, kteří byli příslušníky „Rote Wehr“, funkcionáři a členy Komunistické a sociálnědemokratické strany. Jak bylo zjištěno, býval Kynšperk baštou komunistické strany. Mezi obyvatelstvem panuje z jejich návratu pobouření, často tyto elementy vedou protestní řeči.

Pluk o tom zpravil 10.10.1938 pobočku gestapa v Chebu a dne 11.10.1938 byla společně s gestapem provedena v našem operačním prostoru razie.

Bylo zatčeno 138 osob, v tom 10 žen, a předáno gestapu.

Pro posádkové velitelství
šéf generál. štábu: (podpis nečitelný)

SOA Žlutice, Fond vládního prezidenta, Karlovy Vary, kart. 1 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 8

1938, 15. říjen, Praha. Protokol sepsaný v úřadu předsednictva ministerské rady s výpovědí uprchlíka z obce Vilémova u Kadaně o terorizování českých obyvatel v okupovaném území¹⁾

Byl jsem ve svém mlýně ve Vilémově do neděle 9. t.m. Ještě v sobotu 8. října jsem dodával vojsku. Naše vojsko odešlo 9. října, vzápětí přišli ordneři a zatkli mne a dalších 6 Čechů. Ztloukali a zkopali nás a pak nás odvezli ordneři vojenským autem do Kadaně. V Kadani mne propustili na přímůvku známého, když jsem prohlásil, že chci uvést mlýn do chodu. Doma jsem se zdržoval do 13. října, poněvadž mne ordneři hlídali. Včera jsem uprchl a dostal jsem se pěšky do Hořesedel, které jsou také obsazeny. Tam jsem překročil demarkační čáru a spěchal do Prahy, abych panu předsedovi vlády, generálu Syrovému, přednesl prosbu všech Čechů v obsazeném území, aby byli chráněni před týráním, proti němuž tam nikdo nezakrojuje. Češi byli pozatýkáni ve všech obsazených vesnicích a byli odvezeni do Kadaně, Prunčova, Podbořan a do jiných měst, kde jsou uvězněni.

Jejich majetek je odcizován, mně například sebrali 400 bochníků chleba, aniž zaplatili halče, a podobně si počinají i jinde, kde berou od našich lidí mléko, plodiny atd. Zakázali prodati dobytek a peníze za prodaný odebrali ordneři. Konsumy obsadili, zakázali jim přijímati peníze za zboží a vybírají je sami, prý pro SdP.

Ceši ve vězení dostávají třikrát denně trochu kávy nejhorší jakosti, bez cukru, a kousek chleba. V místnosti, kde bylo jedno lehátko, bylo nás sedm, takže jsme se museli střídati.

Mne vyslýchali, proč jsem vyklídl zásoby. Odpověděl jsem, že patřily vojenské správě. Pak se mne vyptávali, kolik kde bylo našich jednotek. Odpověděl jsem, že jsem přísahal na zákon republiky a že kulturní národ německý ode mne nemůže požadovati zradu. Řekli mi, že Němci jsou kulturnější než Češi. Pak mne nařkli, že u nás ve mlýně se rozdílily komunistům zbraně. Dělalí také za mé nepřítomnosti ve mlýně třikrát prohlídku. Za něco odnesli, nevím.

Nevím, za vyslýchali také ostatní zatčené Čechy.

Když jsem přechal obsazeným územím, všiml jsem si, že nejvíce vojska je koncentrováno v Pod-

bořanech, tam je asi 40-50 lehkých tanků, které jsem sám viděl. V Německých Hořovicích jich bylo asi 5. Německé vojsko chodí na stravu k civilistům, kde jsou také ubytováni; každý občan podle majetku musel vzít 2-3 vojáky. Ve Vilémově mají dílny, svářečské aparáty atd. Na svém úterku jsem se osadám vyhýbal, a tak jsem zjistil, že v terénu vojsko není. Hlídky jsou blízko delimitační čáry na 100 m od sebe, v noci jsou dvojnásobné, spojení udržují motorky.

Považuji za nemožné, abych se mohl vrátit pro nepřátelskou náladu, která tam proti Čechům vládne. Chci sem dostatí také svou manželku.

Abych nebylo nápadné, že se nevracím, prohlašoval jsem doma, že mám v českém území pohledávky, které bych potřeboval, abych uvedl mlýn do chodu. Nyní chci fingovati, že jsem byl zatčen pro pašování valut, aby tam manželku netýrali.

Chci ještě dodat, že všem českým sedlákům zabírají ordneři koně a přiděluje je Němcům, prý na dobu, až budou jim vráceni koně evidenční.

Coram me: podpis nečitelný

SÚA, fond PMR, 666/51, č.j. 25.098/38, kart. 1

¹⁾ Protokol byl zaslán původně ministerstvu zahraničních věcí a ministerstvu národní obrany.

DOKUMENT Č. 9

1938, 16. a 17. října, Karlovy Vary. Hlášení gestapa o zadržení odpůrců nacismu

Tajná státní policie,
zásahové komando Karlovy Vary,
II G

Seznam zadržených
ze 16. a 17. října 1938

Zadrženi byli:

v Karlových Varech:

1. Dr. Ruff Artur, lékař, nar. 7.8.1882 ve Stuttgartu, evang., ženatý (Žid), bytem Karlovy Vary, ul. Ed. Knolla 11. Je obviněn z komunistické činnosti.
2. Stark Alois, zedník, nar. 25.7.1897 ve Staré Vsi, evang., ženatý, bytem ve Dvorech, Goetheho 7. Podle udání svědků zpíval Stark ve svém bytě a v domě velmi hlasitě komunikou Internacionálu.
3. Mentzl Viktor, úředník, nar. 1.12.1912 v Rybářích, katol., svobodný, bytem Rybáře, Rosenbühl 504. M. se sám přihlásil, je navrátilcem z Prahy a podle vlastního doznání sympatizoval s KSN.
4. Simon Adolf, dělník, nar. 3.5.1912 v Rybářích, bez vyznání, svobodný, bytem Rybáře 543. S. po svém zadržení učinil doznání, že vykonával funkci v KSN.
5. Richter Alfred, nádeník, nar. 14.2.1889 v Douth, bytem v Ostrově č. 337 (funkcionář DSAP)
6. Kalfus Ludwig, dělník, nar. 24.6.1900 ve Staré Roli, bytem Stará Role, Hlavní 171 (příslušník RW)
7. Kaspar František, malorolník, nar. 25.4.1918 v Milevsku, bytem v Protivci (příslušník RW)
8. Kempf Anton, horník, nar. 2.4.1904 v Bohaticích, bytem Otovice 57 (člen DSAP, svobodných odborů, příslušník RW)
9. Zimmerhackl Rudolf, horník, nar. 22.6.1904 v Bohaticích, bytem Otovice 57 (člen DSAP a příslušník RW)
10. Herold Alois, truhlář, nar. 4.9.1891 v Hroznetíně, bytem Lichtenštejn 249 (člen DSAP, chtěl založit RW)

11. Hergert Johann, expedient, nar. 9.4.1886 ve Svatoboru, bytem Rybáře 463 (funkcionář DSAP)
12. Lenk Alfred, dělník, nar. 18.9.1908 v Sedleci, bytem Bohatice 200 (funkcionář DSAP a RW)
13. Eckl Rudolf, vypalovač porcelánu, nar. 28.9.1894 ve Stanovicích, bytem Stanovice 52 (funkcionář DSAP)
14. Walter Ferdinand, nádeník, nar. 1.4.1909 ve Vysokých Dalovicích, bytem Bohatice 200 (funkcionář DSAP)

v Lokti:

1. Opalecky Alois, nar. 7.5.1910 v Nebanicích, bytem Grünlas 111, český voják, byl údajně 7 dní v Sudetech. Zadržen pro vážné podezření ze špionáže.
2. Moder Josef, nar. 10.6.1910 v Braunsdorfu, bytem tamtéž, za příslušnost k RW a kvůli záznamu na zvláštním seznamu stíhaných (s. 203)

v Jáchymově:

1. Fischer Josef, nar. 14.9.1908 v Chodově, strojní zámečník, svobodný, ev. bytem Jokes č. 72. Na základě seznamu stíhaných (s. 32) předán k zatčení

v Kraslicích:

1. Soukup Karl, nar. 26.5.1910 v Hostivicích, někdejší český poštovní přednosta. Chování nepřátelské k Němcům

v Nejdku:

1. Stark Anton, dělník, nar. 13.8.1913 v Nejdku, bytem tamtéž 370, S. před vstupem německých jednotek dával českým státním příslušníkům zbraně, aby stříleli na Němce. Patří k socialistické mládeži.

ve Žluticích:

1. Kroupa August, nar. 9.7.1904 v Cerovicích, bytem Podesanka
2. Bähr Leopold, nar. 3.7.1900 v Jesenici, někdejší předseda socialist. strany v Jesenici
3. Gottlieb Giesela, nar. 27.7.1873 v Brně, Židovka

SOA Žlutice, *Fond vládního prezidenta, Karlovy Vary, kart. 1 (překlad německého dokumentu)*

DOKUMENT Č. 10

1938, říjen, Karlovy Vary. Hlášení velitelství gestapa o antifašistech, kteří byli zatčeni dne 18.10.1938.

Tajná státní policie,
zásahové komando Karlovy Vary,
II G

Karlovy Vary 2.10.1938

Seznam zatčených z 18.10.1938

Zatčení byli:

v Karlových Varech:

1. Köwer Wilhelm, sazeč, nar. 14.9.1911 ve Staré Roli, bytem Doubí č. 845, člen DSAP a RW
2. Wenzel Heinrich, točič porcelánu, nar. 28.3.1908, bytem Doubí č. 37, člen DSAP, výběrčí Svobodných odborů
3. Grund Julius, zednický polír, nar. 12.3.1896 v Pirkenhammeru, bytem tamtéž č. 62, člen DSAP a představený obce

4. Kaschner Adalbert, dělník, nar. 20.10.1991 v Rybářích, bytem Stará Role č. 154, člen DSAP a RW

v Nejdku:

1. Pecher Johann, nar. 6.6.1901 v Nejdku, bytem Nejdek 572. Byl strážným a okresním náčelníkem RW.
2. Elster Wenzel, nar. 21.3.1901 v Nejdku, bytem Nejdek 274, byl do 1937 velitelem RW. Byl aktivním účastníkem všech akcí. Jeho stoupenci uštvávali jednoho člena SdP k smrti.
3. Möckel Heinrich, nar. 8.5.1919 v Nejdku, bytem Nejdek 878. Byl mezi obyvatelstvem znám jako donašeč české policie a je fanatickým nepřitelem Němců.
4. Horn Josef, nar. 20.8.1880 v Chebu, bytem Nejdek 883. Dlouholetý člen SPD¹⁾ a vedoucí Pracovního úřadu. Byl ve spojení s uprchlým dr. Henischem.

v Lokti:

1. Graf Anton, nar. 22.2.1909 v Grassethu, horník, bytem Lipnice 122, donašečství
2. Fickert Josef, nar. 9.4.1893 v Chodově, bytem Chodov 90. Přepadl prý příslušníky SdP.

v Jáchymově:

- Kempf Franz, nar. 22.1.1900 v Maria-Sorg, horník, bytem tamtéž 25, člen KPD²⁾

SOA Žlutice, *Fond vládního prezidenta, kart. 1, Karlovy Vary (překlad německého dokumentu)*

¹⁾ Pravděpodobně emigrant, člen říšskoněmecké sociální demokracie
²⁾ Emigrant, člen říšskoněmecké komunistické strany

DOKUMENT Č. 11

1938, 31. říjen, Karlovy Vary. Hlášení gestapa o zatýkání antifašistů

Zásahové komando Tajné státní policie,
Karlovy Vary,
II G

Karlovy Vary 31.10.1938

Tajné!

Výkaz činnosti za 28., 29., 30.10.1938

1. Zatýkáni:

v Karlových Varech	6 osob
v Nejdku	8 osob
v Kraslicích	6 osob
v Lokti	1 osob
celkem	21 osob

Stav zatčených od 3.10.1938: 989 osob

U zadržených jde o členy SPC,¹⁾ RW, dělnických tělocvičných a sportovních spolků a KPC. Tyto osoby se staly nápadnými zejména donašečstvím pro české úřady.

2. Prohlídky:

v Karlových Varech	4
v Kadani	2
v Kraslicích	4
v Nejdku	1
celkem	11

V Nejdku byly prohledány čítárny sociálnědemokratické strany a zabaveny četné marxistické knihy a spisy.
V Kraslicích byly prohledány místnosti různých organizací DSAP a přítom zajištěna hotovost 844 Kč.

3. Mimořádné události:

27.10.1938 bylo rozpuštěno velitelství gestapa v Ludicích.

30.10.1938 pobýval v Karlových Varech říšský vůdce SS Himmler a promluvil k oddílům SS, umístěným v okrese Karlovy Vary.

SOA Žlutice, Fond vládního prezidenta, Karlovy Vary, kart. 1 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Gestapo užívalo zkratku SPC pro označení DSAP a zkratku KPC pro označení KSC.

DOKUMENT Č. 12

1938, 4. listopad, Moravská Ostrava. Zpráva Slezské odbočky Národní rady československé ministerstvu zahraničních věcí o nátlaku na české matky z Chabičova, aby zapsaly své děti do německé školy.

Dne 28. října t.r. podal p. Josef Káňa z Chabičova u Hájce naší odbočce toto písemné sdělení:
V minulém týdnu dostavily se ženy z Chabičova do školy a žádaly, aby své děti mohly posílat do školy české. Škola byla obstopena četníky s puškami a kulomety. Dříve nebyla žádná žena propuštěna četníky domů, dokud se nevykázala potvrzením od učitele, že dala zapsat dítě do školy německé.¹⁾

Ve stejné době dvě dívky, Kaškovská a Vaňková z Hájce, zasadily na oslavu Dne svobody květiny k pomníku padlých. Četníci květiny vytrhali, poházeli po zemi a rozšlapali. Děvčata byla četníky vyslýchána a po napomenutí propuštěna.

S projevem dokonalé úcty a oddanosti

Jan Kratochvíl
tajemník

L.S. Slezská pobočka
Národní rady
československé

Jan Sliva
předseda

SÚA, fond MS, Německo, č.j. 62.156/38

¹⁾ Tento případ nátlaku na české matky nebyl zdaleka ojedinělý.

DOKUMENT Č. 13

1938, 7. listopad, Karlovy Vary. Hlášení gestapa o zatýkání antifasistů

Tajná státní policie,
služebna Karlovy Vary

Karlovy Vary 7.11.1938
Tajné!

Výkaz činnosti za 3., 4., 5. listopad 1938

1. Zatčení:

v Karlových Varech 83 osob
v Jáchymově 5 osob
v Kadani 11 osob

v Nejdku 3 osoby
v Kraslicích 11 osob
v Lokti 6 osob
celkem 119 osob

Počet zatčených od 3.10.1938 1157 osob

Zatčené osoby jsou příslušníky SPC, RW a KPC a někteří zastávali v těchto organizacích vedoucí funkce.

2. Prohlídky:

v Karlových Varech 7
v Jáchymově 5
v Kraslicích 2
celkem 14

Při prohlídkách byly nalezeny a zabaveny různé marxistické a protistátní písemnosti.

3. Mimořádné události:

Dne 6.11.1938 mezi 18. a 19. hodinou projížděl Karlovými Vary do Chebu Vůdcův náměstek, říšský ministr Rudolf Hess.

V zastoupení: (podpis nečitelný)

SOA Žlutice, Fond vládního prezidenta, Karlovy Vary, kart. 1 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 14

1938, 11. listopad, Karlovy Vary. Hlášení správce Soudního úřadu v Karlových Varech, určené vrchnímu veliteli SS Turnerovi, o tom, že po zatčení antifasistů je místní věznice přeplněna.

Karlovy Vary 11. listopadu 1938

Civilní správa,
k rukám p. dr. Turnera
v Karlových Varech

Věc: věznění zadržených

Vzhledem k tomu, že zatýkání zadržených a jejich převádění do věznice zdejšího úřadu nabývá stále větších rozměrů, věznice již naprosto nedostačuje.

Normální stav předpokládá 33 vězňů a v případě krajní nouze 70 vězňů.

K dnešnímu dni se zde nachází 339 vězňů. Vzhledem k tomu, že pro takový stav není dostatek cel, bylo nutné k umístění těchto vězňů použít halu zdejší bursy a další prostory.

Vězeňský dozorce, který je výpomocnou silou, převzal zaopatření vězňů v soudu a musí se z nařízení armády a policie o tyto zadržené postarat.

Soud vydal již všechny slavníky a podhlavníky, které byly ve skladu, a stále ještě jich není dostatek. Právě musely být obstarány dva žebříňáky slámy.

Na kamnech soudní věznice nelze umístit dostatečně velké hrnce, které jsou zapotřebí. Není ani kotel na vaření.

Na pokrytí vydajů pro stravování vězňů je za těchto podmínek nutná záloha kolem 10.000 K = 1.200 M.

Prosíme o povolení, aby tyto zadržení napříště nebyli již ubytováni v soudní věznici, ale v tělocvičnách nebo prázdných českých školách, a aby jejich stravování bylo zajištěno polní kuchyní.

(Razítko): Amtsgericht
Karlsbad

Vedoucí soudního úřadu:
(podpis nečitelný)
soudní rada

SOA Žlutice, Fond vládního prezidenta, Karlovy Vary, kart. 1

Konec roku 1938, Ústí nad Labem. Svědectví F. Tomana, člena české odbojové skupiny,¹⁾ o navazování spolupráce s německými antifašisty

Navázání styků a spolupráce s německými antifašisty byl též jeden z úkolů velitele Bachury, požadovaných od členů ústecké odbojové skupiny. Ve styku s německými antifašisty jsme byli krátce po násilném odtržení pohraničí a již před založením naší skupiny. Styky mezi námi byly upřímné. Nám Čechům velmi důvěřovali. Těmto německým antifašistům jsme říkali „skalní – die Felsenfesten“ proto, že zůstali věrni svému protinacistickému přesvědčení v době, kdy tisíce jejich bývalých spolustraníků se nakazily hnědým morem a přešly do tábora heinleinovců-nacistů. Vážili jsme si německých antifašistů, neboť i oni jako bývalí českoslovenští občané německé národnosti odsoudili zmrazení Československé republiky a spolupracovali s námi proti okupantům. Několik dní po záboru města nacisty mi bývalý komunistický funkcionář a člen okresního zastupitelstva v Ústí nad Labem Karl Felber svěřil do úschovy důležité, pravděpodobně stranické doklady. Čekal domovní prohlídku, ukryl je proto mimo dům. Asi za šest týdnů, když zbyšle pronásledování komunistů, německých sociálních demokratů a Čechů ze strany heinleinovců poněkud polevilo, vyzvedl si Felber v přítomnosti mně neznámého muže tyto doklady a předal mi je.

V prosinci 1938 ke mně přinesl do opravy hodiny zákazník- Němec, přičemž se zmínil, že je ke mně doporučen, že je antifašista. Při vyzvednutí opravených hodiněk mi řekl, že jich bude přinášet víc. Poznamenal, že si tím něco vydělává a že svým známým obstarává různé práce u fmelesníků protinacistického smýšlení. Věděl, že jsem Čech. Zároveň mi řekl, že je bez práce, ale že pro nacisty pracovat nebude. Měl proto svůj výraz: „Für diese Konsorten arbeite ich nicht“ – Pro tyto konsorty nepracuju. Za nějaký čas mě požádal, může-li si u mne v dílně něco opravit nebo zhotovit. Přinášel různé dětské hračky, zámky, zapalovače, které opravil, zhotovoval klíče a jiné věci, měl k tomu u mne v dílně možnost. Přinášel k opravě stále více hodin a hodiněk. Aby se u mne nestala nějaká záměna, zeptal jsem se na jména majitelů hodin a hodiněk. Neřekl mi nikdy jméno majitele ani jméno svoje. Stačí, napišeš-li Alf. Jmenoval se Alfred, příjmením Knirsch, Mirsch nebo Hirsch. Když důkladně poznal mé smýšlení a názory, přinášel různé protinacistické tiskoviny, které rozesílal na různé adresy. Tyto zásluky si připravoval k odeslání u mne v dílně. Nikdy neměl obálky ani známky. Říkal s humorem: „Dej obálky a na známky, dáš to pro dobrou věc.“ Tiskoviny, které přinášel, byly tištěny v německé řeči a pravděpodobně byly vydány nějakou komunistickou nebo sociálnědemokratickou organizací. Nepodařilo se mi dovědět se od něho, odkud je dostává.

Styky s Alfem jsem udržoval od prosince 1938 až do začátku roku 1942. Pak se náhle a navždy odmlčel a již nikdy neukázal. V roce 1942 bylo na Ústecku pozatýkáno mnoho komunistů a německých antifašistů a je pravděpodobné, že stejný osud potkal i Alfa.

V této atmosféře docházelo k utužení solidarity mezi pokrokovými Němci a Čechy. Zásahy proti německým antifašistům a Čechům vyvolaly ještě větší nenávisť proti nacistickým utlačovatelům. Scházivali jsme se s německými antifašisty při procházce na březích Labe, na ústředním hřbitově, v urnovém háji na Střížovickém vrchu, kde jsme si společně vyměňovali názory o stávající situaci.

Ústecký sborník historický 1983, OA Ústí n.L. 1983, Vzpomínky F. Tomana, s. 372-373 (dále: Toman, 1983)

¹⁾ Šlo o odbojovou skupinu ÚVOD-Krušnohoří, která pod vedením B. Bachury pracovala od r. 1940.

1938, 4. prosinec, Praha. Zpráva ministerstva národní obrany představenství ministerské rady o výsledku doplňovacích voleb do říšského sněmu v obci Šubířov, kde zadržující většina voličů hlasovala záporně.

Všichni občané Šubířova¹⁾ si přejí návratu do ČSR, což prokázali neohroženě při volbách do říšského sněmu, kdy bylo odevzdáno 98 % českých hlasů „Nein“, 2 % hlasů neplatných. Pouze 48 hlasů bylo „Ja“, ty odevzdali ordněři, SS-muži a ostatní němečtí orgánové.²⁾

Zjevně jen z těchto důvodů bylo ihned 5. prosince 1938 zatčeno a ztýráno 6 tamních občanů, s řídicím učitelem B. Prchalem. Legionář Strnad byl přítom postřelen a před očima svých dětí a manželky téměř ubit.

SUA, fond PMR, 555/55, č. j. 347/39

¹⁾ Šubířov v okrese Moravská Třebová
²⁾ V Mašovicích na již. Moravě z 240 voličů volilo pouze 11 voličů, z toho 3 ano a 8 ne, ostatní se nedostavili (MS, Sb. č. j. 5544/39). Z Nových Knic na Dačicku došla zpráva, že při volbách bylo odevzdáno 10 % hlasů pro „Ja“ a 80 % pro „Nein“ (SUA, fond PMR, 555/55, č. j. 347/39).

DOKUMENT Č. 17

1939, 13. leden, Praha. Zpráva ministerstva národní obrany ministerstvu spravedlnosti o poměrech dělnictva na okupované severní Moravě a o germanizačních snahách, projevujících se mimo jiné též v nahrazování propuštěného českého dělnictva dělníky německé národnosti

Dnem 1. ledna 1939 byl propuštěn správce MSE¹⁾ v Příboře Karel Keller z Příbora se všemi zaměstnanci české národnosti. Budou nahrazení zaměstnanci německé národnosti.

Podle výpovědi dělník od firmy Hückel z Nového Jičína dostaly tyto zadrženu výplatu a byly poslány na neplacenou dovolenou. Pracovní knížky jim nebyly vydány, ačkoli o ně žádaly.

Dnem 13. prosince 1938 omezily německé úřady na Příborsku výplaty v nezaměstnanosti tím, že větší část nezaměstnaných musela nastoupit do pracovních táborů ve vnitrozemí Německa. Někteří nezaměstnaní nabízelí vrácení vybraných podpor, aby nemuseli do pracovních táborů. Nebylo jim vyhověno.

Řídící učitel české obecné školy v Libhošti žádal německé úřady o zproštění starostenské funkce s poukazem, že starostenská úřad nemůže zastávat pro nával práce ve škole.

Německými úřady byl však zproštěn úřadu správce školy a ustanoven jako učitel, ale starostenský úřad mu byl ponechán.

[...] V druhé polovině prosince 1938 pracovalo se v Taře²⁾ omezeně. Větší část zaměstnanců byla propuštěna nebo odeslána na dovolenou.

Od 1. ledna 1939 bylo z Tatra dále vypovězeno 300 dělníků české a německé národnosti, a to výhradně z okupovaného území. Strana SDP v Kopřivnici předložila obecnímu úřadu účet na 80.000 K za poškození říšskoněmeckého vojska a policie.

SUA, fond PMR, Sb., č. j. 2050/39

¹⁾ Zřejmě Moravskoslezské energetické závody, které měly v Příboře rozvodnu.

²⁾ Závod Tatra-Kopřivnice

DOKUMENT Č. 18

1939, 17. únor, Moravská Ostrava. Stížnost Slezské pobočky Národní rady československé ministerstva zahraničních věcí na zatčení pěti žen v Pusté Polomi za protest proti nesprávně prováděným volbám do říšského sněmu

Dopisem č. 9228 ze dne 7. ledna 1939 požádali jsme Vás o zákrok ve prospěch propuštění z vězení 5 žen, zatčených při volbách do říšského sněmu v sudetoněmeckém území 4. prosince 1938.

Dnes se dostavil do kanceláře Slezské odbočky Národní rady československé v Moravské Ostravě pan Václav Dvůřek, řídící učitel v Bítově, okres Bilovec, který nám sdělil:

„Dne 4. prosince 1938 byly v Pusté Polomi, okres Bilovec, volby do německého říšského sněmu. Ve volební místnosti byli jen zástupci němečtí. České ženy, když přišly k volbám, žádaly, aby do komise byli přibráni i dva zástupci čeští. Tomu bylo vyhověno. Po skončení voleb čeští zástupci byli při sčítání hlasů opět z místnosti vyloučeni. Některé ženy šly však po volbách k starostovi Silbermannovi. Žádaly, aby dva čeští zástupci byli připuštěni i k sčítání hlasů. Tomu však nebylo vyhověno. Starosta vyzval, aby lidé, který byl shromážděn před školou, kde se odbyvaly volby, se rozešel. Když se tak nestalo, šel na poštu a telefonoval do Bilovce pro policii. Ta přijela ve dvou autech, obstoupila školu a vnikla také do školy, kde byla přítomna i při sčítání hlasů. Když ženy viděly, že ničeho nepomůže, zaplivaly před školou. Kde domov můj“ a v klidu se rozešly. Jinak tam nedošlo k žádnému incidentu.

Starosta Silbermann a adjunkt Krischke sepsali trestní oznámení, na základě čehož byly 7. prosince 1938 zatčeny:

Ondrová Anežka, vdova, 2 malé děti

Jaskulová Anna, matka 4 dětí, muž dělníkem ve Vítkovicích,

Lýková Františka, matka 4 dětí, muž lesním dělníkem.

Lazeczká Jindřiška, svobodná, v domácnosti,

Kociánová Františka, matka 3 dětí, žena skladníka „Budoucnosti“ v Moravské Ostravě.

Byly odvezeny 7.12.1938 přímo do Opavy. Vůbec je nevyšetřovali. Jsou ve vězení v Opavě dodnes. Paní Jaskulová má ochrnutí nervů celého těla. Paní Kociánová očekává dítě. Paní Anežka Ondrová má pekařskou živnost v Pusté Polomi, kterou nyní vede její 13letá dcera. Paní Lýková se vůbec nezúčastnila shromáždění.

Ženy byly vzaty jako rukojmí za celou obec.

Údaje, které uvedl pan starosta Silbermann a Krischke v trestním oznámení a které jsem četl, jsou úplné nepravdivé.“

Z toho je zřejmé, že Váš zákrok dosud neměl účinku.

Prosíme, aby bylo ihned znovu zakročeno ve prospěch propuštění z vězení těchto nevinně zatčených žen.

S projevem dokonalé úcty a oddanosti

Jan Kratochvíl
tajemník

L. S. Slezská odbočka
Národní rady československé

Jan Slíva
předseda

SÚA, fond PMR, 666/55, č.j.4909/39

DOKUMENT Č. 19

1939, začátek března (Kladno). Žádost poslance Jaroslava Hladkého o zákrok ministerstva spravedlnosti ve prospěch 37 Čechů uvězněných v koncentračním táboře Dachau

Vážení pane ministře!

Dovoluji si Vás upozornit na české lidi, kteří se touto dobou nalézají v koncentračním táboře Dachau. Jde o příslušníky všech bývalých politických stran a také všech stavů. V případě V. Belšana z Duchcova jsem poznal, že jde asi v mnoha případech o osobní mstu některých lidí.

Byli mi sděleni následující:

Mostecko: Teršl, strážník – Král, student – Sedlák, horník – Větrovec, horník – Mužík, horník – Lepič, horník – Grüner, horník

Postoloprtsko: Smutný, strojník – Bernard, strojník – Kautský, strojník – Veselý, strojník – Janský, tesař – Sacher, obuvník – Seiler, železničář – Nedobitý, důchodce – Valenta, rolník

Bílinsko: Kastner, hajný – Janda, horník – Sklenička, horník – Musil, živnostník – Kaufman, rolník – Kaufman, živnostník – Šilhavý, dělník

Duchcovsko: Baroch, obuvník – Váňa, horník – Štílip, velkoobchodník – Linhart, majitel drogerie – Kučera, mistr pokrývačský – Adamec, hornický důchodce – Panoška, obchodvedoucí – Rabas, hostinský – Sadilek, dělník – Štříšně, horník – Kaftan, ředitel městského úřadu – Nachtman, dělník.

Teplice-Sanov: Pražský, krejčí – Mišta, sklář.

Lituji, že nemohu Vám podat přesnější údaje o jednotlivých osobách. Všichni jsou v jednom baráku koncentračního tábora Dachau č. III.

Děkuji Vám, pane ministře, za každou Vaši práci ve prospěch těchto lidí a znamenám se s projevem úcty

J. Hladký

SÚA, MS, Německo, č.j.11.471/39

DOKUMENT Č. 20

Úryvek z paměti německých antifasistů o situaci v Sudetech po Mnichově a za války. Výňatky z paměti Frütze Richtera a Edwina Hameho

[...] Jakmile jsme byli v československých kasárnách v děčínském zámku odzbrojeni, pak již neznala zůřivost našich protivníků žádných mezí. S příchodem německých jednotek byly okamžitě obsazeny byty, celá skupina RW byla zatčena příslušníky oddílů SA a odvečena německým gestapem na děčínský zámek. Byli to tito soudruzi:

Wenzel Rudolf, Nebočany 87

Klimt Alfred, Nebočany 65

Rutscher Rudolf, Nebočany 31

Focke Josef, Nebočany 30

Storch Stefan, Nebočany 30

Ringel Franz, Nebočany 48

Parsch Hugo, Nebočany 44

Kraus Franz, Nebočany 90

Hame Edwin, Nebočany 68

Schieche Josef, Nebočany 44

Kraus Robert, Nebočany 90

Stracka Herbert, Nebočany 12

Richter Friedrich, Nebočany 41

Zámek v Děčíně pro nás navždy zůstane hroznou vzpomínkou. Po našem propuštění z vězení v Drážďanech byli jsme propuštěni z pracovních míst, která jsme zastávali řadu let. Tehdy se pokusili soudruzi:

Richter Edwin, Hame Edwin, Stracka Rudolf, Wenzel Rudolf, Alber Karl, Kraus Robert, Rutscher Rudolf, Hahn Oskar, Moder Karl vyvíjet v místě ilegální činnost, což mělo za následek, že soudruzi Rudolf Rutscher, Karl Alber a Robert Kraus byli posláni na nucené práce do Berlína a náš ilegální vedoucí, Friedrich Richter, byl zatčen.

V době mezi 31.1.1939 a 10.5.1941 seznamoval se náš soudruh s hroznými poměry v koncentračních táborech Dachau a Mauthausen. Také Josef Schieche, jeho spolubojovník z RW, strávil v Dachau 8 měsíců.

Když jsme se vrátili po měsících z berlínského nasazení domů, zvolili jsme našeho posledního starostu, soudruha Rudolfa Wenzla, za vedoucího ilegální skupiny [...]

7.4.1940 byl zatčen příslušník RW soudruh Stefan Storch, soudruzi Rudolf Wenzel a Karl Alber byli vyšetřováni a byla jim dána výstraha. [...] 14.3.1941 obdrželi jsme z koncentračního tábora Sachsenhausen oznámení o smrti soudruha Stefana Storchu.

Začali jsme se strachovat o soudruha Richtra. Přenesli jsme nyní svoji činnost do závodů, dokud v místě nebude zase trochu klidněji. K naší velké radosti se 10.5.1941 vrátil soudruh Richter z koncentráku, otfesen z přestálých útrap, ale nezlomlen.

Hasenöhr, 1983: s. 525 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 21

Svědectví příslušníka RW z Mikulova Williho Kapusty z dubna 1939 o zatčení uprchlíků z Mikulova v Popovicích, okres Ivančice

13. dubna byl krásný jarní den. Ženy praly, muži jim pomáhali. Všichni jsme byli doma, až na O. Jaroše, který odešel do Brna. A tři mladí chlapi, J. Winditz a A. Thomas, byli na procházce v lese. Listoval jsem v utopickém románu *Deutschland ohne Deutsche*, nenašel jsem v něm však žádné zalíbení, protože jsem právě dočetl Šolochovův *Tichý Don*. Kolem 14. hodiny jsem zahlédl na silnici kolonu vojenských aut, nevěnoval jsem tomu pozornost, protože to byla v těchto dnech všední záležitost. Kolona však odbočila ze silnice do vesnice a v okamžiku byla stará škola obklíčena. Zazněly povelů a řev. Odhodil jsem knihu a to už jsem dostal první kopanec. Kopanci a údery pařeb sehnali všechny muže na dvůr, kde jsme nastoupili do řady, zatímco gestapáci dělali prohlídku školy. Našli fotografii španěláka W. Lorenze, na které bylo napsáno jen Willi. a holem se z nás snažili vytlouci jméno tohoto emigranta. A tu přicházeli z lesa tři mladenci s jarními květy na čepicích. Přerazili o ně několik holí. Ještě více se rozzuřili, když našli v kufru O. Jaroše náš komunistický prapor [...].

Nováček, 1989, s. 117

DOKUMENT Č. 22

1939, květen, Zábřeh. Petice obyvatel obce zabrané v důsledku mnichovské dohody

(Razítko): Kancelář presidenta republiky
31.-V.-39 D.03647/39

Pane presidente!

My čeští lidé na okrese zábřežském, který od staletí jest úplně český, vzhledem k nenapravitelné křivdě a bezpráví, která na nás byla spáchána mnichovskou dohodou, žádáme Vás jako představitele českého lidu, za jehož osud jste odpověden před soudem dějin a Boha, abyste nedal nám zahynouti a požádal říšského kancléře Adolfa Hitlera, aby tyto české kraje byly přivtěleny k Protektorátu Čechy a Morava, neb aby nám bylo umožněno volně a kulturně se vyvíjet na půdě svých otců.

Chceme žít jako lidé a ne jako psanci ve svém kraji, který jest od staletí náš, českých lidí. Jako důkaz naší stíznosti jest popis týrání našich českých hochů.

Charakterní mužové, ať již jsou jakékoliv národnosti, nepřipustí v 20. století kultury, aby vražděni nevinných lidí dělo se za asistence úřadů. Za Vaši pomoc Bůh Vám odplat.
Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím.¹⁾

A KPR, sign. A 873/42

¹⁾ Uvádím jen jednu z mnoha set petic, které přicházely do Prahy s žádostí o nápravu.

DOKUMENT Č. 23

1939, jaro, České Budějovice. Policejní zpráva o řádění gestapa na území Protektorátu a jeho postupu proti českému četnictvu a policii

Ad 1. U krajského soudu v Českých Budějovicích byl ve vazbě (zatčen říšskoněmeckou státní policií-tajnou) vrch. strážm. Jindřich Čech, velitel četnické stanice Kardašova Řečice, oddělení Jindřichův Hradec. Týž jest obviněn ze zastavení několika „ordnerů“, resp. německých zběhů. V posledních dnech byl vrch. strážm. Čech odvezen z Českých Budějovic neznámo kam.

Ad 2. Při obsazování Českých Budějovic a okolí říšskoněmeckým vojskem bylo spácháno surově násilí (bití, týrání, nadávky) na učitelích české školy v Hodějovicích u Českých Budějovic, jeho manželce a jeho dětech, dále na učitelce této školy a 3 občanech české národnosti ze strany německých ordnerů z Hodějovic.

Ad 3. K velitelství oddělení v Českých Budějovicích byl dosazen „zplnomocněný komisar“ z řad německých ordnerů, který zpracoval veškeré služební spisy a bez něhož nesměla býti otevřena služební pošta oddělení.

Strážm. Josef Růžička ze stanice České Budějovice byl předvolán tajnou říšskoněmeckou státní policií k výsledku a byl dotazován ohledně* domnělého ztýrání jednoho německého zdejšího občana v září 1938 na četnické stanici v Českých Budějovicích. Strážm. Růžička případ náležitě vysvětlil a udal, že na četnické stanici v Českých Budějovicích nebyl nikdo ztýrán. Bylo mu pak podotknuto, že všechna udání německých občanů o ztýrání, která se měla státi na podzim roku 1938, budou přísně vyšetřena a nikdo svému potrestání za tyto nepřístojnosti neujde.

(Rukou připsáno): Případ byl hlášen pod č.j. 1331 dův./1939 z. 1. 4. 1939 presidiu min. vnitra u min. vnitra 12. oddělení.

StA, fond ZČV II/949

*Správně stran (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 24

1939, 31. srpen, Brno. Stížnost adresovaná vyslanectví Protektorátu Čechy a Morava u říšské vlády na vypovídání Čechů z obsazeného území

Vyslanectví Protektorátu Čechy a Morava
u říšské vlády,
Berlín, Kurfürstendamm 190/92, Ecke Schlüterstrasse

Č.j. 249/39

Věc: Marie Bednářová, stížnost

Předsednictvu ministerské rady,
koordinačnímu oddělení v Praze,
předkládá se k event. dalšímu řízení.

Za vyslanec:
dr. Charous

Čís.: 2873/39

Věc: M. Bednářová a 45 Čechů vypovězeno ze Znojma

Presidium ministerstva vnitra

K jeho informaci se zasílá toto jednání strany, jež bylo adresováno vyslanectví Protektorátu v Berlíně.

(Přijímací razítko): Došlo: 13.IX.1939

Vypraveno: 15.IX.1939

Opis

Bednářová Marie ze Znojma,
vypovězení

V Brně dne 31.srpna 1939

Velectěný pane vyslanče!

Prosím o prominutí, že se obracím na Vás v následující záležitosti. Nechci podporu, a také ochranu před násilím nežádám, jenom chci Vás informovat o způsobu, jak se zachází s českým lidem ve Znojmě. Tento můj případ je jeden z tisíců, který se stále opakuje a o nichž snad ani nikdo neví. Budete-li mít snad nějakou moc, ačkoliv vím, že dnes i Vám bude těžko něco na naši pomoc podniknouti, tak Vás prosím, abyste našim lidem pomohl.

Jsem narozena dne 9. dubna 1922 ve Znojmě, tamtéž příslušná, bytem ve Znojmě, Masarykova byt. kolonie, Rumunská ul. č. 1, národnosti české, studující, nyní bez zaměstnání, a zdržovala jsem se ve Znojmě od svého narození. Nikde jinde jsem dosud nebyla.

Dne 28. srpna 1939 o 15 hod. jsem byla vyzvána Německou státní policií (gestapem), abych ihned, nejpozději však do 17 hod. téhož dne, opustila Znojmo a území Německé říše a odebrala se do Protektorátu. Důvod k vypovědi mně vůbec neudali, jenom podotkli, že jako Češka nemám ve Znojmě co hledat. Písemný rozkaz k opuštění Znojma jsem vůbec neobdržela, jelikož obyvatelé české národnosti ve Znojmě po obsazení Němci byli již několikrát týráni, zvláště dne 14. a 15. března 1939, kdy byla všem Čechům vytlučena okna a byli také jinak týráni. Obávala jsem se dalších násilností na mé osobě a ihned jsem ústního rozkazu uposlechla.

Podotýkám, že zároveň se mnou bylo vypovězeno dalších 45 osob české národnosti ze Znojma a z Mašovic u Znojma, kteří současně se mnou jeli do Brna.

Nyní se nacházím úplně bez prostředků a bez příštěší v Brně a jenom díky obětavosti českého lidu v Brně bylo mně umožněno žít, než si najdu zaměstnání.

Hlásím tento případ, který není nijak ojedinělý, jako důkaz toho, jak se zachází s lidmi české národnosti v území, které bylo obsazeno Německem.¹⁾

Marie Bednářová
(vlastnoruční podpis),
t.č. v Brně, Mariánský ústav,
Nová ulice č. 24

SÚA, fond ZČV II, 3671

¹⁾ Dokument je jen jedním příkladem z několika stovek dalších, doložených v archívech.

DOKUMENT Č. 25

Stárkov, východní Čechy. Svědectví o spolupráci antifašistů

Podle prohlášení Hedwigy Klamtové ze Stárkova nebyla v jejích obci při obecních volbách r. 1938 naprosto žádná rivalita v táboře protihitlerovské koalice. DSAP a KSC šly do voleb se společnou „antifašistickou kandidátkou“:

Po mnichovském zabrání pohraničí stala se obec Horní Dřevíč, která nebyla obsazena, útočištěm pro mnoho antifašistických rodin z Teplíc n. Metují a broumovského okresu. Odsud byla organizována vysídlovací akce do Švédska, která se uskutečnila v únoru 1939. Podálo se to asi deseti rodinám.

Později vznikla ve Stárkově odbojová skupina, k níž náleželi mimo pisatelku této zprávy Klamtovou i Wenzel, Agnes, Josef a Franz Beranovi, Adolf Mann, Josef Mayer, Josef Schubert, Paul a Anton Hoffmannovi, Anton Haase, Josef a Marie Gottwaldovi, Laurenz Raab a další. Koncem války byla skupina likvidována opakovaným zatýkáním. Blíží údaje o jejich osudu nejsou známy.

Sdělení H. Klamtové. In: Grünwald, 1986, s. 185-186 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 26

1939, srpen, Vrchlabí. Svědectví o počátcích odbojové činnosti

První odbojová skupina z Vrchlabí vznikla v srpnu 1939 na srazu antifašistů, kteří se sešli v Krkonoších nedaleko rozhledny na vrcholu Žalého. Účastníci setkání se vydávali za turisty nebo dřevorubce [...]. Napříště se rozhodli setkávat jen v menším počtu. Vedoucím této skupiny byl Ernst Gaida, známý komunist, sociální demokrat Josef Hrubý a nestraník Hans Matheis. Spojkou k odbojovým skupinám v severních Čechách byl Wenzel Scholz, obchodní cestující z Vrchlabí. Zjara 1940 se ilegální skupina setkala v Krkonoších, tentokrát v mnohem menším počtu. Jako svůj hlavní úkol označili účastníci setkání: „organizování odporu vůči nacistickému režimu ve všech oblastech života“.

Skupina se soustředila na provádění sabotáží ve válečně důležitých podnicích okresu Vrchlabí [...] a na informování obyvatelstva o skutečném průběhu války.

Grünwald, 1986, s. 182 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 27

1939, okres Děčín-Podmokly. Vznik odbojové organizace

[...] Po připojení k Německu i přes následné zatýkání se zachovala významná část organizační síť německé sociální demokracie a přešla do ilegality. Pokračovala v tradici bojové levice, kterou tato organizace zahájila ještě ve třicátých letech pod vedením Richarda Reitznera a Fritze Kesslera. Zde také byly nejsilnější oddíly RW a v některých „rudých pevnostech“, jako například v obcích Arnoltice, Březová nebo Heidenstein, získala DSAP v posledních volbách roku 1938 mezi 30-40 % hlasů [...].

Antifašistický odboj v okrese Děčín-Podmokly se rozvíjel ve dvou liniích. Předně po linii sítě bývalých místních organizací DSAP a za druhé prostřednictvím nadstranické ilegální organizace v závodech, která zahrnovala 25 velkých a středních továren v oblasti [...].

Sociální demokraté tvořili v odbojových skupinách, kam patřili komunisté, katolíci, nestranici aj., největší část funkcionářů. Tyto skupiny se zúčastnily odboje na závodech. V jednom závodě se na 1. máje 1942 konala „tichá oslava“, a to tím způsobem, že byla zastavena práce. Vzhledem k tomu,

že osazenstvo závodu představovali převážně nepřátelé režimu, bylo vedení podniku bezmocné. Tak v kablovně v Podmoklech pracovalo 90 % bývalých sociálních demokratů, komunistů, čeští, francouzští a ruští nasazení dělníci a později i váleční zajatci.

Grünwald, 1986, s. 128-129 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 28

Fryřvaldov. Svědectví Eduarda Zorna o antifašistické činnosti za války

[...] V okrese Fryřvaldov se z českých a německých Hitlerových odpůrců vytvořila odbojová skupina v letech 1940–1941. Působila až do roku 1944 a měla stálé spojení s odbojovými skupinami v okrese Šumperk. V červenci 1944 po atentátu na Hitlera byla v širokých vrstvách obyvatel nálada natolik uvolněná, že gestapo považovalo onen defetismus, který se z tichého stal zjevným, za důsledek ilegální činnosti, působící prostřednictvím šeptané propagandy. Krátce po atentátu na Hitlera bylo zatčeno 30 bývalých funkcionářů německé sociálnědemokratické strany a KSČ, mezi nimi i sociálnědemokratický poslanec Wilhelm Häusler. Byli internováni v Šumperku v Dělnickém domě, který byl po roce 1938 přeměněn v záchytný tábor Hitlerových odpůrců. Internováni byli počátkem r. 1945 propuštěni a pokračovali ve své činnosti. [...]

Z dopisu Eduarda Zorna. In: Grünwald, 1986, s. 201 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 29

1940, 27. červenec, Litoměřice. Výňatek z pravidelné kvartální zprávy generálního státního zástupce v Litoměřicích, určené řádnému náčelníkovi a říšskému místopředsedovi Konradu Henleinovi

[...] Ve dvou případech, které se odehrály v okrese Nový Jičín, strhli neznámí pachatelé, pravděpodobně mladiství, prapory s hákovým křížem. České mládežnické noviny „Mladý hlasatel“ zastavily vydání. České selské obyvatelstvo se urputně drží své hroudy a pracuje pilně. Stěžuje si na nedostatek zemědělských pracovníků, poněvadž se českým sedlákům nepřidělují slovenští a polští zemědělští pracovníci jako Němcům. České spořitelny jsou nadále samostatné a doufají, že to i nadále tak zůstane. Pracující obyvatelstvo je nespokojeno s určenými mzdami. Poukazuje se přitom na to, že se ceny v sudetské župě po jejím začlenění do Velkoněmecké říše podstatně zvýšily, aniž byly mzdy a platy odpovídající mírou přizpůsobeny. V jednotlivých případech se dokonce proslychá, že se pracující měli za vlády Židů lépe.¹⁾

Hasenöhrl, 1983, s. 564 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Tato čtvrtletní hlášení se nacházejí v „Selinger-Archiv“ ve Stuttgartu. Výňatky uvádím, tak jak je pořídil editor sborníku Hasenöhrl v c. d. s. 564-571. I když je vypovídající hodnota dokumentu, pokud neobsahuje faktické údaje, jako například počet odsouzených, charakter rozsudků ap., omezena subjektivním pohledem autora zprávy a výběrem, který pořídil Hasenöhrl, je ve spojení s dalšími dokumenty kapitoly užitečným dokreslením vývoje situace v Sudetech.

DOKUMENT Č. 30

1940, 1. říjen, Litoměřice. Z pravidelného hlášení generálního státního zástupce v Litoměřicích

[...] Oproti tomu se domnívám, že bych neměl zamlčet okolnost, kterou již několik týdnů s velkým znepokojením pozoruji. Jde o vztah zdejšího kraje k Říši. Původně bylo začlenění do Velkoněmecké říše přijato s nepopsatelným nadšením a radostí, zdá se však, že se od jisté doby projevuje jakási odcizení vůči staré říši. Částečně to lze asi vysvětlit tím, že úředníci vyslaní z Říše neprojevovali vždy taktní chování a zklamali naděje, které zdejší obyvatelé vůči nim chovali.

Současné působilo také chování saského obyvatelstva, které po začlenění přicestovalo v celých houfech do zdejšího kraje a vykouplilo všechno, co se zdálo být ke koupi vhodné. Mnozí říšští Němci, kteří přišli do zdejší oblasti, nebrali zřetel na to, že Sudety byly desítky let pod cizí nadvládou a ve svém vývoji potlačovány. Nedovedli proto ani správně posoudit rozdíl mezi poměry ve staré říši a v sudetském kraji. Dráždili sudetoněmecké obyvatelstvo k odporu nepromyšlenými výroky o údajné špatných zdejších poměrech. Z druhé strany musím ovšem podotknout, že si sudetoněmecké obyvatelstvo slibovalo od připojení ke staré říši rajske poměry a nechce pochopit, že začlenění sudetské župy do Velkoněmecké říše nepřineslo sudetoněmeckému obyvatelstvu více práv, nýbrž naopak daleko více povinností. Lze totiž dosti často slyšet: „Copak dříve si člověk mohl na takové poměry stěžovat v tisku a ve sněmovně, dříve jsme neměli zapotřebí nechat se šikanovat jinými.“ Toto odcizení dosáhlo již takového rozsahu, že došlo porůznu ke rvačkám mezi sudetskými Němci a Staroněmci.

Hasenöhrl, 1983, s. 564 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 31

1940, prosinec, Česká Lípa. Svědectví o projevech nespokojenosti a odporu

V České Lípě objevil se ručně psaný plakát, který vyzýval k bojkotu sbírek s tím, že válka je stejně prohraná. Text plakátu zněl: „Soukromovče! Jak dlouho ještě se budeš obětovat? Jak dlouho se budeš obětovat, tak dlouho budeš strádat. Válka je stejně prohraná.“

Koncem roku 1940 kolovalo v jediné obci okresu Most pět různých letáků, které vyzývaly k odporu a ke stávkám.

SOA Litoměřice, kart. 30, situační hlášení ze 7. prosince 1940, in: Grünwald, 1986, s. 127 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 32

1942, 26. květen, Litoměřice. Výňatek ze situační zprávy generálního státního zástupce v Litoměřicích, určené státnímu tajemníkovi v říšském ministerstvu spravedlnosti, o demonstraci při pohřbu bývalého starosty v Žilině (okres Nový Jičín), který byl znám jako sociální demokrat.

Panu stát. tajemníkovi v říšském ministerstvu spravedlnosti, prof. Dr. Franzi Schlegelbergerovi, Berlin W 8, Steín

[...] Po úmrtí bývalého sociálnědemokratického starosty ze Žiliny, okr. Nový Jičín, v polovině dubna, byla vzhledem k starostově funkci jako náčelníka místních hasičů odstřížena z praporu vztyčeného na půl žerdi polovina s hákovým křížem, takže na žerdi zbyl už jen kus rudé látky. Pachatel nebyl zjištěn. Všeobecně se předpokládá, že ho lze najít mezi členy soc. dem. strany, kteří chtěli vyjádřit svou nelibost nad vztyčením vlajky s hákovým křížem k počtě bývalého sociálního demokrata. Čin mohl však také spáchat tajní marxisté.

V noci na 18.3.1942 byly mezi stanicemi Eisenberg a Ulgersdorf železniční trať Teplice – Osek – Chomutov poškozeny koleje na mostě tím, že byly odstraněny šrouby 13 prahů a odšroubována spojka k další koleji, čímž byla odpojena 15 metrů dlouhá kolej na délku 9 metrů. Toto poškození způsobil včas traťmistr, čímž bylo zabráněno vykojení osobního vlaku, který tu projížděl v 7 hod. 58 min. Předpokládalo se, že jde o sabotáž jako v následujících případech: Dne 5.4.1942 vypukl požár v budově skladu C 21 sudetoněmeckého závodu pohonných hmot v Malthuernu, kde shořelo 96 přikrývek, 500 ložních povláků a jiný materiál v celkové hodnotě 150 000 RM. Příčina požáru nebyla zjištěna. V obou případech se nepodařilo vypátrat pachatele ani předpoklad sabotáže se setfe-

ním nepotvrdil. Totéž platí pro následující případy, které se přihodily v okrese Nový Jičín. Tam 23. dubna 1942 v důsledku výbuchu kotle, který způsobil smrt dvou ženských pracovníků sil, vypukl požár v továrně na klobouky Hückl; večer téhož dne pak vypukl požár i v závodě Piechaczek ve Freibergu (zbrojařský podnik) a způsobil značné škody. Hlášení o sabotážích a narušování provozu důležitých podniků se vztahují jen na lehké případy a nepřipouštějí ještě závěr o existenci sabotážních organizací v této župě.

Hasenöhrl, 1983, s. 565 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 33

1942, severní Čechy. Vzpomínky na počátky činnosti odbojové skupiny Waltra¹⁾

[...] Historie odbojové skupiny Waltra začala v létě 1942 tím, že Walter Hoffmann z Kunratic potkal dva ruské zajatce, kteří byli na útěku a chtěli se mu vzdát. Hoffmann tenkrát totiž nosil příležitostně uniformu SA, protože se dobrovolně přihlásil k SA, aby kryl svoji antifašistickou činnost. Přijal dokonce v SA funkci. Tato dvojí role hlavního organizátora skupiny Waltra významně předurčila zdar ilegální činnosti. Ve zprávách o činnosti jiných odbojových skupin se najde jen málo případů podobného krytí, nebereme-li v úvahu případy tajné podpory příslušníků NSDAP a podobných nacistických organizací. SA-man Hoffmann vzhledem k sobě a živil je. V následujícím období počet tajně ukrývaných zajatců vzrostl. Hoffmannův otec měl pekárnu v Kunraticích a mohl opatřit dostatek mouky pro nasycení uprchlíků [...]

Grünwald, 1986, s. 162 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ O skupině Waltra viz též Dok. č. 47 a 49

DOKUMENT Č. 34

1942, 27. červenec, Litoměřice. Výňatek ze situace zprávy generálního státního zástupce tajemníka říšského ministerstva spravedlnosti o vzestupu trestné činnosti, naznačující politickou nespokojenost obyvatelstva

Panu prof. Dr. Franz Schlegelbergerovi, Stein

[...] podle nařízení o škůdcích národa se uvedený počet trestních řízení za poslech zahraničních vysíláček, pro odmítnutí práce a podvracení¹⁾ udržuje v mírných mezích. Nápadně vysoké a stále stoupající jsou případy loupeží balíčků pošt, a ty hlavně v okresech Zemského soudu v Liherci, v Trutnově a v Mostě. V trutnovském okrese byly oznámeny četné přechyby proti § 56. nařízení říšské úřadovny pro hospodaření s kůžemi, podléhající § 12 Řádu pro pohyb zboží. Dále jsou na značném vzestupu nové trestní případy pro zakázaný styk s válečnými zajatci, týkají se hlavně styku s francouzskými válečnými zajatci.

Dále lze konstatovat vzestup případů odmítnutí práce a služebních povinností. Důvodem není podle mého názoru stoupající nedisciplinovanost obyvatelstva, jde spíše o to, že vzhledem k omezenému počtu pracovníků sil je třeba obracet se stále na další vrstvy obyvatelstva k pracovnímu nasazení.

Hasenöhrl, 1983, s. 565 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Zákon o podvracení (Heimtückegesetz) podepsal prezident Hindenburg 21. 3. 1933.

DOKUMENT Č. 35

1944, 8. červenec, Postupim. Výňatek ze soudní obžaloby a rozsudku nad Valentinem Meerwaldem a jeho skupinou

Přibližně před pěti lety, r. 1942, počal Valentin Meerwald, bývalý tajemník KS a vedoucí tajemník komunisticky orientovaného Svazu chemických, sklářských a keramických dělníků, s budováním tajné komunistické organizace. Vytvořil kolem sebe spolek s centrálou ilegální KS, nebo s jinou ilegální komunistickou organizací v okrese Karlovy Vary, kterou také vydával za organizaci střádačů, aby zamaskoval její činnost. Při náboru udušoval, že hodlá těchto příspěvků použít také ke zřízení fondu, který v případě porážky Německa má sloužit jako zdroj pro komunistickou organizaci a ovlivnění mas. Za tímto účelem se obrátil k dřívějším soudruhům a marxisticky orientovaným osobám, uspořádal tajné schůzky, zhotovoval sám komunistický propagační materiál ve formě článků, písniček a tyto sám přepisoval na psacím stroji v několika průklepech. Při této činnosti se projevil Meerwald jako nadaný, přesvědčený a nebezpečný komunist. Ve svých dopisech diktovaných žhavou nenávistí proti nacionálnímu socialismu velebil Sovětský svaz jako baštu sociální revoluce, Rudou armádu jako bojovnici ve spravedlivém, obranném boji a partyzány jako vzorné třídní bojovníky. Německé říši předpovídal jistou porážku. Získal mimo jiné Aloise Starka, Karla Kutscheru, Rudolfa Otta, Josefa Rupperta, Karla Wittricha a Aloise Denka za spolupracovníky při budování své organizace. Podávalo se mu seskupit ve své organizaci přibližně 40 členů.

Ve jménu německého lidu
v trestní věci proti:

1. brusiči skla Valentinu Meerwaldovi, narozenému 24. října 1895 v Ernstbrunnu, okres Krumlov, posledně bytem v Karlových Varech-Dvory, Hornetbergerstrasse 3,
2. kováři Karlu Kutscherovi, narozenému 15. června 1908 ve Dvorech, okres Karlovy Vary, bytem tamtéž, Egerstrasse 139,
3. horníku Rudolfovi Ottovi, narozenému 19. června 1897 v [nečitelné], okres Karlovy Vary, posledně bytem v K. Varech-Bohaticích, Schlackenwertherstrasse 141,
4. obuvnickému pomocníku Karlu Josefu Wittrichovi, narozenému 14. července 1894 v Strössau, okres Chomutov, posledně bytem v K. Varech, Hans-Heilingers-Strasse 8,
5. pekařskému pomocníku Karlu Edererovi, narozenému 4. listopadu 1895 v Doubi, okres K. Vary, posledně bytem v Hans-Heilingers-Strasse 223,
6. dělníci Emě Sandnerové, roz. [nečitelné] 1895 v Tuhnicích, posledně bytem K. Vary-Dvory, Starorolská,
7. pomocnému dělníku Josefu Ruppertovi, narozenému 15. června 1891 ve Sv. Kateřině, okres Touřkov (Sudetensland), posledně v Otovicích, okres Karlovy Vary, Ostrovská ul. 170,
8. keramickému dělníku Karlu Köllnerovi, narozenému 1. října 1887 v Teplicích-Šanově, posledně v Doubi č. 50, okres Karlovy Vary,
9. horníku Arnoštu Michlovi, narozenému 12. června 1903 v Chodově, okres Loket (Sudetensland), posledně v Počerně, okres K. Vary, t. č. v soudní výřetovací vazbě pro přípravu velezrady a podporování nepřítelů, uznání vinnými lidovým soudem, 2. senátem, na základě hlavního líčení ze dne 28. června 1944, za přítomnosti soudců: Oberlandesgerichtsraat dr. Koehler, předseda, Landesgerichtsraat Noetzd, Generalmajor Stutzer, SS-Brigadeführer Rekerwerth, Obergerichtsleiter Oberheidacher, jako zástupce říšského prokurátora: Oberlandesgerichtsraat Drullman.

Obžalování Meerwald, Kutscher, Ott, Wittrich, Ederer a Ruppert se od konce r. 1941 do poloviny r. 1943 zúčastnili v Karlových Varech a okolí komunistické organizace, která byla obžalovaný-

mi založena. Všichni se tedy odsuzují pro přípravu velezrady a pomoc nepříteli k smrti a ztrátě občanských práv.

Obžalovaná Sandnerová prokazovala Meerwaldovi několikrát pomoc v tom, že vyřizovala vzkazy. Vyměňuje se jí za to trest vězení na 10 let a ztrátu občanských práv na tutéž dobu.

Obžalovaný Köllner se chtěl též zúčastnit organizace, chtěl však, aby ještě jeden starý komunista vstoupil společně s ním do organizace. Když však odmítl, nevstoupil ani on do organizace. Köllner se proto odsuzuje pro velezradu na 8 – osm – let vězení a ztrátě občanských práv na 8 – osm – let. Obžalovaný Michl věděl, že Meerwald hodlá vyvíjet politickou činnost, neucínil však udání. Odsuzuje se proto pro neucínění udání velezradného činu ke 2 – dvěma – letům vězení.

Z vyšetřovací vazby se započítává obžalovaný Sandnerové a Köllnerovi po 10 – deseti – měsících, obžalovanému Michlovi 8 – osm – měsíců.

II.

Obžalování hradí výlohy jednání.

Potvrzuje se správnost tohoto popisu a možnost provedení rozsudku.

(Služební razítko lidového soudu)

Postupim 8. července 1944

Podepsán: rada Jahnke za spisovnu
Potvrzeno: sekretář Kramp za spisovnu

Za správnost popisu:

(Razítko): Město Bad Schmiedeberg

16. ledna 1947

starosta (podpis nečitelný)

Toman, 1983, s. 188–191

DOKUMENT Č. 36

1944, květen, Litoměřice. Záznam o průběhu druhého procesu se členy Meerwaldovy skupiny v Litoměřicích

Druhé řízení probíhalo v Litoměřicích; 33 osob bylo odsouzeno celkem ke 104 letům káznice.

Mezi 42 odsouzenými v obou procesech bylo 20 komunistů, 17 sociálních demokratů a 4 bez stranické příslušnosti. [...]

Pro přípravu velezrady trestní senát Vrchního zemského soudu v Litoměřicích na základě hlavního přelíčení, které probíhalo 16. a 17. května 1944, ve svém zasedání 17. května 1944 za účasti: vrchního zemského soudního rady Krouřilla jako předsedy, vrchního zemského soudního rady dr. Wernera jako přisedícího, soudců vrchního soudního rady Böhma jako přisedícího soudce, státního návládního dr. Streckera jako úředníka státního zastupitelství, soudního asistenta Schütze jako úředního zapisovatele zastupitelství, odsoudil a uznal vinnými:

I. obžalované Franze Kuglera, Russa, Antona Bauera, Leichta, Pichla, Ottu, Langhanse, Köttiga, Schneidera, Erlebacha, Stefana a Emmu Meerwaldovy, že od roku 1942 až do jara 1943 byli činní v Karlovarském kraji při budování ilegální komunistické strany a přistoupili k ní jako členové, platili příspěvky, resp. slibili, že je budou platit.

Obžalování Trübenbach, Löw, Marie Hahmannová, Fischbach, Holzknecht, Domabyl, Anna Bauerová, Zimmermann, Schmidt, Richard Baumgartl, Theresia Baumgartlová, Ida Kuglerová, Waldert, Müller, Stengl, Keil neprojevili v letech 1942 a 1943 velezradný úmysl.

Budou proto odsouzeni:

a) za přípravu velezrady a zároveň pro zemězradné napomáhání nepříteli obžalování:

Franz Kugler také za poslech zahraničního rozhlasu k celkovému trestu 12 let káznice a 10 letům ztráty čestných práv,

Russ k 8 letům káznice a k 8 letům ztráty čestných práv,

Anton Bauer k 7 letům káznice a 7 letům ztráty čestných práv;

Leicht, Pichl, Ott, Langhans, Köttig, Schneider, Erlebach a Stefan (Meerwald – pozn. red.), každý k 6 letům káznice a každý k 6 letům ztráty čestných práv, a
Emma Meerwaldová k 5 letům káznice a k 5 letům ztráty čestných práv;

b) za přípravu velezrady obžalování:

Küttner ke 4 letům káznice a 4 letům ztráty čestných práv,
Köhler a Elisabeth Simonová ke 3 letům káznice a 3 letům ztráty čestných práv;

c) pro provinění podle § 139 RStGB:

Marie Hahmannová ke 2 letům a 6 měsícům žaláře,

Trübenbach ke 2 letům žaláře,

Löw a Tischbach, každý k 18 měsícům žaláře,

Holzknecht, Zimmermann, Schmidt, Richard Baumgartl, Müller, Stengl a Keil každý ke 12 měsícům žaláře,

Domabyl, Ida Kuglerová a Waldert, každý k 10 měsícům žaláře,

Theresia Baumgartlová k 8 měsícům žaláře a Anna Bauerová k 6 měsícům žaláře. [...]

Hasenöhr, 1983, s. 546, 548 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 37

Ústí nad Labem. Vzpomínky F. Tomana na spolupráci s německými antifašisty (1942)

[...] Dobře slyšitelné zprávy pro české posluchače vysílané londýnským rozhlasem byly určeny hlavně pro obyvatele Protektorátu a byly vysílány jen v české řeči. Němečtí antifašisté v Ústí měli velký zájem o české rozhlasové zprávy ze zahraničí, neboť zprávy pro německé posluchače byly zaměřeny na Němce v Říši. I když londýnský a od listopadu 1941 i moskevský rozhlas vysílaly občas zprávy pro Němce v Sudetech, nebyly to zprávy stejného obsahu a významu jako zprávy pro české posluchače v českém vnitrozemí.

Seznamovali jsme německé antifašisty s tím, jak se za hranicemi pracuje ve prospěch našeho osvobození, a se vším, co Londýn hlásí. Oni nás naproti tomu upozorňovali na nebezpečné Němce provokatéry, kteří pracují pro nacisty. Sdělovali nám zprávy z úřadu vládního presidenta o chystaných nových nařízeních proti Čechům, komunistům a německým sociálním demokratům. Němečtí antifašisté měli důvěrné styky s některými úředníky vládního presidia, od kterých se dověděli věs důležitá varování a o chystaných represáliích proti všem odpůrcům. Společné schůzky nebo procházky na hřbitově vzbudily po delší době trvání pozornost nacistů. Vládní president Hans Krebs o tom podal zprávu říšskému ministru vnitra.

Protinacistická činnost německých antifašistů sílila. Když nacistická wehrmacht vnikla hluboko na sovětské území, navštívil mě můj známý Karl Felber a přizval mě jako Čecha ke spolupráci na připravované letákové akci proti nacistům. Žádal mě o dodávání českých zpráv zahraničního rozhlasu. Podle Felbrova sdělení šlo o německou skupinu antifašistů, která si letákovou akci dala za úkol. Neřekl mi, kdo jsou jeho spolupracovníci. Věděl jsem, že býval zaměstnán v Krausově tiskárně, kde se tiskl krom 2 jiných věcí také Aussieger Tagblatt. Felber mi velmi důvěřoval. Znali jsme se spolu asi 25 rokov. Kolportoval dlouhou dobu časopis AIZ (Arbeiter Illustrierte Zeitung), který jsem od něho odebral.

K uskutečnění připravované akce nedošlo, byla zmařena zatčením Karla Felbra. Byl zatčen na udání jedné sousedky z domu, v němž bydlel. Žena ho zahlédla, když položil na pederzívku domu tři cigarety pro sovětské zajatce, kteří prováděli výkop před domem. Byl zatčen, šel do koncentračního tábora, kde byl popraven.

Vzdor drastickým opatřením pomáhali naši lidé všude tam, kde nás němečtí antifašisté požádali o spolupráci anebo obráceně. Pomáhalo se i vojenským zběhům. Naši lidé jim poskytovali jednotlivé součásti civilních oděvů, aby jim byl umožněn útek, za což získala odbojová skupina zbraně. Karel Kubec, člen naší skupiny, skrýval a stravoval celý týden zběha Tozziho z Ústí, bývalého re-

daktora sociálnědemokratického odborářského časopisu. Tozzi zběhl již začátkem dubna, manželce předstíral, že je na dovolené. Ta však byla přesvědčenou nacistkou, pojala podezření z jeho dlouhého pobytu doma, a když se přiznal, že se nemíní vrátit, dala mu ultimatum: nevrátí-li se okamžitě ke své jednotce, předá jej gestapu. Odešel tedy z domu a požádal Karla Kubce o pomoc. Kubeč jej ukryl ve sklepě místnosti, která sloužila za rodinný protiletectký kryt a byla vybavena postelí, pohovkou a vším potřebným. Tozzi mu předal svou pušku a pistolí s náboji a žádal o nějaký bojový úkol, aby si mohl získat plnou důvěru. Byl svědkem, když byli v Důlcích zadrženi dva mladí vojáci, byli odvedeni do lomu na Mariánské skále a tam jako zběhové bez soudního řízení zastřeleni.

Toman, 1983, s. 374-5

DOKUMENT Č. 38

Vzpomínky F. Tomana na organizaci a činnost odbojové skupiny Leopolda Pözlza

Odbojová skupina Leopolda Pözlza byla vedena německými socialistickými odboráři a členy německé sociálnědemokratické strany. Byla početně velmi silná [...]

Po vypuknutí druhé světové války vedla skupina protinacistický boj v různých formách na Ústecku, Děčínku a Litoměřicku. Pokračovala v kolportáži ilegálních tiskovin přes bývalé hranice Československé republiky do Říše, navíc je rozšiřovala mezi obyvatele a příslušníky německé armády. Její členové rozšiřovali zprávy vysílané londýnským a moskevským rozhlasem mezi obyvatele, německé vojáky, zajatce a na práci zavlečené dělníky jiných národů. Prováděli sabotáže v továrnách, dolech a na jiných pracovištích. Podporovali rodiny zatčených antifasistů, válečné zajatce a do Říše na práci zavlečené mladé ukrajinské dělníky [...]

Protože se počet aktivních spolupracovníků rozrostl na území tří okresů, bylo nutné provést změnu dosavadního způsobu řízení této organizace. Byla utvořena odbojová skupina, založená na způsob federace organizací (Kettenorganisation), se sídlem v Ústí n. L. Organizátory této nové zřízené odbojové skupiny byli:

Leopold Pözl, Ústí n. L., bývalý starosta města za něm.soc.dem.

Franz Karlik, Ústí n.L., něm.soc.dem.

Karl Müller, Ústí n.L., něm.soc.dem.

Gustav Heger, Ústí n.L., něm.soc.dem.

Philipp, Děčín, něm.soc.dem.

Wondrej, Děčín, něm.soc.dem.

Rudolf Patzner, Ústí n.L., komunista

Rudolf Vogel, Ústí n. L., něm.soc.dem.

Medina, Ústí n.L., něm.soc.dem.

Skupina byla pojmenována na „Leopold Pözl Gruppe“ – Skupina Leopolda Pözlza. Měla svého důvěrníka v Děčíně a v litoměřickém okrese.

V Ústí byla rozdělena na Ústí-město, Ústí-Klíše a Ústí-Střekov. Každý úsek měl svého úsekového důvěrníka. Odbojová skupina se skládala z tzv. článku – 3 členů. Každý článek měl svého předáka – Vordermanna. Předákem každého článku býval většinou člen skupiny, který získával nové členy do odbojové organizace. Tímto opatřením se znalo jen málo členů odbojové skupiny. Informace, pokyny a úkoly obdrželi předáci od Franze Opata, dělníka, bytem Ústí-Klíše, Kalininova ul. 23. Opat byl hlavní spojkou mezi vedením odbojové organizace a předáky. Od Opata přejímali předáci úkoly požadované vedením skupiny od členů.

V roce 1943 jsem se stal členem této německé odbojové skupiny, do které mě získal (jako Čecha) Emil Trupp, soused z ulice a spoluzaměstnanec fy Schäffer a Budenberg (dnešní Sigma), kde jsem byl totálně nasazen ve válečném průmyslu. Trupp mě dobře znal, znal můj protinacistický postoj, za který jsem byl jako Čech 2 roky a 9 měsíců persekčován. Německá skupina nevěděla o existující české odbojové skupině v Ústí n. L., o skupině Bohumila Bachury ÚVOD Krušnohoří, která zde již pracovala od roku 1940. [...]

Členové Pözlzovy skupiny měli rozhodující podíl na záchraně zdemolované vodní elektrárny pod hradem Střekovem. Mnoho členů Pözlzovy odbojové skupiny se po osvobození města dalo k dispozici Revolučnímu národnímu výboru a vykonávalo různé služby ve zbraní i beze zbraní. Bratři Rennerové ze Střekova společně s několika jinými německými antifasisty odstranili nálože z Mostu přes spojující přes Labe Ústí se Střekovem vyhodili do vzduchu. V okolních obcích, ve kterých nebyli čeští obyvatelé, převzali někteří členové skupiny obce do své moci, starali se o zásobování, bezpečnost a vyřizování úředních záležitostí do příchozí českých osídlenců. Seznam členů odbojové skupiny, uvedený v příloze, jsem obdržel od Emila Truppa, který dnes žije v NSR.

Seznam členů odbojové skupiny Leopolda Pözlza v Ústí nad Labem

Jméno	Nar.	Povolání	Bydliště (dnešní název)
Albi Rudolf	1905	dělník	Ústí – Klíše, Na nivách 187 (Zatčen 26.3.1940 pro rozšiřování zpráv zahraničního rozhlasu. Zahynul 6.3.1941 v koncentračním táboře.)
Fiedler			Ústí – Střekov
Forche Julius	1893	hodinář	Ústí n.L., Leninova 874 (?) (Dvakrát zatčen: 13.3.1942 a 11.10.1943. Naposled v koncentračním táboře Terezín, odtud návrat 10.6.1945.)
Gerschhaus Konrad			Varnsdorf (Zatčen, odsouzen na 10 let káznice.)
Habelt Franz		drogista	Neštětice 293
Heger Gustav			Sebuzín
Heidenreich Erich			Neštětice
(Zatčen, zahynul v koncentračním táboře.)			
Heidenreichová (Erichova sestra)			
(Zatčena, zahynula v koncentračním táboře.)			
Heinrich Adolf		topič	Svádov 127
Hirsch Nikolaus	1893	sklář	Ústí-Trmice, č. 643
Hubka František		krejčí	Ústí-Klíše, Gočárova (?) 47
Kralik Franz	1899	strojvedoucí	Ústí n. L.
Kranich Willibald (snad „Kronich“)		zámečnick	Ústí n. L., Panská 8
Kreibich Heinrich	1882		Ústí n. L., Kekulova 7
Krolop Karl		zahradník	Ústí n. L.
Lenz Karl	1903	zedník	Ústí n.L., Špitálské nám. 8
Mathausch Karl	1912	truhlář	Ústí n.L.
May Hildegard	1888	učitelka	Ústí n. L., Leninova 14
Medina (Meduna?)			Ústí n. L.
Muck Franz	1882	dělník	Ústí n. L., Leninova 19
Müller Josef(?)	1887		Ústí n. L., U chemičky 934(?)
Neumann Josef(?)	1878		Ústí-Klíše, U lanovky 138
Niebel Walter	1916	dělník	Ústí n. L., Leninova 165
Opat Franz		dělník	Ústí-Klíše, Kalininova 23
Patzelt Albert	1895	dělník	Ústí n. L., U asylu 8 Jméno

pokračování ze strany 95

Jméno	Nar.	Povolání	Bydliště (dnešní název)
Patzner Rudolf		zámečník	Ústí n. L.
Philipp			Děčín
Pohl Ernst	1895	úředník	Ústí-Klíše, Na nívách 34
Pözl Leopold	1878	býv. starosta	Ústí n. L., Leninova 28
	(Zemfel 1.9.1944.)		
Procházka Bohumil(?)	1901		Ústí n. L., U hradíště 4
Renner Oskar	1906		Ústí-Sřekov, Varšavská 33
Renner Rudolf	1908	důlní dělník	Ústí-Sřekov, Varšavská 33
Riedl Franz	1894?	dělník	Nakléřov
Roch Josef	1875	důchodce	Ústí-Sřekov, Železničská 116
Rössler Arthur(?)	1883		Ústí-Sřekov, Děčínská 87
Sacher Josef	1897	fidič	Ústí-Sřekov
		(zámečník)	
Schiehel Adolf			Ústí-Předlice
Schierl Friedrich		lékař	Ústí n. L., Lidické nám. 9
Schierlová Helena.		choť lékaře	Ústí n. L., Lidické nám. 9
Schramek Emil	1875	důchodce	Ústí-Trmice, Horská 211
Stibitz Anton		tesař	Ústí n. L., Velká hradbni 78
Šantrůček Josef		elektrikář	Ústí-Klíše
Toman František	1905	hodinář	Ústí n. L., Prokopa Diviše 21
Trupp Emil	1898	formíř	Ústí n. L., Prokopa Diviše 5
Ullrich			
Vogel Rudolf		zámečník	Ústí n. L., Leninova 60
Weiss Karel		soustružník	Ústí-Trmice, Příčná 605
Werner Rudolf	1895	policejní inspektor	Ústí n. L., Králova výšina 7
Wondrej			Děčín
Zentsch Emil	1876	důchodce	Ústí n. L., Vit. Nováka 7
(Pův. fidič, zatčen, byl v koncentračním táboře, dočkal se svobody.)			
Zörner Franz	1889	dělník	Ústí n. L., Revoluční 80
Zofka Eduard	1892	krejčí	Ústí n. L., Fučíkova 59
	(Zemfel 28.9.1970.)		

Toman, 1983, s. 375-377, 378, 394-395

DOKUMENT Č. 39

1943, 25. leden, Litoměřice. Výňatek ze situační zprávy generálního státního zástupce o projevech neposlušnosti a nespolehlivosti mezi obyvatelstvem

[...] Přetrvává nešvar psaní anonymních dopisů. Pokud jde o zřejmě zvýšení počtu pojednávání případů proti minulému roku, ačkoli většina dospělých mužů, povoláných do armády podléhá vojenskému soudnictví, stalo se tak v důsledku ustanovení četných nových válečných podmínek

skutkových podstat (porušování předpisů o řízeném zásobování, odpirání práce, předpisů o úpravě mezd aj.). Udání žen pro pohlavní styk s válečnými zajatci se snížila jen nepatrně, ačkoli byly v poslední době vyneseny těžké kázníkové tresty.

Provinění proti nařízení válečného hospodářství a proti přidělovému zásobování stejně jako přestupky politického rázu se pohybují v dosavadních hranicích, další provinění se nevyskytla.

Hasenöhrl, 1983, s. 566 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 40

1943, 30. březen, Litoměřice. Výňatek z pravidelné situační zprávy generálního státního zástupce o neúčinnosti dosavadních trestních postihů. Uvažuje se o trestu smrti za styk s válečnými zajatci.

[...] Obzvláštní starosti mi dělají provinění ve styku s válečnými zajatci. Uplatnění vyhlášky pana ministra ze 14. 1. 1943-9250/I IV a 4 76 nenalézá u nositelů výsad vždy plně porozumění. Kázníkové tresty byly v poslední době vysloveny v nejvyšší míře osmi let. Tyto tresty vyvolaly dotaz župního okresního náčelníka, poněvadž na základě zmínek v tisku se mu zdály být příliš nízké. Župní náčelnice žen uvažuje o trestu smrti v případech, kdy se zdravé citění lidu zvlášť hrubě narušuje při napomáhání k útěku a pohlavním styku, neboť všechna školení a všechny tresty dosud nepřinesly žádné odstrašení. Župní náčelnice je nositelkou zlatého odznaku strany.

Hasenöhrl, 1983, s. 566 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 41

1943, 21. září, Litoměřice. Výňatek ze situační zprávy generálního státního zástupce o poklesu bojové morálky a růstu touhy po míru

[...] Při vstupu do 5. válečného roku se u německého obyvatelstva kraje projevila velice silná touha po míru. Zdálnivá nečinnost našeho vojska a defensivní vedení války na východě, jakož i ústup na Sicílii a v Kalábrii, za což bylo právem činěno odpovědným válečným velitelství v Itálii, nenalezly zpočátku vždy správné porozumění a přinesly nepopíratelně znepokojenou a tíživou náladu. Ztráta Severní Afriky a Sicílie, obzvlášť pak rozsah nepřátelského vzdušného teroru, který zůstal zatím bez odpovídající odplaty, avšak i malá aktivita ponorek, to vše vyvolalo u širokých vrstev obyvatelstva kolísání, pokud jde o víru ve vítězství. Těž nucený odstup Mussoliniho značně otřásl odvahou německého obyvatelstva.

Hasenöhrl, 1983, s. 567 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 42

Litoměřice, 21. 5. 1943. Zpráva generálního státního zástupce o únavě obyvatelstva z totální války a o stycích s válečnými zajatci

Ústup na východním bojišti a v Severní Africe, totální nasazení všech pracovních sil pro válku, zavírání obchodů a nové snížení přidělů masa jsou pocítovány jako tvrdá zkouška vytrvalosti a statečnosti obyvatelstva. Nechybí projevy nelibosti a nespokojenosti. Nálada je vážná, tím spíše, že je nyní třeba počítat s delším trváním války a válečného strádání. Nepřátelské bombardovací útoky proti civilnímu obyvatelstvu a odhalení masové vraždy v Katyni vyvolává obavy o osud německých válečných zajatců a nutí nás počítat s dalším zostřením metod vedení války. Nelze přehlédnout již

tou všeobecnou únavu z války. Po vyhlášení totální války vyvolalo nasazení mužů a žen do pracovního procesu samozřejmě velké znepokojení.

Počet udání zakázaného styku s válečnými zajatci neklesl. Pozornost vyvolalo zatčení dvou ta-
nečnic a jedné zpěvačky Městského divadla v Mostu pro pohlavní styk s francouzskými válečnými
zajatci, zaměstnanými v divadle. Zdá se, že v důsledku jejich početného nasazení a nepostradatel-
nosti se ve styku s nimi přes všechna poučení rozšiřuje neoprávněná důvěrnost. Vzácné nejsou pří-
pady směnného obchodu, nákupu, prodeje a darů pro válečné zajatce. Pokud se toho zúčastňuje čes-
ké obyvatelstvo, je motivem jejich konání otevřená sympatie.

Hasenöhrl, 1983, s. 567 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 43

**1944, 13. březen, Litoměřice. Výňatek z hlášení generálního státního zástupce určeného župnímu
náčelníku a říšskému místodržiteli Konradu Henleinovi o rozsudcích mimořádných soudů a o je-
jich odezvě mezi obyvatelstvem**

President Vrchního zemského soudu
Pres./Scho
Župnímu náčelníku a říšskému místodržiteli
Konradu Henleinovi, podepsal Dr. David

Výňatek z opisu:

Těž další vývoj kriminality na úseku činnosti mimořádných soudů nevyvolává žádné zvláštní oba-
vy, neboť zde máme k dispozici tato srovnávací čísla:

Únor 1943:	99 případů s 1 rozsudkem smrti, 155 roků, 6 měsíců káznice, 44 roků, 3 měsíce vězení, 3 zproštění viny.
Únor 1944:	91 případů s 6 rozsudky smrti, 122 roků, 9 měsíců káznice, 35 roků, 9 měsíců vězení, 7 zproštění viny.

Tato čísla se týkají těžké kriminality, jako styk s válečnými zajatci, zločiny proti válečnému hos-
podářství, skutkové podstaty podvracení a poslouchání cizích vysíláčů. Rozsudky jsou, jak vidím
z vyžádaných zpráv SD,¹⁾ obyvatelstvem naprosto pochopeny, ba dokonce vděčně vítány. Jen po-
kud jde o mletí načerno, obdržel jsem v poslední době dvě zprávy o náladě, které vyvolávají po-
chybnosti, ovšem ne o správnosti rozsudků, nýbrž o postoji soukmenovců, ba i příslušníků strany
v této otázce.

Hasenöhrl, 1983, s. 567-568 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Sicherheitsdienst

DOKUMENT Č. 44

**1944, 3. duben, Litoměřice. Výňatek z pravidelné situační zprávy generálního státního zástupce
o projevech občanské neposlušnosti v okresech**

President Vrchního zemského soudu
3130-12.162
Říšskému ministru spravedlnosti,
k rukám vrchního vládního rady Dr. Hubera

[...] Došlo k případu, kdy dva odsouzení do káznice nebyli ihned po hlavním stání vzati do vzá-
hy s poukazem na to, že jsou klíčovými pracovníky v hospodářském podniku a že tudíž nejsou oka-
mžitě postradatelní. Když měli tyto odsouzení nastoupit trest, nebyli už k nalezení. Potom se uká-
zalo, že si v lesích Mor. Šumperku vybudovali bunkry a vedli tam s 72 dalšími zločinci, převážně
Čechy, jiskrný život, pytláčili a provozovali vysoce zrádnou činnost. Na základě tohoto případu
jsem velice důrazně poukázal na to, že v případě kázeňského rozsudku musí okamžitě následovat
vazba, pokud se pachatelé až do hlavního stání nacházejí na svobodě. Toto nařízení jsem vyhlásil,
protože jsem v této souvislosti obdržel dopis župního náčelníka, který poukázal na tuto okolnost.

Hasenöhrl, 1983, s. 568 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 45

**1944, 25. září, Litoměřice. Ze situační zprávy generálního státního zástupce o růstu politické kri-
minality**

Panu Dr. Thierackovi, podepsal Stein

[...] Kriminalita se za období této zprávy zvýšila. To platí zejména pro politické trestní činy. I když
počet případů podvracení klesl za období zprávy ze 134 na 82, neodpovídá to skutečnému stavu,
protože velká část těchto těžkých případů přísluší nyní k odsouzení jako rozklad branných sil. Tak
bylo jen ve zdejších okresech během období zprávy vyнесeno 33 rozsudků pro rozklad branných sil a 4
pro napomáhání nepříteli, nehledě k případům, u kterých si vrchní říšský prokurátor vyhradil pro-
vedení trestního stíhání. Také počet řízení proti škůdcům národa se zvýšil z 41 na 52, obzvláště sil-
ný je vzestup počtu porušení týkajících se poslechu rozhlasu. Ten vzrostl z 33 na 67. Též řízení pro
styk s válečnými zajatci zaznamenala další vzestup ze 196 na 238, kdežto zločiny podle „KWVO“
vykazují přibližně stejný počet, 189 k 186; provinění podle „VRSiVO“ zaznamenala rovněž pod-
statně zvýšení z 607 na 646.

Hasenöhrl, 1983, s. 568-9 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 46

**1944, 5. prosinec, Litoměřice. Ze situační zprávy generálního státního zástupce o politické situa-
ci v Protektorátu a o růstu politických deliktů**

[...] V hraničním území Protektorátu a v poslední době také už v sudetském, s Protektorátem hra-
ničním území a rovněž v mém soudním okrese zaznamenáváme značnou činnost partyzánů. Jistě,
jsou to patrně většinou zločinecké elementy, které provozují svou světlou se šitíci činnost pod rouš-
kou českého vlasteneckého smýšlení: rabují protektorátní četnické stanice a přepadávají osamoc-
ně hajovny, aby si opatřili zbraně a šatstvo. Vylupují obchody s potravinami, kradou dobytek, vy-
máháním potravin tyrají a vydírají obyvatelstvo. Nedaleko Nového Jičína v Protektorátu byla však
také vyhozena do povětří železniční trať, čímž bylo dáno na vědomí, že partyzáni přejdou nyní od
zásobování k činům.

Také v okrese Mor. Šumperk, který je též silně prostoupen Čechy, došlo již ke dvěma útokům třas-
kavinami na železnici, ze kterých jsou, stejně jako z požárů stodol, obviněni cizinci. Ale nemusíme

ani jít na východ sudetského kraje. Také v rýze německé oblasti lze stále znovu konstatovat, že Češi nasazení zde na práci se podle všeho těší na svobodný život a podle toho též vystupují.

Vinu na tom všem má patrně z velké části nepřátelská propaganda šířená rozhlasem. Ostatně vůbec odposlech zahraničních vysílacích podle všeho značně stoupá. Tak byly např. již všude rozšířeny pověsti o kapitulaci Maďarska, dříve než německé noviny a německý rozhlas o tom uveřejnily jediné slovo.

Hasenöhrl, 1983, s. 569 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 47

Severní Čechy koncem války. Svědectví o bojových aktivitách skupiny Waltra

[...] Koncem války pokládaly odbojové skupiny za nezbytné obstarat si zbraně. Walter Hoffmann se jako aktivní SA-man stal strážcem zbrojního skladu a odsud postupně zásoboval zbraněmi „zeleňé kádry“ uprchlíků. Mimo jiné sledovali muniční vlaky. Z jednoho, který se zastavil nedaleko Kunratic [...], ukořistili zbraně a munici. Novou příležitost k vyzbrojení získali tím, že se skupina spojila s válečnými zajatci v České Lípě, kteří v závodě Bohemia třídili ukořistěné a poškozené zbraně [...] Odsud odnášeli zajatci soustavně různé díly a součástky a sestavovali z nich upotřebitelné zbraně [...] Bylo sestaveno deset automatických pistolí a čtyři kulomety.

Grünwald, 1986, s. 163 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 48

1945, 27. leden, Litoměřice. Výňatek ze situace zprávy generálního státního zástupce o stísňené náladě obyvatelstva, růstu politické kriminality a zotřívání trestů

Panu dr. Thierackovi, podepsal Stein

Stísňená nálada byla nadále zvýšena pověstmi o sabotážích v blízkém území Protektorátu, zahájením opevňovacích prací, odsunem těžce raněných z jednotlivých zdejších okresů a některými událostmi, které zdánlivě poukazovaly na brzké přesunutí válečných událostí na zdejší území. [...]

Jinak česká část obyvatelstva nadále vyčkává. Jednotlivé případy předčasného vystoupení z došedné zdrženlivosti by neměly vést k dalším závěrům. 28. říjen 1944, dříve český národní svátek, který vzbuzoval obavy z povstání v Protektorátu, které by nutně zapůsobilo i na sudetském území, proběhl v naprostém klidu a neukázaly se ani jiné náznaky organizování vzpoury českého lidu. Důrazné varování německého politického vedení v Protektorátu mělo zřejmě vliv na vystřízlivění [...]

Kriminalita nevykazuje nápadný pohyb. Delikty proti válečnému hospodářství a též majetkové delikty poněkud klesly. Zločiny proti mravnosti a rozsudky kvůli potratům si zachovaly přibližně stejnou výši. Oproti tomu se vyskytovalo více politických deliktů. Skutečnost, že počet přečinů podle zákona o podvrácení klesl v době zprávy z 82 na 77, vyplývá z okolnosti, že četné výroky, které se dříve stíhaly podle § 1 nebo 2 tohoto zákona, byly nyní vzhledem k poukazu na válečnou situaci hodnoceny jako zločiny rozvrácení branné síly. Zločiny podle nařízení, týkajících se škůdců národa, stoupaly z 52 na 92. Zločiny podle nařízení o násilných zločinech byly tři, kdežto v období minulého hlášení nedošlo k žádnému odsouzení. Hrdelní zločiny se v uvedeném období zvýšily z 1 na 6. Nápadný byl od začátku invaze vzestup sabotáží, páchaných hlavně Francouzi, přičemž došlo k několika těžkým případům napomáhání nepříteli, které byly předány vrchnímu říšskému návladnímu. Zneklidňující rozsah však nevykázaly. Počet oznámených krádeží balíčků poštovní se snížil, ovšem snad také jen v důsledku dočasného zastavení nebo alespoň omezení rozšiřování těchto balíčků. Počet zločinů proti nařízení týkajícího se poslechu rozhlasu zůstal přibližně stejný.

Hasenöhrl, 1983, s. 569-571 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 49

Severní Čechy, poslední roky války. Svědectví o součinnosti skupiny Waltra s partyzány

Síla partyzánského oddílu rostla také početně. K německým protifašistům se brzy přidali také čeští vlastenci. České zaměstnankyni daňového úřadu v okresním městě Jablonné v Podještědí Dukátové se podařilo získat do odbojového hnutí četnického strážmistra, který pracoval na místním „landrátu“ a měl důvěru okupantů. Tento strážmistr obstarával často telefonní spojení a měl přístup k tajným aktům. Toto spojení bylo, jak se brzy ukázalo, velmi cenné. Strážmistr ničil anonymní udání na Waltra Hoffmanna a jiné partyzány. Když jeden válečný zajatec z tábora zradil své kamarády, vypátral jméno zrádce, sdělil ho přes odbojovou bojovnici Dukátovou partyzánům, kteří se už po starali o to, aby o tom byli sovětské váleční zajatci informováni. Zrádce stihl zasloužený osud. V jiném případě varoval strážmistr v pravý čas před přepadem tábora válečných zajatců, plánovaném esesáky, a umožnil tak útek šestnácti ohrožených sovětských zajatců do lesů.

Partyzáni měli ještě jiné zdroje informací. Mladá soudružka Hilda Pilzová z Pavlova dostala za úkol vstoupit do NSDAP a tam získávat pro partyzány informace. Tato činnost se jí velmi dařila, takže partyzáni věděli včas o mnoha akcích, které SA nebo jiné nacistické organizace plánovaly proti „podezřelým elementům“.

Přítelem a spolupracovníkem partyzánů byl také účetní továrny Schröder a spol. ve Cvikově Günzel, který se vrátil po 19 měsících z koncentračních táborů Dachau a Mauthausen. Jeho informace ze závodní kanceláře byly stejně důležité pro organizování sabotáží jako informace soudruha Winklera, který pracoval ve válečně důležitém závodě „Apparatenbau“ ve Cvikově.

Na podzim 1944 došlo k důležité události, která měla pro odbojové hnutí na tomto území velký význam. V tuto dobu a pak ještě na jaře 1945 přistáli v Horní Suché dobře vyzbrojení sovětské výsadkáři, s nimiž spolupracovaly odbojové skupiny vedené soudruhy Schichtem a Adlerem. Čím více se blížila Sovětská armáda k hranicím ČSR, tím byli partyzáni aktivnější. Docházelo ke srážkám, na nichž se podílely silné skupiny partyzánů. K prvním větším srážkám došlo v blízkosti Boru. Účastnili se jich partyzáni z okresů Cvikov, Rumburk, Bor a Česká Lípa. V závodě Bohemia v České Lípě byly ukořistěny čtyři kulomety a deset samopalů. Pomocí sovětských partyzánů a vlastním ukořistěním zbraní se výzbroj partyzánů tak zlepšila, že se odvažovali k stále větším akcím proti válečně důležitým závodům. V listopadu 1944 byla zničena celá řada sýpek s obilím a závod „Adiator“ v Kropašicích u Cvikova byl podpálen a zničen. Tento závod vyráběl v posledních letech války kromě jiných důležitých výrobků také časové zapalovače pro raketové zbraně V1, kterými Němci bombardovali anglická města. Na spáleniště se dostavila vyšetřovací komise sestavená z gestapáků, kriminálních úředníků, četníků a členů tzv. vyšetřovacích komand. Přesto se jim nepodařilo zjistit skutečné totožnosti sabotážního aktu a zatknout je; aby si zachovali zdání důstojnosti, zatklí dva nevině francouzské zajatce.

Docházelo k dalším akcím a bojům s polními hlídkami, domobranou a jednotkami esesáků. U Rumburku pokračoval život při jedné srážce čtyři esesáci, při srážce u Ještědu zůstalo na bojišti čtrnáct mrtvých a zraněných protivníků.

27. dubna 1945, po spojení se sovětskými výsadkáři, byla partyzánská skupina „Waltra“, která nyní vystupovala pod jménem „Watutin“, dost silná, aby mohla zahájit ozbrojené povstání. Když se však dozvěděla od svého důvěrníka na „landrátu“, Němce Gabela, o přítomnosti silných jednotek motorizovaného polního četnictva a jiných motorizovaných jednotek, změnila své plány a přešla k dělicím akcím.

6. května, ještě před příchodem Sovětské armády, bylo předáno veliteli domobrany ve Cvikově Wünschovi ultimatum, které žádalo okamžité předání města. Domobrana nato složila zbraň.

Vláda Československé republiky, osvobozené od hitlerovského fašismu, vysoko zhodnotila činnost tohoto partyzánského oddílu. Partyzáni oddílu „Waltra“ byli vyznamenáni Válečným křížem 1939.

Němci proti Hitlerovi, Svaz protifašistických bojovníků, Praha 1961, s. 149-151

DOKUMENT Č. 50

1945, leden, Litoměřice. Zpráva generálního státního zástupce říšskému ministru spravedlnosti o situaci na území ohroženém frontou a o projevech rozkladu státní správy

Říšskému ministru spravedlnosti,
Berlin W 8
Wilhelmstraße

Věc: opatření v oblastech ohrožených nepřítelem
Moje zprávy z 18. 1. a 25. 1. 1945
VS III 141g.

[...] Nepříznivá zeměpisná poloha okresu a jeho dopravní podmínky zdržují neobyčejně bezprostřední spojení mezi Vrchním zemským soudem a zemskými soudy ležícími na východě. Tyto obtíže znásobují následující skutečnosti: V poslední době se už nedalo uskutečnit telefonické spojení a také dálpismo se v důsledku stálých poruch nedal používat a dopisy do Opavy a Nového Jičína jsou zpravidla na cestě 10 dnů.

Protože nemám k dispozici pohotovostní auto, byl jsem tedy nucen uskutečnit a udržet spojení pomocí kurýra. Avšak i tato možnost spojení je velice složité vzhledem k výpadku četných vlaků a v důsledku velkého zpoždění vlaků. Kurýr, který se naposled vydal na cestu, potřeboval pro asi 450 km dlouhou trať Litoměřice-Opava a zpátky 10 dnů. Přesto, pokud nebude možné spojení dálpisem nebo telefonicky, budu i nadále schopen uskutečňovat bezprostřední spojení pouze kurýrem. Dosud ještě existující možnost telegrafického spojení neposkytuje v četných případech dostatečnou náhradu. Toho času je situace taková:

Nepřátelská linie se částečně přiblížila k naší oblasti až na asi 30 km. Říšský komisař obrany po určitém zdráhání souhlasil s tím, že se mají nejdůležitější akta poslat zpět. V soudním okrese Nový Jičín, jemuž předsedá agilní prezident Zemského soudu dr. Schulz, práce na vyklizení již značně pokročily. Podle poslední zprávy, kterou jsem obdržel, měly být 9 t.m. z celého okresu Nový Jičín naloženy pozemkové knihy, sbírky listin a všechen ostatní důležitý písemný materiál do vagonů říšské dráhy k tomuto účelu vyžádaných a přistavených a odeslány do záchytného místa Lanškroun. Návrat zvěští byl již dříve proveden příslušnými úředníky a i jinak byla učiněna všechna nutná opatření.

Podstatně nepříznivější je situace v soudním okrese, pro který byl určen jako záchytné místo Zemský soud v Mor. Šumperku. Přes má podrobná písemná nařízení z 22. 1. 1945 a též ústní pokyny provedl 71letý prezident Zemského soudu v Opavě dr. Petzel jen málo a často též vydával neúčinná nařízení. Vyslal jsem proto s okamžitou platností presidenta Zemského soudu v Mor. Šumperku dr. Möhwaldovi do Opavy a pověřil ho vedením vyklizčických prací pro soudní okres Opava. Současně jsem ho určil za zástupce dr. Petzela pro případ, že by dr. Petzel musel ze zdravotních důvodů odstoupit z funkce. Ještě dodávám, že nebylo možné poskytnout prezidentovi Zemského soudu dr. Petzelovi vhodnou pomocnou sílu, poněvadž při přestěrování tamních soudců není mezi vši pochyby k dispozici nikdo vhodný. Dr. Möhwaldovi bylo přikázáno, aby setrval v co nejúžším spojení s prezidentem Zemského soudu v Novém Jičíně dr. Schulzem.

Já sám, pokud si vývoj vojenské situace v prostoru Boleslav nevyžádá mou přítomnost, se odeběru co nejdříve opět do Opavy, abych se tam informoval o chodu věci. Jsem však přesvědčen, že dr. Möhwald vyvine též sám patřičnou iniciativu.

Návraty členů osazenstva dosud ani v soudním okrese Nový Jičín, ani v soudním okrese Opava neproběhly. Pro soudní okresy Trutnov a Liberec jsem pro všechny případy a zcela důvěrně a za výslovného zdůraznění této skutečnosti určil jako záchytné místo Litoměřice. Můj původní úmysl, zvolit místo západně od Labe, se nedal uskutečnit, protože celá západní část sudetské župy je toho času přímo zaplavena evakovanými a jsou tam též umístěny četné vojenské služební úřadovny.

Stálé spojení s říšským komisařem obrany odsud bylo zachováno, avšak i tento úřad nemá t.č. s Opavou ani telefonické, ani dálpismo spojení. V Opavě se ovšem nachází nastupující Gauleiter jakožto zástupce říšského komisaře obrany s celým počtem spolupracovníků. Příklad jsem znova prezidentům Zemských soudů v Opavě a Novém Jičíně, aby s ním byli stále ve spojení a aby usku-tečovali svá opatření v souladu s ním.

Hasenöhrl, 1983, s. 570–571 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 51

1945, duben-květen, Kraslice. Svědectví člena transportu z Meuselwitzu o pomoci, kterou jemu a jeho druhům poskytli němečtí sociální demokraté.

[...] V boudě u nádraží v Kraslicích jsme se schovali při bombardování transportu z Meusewitzu. Byli jsme tři: Zdeněk Lederer-Lukeš, Pavel Kusý a já, Karel Kesek. Zdeněk Lederer-Lukeš studoval filosofii a odešel někdy po r. 1948 do USA, víc o něm nevím. Pavel Kusý byl vyučený drogist. Bydlel po válce se sestrou u Libeňského mostu a léčil si plíce. Ani o něm dále nic nevím.

Když bylo po náletu a SS sháněly vězně, tak jsme v boudě zůstali, a pak, když transport odchodoval, za 1–2 dny jsme vyšli ven a rozhlíželi se. Za boudou byly křechty s bramborami, a tak bylo o něco k snědku postaráno. SS nebylo vidět a jinak byl všeobecný zmatek po náletu.

Nevzpomínám si, jak jsem se dozvěděl, že v Kraslicích pracuje jako zástupující lékař český doktor nebo medik. Vypravil jsem se za ním do ordinace a myslil si, že by mohl pomoci. Dal mi adresu rodiny A, která je soc. dem. Došel jsem s kamarády z boudy na danou adresu a rodina nás opravdu přijala. Ale v baráčku již byli další vězňové z našeho transportu: 2 Polky, 1 Maďarka, 1 Holanďan, a nyní k tomu my tři. Rodina A to byl tenkrát již sedmdesátiletý pán, měl dvě dcery. Starší asi 40–45letá se vrátila po osvobození z vězení. Poněvadž neměli nadbytek jídla, vypravili jsme se k večeru k boudě a k bramborovým křechtům, a tam jsem potkal dvě děvčata z rodiny B ze Smolné (Pech-pach). Jedna z nich se mě přímo zeptala, zda mohou nějak pomoci. Odpověď byla jednoduchá: Když mě schováte a ráte najíst, tak je mi pomoheno. Řekli jsme jim o rodině A v Kraslicích. Znali tu rodinu dobře. Rozešli jsme se s tím, že rodina B by mohla schovat jednoho, že mají docela malý baráček, at se domluvíme, že se za nějakou hodinu vrátí. A tak si přišli pro mne, já jsem čekal u boudy. Lederer s Kusým se vrátili do rodiny A s pytlém brambor.

Časový odhad: Do Kraslic jsme se dostali s transportem 5.–10. dubna. Kraslice byly osvobozeny Američany 7. května. Tehdy jsem byl v Smolné u rodiny B, která mě živila, schovala v malé komůrce, odvíjivla a sehnala nějaké oblečení. Boty jsem měl od kraslického katolického děkana. Z baráčku jsem nevycházel. Báli se nějakého souseda. Když jsem se pak dozvěděl, že do Kraslic přijeli Američané, vypravil jsem se do města a na velitelství. Vysvětlil jsem, kdo jsem, a tak mě a Ledere-ra-Lukeše přijali jako tlumočníka.

Jedna z dcer rodiny A zastupovala německou soc. dem. v městské radě.

Za nějaký den či týden byli zapotřebi pro Kraslice vyjednat přísun obilí, a to prý někde u Chebu. Tak jsem byl se zástupci města (soc. dem. a křest. social.) vypraven jako tlumočník s nějakým potvrzením do Chebu. Na okrese byl jako šéf čsl. plukovník, který se vrátil z koncentráku, a ten Kraslicím přidělil obilí, které si měli do týdne odvézt.

Vraceli jsme se přes Františkovy Lázně. Tam jsem potkal budějovický autobus, který odvázel domů dva budějovické koncentráčníky z Buchenwaldu. Byli mezi nimi moji předváleční přátelé, opustil jsem tedy Krasličáky s příslibem obilí a odjel do Budějovic a odtud za pár dnů do Prahy.

S rodinou A i B jsem měl kontakt. Jako soc. dem. zůstala rodina B ve Smolné někdy do roku 1947–48. Manžel jedné z dcer se vrátil z války a pracoval jako elektrikář.

Někdy v letech 1971–72 jsem odjel ze Švédska na dovolenou do Rakouska a dostal jsem se na českou hranici do Bayrisch Eisensteinu. Tam jsem se náhodou ubytoval u rodiny z Tachova. Mezi

řečí jsem se přeptal, kde by mohli být usídlení krasličtí. Doporučili mi, abych napsal starostovi do Waldkreiburgu v Bavorsku, a od něho jsem pak dostal adresu rodiny B, s kterou se stykám.

Tim, že neuvádím jména rodin, které nám pomohly, je moje informace jistě neúplná. Dá se namítnout, že v dubnu 1945 bylo již za pět minut dvanáct, ale je nesporné, že rodiny A i B zachránily pár životů a že přes strach, který byl až do konce – tito lidé riskovali.¹⁾

Svědectví MUDr. K. Keseka²⁾

¹⁾ MUDr. Kesek k tomu sdělil, že se telefonicky spojil s jednou ze zachránkyň, která uvedla, že „nechce být jmenována a že tak jednala tenkrát ne proto, že byla a je soc. dem., ale proto, že chtěla pomoci“. Je třeba dodat, že takové přijetí lidí pronásledovaných nacisty bylo v Sudetengau právě tak vzácné, jak nepočtení tam byli antifašisté. Vypovídá o tom svědectví Keskova spoluvězně, kterému se nepodařilo z transportu uniknout. Mimo četné známé popisy o neslýchaných krutostech páchaných na obětech holocaustu, dostává se nám svědectví o fanatismu, který nešetil ani vlastní soukromí. „Když nás eskortovali... spíš nás vedli vesničci. Tam musel být hrozný teror. Před nejednou vesničkou visel na stromě oběšenec-dezertér, voják wehrmachtu nebo volksšturmák – s nápisem na prsou, 'Verräter'. Vesnička jako dlaň... a obyvatelé vydali gestapu několik dní před koncem války ne „nepřítel“, „heftlinka“, ale jednoho ze svých sousedů. Co jsem prošel od Kraslic až po Domažlicko, ty, kteří někde ustrašeně vykouklí za záclonou... nebo někdy hodili i krajíček chleba, spočítám na prstech.“ Miloš Pick, *Přes Acherón zpátky to šlo hůř*, vydalo Židovské muzeum v Praze r. 1997, s. 53.

²⁾ Svědectví zaslal MUDr. K. Kesek editorce sborníku ze Švédska 14. 11. 1996 na její žádost.

Kapitola III

Clenové bývalé německé sociální demokracie v ČSR¹⁾ v letech 1945–1948

ÚVOD

Začíná kapitola posledních let pobytu německých antifašistů na území ČSR. Je to období pro Čechy i německé antifašisty nejbolestivější a z hlediska objektivního zkoumání i závěr jedno z nejobtížnějších. Zejména pokud budou mít hlavní slovo lidé, kteří prožili zbesíllost rozpoutané příchodem nacismu k moci. Platí to i pro období, „...kdy vzájemné odcizení Němců a Čechů v českých zemích dosáhlo vrcholu... Události té doby byly dosud, zejména na německé straně, prezentovány ponejvíce jen na základě vzpomínek postižených. Teprve v poslední době zpracovávají převážně čeští autoři... studie, v nichž se informace českých a německých současníků vyhodnocují ruku v ruce s archivními prameny, a začíná tak vznikat přibližně objektivní obraz oněch chaotických poměrů a excesů, ke kterým v této fázi došlo.“²⁾

Tyto závěry společné komise českých a německých historiků (platí i pro tzv. dobrovolný odchod bývalých členů DSAP. Memoárové výpovědi, na které se i němečtí historikové při líčení události a vyvozování soudů odvolávají,³⁾ jsou navíc ovlivněny nejen pocitem prožité křivdy a příkoří, ale i rozštěpením, ke kterému došlo v DSAP, částečně již před válkou, ve vyhraně podobě pak za války, mezi německými sociálními demokraty – emigranty z ČSR v Anglii, mezi přívrženci W. Jaksche a jeho odpůrci. Úkolem sborníku není líčení a postoj k tomuto složitému problému. Zmiňují se o něm pouze proto, že autoři, zejména německými historiky nejčastěji citovaných memoárů, jsou pamětníci – přívrženci W. Jaksche, a to vysvětluje, proč se tato líčení poněkud liší od svědectví dokumentů této kapitoly, které pocházejí ze sociálnědemokratického archivu.

Jde o dosud téměř neznámý fond, který byl teprve v porevolučním období, spolu s celým archivem ČSSD, navrácen jeho skutečnému vlastníkovi.⁴⁾ Fond 71 obsahuje všechny dokumenty vysílovacího oddělení při vedení ČSSD, v jehož budově také jeho pracovníci, pod vedením Lenka, sídlili.⁵⁾ Je z nich zřejmé, odkdy, jak a kým byly připravovány transporty antifašistů (viz zejména Dokumenty č. 5 a č. 40). Bohatý zdroj informací jsou pravidelná hlášení, umožňující přesnou evidenci transportů a počtu jejich účastníků (od těch hlášení byla závislá i evidence MV). Početná korespondence mezi oddělením (resp. J. Lenkem) a krajskými a okresními zmocněnci antifašistů vypovídá nezastupitelným způsobem o problémech, které byly s „dobrovolným“ odchodem členů DSAP spojeny.

Dalším zdrojem dokumentů, které jsou přínosnou informací, zejména o praxi při udělování čl. státního občanství některým členům DSAP a o roli prezidenta Beneše v této cause, je A KPR. Prezidentovi docházelo mnoho žádostí o intervenci od žadatelů a počínání pracovníků jeho kanceláře i jeho osobní příkazy jsou svědectvím toho, že převážně negativní líčení Benešovy role v řadě memoárů i v historických rozbořech je neúplné a výsledná výpověď je zjednodušená a jednostranná.⁶⁾

Objektivní obraz není pochopitelně myslitelný bez dokumentů legislativní a prováděcí povahy, které určovaly postavení německých antifašistů v poválečné ČSR. I když jsou zčásti známy, je jejich zařazení nezbytné pro pochopení praxe krajských, okresních a místních správních orgánů, i vý-

voje zásad postupu vlády a zejména ministerstva vnitra. Tyto dokumenty tvoří zčásti úřední publikace vlády a ministerstva vnitra a jsou spolu s oběžníky a jinými dokumenty ve fondech SÚA. Výplak z nich, že řada nespravedlivých postihů, ke kterým docházelo, byla jen zčásti následkem místní svévole.

Jak již V. Kural v předmluvě uvedl, posthoval prezidentův dekret (Dokument č. 1) především ty občany, kteří ztratili čsl. občanství pouze následkem okupace. I příslušný oběžník ministerstva vnitra (Dokument č. 2) konstatuje: „opáření okupantů“, které bylo „z hlediska československého právního řádu nicotné, avšak ústavní dekret tento akt cizí státní moci výslovně uznal a tím ex lege vyvázal všechny tyto osoby ze státního svazku československého“.⁷⁾ Dokumenty této kapitoly sice potvrdí, že podmínky života byly pro Němce i po získání občanství takové, že většina dávala přednost co nejrychlejšímu odchodu do nejistoty a neutěšených poměrů poválečného Německa. Přesto bylo dosti případů těch, kterým – jak opět potvrdí dokumenty – většinou pro vysoký věk nebo zdravotní stav nic jiného než žádost o občanství nezbylo.

Druhý a svými důsledky širšího okruhu antifašistů se dotýkající problém souvisel s podmínkami pro přiznání charakteru antifašisty. Od tohoto statusu odviselo vše, počínaje majetkovými právy, společenským postavením, sociálními nároky až po právo, vzít s sebou při odchodu veškerý movitý majetek. Pro získání těchto výsad nedostačovalo však předválečné členství v DSAP/nebo jiné nefašistické organizaci/ a věrnost republice (viz Dokument č. 6 a 47), podmínkou byla účast na protinacistickém odboji nebo pronásledování z rasových či politických důvodů. Absurdnost tohoto ustanovení je zřejmá již z dokumentů I. kapitoly, které dosvědčují, kolik statečnosti bylo třeba i k pohrbení odmítnutí členství v nacistických organizacích, natož k členství v organizacích, které je potíraly. Nařízení nebralo v úvahu, že ne každý se mohl zúčastnit odboje (věk, nemoc ap.) a že neúspěch neznamenala ještě automaticky pomoc nacistům.

Bylo by ovšem neobjektivní, nezakalkulovat dokumenty – některá nařízení MV, tak postup některých jeho úředníků (např. Dokumenty, č. 12, 27, 63), které prokazují snahu zmírnit některé legislativní nedostatky nebo vyžadovat od nižších správních složek dodržování předpisů, které stanovily práva antifašistů. I mezi okresy byly takové, které absurdnost různých nařízení ignorovaly, i zase jiné – a těch bylo bohužel více – které se s horlivostí ještě iniciativně umocňovaly.

Mimo časovou chronologii byly na počátek kapitoly zařazeny dva dokumenty legislativní povahy, protože byly pro řešení osudu německých antifašistů rozhodující (Dekret prezidenta republiky z 2. 8. 1945 a příslušný oběžník MV z 15. 8. 1945).

Mimo časovou chronologii, ale i mimo tematické vymezení sborníku byly zařazeny dva dokumenty německých komunistů z ČSR. Oba, zejména však Dokument č. 3, ukazují závažné problémy všech německých antifašistů v ČSR. Jsou mimo to svědectvím problematickému značně rozšířeného a značně zjednodušujícího soudu o preferování německých komunistů v tomto období.

Editora doufá, že dokumenty této kapitoly postihují svým výběrem dostatečně mnohohoroměřnost doby, bez ohledu na to, koho jejich svědectví postihuje. Doufá, že český čtenář najde dost podnětů k sebepoznání a německých členů – pokud mu bude text zpřístupněn – podnět ke zmírnění příliš černobílého obrazu o událostech a aktech té doby, zejména na české straně.

¹⁾ Předsednictvo DSAP se na zasedání 22. 1. 1939 v Praze usneslo, že zastává činnost strany. Situace jejích členů po válce, kdy nejen Němci, ale i němečtí antifašisté nesměli vyvíjet politickou činnost, neumožnila obnovu i strany.

²⁾ *Konfliktní spojení*, s. 26

³⁾ Nejčastěji zmiňované: Bericht des Organisationssekretärs Roman Wirkner aus Tetschen, in: Schieder Theodor (Hg.), *Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa*, IV/2, Nr. 117, 118, s. 518–529, Bonn 1957; dále: R. Wirkner, Emil Werner, *Die Antifa-Transporte in den Westen*, in: *Wir wollten nicht mit den Massen irren*, München 1995; dále: E. Werner, Publikováno též v: *Odsun-Die Vertreibung der Sudetendeutschen*, München, Sudetendeutsches Archiv, 1995; dále: *Odsun-Die Vertreibung*, 1995; Na Wirknera se odvolává také historička Hrabovcov Emília: *Vertreibung und Abschied. Deutsche im Mahren 1945–1947*, Frankfurt am M. 1995, dále: E. Hrabovcov.

⁴⁾ Archiv ČSSD byl po únoru 1948 převzat archivem ÚV KSČ (nejednive Ústavem dějin KSČ, pak Ú. dějin socialismu, nakonec Ú. marxismu-leninismu), téměř hermeticky uzavřeném. K nepatrné části fondu 71 měl podle citací přístup J. Procházka (viz J. Procházka, 1968). Celý fond se nyní nachází v obnověném A ČSSD a tvoří jeho nejzachovalější část.

⁵⁾ Většina memoárů německých sociálních demokratů se buď o činnosti J. Lenky, který byl stoupencem protifašistického křídla, vůbec nezmiňuje, např. R. Wirkner odbyvá jeho třetiletou vedoucí roli pouhou zmínkou (E. Werner, s. 100). Ale i český historik Staněk s odvoláním na něj německý historik Schneider odbyvají činnost oddělení a jeho vedoucího jednou vě-

100. Viz Tomáš Staněk, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991, s. 154 (dále: Staněk, 1991); U. Schneider, *Die deutschen Antifaschisten in der ČSR im Jahre 1945. Die Situation nach Kriegsende und Aussiedlung in die sowjetische Besatzungszone (SBZ)*, in: *Odsun-Die Vertreibung*, 1995, s. 268 (dále Schneider, 1995).

⁶⁾ Týká se např. i jinak velmi cenné práce J. W. Brügela, *Teichen und Deutsche 1939–1946*, München 1974 (dále: Brügel, 1974). Jde o jeho popis Benešovy reakce na stížnosti V. Niessnera (s. 159–160, 275 n., 278 n.). I toto líčení přebírá Schneider, 1995, s. 28.

⁷⁾ Věstník ministerstva vnitra, s. 22 (Dokument č. 2). Opáření okupantů je méně opatření nacistů po Mnichově, podle kterého všichni občané zabraných území byli prohlášeni za občany Říše.

DOKUMENT Č. 1

Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. z 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské

K návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou ustanovují:

§ 1

<1> Českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého občanství.

<2> Ostatní českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.

<3> Tento dekret se nevztahuje na Němce a Maďary, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 Dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky.

<4> Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v této době přihlásili za Němce nebo Maďary, jsouce donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďari, schválí-li ministerstvo vnitra osvědčení o národní spolehlivosti, které vydá příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání uvedených skutečností.

§ 2

<1> Osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrně Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství.

<2> Žádost o zjištění, že se československé státní občanství zachovává, lze podat do šesti měsíců od počátku účinnosti tohoto dekretu u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise), anebo vyhlí-li žadatel v cizině, u zastupitelského úřadu. Rozhoduje o ní ministerstvo vnitra na návrh zemského národního výboru, na Slovensku Slovenské národní rady. Tyto osoby jest až do vyřízení žádosti považovati za československé státní občany, vydal-li jim okresní národní výbor (okresní správní komise) nebo zastupitelský úřad osvědčení o okolnostech, uvedených v předchozím odstavci.

<3> O zachování československého státního občanství příslušníků československých vojenských jednotek, kteří jsou německé nebo maďarské národnosti, rozhodne v nejkratší době z moci úřední ministerstvo vnitra na návrh ministerstva národní obrany. Až do úředního rozhodnutí jest je považovati za československé státní občany.

§ 3

Osoby, které pozbyly československého státního občanství podle § 1, mohou do šesti měsíců ode

dne, který bude určen vyhláškou ministra vnitra, otištěnou ve Sbírce zákonů a nařízení, žádati u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise) nebo zastupitelského úřadu o jeho vrácení. O takovéto žádosti rozhodne podle volné úvahy ministerstva vnitra na návrh zemského národního výboru, na Slovensku Slovenské národní rady; nesmí jí však vyhověti, jestliže žadatel porušil povinnosti československého státního občana. Pokud vládním nařízením nebude stanoveno jinak, platí i pro tyto případy všeobecné předpisy o nabytí československého státního občanství.

§4

<1> Pro účely tohoto dekretu se posuzují prováděné ženy a nezletilé děti samostatně.

<2> Žádosti podle § 3, které podávají manželky a nezletilé děti československých státních občanů, jest posuzovány blahovůlně. Až do rozhodnutí o nich jest žadatele považovati za československé státní občany.

§5

Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 Dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb.) ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, aniž k tomu byli donuceni nátlakem anebo zvláštními okolnostmi, pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.

§6

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede jej ministr vnitra v dohodě s ministry zahraničních věcí a národní obrany.

D. Beneš v.r.
Fierlinger v.r.

Masaryk v.r.,

gen. Svoboda v.r.

Nosek v.r.

Sbírka zákonů a nařízení Republiky československé, roč. 1945, částka 17, s. 57-58

DOKUMENT Č. 2

Oběžník ministerstva vnitra o úpravě československého státního občanství podle Ústavního dekretu č. 33/1945 Sb. z 15. srpna 1945 a o podmínkách uznání Němců jako antinacistů a antisemitů

Z ministerstva vnitra

Úprava československého státního občanství podle Ústavního dekretu č. 33/1945 Sb. (Oběžník ministerstva vnitra ze dne 24. srpna 1945, čj. A-4600-16/8-45 ref. A)

Zemským a okresním národním výborům (okresním správním komisím), exposituře Zemského národního výboru v Mor. Ostravě, národním výborům statutárních měst

K provedení Ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945, č. 33 Sb. o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské (v dalším Dekret) vydává se tyto pokyny:

<1> Ačkoli je to podle účelu a znění Dekretu samozřejmé, přece nutno předem zdůraznit; že De-

kretem se upravuje státní občanství dosavadních státních občanů československých, to jest osob, které by měly nesporně československé státní občanství, kdyby nebylo okupace části Československé republiky Němci a Maďary v letech 1938 a 1939. Nepřihlíží se k přechodné okupaci Polskem, ježto Poláci zabrané území bylo pak za války zase obsazeno Němci. Kde se tedy v Dekretu mluví o německé nebo maďarské státní příslušnosti, rozumí se tím příslušnost, které bylo nabyto podle předpisů vydaných následkem okupace československého území. Nepatří sem tedy státní příslušníci Německé říše /tzv. Altreichu/ a Maďarska, kteří jimi byli i bez okupace a jako němečtí nebo maďarští státní příslušníci na území Československé republiky bydleli nebo za okupace se sem přistěhovali. Za československé státní občany nemohou se také považovat osoby, které československého státního občanství pozbyly způsobem, jímž by ho byly pozbyly i tehdy, kdyby okupace nebylo, např. naturalisací v cizím státě, též v Německu a v Maďarsku, legitimací cizincem, sňatkem s cizincem. V tomto ohledu budou zvláště časté případy, že bývalá československá státní občanka (i když se podle předpisů okupantů stala za okupace německou nebo maďarskou příslušnicí) provdala za německého státního příslušníka z Altreichu nebo za maďarského příslušníka z Maďarska, zvláště takového vojína nebo úředníka; v takovém případě nelze tu použít u ženy Dekretu, i když jde o ženu české národnosti a taková žena zůstává vůči Československé republice cizinkou samotných dětí z tohoto manželství zrozené nebo jim legitimované. Takové osoby mohou československého státního občanství znovu nabyt cestou obyčejné naturalisace. Podle Dekretu posuzuje se však státní občanství ženy, která se provdala za okupace za muže, jenž byl československým státním občanem a stal se následkem okupace německým nebo maďarským státním příslušníkem.

<2> Pro přehled podávají se předpisy okupantů (německých a maďarských), kterými byla na území Československé republiky upravena státní příslušnost československých státních občanů. [...]

<3> Podle ustanovení § 1 Dekretu pozbývají československého státního občanství zásadně všichni českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, pokud nespadají pod ustanovení § 1, odst. 3 a 4 nebo pokud jim nebude toto občanství zachováno podle § 2. Většina těchto osob nabyla německé nebo maďarské státní příslušnosti podle uspořádání okupantů samých. Toto opatření by sice bylo z hlediska československého právního řádu nicotné, avšak ústavní dekret tento akt cizí státní moci výslovně uznal a tím ex lege vyvážal všechny tyto osoby ze státního svazku československého. Ztráta československého státního občanství u takových osob nastává dnem nabytí státní příslušnosti cizí okupační moci. Tímto dnem je u osob německé národnosti z pohraničních území Čech a Moravy 10. říjen 1939, u osob německé národnosti z ostatního území Čech a Moravy den 16. března 1939, u osob z Těšínska den 26. říjen 1939. U osob maďarské národnosti z pohraničních krajů Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny den 2. listopadu 1938, u osob z ostatní Zakarpatské Ukrajiny den 16. března 1939. Státní občané českoslovenští německé a maďarské národnosti, kteří nenabyli podle předpisů cizí okupační moci její státní příslušnosti (hlavně Němci a Maďari na Slovensku), pozbývají státního občanství československého dnem, kdy Dekret nabyl účinnosti, tj. dnem 10. srpna 1945 (§ 1, odst. 2).

<4> Všechny osoby, které byly československými státními občany a nejsou německé nebo maďarské národnosti, nebo nejsou podle § 1, odst. 4 a § 5 za ně považovány, zůstaly československými státními občany i nadále bez ohledu na to, zda se staly či nestaly podle předpisů okupantů německými nebo maďarskými státními příslušníky. Nerozhodná je zvláště okolnost, zda Češi, kteří se podle shora uvedené smlouvy ze dne 20. listopadu 1938 stali německými státními příslušníky, optovali či neoptovali pro československé státní občanství, ježto pojem národnosti a pojem státní příslušnosti nesmí být nikterak zaměňovány. [...]

<7> Ztráta československého státního občanství podle § 1, odst. 1 a 2 Dekretu nastává automaticky již z Dekretu samého, deklaratorní výrok o tom, že tato ztráta nastala, vydá z konkrétního podnětu rovněž úřad uvedený v odstavci 16 nebo vyřeší tuto otázku z podnětu jiného řízení jako otázku prejudiciální.

<8> Podle § 2 Dekretu zachovává se československé státní občanství osobám, které by pro svoji německou nebo maďarskou národnost měly podle § 1, odst. 1 a 2 československého státního občanství pozbyti, avšak prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovínily proti národům československému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození nebo trpěly pod ná-

cistickým nebo fašistickým terorem ať již z důvodů politických (národnostních) nebo rasových. O zjištění, že se československé státní občanství zachovává, lze podat do 6 měsíců od počátku účinnosti Dekretu žádost. Tato žádost se podává u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise) nebo bydlí-li žadatel v cizině, u československého zastupitelského úřadu. Místní příslušnost řídí se bydlištěm žadatele. Při tom jest zachovati tento postup: Okresní národní výbor (správní komise) přezkoumá oprávnění k žádosti, zvláště zjisti podle předložených dokladů a potřebného šetření, zda jsou tu okolnosti, nárok odůvodňující. Je-li tomu tak, vydá žadateli osvědčení podle připojeného vzorce B a žádost zašle nařazenému zemskému národnímu výboru, u žadatelů ze Slovenska pověřenectvu Slovenské národní rady pro věci vnitřní, které pak předloží žádost s vlastním návrhem k rozhodnutí ministerstvu vnitra. Obdobný postup zachová i československý zastupitelský úřad v cizině, který žádost zašle po předběžném projednání zemskému národnímu výboru (pověřenectvu SNR), v jehož obvodu leží domovská obec žadatele; nemá-li žadatel určenou domovskou obec, přímo ministerstvu vnitra. Tyto předpisy a pokyny se netýkají příslušníků československých vojenských jednotek, kteří jsou německé nebo maďarské národnosti, ježto o zachování jejich československého státního občanství bude podle odstavce 3 rozhodnuto z moci úřední.

Osvědčení podle vzoru B bude na modrých tiskopiscích, které obdrží zemský národní výbor u tiskárně ministerstva vnitra, Praha IV, býv. Kadečka, a přidělí je jednotlivým okresním národním výborům (okresním správním komisím) na jejich požádání v potřebném množství. Tato osvědčení jsou přísně zúčtovatelná a jest jich vydáno 200.000 kusů očíslovaných od 1 do 200.000. Evidenci o vydání provede zemský národní výbor, evidenci o vydání jednotlivým žadatelům okresní národní výbor (okresní správní komise). Okresní národní výbor (okresní správní komise) zvolí ze svého středu zpravidla tříčlennou prověřovací komisi, která bez prodlení zahájí vyšetřování a rozhodne, má-li být osvědčení vydáno. Před tímto rozhodnutím vyžádá si posudek tří až pětčlenného protifašistického výboru, složeného z osvědčených a státně spolehlivých osob německé národnosti. O jednání tohoto protifašistického výboru se sepíše a ode všech členů podepíše řádný zápis. Odepře-li se vydání osvědčení, vydá se o tom výměr s odevem podat do 15 dnů po doručení odvolání, o němž rozhodne s konečnou platností zemský národní výbor. Okresní národní výbor (pověřovací komise) je povinen vyžádat si ve sporných případech pokyn nařazeného zemského národního výboru, který je pro něj závazný. Ministerstvo vnitra při tom důrazně upozorňuje, že ve smyslu vládního programu ze dne 5. dubna 1945, podle směrnic ministerstva vnitra ze dne 16. května 1945 a podle pokynů ministerstva vnitra jsou vyňati ze všeobecných opatření proti Němcům ze dne 8. června 1945 bod 1 a 2 ve smyslu cit. Ústavního dekretu prezidenta republiky a mají býti uznáni jako antifašisté a antifašisté a jako takoví příslušnými úřady legitimováni:

1. Kdo byl z politických nebo rasových důvodů v koncentračním táboře, v káznici, ve vězení nebo ve vyšetřovací vazbě a po svém propuštění z vězení zůstal věrný svému přesvědčení, nebo kdo pro věrnost k republice a loyaltitu k českému nebo slovenskému lidu byl jinak nacistickými úřady pronásledován.

2. Kdo vedl před a v době okupace aktivní boj proti nacismu a za Československou republiku.

3. Kdo v době okupace byl příslušníkem Československé nebo spojenecké armády, nebo partyzánských oddílů neb v jejich službách pracoval.

4. Kdož se nikdy nestal členem SS, SA, SDP, NSDAP, NSKK nebo jiných složek nacistických, přestože k tomu byl nucen. Za protifašistu nemůže tedy být pokládán ten, kdo byl organizován v těchto nebo jiných složkách nacistické strany, s výjimkou těch, kteří za účelem rozkladné práce byli některou protifašistickou organizací do těchto složek prokazatelně vysláni.

5. Rodinní příslušníci těch Němců a Maďarů z republiky, kteří

a/ padli neb se stali invalidy v boji za osvobození republiky,

b/ kteří byli vězněni v koncentračních táborech z politických neb rasových důvodů a tam zemřeli, c/ kteří byli pro svou antifašistickou činnost zavražděni.

Vztahuje se ovšem jen na ty členy rodin antifašistů, kteří sami se chovali loyálně k osvobozenec-kému boji českého neb slovenského lidu.

6. Na osoby, které jsou vyňaty z některých opatření proti Němcům z důvodu udržení provozu důležitých závodů neb hospodářských podniků, se tyto směrnice nevztahují.

Při vydání protinacistických osvědčení podle vzoru B musí být vydávajícímu úřadu okamžitě vrácena všechna potvrzení o vynětí z opatření proti Němcům a kolaborantům, ať jsou vydána kterým-koliv úřadem.

Manželky a děti osob, jimž se osvědčení podle vzoru B vydává, posuzují se samostatně a provede se o jejich spolehlivosti zvláštní šetření; pro manželky a děti nad 14 roků vydá se osvědčení zvláštní, děti do 14 let se pojmu do osvědčení otcova (matčina).

<9> Osoby, které pozbyly československého státního občanství podle § 1, mohou žádati o jeho vrácení (§ 3). Žádost dlužno podat během šesti měsíců ode dne, který bude určen vyhláškou ministerstva vnitra otištěnou ve Sbírce zákonů a nařízení. Žádost se podává u okresního národního výboru (okresní správní komise) příslušného podle bydliště; tento výbor provede o žádosti šetření, jehož výsledkem se zapisí do vyšetřovacího archu podle přílohy E a s dobrozdáním předloží pak žádost nařazenému zemskému národnímu výboru, na Slovensku pověřenectvu Slovenské národní rady pro věci vnitřní; odtud bude žádost s návrhem zaslána ministerstvu vnitra k rozhodnutí. Osoby bydlící v cizině podají žádosti u československého zastupitelského úřadu, který po obdobném předběžném projednání je zašle zemskému národnímu výboru příslušnému podle domovské obce, na Slovensku pověřenectvu Slovenské národní rady pro věci vnitřní. Žádost se posuzuje tak jako žádost o udělení československého státního občanství a do vyřízení jejího se žadatel nepovažuje za československého státního občana. Žádosti podané před uvedenou lhůtou buděť žadateli vráceny. Odchylna platná pro manželky a děti československých státních občanů uvedena je v odstavci 12.

[...]¹⁾

Věstník Ministerstva vnitra Československé republiky, ročník XXVII, č. 3, v Praze 15. srpna 1945, s. 21-24

¹⁾ Z textu editorika vybrala ty pasáže, které se v praxi staly pro přiznání státního občanství a charakteru antifašisty rozhodujícími.

DOKUMENT Č. 3

9. července 1945. Návrh německých komunistů předložený Ústřednímu výboru KSC, požadující možnost politické činnosti pro německé antifašisty, a upozornění, že mezi antifašisty je třeba počítat i německé sociální demokraty a křesťanské dělníky.

(Rukou připsáno): s. Slánský

Návrh na povolení politické činnosti německých antifašistů
v omezené formě

Všeobecná opatření proti Němcům skoro úplně znemožňují politickou činnost antifašistům a komunistům německé národnosti. Kde se tak ještě nestalo (v místech a okresech, ve kterých nové úřady situací ještě neovládají), stane se to v nejbližší době dalším konsolidováním nového státního aparátu. Vedlo to k tomu, že deprese neaktivnějších soudruhů se vyjadřuje na jedné straně zoufalstvím a protestem na straně druhé.

Situace je dnes taková, že soudruzi, kteří v koncentračních táborech žili určitým politickým životem, nyní po návratu mají býti politicky úplně umlčeni. Soudruzi, kteří přes hitlerovský teror poslouchali antifašistickou vysílání a tím se orientovali, nyní po osvobození z Hitlerova jarma poslouchají radio nemohou, protože jim byly odňaty aparáty. Soudruzi, kteří v době Hitlera se scházeli a udržovali spojení mezi obcemi a okresy, jsou nyní, sejdou-li se, podezříváni z ilegální činnosti, resp. musí chodit pěšky do okresního města, protože přes interní odvolání příslušného dekretu nesmějí použít železnice. Soudruzi, kteří za Hitlera po 6 let nedostali do rukou tištěný antifašistický nebo komunistický materiál, nedostanou ho ani dnes, ačkoli přímo po něm žijí. Dělníci, kteří – protože jsou zapotřebí k práci – nebudou vůbec nebo až později vyhoštěni a kteří za hitlerovského re-

žimu neustoupili od svého politického předvzdání, politicky ale pro teror nepracovali (není každý hrdinou, ale přesto není také bídačem), žádají nyní po odstranění hitlerovského teroru připsání k politické činnosti. K nim přijde co nejdříve 600-700 vojáků německé národnosti, kteří budou z naší armády demobilizováni a kteří se také nechtějí vzdát své politické činnosti. Musí se konečně také počítat s návratem politické emigrace, zvláště z Anglie, která čítá daleko více než 1000 politicky vyspělých osob.

Pracovati politicky prostřednictvím českých soudruhů, jako to nyní doporučujeme, nenahradí německému soudruhovu politický život a při novém složení našich českých stranických organizací v pohraničí uskutečnění takovéto práce v širším měřítku není možné. Na druhé straně ale chod denního života v pohraničním území vyžaduje určité politické činnosti též německých soudruhů, jako např. projednávání různých otázek, ochrana a legitimování antifašistů atd. Dochází proto stále ke schůzkám a poradám, k tvoření antifašistických výborů atd., a to často na přímou výzvu našich českých soudruhů. Odvisí při tom zase od porozumění jednotlivých úřadů, zda-li takováto shromáždění, výbory atd. nepovažují za ilegální a tím za státu nepřátelské. Úřady též již častěji zakročily.

Dále jest situace taková, že v mnoha místech jsou sice ve srovnání s počtem obyvatel relativně malé, ale absolutním počtem přece dosti silné skupiny legitimovaných, přezkoumaných a uznaných antifašistů (400-500 v některých dělnických místech a až 1000 a více v průmyslových městech). Jsme toho mínění, že ony vrstvy německého obyvatelstva, které s nacistickým režimem nepracovaly a stály proti němu v opozici, i když proti němu aktivně nebojovaly, nesmíme hnáti do nacistického houfu, nýbrž je máme přitáhnout na naši stranu. Nebylo by to na škodu republice, bylo by to zajistí v zájmu všeobecného pokroku, i když tyto lidi budou jednou z republiky vyhoštěni. Toto stanovisko nadhazuje otázku německých sociálnědemokratických a křesťanských dělníků. Není to málokterak, že by vůbec neexistovali sociálnědemokratičtí dělníci, kteří zůstali pevní proti Hitlerovi. Je jich mnoho tisíc a největší část z nich se dnes hlásí přímo k nám nebo jsou pro nejuzší spolupráci s komunisty. Také katolické kruhy zůstaly pevnými proti Hitlerovi a ne všichni katolíci šli s Hilgenreinem.¹⁾ Z okresu Broumov např. bylo 12 duchovních z politických důvodů v koncentračních táborech a těchto 12 farářů má ve svém okrese také svoje příznivce. Mezi těmito mnoha tisíci, kteří byli již úřady za antifašisty uznáni, je dnes mnoho tisíc sociálnědemokratických a křesťanských pracujících. Z těchto antifašistů jsou to zvláště ti sociálnědemokratičtí dělníci, kteří se dnes nacházejí ve stejné politické náladě jako naši neaktivnější soudruzi (jsou deprimováni, zoufalí, resp. protestují) a kteří spolu s našimi soudruhy po osvobození od Hitlera chtějí politicky žít a pracovat. V jejich zoufalství vzniká se myšlenka dobrovolně opustiti zemi, i když ztráta domova jim bude velmi těžká. Nestáli po 6 let pevně proti Hitlerovi, aby nyní žili jako politicky bezprávní lidé.

Ze všech těchto uvedených důvodů navrhuje připsání německých antifašistů k určité politické činnosti, a to na základě všeobecné situace ne k činnosti veřejné, nýbrž k politické činnosti v uzavřeném rámci. Jsme toho mínění, že předpoklady pro to zde jsou. Výběr antifašistů v pohraničním území již značně pokročil a do eventuálního rozhodnutí vlády o připsání k politické činnosti bude v tomto směru docíleno ještě více. Pohraniční časopisy píší již dnes o existenci německých antifašistů a již dnes je uznávají. Připsání takovéto politické činnosti by přispělo k dalšímu konsolidování poměrů v pohraničním území a utvořilo by organizovanou oporu v německém obyvatelstvu proti nacistickým masám. Podle našeho mínění nejsou to vedlejší otázky. Považujeme dnešní situaci za nezdramou, protože opatření proti nacistickým masám jsou prováděna takovým způsobem, že antifašisté jsou při tom vehnáváni do zoufalství, místo abychom podporovali v nich nadšení, které zpočátku mezi nimi vládlo nad konečným zúčtováním se všemi těmi, kteří podporovali hitlerovský zločin.

Bude-li připsání politické činnosti v omezeném měřítku dostatečně vládou a stranami Národní fronty odůvodněno, pak jsme přesvědčeni, že veřejné mínění českého národa tento krok pochopí, snad s výjimkou českých reakcionářů a šovinistických elementů. Modifikováno na naše poměry, mělo bychom následovat metody Sovětského svazu při připsání politické činnosti pro antifašisty v jiných zemích, které, jak známo, jsou v protikladu s metodami Angličanů a Američanů. Jelikož se počítá s tím, že němečtí antifašisté v republice mohou zůstat, nemají se Tito ponechat nadále ve stavu deprese a zoufalství. Protože vyhoštění ostatních Němců potrvá ještě delší dobu, nemá se čekat až

do jeho ukončení a má se antifašistům již nyní umožnit politický život, aby cenný politický kapitál, za který německé antifašisty stále považujeme, nebyl z velké části zničen.

Prakticky si představujeme připsání německých antifašistů k politické činnosti takto: docílití rozhodnutí vlády přibližně s následujícími body:

1. Osobám, na které se vztahují ustanovení vládního programu, týkající se ochrany antifašistů německé národnosti, a které Národními výbory, resp. Správními komisemi, budou uznány jako antifašisté, povolí se politická činnost v uzavřeném rámci.
 2. K vykonávání politické činnosti v uzavřeném rámci se povoluje uznaným antifašistům německé národnosti založení Svazu německých antifašistů. (Poznámka: tento svaz má obsáhnouti jednotně všechny komunisty, sociální demokraty, katolíky atd., kteří budou uznáni za antifašisty.)
 3. Základnu pro politickou činnost Svazu německých antifašistů tvoří program vlády ze dne 5. května 1945.
 4. Formy politické činnosti Svazu německých antifašistů jsou následující, s vyloučením veřejných schůzí, průvodů, slavností a jiných veřejných podniků:
 - a) konání členských schůzí, konferencí a porad v uzavřených místnostech;
 - b) politické projevy reprezentantů republiky, Sovětského svazu atd., petice u našich úřadů, spolupráce s úřady a stranami Národní fronty za účelem provedení vládního programu a konsolidování veřejného života v rámci výstavby nové republiky;
 - c) organizování sportovních kroužků, skupin mládeže (pro syny a dcery antifašistů), jazykových a kulturních kroužků apod.
 5. Svazu německých antifašistů je povoleno vydávání časopisu pro členy a jejich přátele v jejich mateřské řeči.
 6. Činnost svazu německých antifašistů stojí pod kontrolou a ochranou vlády a státních orgánů.
 7. Antifašistům německé národnosti je povoleno členství v odborových organizacích, družstvech, Svazu přátel Sovětského svazu a podobných organizacích.
- Provedení svých návrhů si představujeme prakticky takto:
- Souhlasí-li ÚV KSČ s předloženými návrhy, nemá tento návrh o připsání politické činnosti německých antifašistů předložití vládě komunistická strana, nýbrž němečtí antifašisté sami.
- Se sociálnědemokratickými, ev. také s křesťanskými a demokratickými antifašistickými reprezentanty má se ujednat, že návrh na politickou činnost německých antifašistů se má společně podati vládě, resp. výstavba antifašistického svazu má se dít společně, až bude tento povolen.
- Bude-li vedení strany s naším návrhem zásadně souhlasit, vypracujeme jej podrobněji.
- Členství ve Svazu německých antifašistů nenahrazuje německým komunistům členství v KSČ.

SÚA, ÚV KSČ, fond 100/1, sv. 49, a.j. 374

¹⁾ Jeden z představitelů německého katolického kléru, který se po Mnichovu dal do služeb nacistů.

DOKUMENT Č. 4

1945, 1. říjen, Liberec. Dopis německých komunistů z Liberecka Ústřednímu sekretariátu KSČ o porušování předpisů, které měly chránit antifašisty.

Liberec 1. října 1945

Ústřednímu sekretariátu KSČ, Praha,
do rukou soudruhů Gottwalda a Slánského

Věc: informace o situaci antifašistů a zároveň žádost o povolení vystěhování bývalých německých členů KSČ

Vážení soudruzi,
četné materiály, které jsme předali Ústřednímu výboru prostřednictvím soudruhů Bruna Köhlera

a Rudolfa Döllinga, vás dostatečně v hrubých rysech informují o situaci antifašistů v pohraničních oblastech.

Je známo, že přes veškeré směrnice a příkazy ministerstva vnitra a také KSČ nelze dosáhnout žádné účinné ochrany antifašistů. Vyskytují se případy, že antifašisté, kteří mají antifašistické průkazy vydané OSK, jsou přesto vyháněni ze svých domků nebo bytů nebo propuštěni z práce. Opatření, která jsou tiskováce oprávněna vůči německým fašistům, jsou však nanejvýš nespravedlivě uplatňována vůči německým komunistickým soudruhům antifašistům. Jsou vyháněni z bytů nebo přestěhováváni jen proto, že mají hezky dům nebo dobře zařízený byt. Používá se takové metody: je jim odhata antifašistická legitimace s odůvodněním, že bude přezkoumána, a mezitím se usilují o byt nebo domku český uchazeč s již předem připraveným dekretem od bytového úřadu. Přitom je tolik bytů, které patří fašistům, a jiné jsou i volné, ale o ty není zájem.

[...] Zatímco fašisté, chránění národním správcem, se mohou vyhýbat práci, jsou naši soudruzi posíláni do dolů a na venkov na nejtěžší práce. Také při odměňování nedostávají stejnou mzdu jako čeští dělníci a zaměstnanci. Obdobně většina dostává pouze německé potravinové přiděly a žádné listky na tabák a alkohol. (Tak jsou postižení i vězňové koncentračních táborů.) Jejich děti nejsou přijímány do škol. Tam, kde chodí do školy, jsou bity českými spolužáky, aniž by učitelský sbor přijal nějaká opatření, aby se těmto případům zabránilo, jak nám bylo hlášeno.

Abychom zajistili sklizeň zbytků úrody, zorganizovali jsme dobrovolné brigády dětí antifašistů. Zjistili jsme však, že v obcích, kam byly vyslány na práci, byly v mnoha případech děti, protože nosily červený šátek nebo sovětskou hvězdu, anebo když se ohradily, že jsou stavěny na roven fašistům. A dále také proto, že požadovaly dodržení přijatých ujednání, která jsme jejich jménem sjednali s příslušným pracovním úřadem. Ještě doposud jsou ve vazbě nebo v pracovním táboře pro fašisty dva z našich důvěrníků, které jsme určili za pomocníky mladistvých při žňových pracích.

Naši soudruzi, kteří se vraceli domů ze zajetí, jsou drženi v pracovních táborech a jen zřídka se nám podaří za pomoci českých soudruhů dostat je na svobodu.

Fašisté, kteří byli vykazáni (většinou jde o osoby, které by se musely před zákonem ČSR odvolávat za velezradu a válečné zločiny), jsou v Německu nebo v Rakousku na svobodě, protože tam nikdo nezná jejich aktivní nacistickou činnost v ČSR. Tito aktivní nacisté pronikají jako „Němci“, jako „antifašisté“ nebo „nepolitičtí“ odborníci do závodů a státní správy nebo ve většině případů odcházejí do britsko-americké zony. Zároveň posílají pro své rodinné příslušníky a fašistické přátele a od čl. úřadů ochotně dostávají souhlas k dobrovolnému vystěhování.

Naši stáfi soudruzi, kteří byli 40–50 let politicky organizováni, celý život působili v revolučním dělnickém hnutí a nenechali se za nacistů zglaščňovat, jsou nyní postiženi, protože se nemohli vzhledem k vysokému věku zúčastnit odboje, než že podporovali dary, peněží a potravinami vězně koncentračních táborů, válečné zajatce a cizí dělníky. Nyní nejsou uznáni za antifašisty, nýbrž v nejlepším případě za loajální občany. Nevydávají se jim antifašistické legitimace, a jsou proto často vysídlováni nebo přestěhováváni. Tak ztrácejí veškerý svůj majetek.

Poté, co nedostávají svou pensi a byla provedena výměna 30 RM za každý měsíc a jejich úspory jsou vázány, upadli ti to soudruzi do největší bíd. V našem okrese máme dva případy, kdy soudruh Hiebel z Liberce a soudruh König ze Cvikova spáchali z těchto důvodů sebevraždu. Totéž se týká soudruha Gahlera z Liberce.

[...] To, co se nepovedlo Hitlerovi a Henleinovi, se nyní stává skutečností. Naši soudruzi začínají pochybovat o proletářsko-revolučním charakteru KSČ, ztrácejí víru v myšlenku proletářské solidarity a v možnost žít jako rovní mezi rovnými. Nevidí žádnou možnost zajištění existence, práce odpovídající jejich odborné kvalifikaci ani politické činnosti v rámci strany a ve veřejném životě.

Je proto politicky účelné umožnit soudruhům, kteří si přejí vycestovat, aby se rozloučili v přátelském duchu s KSČ, která je vychovala, a s ČSR, za kterou také bojovali. Je proto nutné umožnit těmto soudruhům odchod za co nejpríznivějších podmínek. [...]

Podepsaní nakonec žádají, a to se souhlasem a z pověření našich německých soudruhů z kraje Liberec, aby ÚV KSČ zvalil náš návrh a přijal co možná nejdříve pozitivní rozhodnutí.

Dovolujeme si požádat, aby nám za našeho pobytu v Praze dne 5.10.1945 byla dána možnost osobně situaci projednat. O situaci našich německých soudruhů v libereckém kraji jsme osobně in-

formovali krajský sekretariát KSČ a zároveň mu dáváme k dispozici opis tohoto dopisu. Poznamenáváme, že ze nám dostalo ze strany krajského sekretariátu, soudruhů Haruse, Falty, Drázkého, Drbohlava a ostatních vedoucích soudruhů, největší možné podpory, ale ani oni nejsou s to prosadit plnění směrnice vlády ve věci antifašistů.

Prosíme, abyste náš dopis vzali na vědomí, a zdravíme s komunistickým pozdravem
(2 nečetelné podpisy)

SÚA, ÚV KSČ, fond 100/1, sv. 49 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 5

9. října 1945. Prohlášení důvěrníků bývalé DSAP, zdůvodňující dobrovolný odchod německých sociálních demokratů z ČSR do Německa

Důvěrníci bývalé německé sociálnědemokratické strany dělnické v Československé republice vydávají jako projev vůle svých přívrženců toto programové prohlášení.¹⁾

Nejprve nutno se zadostiučiněním konstatovat, že naše kádry se osvědčily po všechna léta nejbídnějšího barbarství. Naši třídní uvědomělí dělníci raději brali na sebe strádání a perzekuci, než by se vzdali svého smýšlení. Toto smýšlení – musíme to na počátku všech zásadních úvah vyslovit – jest socialistické, vybudované na naukách Marxových a Engelsových a na ideálech humanity.

Za dnešních okolností jsme nuceni zdravoti se denního politického boje. Ale nemůžeme se zřici spolupráce na výstavbě nové společnosti; víme, že přijde čas, kdy bude třeba každého marxisticky uvědomělého člověka. Na tento čas se připravujeme vzděláváním a zvyšováním uvědomění, poneáváž jako mezinárodní socialisté jsme k tomu zavázáni. Jsme přesvědčeni, že produktivní působení dělnické třídy vzniká jenom z myšlenky internacionalismu a že kosmopolitické smýšlení je zárukou prospěšného vývoje lidstva.

Setrváváme na základech vědeckého socialismu a odmítáme z poznání a zkušenosti jednak reformismu, jenž zředeňím Marxovy nauky a roztrfštěním sil v politickém boji nauku a činnost sváděl na scestí, jednak jisté snahy tak zvaného pravového marxismu, které nám překážely v dalším vývoji našich názorů, které nám zabraňovaly ve volnosti našeho politického jednání. Jdeme jako mezinárodní marxisté svou cestou určenou ekonomickými předpoklady a přizpůsobenou vždy požadavkům dělnické třídy. Máme zato, že ekonomické nauce Marxově by bylo zapotřebí stálého, dalšího vzdělávání. To, do něhož se dal Marx, bylo vyzkoumání kapitalistického výrobního způsobu v jeho kořenech a v jeho důsledcích. Vyzkoumání výrobního způsobu v beztržní společnosti Marx jen naznačil, v dalším je vyhradil příštím pokolením.

Masaryk ve svých naukách o humanitě socialistický světový názor zdokonalil a při tom zkoumal funkci politické nadstavby, což je velmi nálehavé. Ideologické vztahy mezi Marxem a Masarykem mají pro sudetoněmeckou sociální demokracii osudný význam. Jako mezinárodní marxisté jsme – abychom mluvili s Engelsem – hrdi na to, že jsme potomky nejen Owena, Fouriera a St. Simona, nýbrž také Kanta, Fichteho a Hegela; jako němečtí socialisté v českém prostoru jsme mimo to hrdi, že svou ideologii odvozujeme od Husa, Komenského a Masaryka. K těmto názorům prokřestili si cestu i ti, kteří za války své vědomí rozvíjeli a ilegálně pracovali, jelikož měli na srdci budoucnost dělnického hnutí. A k těmto názorům přišli i ti z našich řad, kteří v koncentračních táborech přemýšleli o tom, jak se má utvářet dělnické hnutí po této válce. Jiné stanovisko ovšem zaujala skupina naši emigrace pod vedením bývalého předsedy strany Václava Jaksche.

Ze zásadních a taktických důvodů postoj Václava Jaksche odmítáme. Nelze rok 1945 začínat tam, kde Henlein roku 1938 skončil. Čeho za mnohem příznivějších okolností 1935–1938 se nedalo dosáhnouti, toho po nejkrutějším utiskování českého národa se nedosáhne. Ostatně zahraniční skupině, která nešla naší cestou a která by nás mohla dostat do vleku zahraniční moci neb stranické bytocracie, upíráme právo rozhodnutí o nás.

My bývalí němečtí sociální demokraté musíme jiti vlastní cestou, poměry v Československé republice určenou. Rozumí se samo sebou, že rádi bychom sdíleli osud se svými českými třídní-

ními soudruhy. Po desetiletí jsme bojovali bok po boku o společné právo na žití; po desetiletí jsme bojovali proti české i německé buržoazii. Rozumí se samo sebou, že se svými českými soudruhy bojovali bychom i nadále za lepší socialistický zítřek za předpokladu volného rozvoje všech našich vzdělávacích možností v socialistickém smyslu. Ale chápeme, že komplex otázek německých antifašistů pod zorným úhlem přítomných úkolů českého proletariátu se zdá příliš nepatrný, než aby mohl býtí postaven dnes v popředí úvah. Nechceme českému proletariátu překážet v rozvoji. Proto jsme nabylí přesvědčení: jestliže na území Československé republiky nemáme možnost volného duchovního vývoje, jak jsme si to zasloužili jako sociální demokraté, jsme ochotni opustit náš společný domov a spolupracovat na výstavbě nového demokratického Německa, abychom tam mohli bojovat za bez třídní společnost. V tomto případě chceme své socialistické vědomí přenést do nové domoviny a dobrovolným vystěhováním tomu zabránit, aby nevznikla propast nenávisť mezi německým a českým proletariátem. Bez nenávisť chceme překročit hranice. Věříme, že cesta k socialismu především vede přes socialistického člověka; proto chceme se vydati na cestu nové domoviny s novými lidmi, kteří v koncentračních táborech dokázali velikost, a s lidmi, kteří se osvědčili dílem v ilegálním boji, dílem v zahraniční práci.

A ČSSD, fond 71, a.j. 522, s. 79 80

¹⁾ Text prohlášení byl otištěn také 25. ledna 1946 v Týdeníku pro kulturu a politiku ČlL, který vydávala Čsl. sociální demokracie (roč. 2, ř. 3, s. 45). Zde byly v jazykově značně nedokonalém textu provedeny větší zásahy. Nebyly však dle názoru editorů vždy nejšťastnější a není především jisto, zda byly dohodnuty s autory dokumentu. Text je proto otištěn ve své autentické podobě a byly provedeny jen nepatrné gramatické úpravy tam, kde byla porušena srozumitelnost. V A ČSSD, fond 71, a.j. 522, s. 81 se nachází také „Zásadní usnesení porady důvěníků býv. německé sociálnědemokratické dělnické strany dne 28. 11. 1945 v Praze“, které je v podstatě zkrácenou verzí Dokumentu č. 5 a je otištěno v týdeníku ČlL spolu s tímto textem. Vzhledem k tomu, že se 5. října 1945 uskutečnil rozhovor mezi generálním sekretářem ČSSD Blažejem Vilímem a zástupci německých sociálních demokratů z CSR, nelze vyloučit, že otištěný dokument byl přijat na této poradě. O poradě předcházející přijetí dokumentů též Dokument č. 40.

DOKUMENT Č. 6

Oběžník ministerstva vnitra ze dne 13. listopadu 1945, č. A 4600 5 VI/3, část týkající se upřesnění podmínek pro uznání Němců jako antinacistů a antifašistů

[...] K doplnění směrnic v odstavci 8 se sděluje:

Při zkoumání toho, kdo má býtí uznán jako antinacista a antifašista a jako takový úřadem legitimován, budíž přihlíženo k tomu, že § 2 Dekretu vyžaduje průkaz, že žadatel zůstal věren Československé republice, nikdy se neprovinil proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnil boje za její osvobození nebo trpěl pod nacistickým nebo fašistickým terorem. K tomu vydaný byly již v odstavci 8, bod 16 pokyny, k nimž se dodává toto:

Při zkoumání pojmu antinacisty a antifašisty budíž přihlíženo k celkovému smýšlení a chování žadatelovu po celý jeho život, tedy jak v době předmnichovské, tak v době zvýšeného ohrožení republiky, t.j. v době od 21.5.1938. Musí tedy býtí dbáno tomu, zda žadatel skutečně trvale antinacisticky a antifašisticky smýšlel a svým chováním toto své přesvědčení projevovat.

Jest tedy vyloučiti předem všechny, kteří jen z konjunkturalních důvodů nebo z oportunismu vykonali i některou činnost doleji uvedenou, přičemž tato činnost nebyla projevem jejich skutečné antinacistického a antifašistického smýšlení. S touto výhradou jest předpokládati, že vyhověli podmínce odstavce 8, bodu 2 Výnosu ze dne 24. srpna 1945, t.j. vedli před a v době okupace aktivní boj proti nacismu a za Československou republiku ti, kdož zejména:

a) podporovali české nebo slovenské osvobozenecské hnutí, neb spolupracovali s ním v účinné formě (např.: ukrýváním bojovníků za svobodu, ilegálního materiálu, obstaráváním dokumentů, varováním ohrožených osob atd.);

b) zběhli z německé armády nebo jiných branných formací z důvodů politických, t.j. aby projevíli nesouhlas a odpor proti fašistickému nebo nacistickému režimu. Za zběhnutí ve smyslu tohoto ustanovení se nepovažuje, jestliže někdo opustil uvedeně formace v době rozkladu německé branné moci z důvodů osobních;

c) soustavnou a delší dobu trvající sabotáží, účinně prováděnou ve zbrojním nebo podobném hospodářském podniku z důvodů politických, projevíli nesouhlas a odpor proti nacistickému nebo fašistickému režimu;

d) umožnili útek nebo jinak účinně poskytli podporu válečným zajatcům a zahraničním dělníkům, neslo-li však jen o případy ojedinělé nebo prováděné z oportunismu, popřípadě v době rozkladu německé branné moci, nebo za účelem zastření nacistického nebo fašistického smýšlení nebo činnosti;

e) účastnili se organizovaných peněžních sbírek pro antinacistický nebo antifašistický boj, zejména pro podporu politických vězňů a pro rodiny vězněných a popravených;

f) z politických nebo rasových důvodů v době zvýšeného ohrožení republiky emigrovali a v cizině se aktivně zúčastnili osvobozenecského boje Československé republiky;

g) před dobou zvýšeného nebezpečí republiky zúčastnili se politického boje proti nacismu a fašismu a na obranu republiky, v době zvýšeného nebezpečí republiky se neprovinili proti národům českému a slovenskému a jimž jen nemoc nebo vysoký věk prokazatelně zabránily zúčastnit se boje za republiku, ačkoliv celým svým předchozím životem i chováním v době zvýšeného nebezpečí republiky dali jasně najevo, že zůstali odpůrci nacistického nebo fašistického režimu. [...]

Nové zákony a nařízení ČSR, Praha 1945, s. 896–897

DOKUMENT Č. 7

Společný návrh německých sociálních demokratů a komunistů vláde ČSR z 20. listopadu 1945 na způsob vyvabení a dopravy německých antifašistů, kteří se rozhodli opustit ČSR, a odhad jejich počtu.

Vláde Československé republiky,
k rukám předsedy vlády
p. Zdeňka Fierlingra

Vzali jsme na vědomí s plným uznáním, že úřady Československé republiky uděluji povolení k vystěhování těm německým antifašistům a loyálními občanům, kteří chtějí opustit zemi na základě nacisty zaviněného národnostního vývoje, aby pomohli v Německu při vytvoření demokratických poměrů.

V zájmu těchto antifašistů a v zájmu jejich rychlého spořádaného odsunu žádáme vládu o následující:

1. aby bylo povoleno antifašistům, kterým udělilo ministerstvo vnitra povolení k vystěhování, vzít s sebou svůj movitý majetek, prodati svůj majetek nemovitý anebo zajistiti jej pro pozdější dispozici u úřadů. K tomu účelu by bylo třeba dáti příkaz finančním úřadům, aby bylo uvedeným antifašistům povoleno vzít s sebou při vystěhování svůj majetek, a to včetně radiových přístrojů, jízdních kol, psáčích a šicích strojů, jakož i nástrojů potřebných pro další život při výkonu řemesla a povolání. Pro antifašisty, kteří se vracejí z emigrace a chtějí se vystěhovat do Německa, žádáme ještě o povolení, aby si mohli vzít s sebou mimo majetek, s kterým se shledají při svém návratu domů, i osobní svršky, které si přivezli z emigrace;

2. aby pro uskutečnění vystěhování byly dány k dispozici zdarma dopravní prostředky, t.j. vlaky, lodě, nákladní vozy a pod., a to v tom pořadí, jak byli antifašisté v jednotlivých okresech připraveni k odjezdu;

3. prakticky by bylo nejlépe, kdyby vláda pověřila provedením tohoto úkolu repatriční úřad, resp. by nám repatriční úřad zprostředkoval od ministerstva dopravy potřebné dopravní prostředky;

4. aby byly antifašistům, kteří mají povolení k vystěhování, vyplaceny jejich úspory v RM, a to buď celé anebo část (menší celé, část větších), a aby jim byly dány na cestu potraviny na 14 dnů, dále bylo povoleno, aby si vzali s sebou své vlastní zásoby potravin;

5. aby byli propuštěni ti antifašisté, kteří se nalézají v táborech internačních, zajateckých a pracovních, a to v případě, když nejsou obviněni z činů, z nichž se musí odpovídati před lidovými soudy. Tito antifašisté by se vrátili ke svým rodinám a mohli se společně s nimi vystěhovat;

6. aby byla antifašistům, kteří se připravují na vystěhování, zaručena ochrana osoby, rodiny a bytu až do jejich odjezdu.

Vládě k informaci sdělujeme, že dle našeho odhadu přichází v úvahu asi 8.000–10.000 rodin komunistických, 10.000–15.000 sociálnědemokraticky smýšlejících antifašistů.

Očekáváme, že vláda naší žádosti vyhoví, zvláště když při vystěhování uvedených antifašistů nejde o nepřátele, ale o přátele Československé republiky, kteří budou pracovat ve svém působišti pro uskutečnění přátelských styků s českým a slovenským národem. S projevem úcty:

za sociálnědemokraticky smýšlející antifašisty:

Zinner, Lenk

za komunisticky smýšlející antifašisty:

Köhler, Appelt, Döhling, Babel, Gall a nečitelný podpis

SUA, ÚV KSČ, fond 100/I, sv. 49, a.j. 374

¹⁾ Toto memorandum se stalo podkladem k jednání vlády 15.2.1946, na němž byly přijaty zásady pro dobrovolný odchod německých antifašistů, organizovaný jejich zástupci při vedení KSČ a ČSSD.

DOKUMENT Č. 8

Průběh přípravy a udělení audience V. Niessnerovi prezidentem Benešem v prosinci 1945 Dopis V. Niessnera z července 1945

(Razítko): Kancelář prezidenta republiky
17.VII.45 D06361/45

Vilém Niessner,
Brno, Na vyhlídce č.9

P.T. Kanceláři pana prezidenta
v Praze, Hradčín

V účtě podepsaný Vilém Niessner, bývalý senátor strany německých sociálních demokratů, viceprezident senátu a šéfredaktor deníku „Sozialdemokrat“ v Praze, zdvořile žádá o zprostředkování audience u pana prezidenta dr. Eduarda Beneše.

Předmětem slyšení má být stanovisko vládních a správních úřadů vůči loyálním, antinacistickým Němcům a oznámení postoje těchto německých občanů, kteří Republice zůstali věrnými, vůči zahraniční propagandě v této otázce.

Podepsaný smí se vši skromností míti za to, že si pan prezident na něho jako na loyálního politika vzpomenouti ráčiti bude z doby činnosti pana prezidenta jako ministra zahraničních záležitostí.

V případě kladného vyřízení této prosby žádá podepsaný účtívě o včasné vyrozumění a o vystavení takového potvrzení, aby mu přístup k panu prezidentu byl umožněn.

V dokonale účtívě oddaný:
Vilém Niessner¹⁾

Sdělení dr. Jíny ze 27. listopadu 1945

Č.22 281/45 Ihned

Všc: Vilém Niessner, býv. senátor strany
něm. soc. demokratů – vyšetření

P[ro] d[í]lom]

Vilém Niessner, býv. senátor strany něm. soc. dem., viceprezident senátu a šéfredaktor deníku „Sozialdemokrat“ – Brno, Na vyhlídce č. 9, obrátil se v červenci svým přípisem na pana prezidenta s prosbou o audienci.

Předmětem slyšení mělo být stanovisko správních úřadů vůči loyálním, antinacistickým Němcům a sdělení postoje těchto občanů proti zahraniční propagandě.

Vyžádali jsme si sdělení zpravodajského oddělení ministerstva vnitra. Nyní dochází odpověď z ministerstva, která je příznivá Niessnerovi, choval se k Čechům korektně a loyálně, nacistický režim odsuzoval, za okupace nevyvíjel žádnou činnost ve prospěch nacistického režimu.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem

B. m.

Otpres., aby vyžádal rozhodnutí páně prezidentovo.

V Praze dne 27. listopadu 1945

Dr. Jína²⁾

(Rukou připsáno): Pan prezident rozhodl, že sen. V. Niessnera přijme v úterý 18.XII. o 11.30 hod.

B. m. Odb. I. vyrozuměti sen. V. Niessnera
Vaněk
(vlastnoruční podpis)

Dopis KPR V. Niessnerovi ze 4. prosince

Pan Vilém Niessner,
býv. šéfredaktor [deníku] „Sozialdemokrat“
a místopředseda senátu Nár. shromáždění ČSR
Brno, Na vyhlídce 9

Požádal jste přípisem bez data doručeným Kanceláři prezidenta republiky v červenci t.r. o slyšení u pana prezidenta republiky.

Po provedeném šetření rozhodl pan prezident, že Vás přijme v úterý dne 18. prosince 1945 v 11 hodin 30 minut na Pražském hradě. Prosím, abyste se v uvedenou dobu ohlásil u osobního tajemníka pana prezidenta republiky.

Za KPR 4/XII 45
(podpis nečitelný)

(Rukou připsáno): Audience byla podle programu.

A KPR, sign. 145506/52

¹⁾ Dopis V. Niessnera je bez data, ale podle razítka příjmu došel do prezidentovy kanceláře 17. července. Také další dokumenty potvrzují příjem v červenci.

J. W. Brügel (c.d., s. 177) uvádí, že audience byla Niessnerovi udělena na základě dopisu z 15. listopadu 1945. Tento dopis v A KPR není, jeho text (viz c.d.s. 175-177) však opět obsahuje stížnosti na situaci německých antifašistů v ČSR. Vzhledem k tomu, že příprava audience začala zřejmě až po 20. listopadu 1945, je více než pravděpodobné, že se uskutečnila až na základě druhého dopisu, který cituje, bez udání pramene. Brügel. V zájmu ucelené informace byla porušena chronologie a dokument z července byl zařazen až k oběma dokladům o jeho vyřízení.

²⁾ Dr. J. Jína byl odborovým přednostou Kanceláře prezidenta republiky.

1945, 16. prosinec, Sušice. Dopis antifašistů okresu Sušice, důvěrníků býv. DSAP, KSČ, výborů Antifa v Hartmanicích a v Kašperských Horách a vězňů koncentračních táborů Výkonnému výboru KSČ o příkořích a utrpení, kterým procházeli.

P.T.

Výkonnému výboru Komunistické strany Československa,
Praha II, Na příkopě

Čtení soudruzi a soudružky, jak nyníjší poměry dokazují, zdá se, že v kruzích českých sociálních demokratů a komunistů úplně zapomněli, že existovali až do doby okupace v roce 1938 též němečtí sociální demokraté a komunisté a že existují ještě dnes. Sledujeme-li pozorněji v posledních měsících a týdnech socialistické a komunistické denní listy, pak musíme zjistiti, že se na nás bývalé německé soudruhy úplně zapomnělo. Smířlivé slovo zůstalo dosud nevyssloveno a musíme bohužel zjistiti, že naše očekávání bylo dosud marné.

Ano, ještě více! Ve Vašich denních listech se hromadí články, které znovu hlásají názor, že v nové Československé republice pro Němce není vůbec místa, nehledě na bývalé přívržence Henleinovy a Hitlerovy, kteří byli z vlastního popudu pro rozbití první republiky a propagovali po léta připojení k třetí říši, takže tím svůj nyníjší osud rozhodli sami. Stanovisko, které zastupujete vy, že se totiž také pro bývalé německé sociálnědemokratické a komunistické soudruhy žádné výjimky dělat nebudou a že pro ně žádného místa v republice není, je podle našeho názoru nesprávné a nespravedlivé.

Když se uváží, že mimo vás právě němečtí sociální demokraté a komunisté v bývalé ČSR bojovali proti italskému fašismu a proti německému národnímu socialismu s neúprosnou logikou, když se vzpomene, že tisíce, ba desítky tisíc starých, v boji zešedivělých socialistických komunistických bojovníků se nesklonilo ani před ukrutným terorem henleinovské strany a jejich trabanů ani před „gestapem“ a SS, že svou existenci, svůj majetek, své zdraví a osobní volnost obětovali a tisíce z nich po následujícím připojení Sudet k Říši byli zatčeni, že byli zavlečeni do různých táborů a do známých koncentračních táborů, že mnozí z nich zemřeli násilnou smrtí, mnozí z nich chřádli a jejich nešťastné rodiny ze doma byly podrobeny teroru nacistických služebníků, pak je nám vaše stanovisko č. soudruzi a soudružky úplně nesrozumitelné a velmi zarmocující. [...]

Zjistíte, my sociální demokraté a komunisté úplně uznáváme, že Československá republika, český národ ohromně trpěl následkem německé invase, okupace a během následující světové války. My přiznáváme, že tisíce nejlepších Čechů bylo zavražděno, obzvláště vaše inteligence, desítky tisíc z vás, tak jako my, bylo zatčeno a zavlečeno do koncentračních táborů a různých jiných táborů a tam vystaveno libovůli „gestapa“ a jeho pomocníků. My víme, že celé vesnice i s jejich nešťastnými obyvateli byly vydány všanc barbarství a sadismu Hitlerovy soldatesky a srovnány se zemí. Jejich mužské obyvatelstvo zastřeleno, jejich ženy odvlečeny do konc. táb. a děti do celého světa odvlečeny a v něm roztroušeny. My musíme přiznat, že svoboda, samostatnost byla českému národu brachální a mocí vyrývá a že český národ byl utlačen. My víme, že ukrutnosti a násilnosti vůči nám byly na denním pořádku. To vše víme. My jsme ale tenkrát též s vámi cítili a s vámi společně trpěli. Vina, která přinesla ohromnou bídu na vaši zemi, nebyla naše. Vy víte, že jsme Henleina neb Hitlera a jejich trabanů nepodporovali a že jsme je nevolili. Spolovina na této ohromné bídě a na těchto ukrutnostech leží také na mnohých vašich lidech, kteří již před rokem 1938 dokazatelně v novinách, ve veřejných řečích a v jiných nezvratných dokumentech přímo neb nepřímě po Hitlerovi a jeho programu více nebo méně toužili, dělali propagandu v rozhlase, při uvítáních a banketech Hitlerův ideový svět vítali a jeho užití pro první Československou republiku odporovali. Ano, ještě více. Pod ochranou Československých bezpečnostních úřadů, četnictva, státní policie atd. dovolilo se těm předchůdcům hitlerovským, panu Henleinovi, aby už dávno před rokem 1938 konal protistátní řeči a schůze v sudetském prostoru, aby ničili základy první republiky neslýchanou lživou propagandou.

aby široké kruhy lidu demagogickými řečmi rozněcoval a činil nespokojenými, pomalu, ale jistě, na přičlenění sudetských oblastí k třetí říši připravoval a později, aby zbývající část republiky byla obsazena a snížena na Hitlerův vasalský stát. Víte zcela přesně, čeští soudruzi a soudružky, právě tak jako my, že vaše tehdejší vláda Henleina, jeho propagandu a jeho vítězné jízdy v sudetské oblasti a jeho osobní bezpečnost pomoci československého četnictva a státní policie zajišťovala a úzkostlivě se snažila, aby každou rušivou akci ze strany německých sociálních demokratů a komunistů do Henleina a jeho zločineckého štábu vzdávala. My jsme tenkrát včas varovali, nescetnékrát u vašich představených úřadů poukazovali na hrozivé nebezpečí zátopy země od henleinovských soukmenovců. [...] Nakonec nám dějiny daly za pravdu. Hitlerovo Německo obsadilo Československou republiku a bylo připraveno násilím vše rozbiti, co se mu stavělo na odpor. První oběti této invase, resp. okupace, byli jsme my. Museli jsme na vlastním těle jako první zakusiti, jak brutální a radikální byly metody třetí říše. Daleko dříve než vy, soudruzi, zažili jsme tak zvané požehnání a přednosti třetí říše. Tisíce našich soudruhů bylo ihned zatčeno a od „gestapa“ policejními auty do sběrných táborů a do koncentračních táborů zavlečeno. Jiní se stěhovali do vnitrozemí Československé republiky a očekávali ochranu ve zbývajících částech první republiky v naději, že tam najdou jako věrní a loyální státní občané a obhájci pravé demokracie volné právo azylu. Tito soudruzi byli trpce zklamáni. Úřady fašisticky a hitlerovsky už dávno orientované nutily naše soudruhy, aby se buď do svého dosavadního pobytu do Sudet vrátili a tam se nechali od pořadatelské strany SDP a pozdějšího „gestapa“ jako sociální demokraté, komunisté a přátelé Čechů a protivníci německva zatknout. V případě, že by se zdráhali, měli byti od tehdejších Československých bezpečnostních orgánů nuceně do prozatímních táborů dopraveni a později předání německým vojákům, resp. SS.

[...] Vy byste se nemohli diviti, kdybychom se vaši ideji zpronevěřili, neboť bříme, které naše ramena tížilo, bylo příliš velké a nesnesitelné. Přesto jsme se od svého smýšlení neodvrátili, zůstali jsme věrnými a tuto věrnost a oddanost k Československé republice a k českému národu zachováme až dodnes.

Těšili jsme se v květnu t.r. z vítězství spojeneckých zbraní, z rozbití námi tak nenáviděné třetí říše a z rozpuštění Hitlerových armád. [...] Velkou radost jsme prožili, když jsme se dověděli, že od nás tak vysocce uctívány a vážené prezident ČSR pan dr. Eduard Beneš s jeho chotí a jeho vládními členy po tak dlouhých letech trpké emigrace se zase vedení státu do starého historického Pražského hradu vrátili. Když ty Hitlerovy standarty, které jsme nenáviděli, zmizely a Československý státní prapor se lvem zase ve výši vlál, zažili jsme to neupřímnější zadostučinění. Vítězství spojeneckých národů, které mělo napsáno na svých praporech demokracii a svobodu, bylo také naším vítězstvím po šesti dlouhých a tvrdých letech válečných, po ponižení a zničení našich těl a duší. Naše čistá radost a naše naděje byla brzo zkazena následujícími událostmi. Bez ohledu a zjištění naší, už dávno před rokem 1938 a během okupace legální a ilegální činnosti proti nacismu a naší činnosti pro osvobození Československé republiky jako antifašistů byli jsme vystaveni téměř tisínovému útlaču jako bývalí henleinovští a hitlerovští soukmenovci. [...]

Budete-li nás nadále pokládat za své nepřátele a ne za rovnocenné přátele a soudruhy, pak vás prosíme, abyste nám to otevřeně řekli a nás propustili. Poskytněte nám, jakmile k tomu budou nutné předpoklady a povětrnostní poměry příznivější, dobrovolný odchod do Rakouska neb do Bavorska. Dovolte nám aspoň, abychom si mohli s sebou vzít náš potvře vydaný pohyblivý majetek, naše peněžní úspory, dovolte nám, antifašistům, vězňům a koncentračníkům, abychom svůj nepohyblivý majetek dle volného uznání s českými repatrianty z Rakouska neb z Německa vyměnili nebo prodali. Budeme vám za to ochotu velmi vděční, nyní i v budoucnosti. Zůstaneme vašimi přáteli a odedle. Budeme vám za to ochotu velmi vděční, nyní i v budoucnosti. My slibujeme vám, Československé republice od vás jako soudruzi a bratři a ne jako roztrpčenci. My slibujeme vám, Československé republice, českému národu, že také ve své nové vlasti vždy věčně na vás budeme vzpomínati a budete si tak pro budoucnost moci stavěti spolehlivé ochranné hranice, lepší než bunkry a než bombardovací letadla. My vám to nikdy nezapomeneme, že jste nám v nejtěžší hodině svou věrnost prokázali a se od nás neodvrátili. Nemůžete-li, neb nechcete-li naši oprávněnou prosbu a demokratickým metodám vyhověti, pak musíme právě tak, jako to vaši řečníci ve vašich schůzích hlásají a články v novinách to potvrzují, s 30 kg zavazadel svou vlast a vaši republiku opustiti, které jsme neochvějnou věrnost zachovali a za kterou jsme bojovali, zápasili a trpěli. Pak ale, čtení soudruzi a sou-

družky, rozlámáte pouta přátelství a bratrství, která nás po mnoha desetiletí pevně navzájem vázala. Pak ale rozbijete a zničíte v srdcích desetitisíců rozhodných německých sociálních demokratů a komunistů viru ve spravedlnost, naději na usmíření národů a naději na světový mír. Váš tvrdší-
jý zápor bude touhlo přičiněním, že všichni soudruzi budou prochnuti přesvědčením, že ve skutečnosti práva Internacionála neexistuje a že slova jako demokracie, světové smíření a Internacionála jsou pouhé utopie. My pak musíme se železnou konsekvencí jítí touto drsnou, nemilosrdnou a kamenitou cestou. Odejeme od vás s trpkostí v srdci a s různými pocity. Vy sami však, čeští soudruzi a soudružky, nebudete z takového našeho odchodu z vaší republiky vnitřně ve svých srdcích a ve svých duších pociťovali ani opravdové radosti, ani opravdového zadostiučinění. [...]

Nyní, milé soudružky a soudruzi, je volba na vás. Vy starší bojovníci a soudruzi, kteří jste bojovali pro svobodu naší republiky a pro národní samosprávu a samostatnost a kteří jste trpěli tak jako my, mluvíte zřetelně a jasně: „Zůstaňte zde podle svého volného uvážení a s jistotou stejných práv a povinností.“ Nebo nám řekněte: „Vy jste Němci, my vás dále trpět ve státních hranicích nebudeme. Vaše příslušnost po desetiletí k sociální demokracii neb komunistům není pro nás směrodatnou a závaznou.“ [...]

Toto vaše stanovisko se zakládá na tvrzení, že v roce 1938, po provedeném včlenění tohoto území k třetí říši při takzvaném hlasování lidu v prosinci 1938, přibližně 90 procent bylo odevzdáno, neb ještě více hlasů pro Hitlera. Toto tvrzení jest na základě tehdejšího volebního výsledku na papíře správné, ale neodpovídá skutečnosti. Zakládá se většinou na jednostranné a nesprávné informaci, zčásti na neznalosti tehdy panující nacistické praxe. My starší a ve volebním hnutí zkušenou soudruzi známe zcela přesně, jak bylo tzv. lidové hlasování tenkrát provedeno a praktikováno. Vy budete mít během času příležitost nahlédnout, jak byli národní socialisté právě tak velcí ve lži a propagandě jako v provádění voleb, a budete museti později sami tvrditi na základě dokumentů, svědků a důkazů, proti nimž není námitek, že t.zv. hlasování lidu v prosinci r. 1938 bylo největším falšovaným voleb ve 20. století. Vy sami jako zkušenou volební odborníci musíte uvážiti, jaký volební výsledek musel nastati, když byli nuceny všechny nespolehlivé osoby (sociální demokraté, komunisté, křesťanství sociálové, volnomyšlenkáři atd.) ve zvláštní, pro ně zařízené volební místnosti své hlasy odevzdati. V těchto volebních lokálech nebyla ani jedna volební urna, ani komůrka, nýbrž prosté stůl, u kterého seděli funkcionáři bývalých SdP a NSDAP v plné uniformě partaje, volební lokál byl ozdoben svrchovanými odznaky a obrazy Hitlera a Göringa. Po obou stranách stolu stáli na způsob loutek jako svědci třetí říše SS a SA k zastrašování těch ubohých, k t. zv. svobodným volbám oblesaných Henleinových a Hitlerových protivníků. Ano, ještě více, my víme a mohli jsme se o tom přesvědčiti, že ti k volbě zpłnomocnění volební vedoucí měli možnost přilíh k mnoho odevzdaných hlasů, „Ne“ vyměňiti za hlasy „Ano“, které měli u sebe v rezervě. Ze se SA a SS funkcionáři posílali k těžce nemocným osobám a k nevyčleňitelným a že tyto ubohé oběti byly prostě donuceny hlasovati pro Hitlera, bude vám jistě známo. To je tedy t. zv. 90 procent sudetských hlasů, podle kterých se ve vašich kruzích a v ostatní české veřejnosti politická spolehlivost, resp. nespolehlivost sudetských Němců posuzuje. [...]

Jsmé přesvědčeni, že v případě, že by Hitler býval v bývalém Protektorátu dal provésti hlasování lidu za těchto předpokladů a týmiž volebními metodami jako v sudetských oblastech v prosinci 1938, že by právě tak hlasovati muselo 90 procent pro Hitlera.

Před světovou veřejností dle pravdy musí se zjistiti, že by v tajné volbě pro Hitlera voilo nanejvýš 60 procent sudetských Němců. Když se uváží, že při posledních volbách do československého národního shromáždění němečtí sociální demokraté, nehlédě na velkou Henleinovu propagandu, obdrželi ještě jedenáct poslaneckých mandátů, bez hlasů těch, kteří neměli volební právo anebo byli v cizině v práci, pak se může klidně posoudit, že jeden milion hlasů, resp. Němců na půdě bývalé CSR, stálo loyálně a věrně při Československé republice a českém národu. [...]

V sušickém okrese samém byly stovky soudruhů v r. 1938 od Tajné státní policie zatčeny. Několik stovek bylo dáno policejní dozor a stovky byly zbaveny práv. Tato okolnost dokazuje sama naše tvrzení, že Šumava byla a ještě dnes je demokratická. Naše rodiny dřevařů, dělníků ze sklárén, malodomkáři a naše domácí industrie byla ve svém politickém smýšlení od r. 1918 až 1938 liberálně socialistická, demokratická, loyální vůči CSR a českému obyvatelstvu a nesmí být

srovnávána s centrálními Henleinovou hnutí jako v Aši, Liberci, Chebu atd. [...] Naši povinnosti jest také poukázati na to okolnost, kterou dnes vaše noviny a vaši řečníci bud úmyslně, anebo že zapomnělostí mlčky přecházejí, že při československé mobilisaci v r. 1938 tisíce sudetských Němců, kteří byli většinou přívrženci sociálních demokratů, komunistů a také křesťanských socialistů, dobrovolně na výzvu Československé republiky se daly k dispozici. Byli připraveni se zbra-
ní v ruce za samostatnost tohoto státu proti hitlerovským armádám bojovati a byli připraveni nasaditi svůj život bez rozdílu stran. Tenkrát psaly naše noviny články pochvalné, že mobilisace se koná rychle, bez třenic a bez obtíží a že většina německých povolanců uposlechla mobilisačního rozkazu. Když soudruzi z Dlouhé Vsi šli Sušici k nádraží a zpívali, tu byli bouřlivě pozdraveni od soudruhů a celého obyvatelstva v Sušici a byli zdobeni a obdarováni květinami. Proč se tyto okolnosti z vaší strany neuvádějí a zamlčují? Proč se tyto, pro nás tak důležité skutečnosti nedají na váhu v náš prospěch? Čeští soudruzi, soudružky, čeští antifašisté. Mohli jste od nás více žádati než náš život a naše plné nasazení? Proč se zabavují také této loyální a věrným soudruhům jejich chalupy, dvory a domy a jejich zařízení? Proč nemáte jako zákonodárci pro nás ještě žádnou změnu zákona, resp. doplňky, a k tomu potřebné prováděcí nařízení, které jasně a zřetelně zní, že s lidmi, kteří svůj majetek a krev pro republiku obětovali, jednoduše se nejedná jako s největšími bonzy nacismu? Co máme z toho ujišťování z úst mnohých vašich lidí, že s námi cítí, že jim je náš lito a že nám následkem nynějších platných zákonů a nařízení nemohou pomoci. Kdybyste věděli, jaký teror a šikanování všeho druhu títo poctiví, věrní českoslovenští státní občané německé národnosti po svém návratu, po demobilisaci československé armády, od nacistů museli vytrpěti, pak byste svůj názor a úsudek rychle zrevidovali. Ze se na tyto poctivé lidi házely vykaly, že se na ně plivalo, že je bili, v noci je potměšile přepáďávali a jim každou životní existenci všemi možnými a nemožnými prostředky podlamovali a loupili, to je vám jistě známo, a přece se dodnes nikdo z vaší strany nenašel, kdo by pronesl pro tyto nejvěrnější přívržence republiky nějaké dobré slovo. [...]

Nouze a bída našich rodin je větší, než myslíte. Následkem odevzdání našich tak těžce našetřených peněz jak v markách, tak v Kčs jsou dnes tisíce věrných soudruhů bez peněz a v mnohých případech nemohou si opatřit alespoň naprosto potřebné a nezbytné předměty. Mnohé rodiny hladovějí a jejich děti a ženy trpí podvýživou a nemocemi. Jsou různé případy, že nemohou zaplatiti lékaře ani medikamenty, ani dříví, ani uhlí, ani potraviny, které se vydávají na listky. Nam důvěrníkům tu vytýkají v našem okrese, a to právem, že jsou zklamání a že se proti ochuzení a proti zbavení práv těchto soudruhů a soudružek nest. nedělá. My sami za to nemůžeme a my se snažíme podle nejlepšího vědomí a svědomí tento nedůstojný a neudržitelný stav změnit. My sami jsme k tomu slabí a potřebujeme k tomu vaši silnou ruku a vaši bratrskou pomoc. Vy s námi přeci nebudete jednati právě tak jako s válečnými zločinci a původci války. Před vaším svědomím a před světovými dějiny budete moci jenom tenkrát obstáti, když nám konečně jednou dáte to, co nám patří. Vždyť vidíte již, že dáváme přednost dobrovolnému odchodu před tímto utrpením, těmito břemeny [...]. Pozdější doba podá pak úsudek o nás i o vás. Ona také bude musiti zjistiti, že my němečtí sociální demokraté a komunisté, my němečtí antifašisté a antinacisté, my předbojovníci pro národní samosprávu a sebeurčení každého národa a my zástupci světové demokracie, světového smíření a světového míru jsme byli od vás své nejtěžší době zapřeni.

Dříve se stálo pravdy, musíme potvrditi, že se v novějším čase ochotně vystavuje nám antifašistům a antinacistům úřední legitimace, které přece znamenají jakousi ochranu majitele této legitimace, a vidíme v tom, ačkoliv třeba jen malý, ale přece nadějný záblesk, že spravedlnost a pravda nakonec všechny věci přetrvá. My uznáváme věčné tento křok ochoty pro nás a vyslovujeme dík panu ministru vnitra a všem jiným úřadům, které nám touto cestou chtějí přijíti vstříc. Pro ty soudruhy a soudružky, které jimi tak milovanou vlast a první republiku musí opustiti, znamená tato legitimace velmi důležitý důkaz, že ve svém novém domově a své nové vlasti budou uznáni jako antifašisté a antinacisté.

České soudružky a soudruzi. Čeští antifašisté. Prosíme vás, abyste náš dnešní pamětní spis vzali na vědomí a podrobili jej přísne a objektivní zkoušce k našemu prospěchu. Když uvážíte o všem zde uvedeném, pak přijdete sami z vlastního popudu a z vnitřního přesvědčení k nepochybnému a jas-

nému názoru, že nežádáme od vás a vaší vlády nic nemožného a nespravedlivého, nýbrž jen to, co nám patří.

Jestliže jednou vás, české soudruhy a soudružky a české antifašisty, prosíme, zkoumejte své srdce, svou mysl a pomozte pravdě k vítězství dle nezapomenutelného hesla největšího humanisty a demokrata a největšího Čecha, svého i našeho vysoce uctívaného prvního presidenta Československé republiky, pana T. G. Masaryka:

„Pravda vítězí“.

V Kašperských Horách dne 16.12.1945

Za důvěrníky bývalých německých sociálnědemokratických a komunistických stran v okrese Sušice: (3 nečitelné podpisy)

Za antifašistické výbory v Hartmanicích a Kašp. Horách, okres Sušice: (2 nečitelné podpisy)

Za vězně, koncentračníky a trestance, zatčené z důvodů politických v okrese Sušice: (nečitelný podpis) KZ-Dachau

(nečitelný podpis) KZ Dachau-Buchenwald

SÚA, ÚV KSČ, fond 100/1, sv.49

DOKUMENT Č. 10

Žádost sociálního demokrata o vrácení československého občanství, podaná ministerstvu vnitra ČSR

Nám. Jan Siegel,
I. /I./ 241 A 46

Dne 28. XI. 1945
(Razítko): Hamburg, Curiohaus
7. Dez. 1945

Ct. Ministerstvu vnitra v Praze

Doporučeně: Prostřednictvím „The Czechoslovak liaison officer, Hamburg“

Na základě ústavního zákona p. presidenta ze dne 2.8.[19]45 prosím o přiznání čl. státní příslušnosti, popřip. o repatriaci pro sebe, pro svou manželku Annu Siegelovou, roz. Bittnerovou, a pro nezlet. syna Karla (13 let).

Další údaje vizte lask. následovně:

Narodil jsem se dne 23.1.1884 v Nebsích, okres Zábřeh na Moravě jako syn Jana S. a Terézie. roz. Körnerové. Tamtéž jsem chodil do obecné školy, načež jsem pracoval v malé tkalcovně otcově, až jsem byl povolán r. 1905 k rakouskému vojsku. Tam jsem sloužil do r. 1908 a od r. 1914-1918. R. 1909 jsem se oženil do Rohli, okres Zábřeh, kde jsem pracoval pro firmu Seidel v Šumperku, až jsem r. 1944 byl povolán k něm. vojsku (v červenci 1944, k námořnímu dělostřelectvu). Moje žena má českou matku (roz. Husárková) a české příbuzenstvo.

Po první svět. válce jsem byl zástupcem sociálnědemokr. strany v obecní radě v Rohli až do r. 1938; naposled jsem byl zástupcem přednosty obce. Nacisty jsem po r. 1938 byl stále bojkotován a pronásledován, jen pro stáří jsem nebyl zatčen. Při volbách v r. 1938 jsem proti henleinovské straně kandidoval jako soc. demokrat, snažil jsem se tedy v době největšího ohrožování republiky ze všech sil zachránit náš demokratický stát. Firma Seidel pracovala pro vývoz a já jsem si byl stále vědom, že pracuji k dobrou republicky. V obecní radě v Rohli jsem byl v nejlepší spolupráci s českou menšinou, kterou jsem všemožně podporoval; uvádím násl. svědky, kteří moje demokratické stano-

visko znají: p. Hynek Pavlík, rolník, Rohle, okr. Zábřeh, č. 10 (?), p. učitel Sládek, tamtéž, p. Bohumil Brachtl, rolník, tamtéž.

Pro moje dřívější stanovisko jsem též jako jediný musel narukovati, ačkoliv mi již bylo přes 60 let.

Doufám, že moje žádost bude kladně vyřízena, a slibuji doma pracovati ve prospěch státu a rodiny.
Jan Siegel

Domovská adresa:

Jan Siegel,
Rohle č. 14, okres Zábřeh na M.

(Razítko): Ministerstvo vnitra
Podáno 11. I. 1946, č. A 4606-6
podpis: Sifra Bl

Na žádosti strojopisné vyjádření:

Ministerstvo vnitra
A 4606 11/1 46 VI/2

Věc: Siegel Jan, státní občanství

V daném případě jde o žádost za vrácení státního občanství podle § 3 Dekretu č. 39/1946 Sb. Tu-
to žádost jest podle odst. 2 Vyhlášky ministra vnitra č.51/1945 Sb.¹⁾ považovati za nepodanou. Za-
ložiti.

Dne 30. dubna 1946
(podpis nečitelný)

SÚA, fond A-4606, kart. 825

¹⁾ Vyhláška ministra vnitra č. 51/1945 Sb., odst. 2: Lhůta k podávání žádosti o vrácení československého státního občanství v § 3 Dekretu bude uvedeným osobám určena dodatečně, žádosti před počátkem lhůty podané považují se za nepodané. No-
sek v.r. Pramen: Sbírka zákonů a nařízení Republiky československé, částka 23, ročník 1945. Vydáno dne 27. srpna 1945, s. 86

DOKUMENT Č. 11

*Dopis generálního tajemníka ČSSD místopředsedovi Osídlovacího úřadu ze 4. ledna 1946 s žá-
dostí o pomoc pověřenci německé sociální demokracie O. Weilovi při provádění akce dobrovol-
ného odsunu*

Ústřední sekretariát Československé sociální demokracie v Praze

Č.j. Pres/Vm/L.

V Praze dne 4. ledna 1946

Soudruh
Martin Rais,
místopředseda Osídlovacího úřadu,
Praha

Vážený soudruhu,

jak je Ti již známo, hodlá naše strana organisovati plánovitý odsun německých sociálních de-
mokratů, kteří mají býti vyňati z všeobecných opatření, namířených proti Němcům. Jde o vystěho-
vání soudruhů, kteří by jinak měli právo obdržeti československé státní občanství. Usilujeme o to,
aby jejich odchod do Říše byl jim ulehčen, a zejména aby při tom neutrpěli žádných podstatných
materiálních škod.

Při této akci spolupracujeme s několika pověřenými německými sociálními demokraty. Jejich zá-

stupcem je doručitel tohoto listu soudruh Otta Weil.¹⁾ Prosím, abys mu při jeho práci z titulu své funkce byl všestranně nápomocen. Děkuji Ti a jsem se soudružským pozdravem

za:
(podepsán) Vilim, generální tajemník
(Kulaté razítko): Ústřední sekretariát Československé sociální demokracie
Praha

A ČSSD, fond 71 a.j. 277/39

¹⁾ O. Weil byl za války vězněn v koncentračním táboře (E. Werner, s. 113).

DOKUMENT Č. 12

1946, počátek ledna, Praha. Sdělení referenta ministerstva vnitra Sebestíka o situaci antifašistů, kteří nehodlají žádat o státní občanství a nemají antifašistickou legitimaci, a návrh řešení.

Pro domo:

Čti připojený záznam.

Dodatečně sdělil referentovi také zástupce Ústřední organizace německých komunistů, že podobně jako v Děčíně odeírají také v jiných místech okresní správní komise antifašistické legitimace, např. na Zatecku, na Moravě na Bruntálsku a jinde.

Dostavili se k referentovi také zástupci soc. dem. organizace (německé) v Děčíně a přednesli stížnost na postup bezpečnostního referenta OSK, p. Hruzu, který prý nejen odeírá tyto legitimace a zabírá německé byty, ale dává také antifašisty do koncentračních táborů a určuje je k odsunu. Žádají, aby jim byly legitimace vráceny a ponechán majetek, protože se chtějí ctí pokojně vystěhovat, až to bude možno. Tito intervenienti předložili také připojené opisy podání na OSK a na předsednictvo vlády.

Zároveň intervenoval také znovu dr. Vácha z Úřadu předsednictva vlády.

Otázka antifašistických legitimací byla referentem předběžně projednána ústně s p.m.r. Vernelem a m.r. dr. Ludvigem. Při tomto jednání bylo konstatováno, že by nebylo vhodné vydávati nějaké pokyny, které by se týkaly k existenci těchto legitimací nebo je nějakým způsobem obnovovaly, protože jejich původ patří prvním porevolučním dobám, kdy nebylo zákonných prostředků jiných. Vydaním Ústavního dekretu č. 33/45 Sb. a oběžníku k němu vydaného (Věstník č. 3 z r. 1945) měly vlastně tyto legitimace zaniknout, protože jejich úkol převzalo osvědčení podle vzoru B, uveřejněné v příloze k onomu oběžníku. S tímto ustanovením by se však nevystačilo, pokud jde o osoby, které nepožádaly a ani nehodlají požádati o zachování čs. státního občanství. A o ty tu právě jde. Stran osob posléze zmíněných lze však použití ustanovení § 1, odst. 1, lit. 2 Dekretu č. 108/45 Sb.

[Text ustanovení navrhovaného k použití]:

ČÁST I. Konfiskace nepřátelského majetku

§ 1

Vymezení konfiskovaného majetku

1. Konfiskuje se bez náhrady – pokud se tak již nestalo – pro Československou republiku majetek movitý i nemovitý [...], který ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace byl nebo ještě jest ve vlastnictví: [...]

2. osob fyzických národnosti německé nebo maďarské, s výjimkou osob, které prokáží, že zůstaly věrny Československé republice, nikdy se neprovínily proti národu českému a slovenskému a bud

se činně zúčastnily boje za její osvobození nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem. [...]

Tento návrh nepřihlížel ke skutečnosti, že prokazování antifašistického charakteru bylo velmi zdoluhavé, ale praxe protiprávních zásahů vůči antifašistům velmi rychlá.

SÚA, fond MV, B 300, kart. 8151

DOKUMENT Č. 13

1946, 17. leden, Praha. Návrh ministerstva vnitra pro předsednictvo vlády, vypracovaný po dohodě s centrálními úřady a ústředními sekretariáty KSČ a ČSSD, na stanovení nových zásad pro vystěhování antifašistů, které by odstranily nedostatky výnosu z 26.11.1945.

Ministerstvo vnitra
Č. B – 300/1527

Praha dne 17. ledna 1946

Úřadu předsednictva vlády
v Praze

Věc: vystěhování Němců antifašistů do Německa

Návrh na vládní usnesení

K čj. 1011/dův./45 ze dne 24. XI. 1945

Za účelem, aby německým antifašistům byla poskytnuta účinná pomoc pro vytvoření demokratických poměrů v Německu, upravilo ministerstvo vnitra v dohodě s M.N.O., jakož i se zástupci německých antifašistů v ČSR, svým výnosem ze dne 26.XI.1945, čj. B.300/1477/45, ještě dříve, než bylo ministerstvo informováno o věci pojednávající usnesení vlády, vystěhování Němců antifašistů z ČSR do ruského okupačního pásma v Německu.

Tato úprava, která byla v zájmu co nejrychlejšího průběhu akce založena, pokud se týče povolení k vystěhování osob v úvahu přicházejících na principu decentralisačním, neukázala se však při praktickém provádění dosti vyhovující, nikoli však vinou ministerstva vnitra, nýbrž jednak z toho důvodu, že finanční orgány při výkonu svých funkcí nepostupovaly vždy jednotně, jednak proto, že bylo decentralisované formy zneužito nežádoucími živly za tím účelem, aby byly do akce tajně zapojeny i osoby tam nepatřící, konečně i z toho důvodu, že instradace jednotlivých transportů za hranice, jakož i jejich přejímání v zahraničních stanicích, vykazovalo a dosud vykazuje závady, které při stávajícím nedostatku našeho vozového parku velmi ohrožily včasné a urychlené provádění celé akce.

V zájmu odstranění těchto vyskytnuvších se nedostatků vypracovalo ministerstvo vnitra v Praze, přihlížející při tom k usnesení 6. schůze druhé vlády ze dne 23.XI.1945, po dohodě s ministerstvem financí v Praze, s ministerstvem národní obrany v Praze, s ministerstvem zahraničí v Praze, s ministerstvem zemědělství v Praze, s Osídlovacím úřadem v Praze, s Fondem národní obnovy v Praze, s Národním fondem pozemkovým v Praze, s Národní bankou československou v Praze, jakož i s Ústředními sekretariáty strany komunistické a sociálně demokratické v Praze, tento návrh na vládní usnesení o úpravě dobrovolného vystěhování Němců antifašistického smýšlení z ČSR do Německa.

1. Výběr osob a podmínky povolení k vystěhování:

Pro akci přicházejí v úvahu toliko příslušníci strany komunistické neb sociálnědemokratické.¹⁾ a to:

a) příslušníci strany komunistické, asi 45.000 osob (t.j. cca 8.000 až 10.000 rodin)
b) příslušníci strany sociálnědemokratické, asi 80.000 osob (t.j. cca 10.000 až 15.000 rodin).
Výběr ze soupisů Němců antifašistického smýšlení provedou okresní sekretariáty příslušných politických stran. Soupis bude proveden podle jednotlivých osob, nikoliv podle rodin.

Pod pojmem antifašisty jest rozuměti ve smyslu ustanovení Dekretu presidenta republiky č. 108/1945 Sb., § 1, odst. 1, č. 2 a Ústavního dekretu presidenta republiky č. 33/1945 Sb., § 2, odst. 1, jakož i pokynů, obsažených v Oběžníku ministerstva vnitra ze dne 21. srpna 1945, č. j. A 46(0) 16/8 45 ref. A.A. osobu fysickou německé národnosti, která prokáže, že zůstala věrna Československé republice, nikdy se neprovinila proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnila bojů za jeho osvobození, nebo trpěla pod nacistickým nebo fašistickým terorem.

Sekretariáty politických stran dodají soupis osob v úvahu přicházejících ve dvojím vyhotovení příslušným okresním správním komisím (okresním národním výborům), které vyloučí ze seznamu:

1. osoby, které se provinily proti ČSR a jejímu lidu, nebo kterých je třeba u lidových soudů jako svědků;

2. kvalifikované osoby zaměstnané v podnicích pro hospodářský život zvláště důležitých.²⁾ Tyto okolnosti zjistí okresní správní komise (okresní národní výbory) slyšením Úřadu ochrany práce, závodní rady a národního správce nebo majitele příslušného podniku, popřípadě hospodářské skupiny či svazu v úvahu přicházejícího a pod.

Takto upravený a úředním razítkem s podpisem referenta opatřený seznam vrátí pak okresní správní komise (okresní národní výbor) ve dvojím vyhotovení příslušným okresním sekretariátům politických stran, které je cestou svého ústředního sekretariátu, jenž provede další přezkoumání, odešlou ministerstvu vnitra.

Příslušným pro povolení vystěhování Němců antifašistů z ČSR je výhradně ministerstvo vnitra (odb. Z).

II. Majetkové vybavení:

Němci, antifašisté, kterým bylo ministerstvem vnitra uděleno povolení k vystěhování, mohou si, pokud to dopravní možnosti připustí, vzít s sebou svůj movitý majetek, včetně nábytku, radiových přístrojů, jízdních kol, psacích a šicích strojů, jakož i nástrojů, potřebných k vykonávání zaměstnání svého i členů svých rodin.

Němci antifašisté, kteří se vrátili z emigrace, mohou si vzít s sebou mimo majetek, který jim patřil v ČSR před odchodem, i ty věci navíc, které si přivezli s sebou z emigrace.

Vývozní povolení vydává ministerstvo financí nebo úřady jím pověřené.

Naprostě nepřipustné je bráti s sebou ty věci movité, jichž seznam je uveden v připojených směrnicích, které vydá ministerstvo financí. Tyto směrnice tvoří nedílnou součást tohoto návrhu.

Veškerý v ČSR zanechaný movitý i nemovitý, zemědělský i nezemědělský majetek bude jeho majitelem podrobně sepsán a jeho řádné vlastnictví prokázáno, resp. u nemovitostí náležitě doloženo výpisem z pozemkové knihy (lustrum). Vlastník majetku určí si důvěrníka, jeho pověří správou a hašením svých zájmů, tohoto majetku se týkajících.

Soupis majetku bude proveden ve třech vyhotoveních, z nichž jedno si ponechá majitel, druhé důvěrník majitelem pověřený, třetí vyhotovení pak bude uloženo u příslušné správní komise.

Soupis bude proveden za účasti orgánů místní, resp. okresní správní komise (NV). Všechna tři vyhotovení soupisů budou těmito orgány řádně potvrzena.

III. Provedení transportu:

Transport bude proveden dráhou nebo po vodě. Odsun dráhou bude organisovati M.N.O., dopravu po vodě obstarají zmocněnci německých antifašistů.

V každém vlakovém transportu bude asi 200 lidí (seskupených podle možností dle rodin).
Osoby budou dopravovány ve vagonech osobních, jejich majetek pak v nákladních vagonech krytých.

Pro jeden transport v tomto rozsahu bude zapotřebí 3 až 4 vagonů osobních a potřebný počet nákladních vagonů (řady Z). Váha naloženého vlaku nesmí překročit zatížení pro dvě lokomotivy pro tu kterou trať stanovené, přičemž 1 nákladní vagon má sloužiti přibližně pro 4 rodiny. Při nakládání v místě soustředění mohou býti části soupravy přistaveny podle místních poměrů i do více stanic.

Zmocněnci antifašistů zařídí, aby byl transport předeem v příslušných železničních traťových velitelstvích řádně ohlášen, a to nejméně 48 hod. předem, a aby movitý majetek odsunovaných osob byl naložen ve lhůtě vojenskou správou stanovené.

Rovněž se postarají o to, aby byl každý transport doprovázen zdravotní hlídkou z řad německých antifašistů.

IV. Propuštění německých antifašistů z internačních, zajateckých či pracovních táborů:

Podává se návrh na usnesení vlády, aby obdobně, jako je tomu při provádění Dekretu č. 137/45 Sb. z. a n. stran osob některé slovenské národnosti, byly preferenčně projednány i záležitosti internovaných Němců antifašistů.

V. Vyjmutí Němců antifašistů ze všeobecného odsunu:

Ministerstvo vnitra zařídí s největším možným urychlením vyjmutí Němců antifašistů ze všeobecného odsunu ihned, jakmile budou dotyčné osoby prověřeny ve smyslu bodu I tohoto návrhu.

VI. Úhrada:

Náklady vzešlé dopravou po železnici a vodě budou hrazeny z těchže pramenů a prostředků, z nichž, resp. jimiž bude dotován normální transport Němců z ČSR.

K úhradě ostatních tuzemských výloh s odsunem spojených uvolní Národní banka československá osobám v úvahu přicházejícím z jejich vázaných korunových vkladů až částku do výše 600 Kčs na rodinu.

Ministerstvo vnitra žádá, aby tento návrh byl dán na pořad jedné z příštích porad ministerské rady.³⁾

Za správnost:
podpis v.r. (nečitelný)

Za ministra:
Dr. Ludwig

A ČSSD, fond 71, a.j. 277/40 43

¹⁾ V rozporu se skutečností (viz např. Dokument č. 3), že mezi německými odpůrci nacismu byli i nečlenové KSC a DSAP, vztahovala se všechna zvyshodující opatření pouze na členy těchto dvou stran.

²⁾ Návrh byl v podstatě v tomto znění přijat vládou 15.2.1946 (viz Protokol 31. zasedání vlády 15.2.1946, SÚA, MV NR. kart. 8155).

DOKUMENT Č. 14

1946, 1. únor, Praha. Podstatná část připomínek německých sociálních demokratů k předpisu upravujícímu postup při přiznání charakteru antifašisty

(podepsán) Weil

V Praze dne 1. února 1946

Návrh k Dekretu č. B-300/11271
Ministerstvo vnitra v Praze

Vyhovujeme přání Osídlovacího úřadu a za účelem sestavení oběžníku k výše uvedenému zákonu vyslovujeme několik přání:

1. Novum v uvedeném zákonu jest, že osoba antifašisty se zjišťuje od sekretariátů různých politických stran a ne od orgánů, které nemají k antifašistům jakékoliv vztahy. Rovněž sekretariátům politických stran jest ponecháno, sestavovati seznam v úvahu přicházejících osob a zjistiti jejich antifašistickou hodnotu. Zde se vyskytá též věta, která odpovědným vedoucím politických stran připomíná zákonně ustanovený pojem. Na základě našich zkušeností seznali jsme, že aplikace Dekretu 33 a 108 nevyvoluje omyly, naopak vyvolala nedorozumění mezi funkcionáři antifašistických komisí a úředníky okresních správních komisí. Záleželo by nám velice na tom, kdyby se v patřičných směrnících ještě jednou na to poukázalo, aby kvalifikace antifašisty podle Dekretu 33 a 108, resp. Oběžníku 4600/16/8 45 Ref. A, byla zjištěna od politických stran, resp. jejich odpovědných funkcionářů.

2. Tajemníci politických stran podávají seznamy v úvahu přicházejících osob okresním správním komisím (okresním národním výborům), kterým náleží právo vyloučiti osoby, které se provinily proti Čsl. republice nebo čsl. národu, anebo kterých jest zapotřebí jako svědky před soudem.

Zmocněnec soc. dem. strany byl přítomen jednání a může si vzpomenouti, že původní znění vyloučilo především tyto osoby, proti kterým bylo zahájeno řízení před lidovým soudem a kterých jest zapotřebí při takovémto přeličení.

První ujednání znění by nám více vyhovovalo než nynější konečné znění právě na základě našich zkušeností, jelikož známe jednání okresních správních komisí (ONV) a víme, že jest každé osobě, která se ONV nezdá, vytýkáno, že se provinila proti Čsl. republice. Mimoto měla neznalost zákona stran odpovědných funkcionářů jednotlivých ONV za následek, že byl § 2 zaměněn s § 3 Dekretu 33, a proto se často vyskytlo, že naprosto zaručený antifašista byl proto odmítnut, protože musil u wehrmachtu sloužiti. Žádáme proto ministerstvo vnitra, aby oběžníkem ONV nebo OSK tuto věc objasnilo. Ostatně po přezkoušení antifašistů okresními správními komisemi (ONV) následuje další přezkoušení ústředím politických stran, které pak seznam osob postoupí ministerstvu vnitra, které na základě kartoteky tuto kvalifikaci buďto potvrdí, nebo odmítne. [...]²⁾

A ČSSD, fond 71, a.j. 277/43 44.

¹⁾ Autofi dokumentu zaměnili charakter dokumentu. Není to dekret.

²⁾ Dokument je bez podpisu, ale vzhledem k podpisu Weila z vysídlovacího oddělení v záhlaví dokumentu lze autorství přislat tomuto oddělení.

DOKUMENT Č. 15

1946, 4. únor, Praha. Pracovník vysídlovacího oddělení při ČSSD Weil informuje okresního tajemníka ČSSD v Bruntále o zásadách organizování odchodu německých antifašistů.

4.2.1946

Titl.
Československá sociální demokracie,
Okresní sekretariát
v Bruntále,
tř. Dr. Ed. Beneše

Ústředí strany mně předalo k vyřízení dotaz¹⁾ stran dobrovolného odchodu antifašistů, německých soudruhů. Jako zplnomocněnec ministerstva vnitra, podle potvrzení ze dne 16. I. 1946, Z XI /3628/16/1, podávám následující informace.

Ujednáním ze dne 26. XI. m. r., č. B. 300/1477/45, byl zásadně vysloven souhlas s povolením dobrovolného odchodu německých antifašistů s veškerým majetkem.

Dodatečným návrhem ze dne 24. II. 45., č. j. 1011/45, podaným za účelem formulování detailu v provádění této akce, bylo vysloveno zcela jasně, že výběr a soupis Němců antifašistů provedou

okresní sekretariáty příslušných politických stran. Soupis osob v úvahu přicházejících buď pak předán příslušným okresním národním výborům, které vyloučí ze seznamu:

1. osoby, o kterých se dá očekávat, že budou pohnány před soud, nebo kterých je třeba u lidových soudů jako svědků;

2. osoby, které jsou nutné k udržení chodu podniků pro hospodářský život zvláště důležitých. Příslušným ku povolení vystěhování Němců antifašistů je výhradně ministerstvo vnitra.

Antifašisté, kterým bylo ministerstvem vnitra uděleno povolení k vystěhování, mohou si vzíti s sebou svůj movitý majetek včetně nábytku, radiových přístrojů, jízdních kol, šicích strojů a. t. d.

Veškerá ujednání stran této akce budou provedena pod protektorem naší strany, a připomínám proto, že si strana přeje, aby německým soudruhům byl umožněn odchod bez trpkosti, jako ji navždy přátelsky závazným socialistům.

Důvěrník tamějších soc. demokratů je soudruh Alfred Partsch, Bruntál, Alešova 5.

Žádám ještě o intensivější podporu německých soudruhů socialistů a znamenám
se soudružským pozdravem
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71, a.j. 512/45

¹⁾ Dotaz okresního tajemníka ČSSD v Bruntále M. Černíka není datován, ale došel Ústř. sekretariátu ČSSD 2.2.1946 (A ČSSD, I. 71, a.j. 512/46).

DOKUMENT Č. 16

1946, 24. únor, Brno. Dopis V. Niessnera prezidentu republiky o zoufalé situaci své a dalších antifašistů důchodců, kteří nedostávají důchod a jsou zcela bez prostředků, a prezidentova reakce.

(Razítko):
Kancelář presidenta republiky
27. II. 1946 R 03146/46

Přílohy: 0, 22281/45, Šolc

Slovutný pane presidente.

Promiňte mi laskavě, připojuji-li k svého dopisu všeobecného rázu ještě další list soukromý. Čerpám však odvahu z Vašeho přelaskavého zájmu, který jste projevil svým dotazem po mých osobních záležitostech a poskytnutím naděje na blahosklonnou podporu v případě potřeby.

Nemyslím jsem tenkrát, že bude Vaši pomoci zapotřebí tak brzo, avšak nyní mé poměry k tomu nutí. Jde o můj starobní důchod, který jsem pobíral z pojišťovny žurnalistů a který mi byl jako všem Němcům zastaven na základě Výnosu ministerstva vnitra ze dne 19.5.1945, čis. B 3390 /19/45 II/1. Nesplnila se dosud moje naděje, že mé žádosti o uvolnění pense bude vyhověno alespoň do února t. r., jelikož jsem ji podával v prvních dnech prosincových, když mi v listopadě bylo uděleno osvědčení. Nyní se nacházím ve vyslovené nouzi. Nemám žádného majetku – v květnu 1945 jsem měl celých K 7000.-, a poněvadž po plných devět měsíců nemám haléřů příjmu, nemohu dnes již dále. Nacistický režim mne připravil o dvakrát K 1300.- měsíčně, jelikož rozpustil dvě organizace, u nichž jsem měl umístěno vedlejší pojištění. Jsem odkázán pouze na rentu pojišťovny žurnalistů, což samo o sobě je dosti těžkou ranou. Jsme čtyři osoby; kromě mé manželky žije v mé domácnosti moje ovдов- vělá dcera se svým synem. I dceři byly zastaveny výplaty pense, proto je moje situace tak obtížná, že jsem nucen obrátiti se na Vás, velevážený pane presidente. Dříve jsem odprodával alespoň některé ze svých věcí, což dnes také už nejde pro nedostatek peněz.

V takové svízelné situaci se nachází mnozí němečtí antifašisté, kteří dosud přesto, že jim bylo uděleno čsl. státní občanství, marně čekají na kladné vyřízení svých žádostí o uvolnění starobních požitků. Bylo mi neoficiálně sděleno, že by bylo předně zapotřebí odvolati neb ohlédniti shora uvedený výnos, o čemž pak by bylo nutno výslovně uvědomiti všechny ústavy pensijní a všechna li-

kvidační místa (státní a obecné úřady, veřejné fondy); pak teprve by mohly být vyplaceny pense a důchody Němcům, i kdyby již měli státní občanství. Nevím, zda je tato informace správná, v každém případě však jsme všichni bez důhodů.

Proto prosím ve jménu svém i ostatních postižených snažně o Vaši pomoc a zůstávám
v dokonale úctě Vám věrně oddaný
(podepsán) Vilém Niessner,
Brno, Na vyhlídce č. 9

(Rukou připsáno): Referoval jsem p. prezidentovi. Rozhodl, aby Kancelář poukázala Niessnerovi deset tisíc Kčs jednorázové podpory. Smutný je informován 1.3.[19]46.

(podepsán) Dr. Jína

A KPR, sign. 145506/52

DOKUMENT Č. 17

1946, 1. březen, Praha. Informace odbor. rady J. Jína z KPR o dopise V. Niessnera ze 24. února 1946

D 3199/46

Pro domo:

Bývalý šéfredaktor [deníku] „Der Sozialdemokrat“, místopředseda senátu N.S. ČSR Vilém Niessner, Brno, Na Vyhlídce číslo 9, poslal 24. února 1946 panu prezidentu republiky podání,¹⁾ v němž doporučuje zříditi „nějaké úřední středisko“, „ochranné místo“, kam by se obraceli osvědčení antifašisté, kdyby se cítili uktivdění jako Němci a jako antifašisté politikou státní. Boli je odněti aktivního a pasivního volebního práva. Boli je, že mají opouštěti zemi, v níž se cítili vždy doma, kdežto mnozí Němci, nikoliv antifašisté, ale často polonacisté anebo umírnění nacisté, v republice mohou zůstat i z titulu svého odbornictví nebo povolání (horníci, textilní dělníci). Představuje si takové ochranné místo jako dva ústřední výbory s teritoriální kompetencí pro Čechy (Pražský výbor), pro Zemi moravsko-slezskou (Brněnský výbor, jehož předsedou by byl on sám).

Referoval jsem panu prezidentovi, který rozhodl, že toto Niessnerovo podání dá osobně přiležitostně panu předsedovi vlády. (Připsáno): P. Niessnera jsem dopisem R 3146/46 zpravil, že je dostane z Kanceláře prezidenta republiky k přímému vyřízení Úřad předsednictva vlády z důvodu své kompetence.

(podepsán) Dr. Jína

B.m.

Panu OT Pres., aby odevzdal exhibit číslo D 3199 panu prezidentu republiky. Potom ad acta.

(podepsán) Dr. Jína

A KPR, sign. 145506/52

¹⁾ Plný text dopisu: J. W. Brügel, c.d., s. 278-280

DOKUMENT Č. 18

1946, 1. březen, Praha. Dopis KPR V. Niessnerovi o prezidentově daru a o postupu, který mají voliti ostatní antifašisté-důchodci.

V Praze dne 1. března 1946

Pan Vilém Niessner,
býv. šéfredaktor [deníku] „Sozialdemokrat“
a místopředseda senátu N.S.ČSR,
Brno, Na Vyhlídce č. 9

K Vašemu příspěvu z 24. m.m. poukazuje Vám Kancelář prezidenta republiky k příkazu páně prezidentovu osobní dar 10.000 Kčs.

Pokud jde o uvolnění starobních požitků německým antifašistům, kteří jsou opět československými státními občany a jejichž se týká výnos ministerstva vnitra ze dne 19.5. 1945 čís. B-3390-19/5-45-I/1, Vámi citovaný, bylo by třeba obrátit se s příslušnou žádostí na Úřad předsednictva vlády, resp. na ministerstvo vnitra a ministerstvo financí.

Vaše podání stejného data 24. února t.r. o požadavcích povahy politické dá Kancelář prezidenta republiky po příslušnosti k přímému vyřízení Úřadu předsednictva vlády.

Za Kancelář prezidenta republiky:
(bez podpisu)

A KPR, sign. 145506/52

DOKUMENT Č. 19

1946, 9. duben, Děčín-Podmokly. Žádost místní správní komise v Děčíně-Podmoklech velitelství SNB o urychlení vystěhovací akce antifašistů, protože potřebuje tato komise pro české osidlené jejich byty.

Ft/Be

Odsun Němců

Dr. Weil zpět¹⁾

Děčín-Podmokly dne 9. dubna 1946

Titl.

Velitelství Sboru nár. bezpečnosti

v Podmoklech

Místní správní komise v Děčíně-Podmoklech je si vědoma těžkosti při bytových záležitostech a hledá stále východiska z této překerní situace. Stále se množí žádosti o byty všech druhů a musí být v prvé řadě vzat zřetel na ujednání a smlouvy s různými ústavy – smlouvy se Zeměměřickým ústavem, s Ředitelstvím školství, pak s důležitými firmami, které vyrábějí důležité součástky pro MNO. Proto potřebuje uvolnit bezpodmínečně větší počet bytů, které dosud vlastní antifašisté skupiny I.

Z toho důvodu by bylo zapotřebí urychlit transporty navržených k odsunu, hlavně majitele průkazů Antif. I, jelikož zde jde o dosti slušné byty, způsobilé pro obývání českého obyvatelstva.

Mimo jiné byly Vám předány listiny pro prověření dalších 109 rodin, které by mohly být odsunuty, a proto Vás snažně prosíme, abyste ze shora uvedených důvodů tyto Vám předložené listiny co nejrychleji prověřili, aby tento transport mohl být v brzkou skutečen.

Očekáváme odpověď v této záležitosti a děkujeme za ochotu.

Tajemník MSK:
(podpis nečitelný)

(Kulaté razítko):
Místní správní komise
Děčín-Podmokly

Předseda MSK:
(podpis nečitelný)

A ČSSD, fond 71, a.j. 518/80

¹⁾ Jak je z poznámky zřejmé, byl spis předán vyslovovacímu oddělení.

DOKUMENT Č. 20

1946, 27. duben, Frývaldov. Dopis krajského zmocněnce německých antifašistů pro vystěhovací akci ve Frývaldově R. Wöhla vedoucímu vystěhovaleckého oddělení při ČSSD J. Lenkovi o důvodech, pro které se řada členů bývalé DSAP odmítá vystěhovat.

Soudruh
Josef Lenk,
župní sekretariát Čsl. soc. dem.,
Praha I,
Příkopy 5

Frývaldov dne 27.4.1946

Vážený soudruhu Lenku.

Soudruh Weese¹⁾ z Dolní Lípové mně předal dopis z 24. t.m., 217/Lht, ve věci soudruha Františka Bannerta z Rejvizu č. 65, v záležitosti jeho zařazení do vysídlovací akce. Sděлил mně, že dostal již dva podobné přípisy a požádal mne, abych Tě informoval o zdejších poměrech.

Nejprve k případu Bannerta. Soudruh Bannert byl, nezávisle na své intervenci, zařazen do vysídlovací akce na základě rozhovoru, který jsme s ním měli minulý týden, ačkoliv předtím odmítl být s námi „blázný“ vysídlen, k tomu ještě dobrovolně. Byl názoru, že do tak odlehklých obcí, jako je Rejviz, se žádné české obyvatelstvo nepřistěhuje, a protože má 100.000 Němců zůstat ve státě, on proto zůstane.

Podobně se nám vedlo v mnohých obcích. Snažili jsme se nalít soudruhům čisté víno, aby se neoddávali falešným nadějím, že nezbyvá jiná cesta než se vystěhovat, a proto dobrovolně vysídlení, resp. vystěhování v našem pojetí, je lepší cesta.

Člověk musí znát osobně slezké tvrdé palice, aby tomu všemu porozuměl. Abychom se se soudruhy dostali do styku, rozdělili jsme si celý okres do rajonů a chodili od místa k místu. [...] Byl jsem při tom, když soudruhovi Weeseovi bylo nadáváno a já sám jsem byl z jedné obce s nadávkami a hanbou téměř vyhnán. Když už jsou komunisté takoví hlupáci, dobrá, ale nás ani nenapadne, že se naši soudruzi vystěhují. Staří sociální demokraté se nedají zastrašovat a zůstanou zde; konečně jich bude zapotřebí, neboť bez nich nelze udržet hospodářství okresu v chodu atd. Konečně i jinde se odehrály věci podobným způsobem, a není proto třeba uvádět další podrobnosti. Jednoduše nikdo nevěřil, že dojde k vysídlení. Jakýkoliv pokus přesvědčit některé soudruhy se bohužel nezdařil. Jednou se již musel stanovit konečný termín. Řekli jsme, že po tomto termínu nikoho nepřijmeme, ani poté, co manželka, která často představuje hlavní překážku, si to dodatečně rozmyslila. První nuceně vysídlení, pokud se přímo nedotýkala soudruhů, kteří se nehlásili k naší akci, je nijak neovlivnila. Teprve nyní, kdy je stále nebezpečnější a začíná léto, začínají si i dřívější tvrdohlaví odpůrci naší akce uvědomovat, že by bylo dobře se vystěhovat. Většinou ovšem žádají různé výhody. My jsme však, až na jednotlivé výjimky, tyto případy odmítli, protože jednoduše už nebylo možné, abychom každých pár dnů začínali s celou akcí od počátku. [...] Těžkosti s úřady apod. jsou takové, že jsme rádi, když dosáhneme polovičního úspěchu. Požadovat další dodatečná povolení ještě zvyšuje obtíže. A to ještě většina těchto soudruhů vyžaduje, aby se veškerá práce udělala za ně a oni pouze silnými výrazy kritizují, co se jim nezdá. [...] Jde často o soudruhy, kteří již před rokem 1938 rádi porušovali kázeň. Disciplinování soudruhů po úvaze akcí přivítali, a pokud je to možné, spolupracují s námi. Pro ty věčně nerozhodné neexistuje nyní již žádná možnost dodatečně je do akce zahrnout, i když je to velice trpké, ale není to naše vina. [...]

Především odejel z Frývaldova transport s komunistickými soudruhy. I oni měli s vlastními lidmi těžkosti a nakonec ještě s úřady. Čtyři dny před odjezdem jim způsobila mnoho problémů česká komise pro státní občanství, která se tady nyní ustavila, a četné rodiny, ač měly nejružnější potvrzení od okresní správní komise i ministerstva, byly z transportu vyškrtuty. Teprve osobní intervence soudruha Dresela ze Šumperku pomohla ještě něco zachránit. Také my musíme počítat s tím, že všechno nepůjde hladce, a správně vás o tom věas.

Zítřka jako každý týden máme rozhovory s obvodními důvěrníky. Seznámím je s Tvým dopisem a nechám tento dopis podepsat několika soudruhy, aby se nezdálo, že já a soudruh Weese podnikáme soukromé akce.

S přátelskými pozdravy
R. Wöhl
(dva nečitelné podpisy)

A ČSSD, F 71/a.j. 525 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Adolf Weese, okresní zmocněnec z Frývaldova (SUA, MV B300, kart. 815). Úplný seznam okresních a krajských zmocněnců bývalých členů DSAP viz Dodatek, Dokument č. 5, s.238

DOKUMENT Č. 21

1946, 2. květen, Praha. Odpověď Josefa Lenka Rudolfovi Wöhlovi, v níž uvádí hlavní důvody, pro které je akce nezbytná.

Soudruh
Rudolf Wöhlov,
Frývaldov

Praha dne 2. května 1946
č. 239/L.e/Sm

Vážený soudruhu!

Obdržel jsem Tvůj dopis z 27. m.m. a jsem Ti velice vděčen, že jsi vše podrobně vylíčil, neboť je samozřejmě nutné, abychom byli informováni i o těchto nepříjemných záležitostech. Věřím, že jsme jednali v celé záležitosti správně. Již na podzim minulého roku byla situace taková, že vystěhovalecká akce byla plně odůvodněná. I vývoj od té doby potvrdil, že myšlenka celé akce byla správná; a konečně naše vysídlovací akce je zcela dobrovolnou akcí, a kdo se s námi nechce vystěhovat, může zde zůstat a čekat, co mu osud dříve nebo později uchystá. Blázní jsou tedy ti, kdo neuznávají politickou realitu a z ní plynoucí nevyhnutelné závěry.

Děkuji Ti také za Tvou krátkou informaci o posledním transportu našich komunistických přátel. Tyto věci mne pochopitelně zajímají. Soudruha Dresela znám z anglické emigrace. Pokud budeš mít příležitost, vyříd mu mé pozdravy.

Ještě jednou Ti děkuji za podrobnou informaci a zůstávám se srdečnými pozdravy

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71, a.j. 525 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 22

1946, 20. srpen, Praha. Přehled transportů za měsíc květen 1946, vypracovaný vystěhovaleckým oddělením při ČSSD pro ministerstvo vnitra

Zpráva pro ministerstvo vnitra
o odešlých transportech něm. antifašistů (soc. dem.)

Květen 1946

Transporty vlakem:

3.5.	Loket	314 osob
3.5.	Moravská Třebová	298 osob
7.5.	Chomutov	329 osob
7.5.	Bílina	311 osob
10.5.	Teplice-Šanov	277 osob
14.5.	Liberec	264 osob
16.5.	Ústí nad Labem	309 osob
20.5.	Děčín nad Labem	427 osob
20.5.	Bílina	260 osob
22.5.	Moravská Třebová	361 osob
23.5.	Chomutov	298 osob
26.5.	Bílina	239 osob
28.5.	Ústí nad Labem	318 osob
30.5.	Teplice-Šanov	296 osob
30.5.	Moravská Třebová	336 osob

15 transportů vlakem o celkovém počtu 4.637 osob

Autotransporty:

4.5.	Ústí nad Labem	56 osob
6.5.	Karlovy Vary	154 osob
2 autotransporty o celkovém počtu		210 osob

Vystěhovalo se tedy v květnu celkem 4.847 osob

Praha 20. srpna 1946

A ČSSD, fond 71, a.j. 277/27

DOKUMENT Č. 23

1946, 15. červen, Žatec. Dopis okresního zmocněnce A. Šimka se žádostí, aby se J. Lenk a další pracovníci pražského vedení vysídlovací akce spojili se zástupci vysídlovací akce německých komunistů a intervenovali společně na ministerstvu vnitra ve prospěch německých antifašistů.

Vážený soudruhu Lenku!

Právě se u mne nachází s. Lauth, který dostal včera při návštěvě komunistického ústředí v Praze radu, aby se soudruzi Langer, Lenk nebo Weil spojili s komunistickými soudruhy, a to s Babellem nebo Gallem, a to proto, aby podnikli u ministerstva vnitra společnou akci, speciálně ve prospěch našeho okresu. Stejně jako nám vede se tu totiž i komunistickým funkcionářům, kteří řídí vystěhování svých členů.

V ostatních okresech (Chomutov, Ústí, Teplice, Most atd.) se takové obtíže nevyskytují. Tamější úřady nemají k naší akci nepřátelský vztah, spíše jsou hladkému průběhu vysídlení nápomocni. [...]

Zdá se nám téměř nemožné dosáhnout cíle, pokud nebude na základě společné intervence u ministerstva vnitra žateckým úřadům dáno jasně na vědomí, jak mají v případě naší, resp. komunistické akce postupovat.

Prosím Tě nebo s. Langer, věnujte nám jednu nebo dvě hodiny úsilí, budeme Vám velmi vděčni.

Žatec 15. června 1946

(Razítko): Vystěhovací akce Čsl. soc. dem. strany
Žatec

A ČSSD, fond 71, a.j. 604/29 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 24

1946, 19. červen, Praha. Lenkova odpověď na žádost A. Šimka o zahájení jednání se zástupci vysídlovací akce německých komunistů

Josef Lenk,
župní sekr. čs. soc. dem.,
Praha I, Příkopy 5

S Alois Šimkem,
Žatec,
Ostrov 1168/I

Praha 19. 6 1946
Le – Sm – 799

Vážený soudruhu Šimku!

Obdržel jsem Tvůj dopis z 15.6. a sděluji Ti, že mám ještě dnes večer se soudruhem Gallem z KSČ rozhovor, kde m.j. pojednám i vaši záležitost.

Ovšem pokud se domníváš, že potíže máte jenom ve Vašem okrese, pak jsi na omylu. Musím Ti bohužel sdělit, že např. ve východních Čechách a na Moravě je mnoho okresů, kde není situace lepší, naopak dokonce horší. V praxi je to tak, že se každý okres domnívá, že je na tom nejhůř. Budu tedy ještě dnes mluvit s Gallem a později o nás uslyšíš.

Obdržel jsem také Tvůj dopis ze 14. t.m. a je bohužel zcela vyloučeno, abychom vysílali 17. června soudruha z ústředí, protože jsme zde obdrželi dopis až 18. června. I tak je však vyloučeno, abychom za dané situace mohli někoho v nejbližších dnech postrádat. Nezapomeňte, že máme 77 okresů. Na jedné z posledních schůzí ústředního vedení zabývali jsme se otázkou mimopražských intervencí a zaujali jsme jednomyslně výše uvedené stanovisko. Po rozhovoru se s. Gallem napíšeme Ti v nejbližších dnech a pak se uvidí, jak dál. Až do té doby musíte mít zkrátka trpělivost. Musíme zde v Praze provádět naléhavější intervence, a nemůžeme proto vyhovět tak bezes vřehého přáním okresů. Všechny okresy píší, že je to u nich zlé a že k nim máme zajet.

Se srdečným pozdravem

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71, a.j. 604/30 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 25

1946, 25. červen, Praha. Zpráva J. Lenka o organizaci a průběhu vystěhovalecké akce od března do května 1946, o zlé materiální situaci antifašistů, o různých podmínkách pro transporty v okresech

Zpráva o průběhu vystěhovací akce německých soudruhů „Předvoj“:

V březnu a v dubnu byl poslán do amerického pásma Německa t.zv. „Vortrupp“ (Předvoj), a to celkem asi 160 funkcionářů s rodinami, kteří jsou rozděleni po celém americkém pásmu; jejich úkolem jsou přípravy pro dobrovolné přistěhované antifašisty. Tento předvoj je sestaven ze všech částí pohraničí. V Mnichově existuje ústřední kancelář našich německých soudruhů, která na německé straně tuto akci centrálně řídí, a to v nejužší činnosti s americkým vojenským velitelstvím, příslušnými vládami a bavorskou stranou sociálnědemokratickou.

Transporty: Po dlouhých a důkladných přípravách rozeběhly se konečně 3.května transporty německých soudruhů. Všechny transporty šly a jdou dosud pouze do amerického pásma. Chceme ale také již z politických důvodů posílat transporty i do ruského pásma a z toho důvodu pojedou pravdě-

podobně příští měsíc se soudruh Langrem k jednání do Berlína. V květnu byly vypraveny úmyslně pouze tzv. „malé transporty“, t.j. jeden vlak, t.j. 30 nákladních a jeden osobní vůz, průměrně 95 rodin, aby před volbami nedošlo k nějakým nepříjemnostem neb incidentům; bylo to přáním příslušných úředníků, které jsme pochopili. Mimo 13 vlakových transportů šly v květnu ještě 2 autotransporty.

Níže uvádím celkovou sestavu všech transportů německých soudruhů v květnu.

Transporty vlakem:

3.5.	Loket	314 osob
3.5.	Moravská Třebová	298 osob
7.5.	Chomutov	329 osob
7.5.	Bílina	311 osob
10.5.	Teplice-Sanov	277 osob
14.5.	Liberec	264 osob
16.5.	Ústí nad Labem	309 osob
20.5.	Děčín	427 osob
20.5.	Bílina	260 osob
22.5.	Moravská Třebová	361 osob
23.5.	Chomutov	298 osob
26.5.	Bílina	229 osob
27.5.	Ústí nad Labem	318 osob
13 transportů vlakem o celkovém počtu		4.005 osob

(správný součet 3995 osob – pozn. red.)

Autotransporty:

4.5.	Ústí nad Labem	56 osob
6.5.	Karlovy Vary	154 osob

2 autotransporty o celkovém počtu 210 osob

Vystěhovalo se tedy v květnu celkem 4.215 osob
(správný součet 4.205 osob – pozn. red.)

Veškeré tyto transporty měly hladký průběh, pouze při prvním transportu v Chomutově a při prvním transportu v Děčíně došlo k incidentům. Via Domažlice-Brod n./Lesy nebo Wiesau.

Všeobecná situace německých soudruhů v pohraničí:

Situace není jednotná, každý okres má svoji vlastní situaci. Velká část německých soudruhů je již finančně úplně vyčerpaná. Loni měli poměrně dost peněz, dnes ale jsou tyto vklady vázány, uvolňují se jim jenom malé obnosy, v některých okresech dokonce vůbec nic. K tomu nemá ještě velký počet soudruhů práci, to znamená žádný příjem. V mnohých okresech mají skutečnou nouzi, tu a tam se dá dokonce mluvit o opravdovém hladu. V neposlední řadě vyskytuje se tu a tam velký tlak, zejména v bytových a majetkových poměrech. Následkem toho všeho je, že se již větší počet německých antifašistů hlásil dobrovolně do táborů pro normální odsun, to znamená, že si mohou vzít s sebou jenom 50 kg zavazadel; několik okresů mne z těchto důvodů přímo prosilo, abych zorganizoval transporty antifašistů, a to bez nabytku, ale s povolením větší váhy zavazadel, jenom aby se dostali dříve ven. Právě jsem dostal hlášení z Vítkova (Slezsko), že v rámci normálního odsunu šlo 210 německých soudruhů a soudružek v 7 vagonech, bez nabytku, ale s povoleným 80 kilovým zavazadlem, 20 kilovým příručím zavazadlem, femeslníci měli povolení k vývozu nástroje, jejichž váha nebyla započtena, švadleny a rodiny, které měly malé děti, si mohly vzít s sebou šicí stroje. Druhý takový podobný případ, transport 92 osob odešel také z Vítkova 24.1.1. V různých okresech se ještě zhoršila v poslední době situace také tím, že OSK určila jistý termín, do kterého má být celý okres

zbaven Němců. Znamená to ve většině případů ohrožení antifašistů, jelikož nemají ještě splněny všechny předpoklady k dobrovolnému vystěhování (doklady, povolení atd.), a když je mají, pak je zde ještě otázka včasného přidělení vlakových souprav. Další typický případ všeobecné situace je fakt, že z Moravy odešly 4 transporty à 1.200 osob antifašistů, bez nabytku a průměrně se 70-80 kilogramy zavazadel. Byli z okresu Šternberk, Bruntál a Krnov.

Zařazení do normálního odsunu:

V posledních týdnech se často stalo, že v různých okresech byli antifašisté náhle zařazeni do normálních transportů, to znamená odsun s 50 kilogramy zavazadel. Je charakteristické, že se část antifašistů proti tomu bránila, pokud to vůbec bylo možné ale že také část jich je již tak apatická, že i to vítají jako vykoupení ze strašlivé situace. Do dnešního dne dostalo se do takového odsunu touto cestou více než 3.000 soudruhů. K zařazení dojde obvykle tak krátce před odjezdem, že se normálně již nedá zakročit. Zařídil jsem však, aby mi byl seznam těchto soudruhů ihned oznámen, tento seznam ihned předávám dále důvěrníkovi na hranici, takže tito lidé alespoň v Bavorsku jsou potom stejně považováni za antifašisty a nikoli za henleinovce nebo indiferentní lidi.

Praha 25. června 1946

(bez podpisu)

(Připsáno rukou: pro F[ierlingera] plus V[i]lma)

A ČSSD, fond 71/277

DOKUMENT Č. 26

Zpráva Lenkova oddělení pro ministerstvo vnitra o transportech německých antifašistů (soc. dem.) za měsíc červen 1946

Zpráva pro ministerstvo vnitra
o odešlých transportech něm. antifašistů (soc. dem.)
Červen 1946

Transporty vlakem:

3.6.	Děčín nad Labem	346 osob
4.6.	Moravská Třebová	270 osob
5.6.	Šumperk	253 osob
6.6.	Jablunné pod Ještědem	258 osob
10.6.	Šumperk	251 osob
10.6.	Liberec	303 osob
13.6.	Most	304 osob
17.6.	Ústí nad Labem	305 osob
18.6.	Liberec	307 osob
20.6.	Karlovy Vary	296 osob
20.6.	Šumperk	308 osob
24.6.	Chomutov	288 osob
26.6.	Liberec	289 osob
27.6.	Most	289 osob

14 transportů vlakem o celkovém počtu 4.067 osob

Vystěhovalo se tedy v červnu celkem 4.067 osob.

Praha 20. srpna 1946

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/4

DOKUMENT Č. 27

1946, 14. červenec, Praha. Oběžník ministerstva vnitra ve věci úlev pro některé osoby německé národnosti a německé antifašisty, ukládající okresním a zemským správním orgánům hlásit všechny případy s návrhy na opatření k nápravě

V Praze dne 14. července 1946

Úřadu předsednictva vlády,
v š e m ústředním úřadům,
Zemským národním výborům v Praze a v Brně,
Exposituře moravskoslezského Zemského národního výboru v Ostravě,
v š e m okresním národním výborům (okresním správním komisím) v Zemi české a moravskoslezské,
místním národním výborům statutárních měst v Plzni, Liberci, Brně, Olomouci, Ostravě a Opavě,
Ústřednímu národnímu výboru hlav. města Prahy,
v š e m ředitelstvím a referátům národní bezpečnosti ONV a
v š e m velitelstvím SNB v Zemi české a moravskoslezské a
v š e m místním národním výborům (správním komisím) v Zemi české a moravskoslezské

Předmět: úlevy pro některé osoby německé národnosti a Němce antifašisty; nedodržování směrnice usnesených vládou¹⁾

Přílohy:

Vláda Republiky československé schválila dne 14. května 1946 směrnice o úlevách pro některé osoby německé národnosti, kteréžto směrnice spolu s prováděcími pokyny ministerstva vnitra ze dne 27. května 1946, č. B-300/3825-46, byly zaslány všem příslušným národním výborům (správním komisím) a obsahují v § 3 ustanovení o úlevách pro některé naprosto nepostradatelné a nenahraditelné Němce zaměstnané zejména v hornictví nebo zvláště kvalifikované odborníky a specialisty zaměstnané v průmyslu a jejich rodinné příslušníky, dále pro nerozvedené (nerozloučené) a neovdovělé manžely německé národnosti žijící ve smíšeném manželství s manželkami české nebo slovenské národnosti.

Dále bylo národním výborům (správním komisím) zasláno vládní usnesení ze dne 15. února 1946 o vystěhování Němců antifašistů z Československé republiky do ruského a amerického pásma v Německu spolu se Směrnicemi ministerstva financí čj. 74782/45 IV/5 pro povolování vývozu stěhovaných svršků při hromadném vystěhování německých antifašistů.

Tyto předpisy byly vydány po zralé úvaze a důvody, které k nim vedly, jsou důležitosti rázu celostátního a přesahují svým významem meze místní potřeby, jak se snad jeví v určitém místě orgánům a úřadům, které tyto předpisy mají provádět.

Z nepochopení důležitosti právě citovaných předpisů dochází podle došlých stížností (a to stížností nejenom osob, které jsou tím poškozeny, nýbrž hlavně úřadů odpovědných za řádné plnění úkolů jim svěřených) k častému a hrubému jejich porušování, popřípadě k činům některých národních výborů nebo jejich funkcionářů a členů úřadů národní bezpečnosti a jim přidělených nebo jim podřízených orgánů, jimiž provedení úlev Směrnicemi nařízených je znemožňováno nebo alespoň umylně zdržováno a omezováno na míru nejmenší.

Příkladem se uvádí odnímání bytů, bytového zařízení, osobních svršků, drobného hospodářského zvířectva, potravinových listků, zafazování do odsunu, ačkoliv jde o osoby z hospodářských důvodů nepostradatelné nebo o antifašisty, kteří se stěhují dobrovolně za zvýhodněných podmínek, nebo dokonce i ženy české nebo slovenské národnosti a jejich děti a pod. Jak bylo zjištěno, vedou k takovému jednání mnohdy pohnutky, které nemají nic společného s vůlí lidí zbavit se odvážného nepřítelů, nýbrž důvody plynoucí namnoze ze ziskosti a touhy po osobním prospěchu a obohacování jednotlivců, jako např. obava, aby ženám českého původu nemusely býti vráceny byty, bytová zařízení a odňaté svršky, ježto ve Směrnicích je výslovně upozorněni, že na majetek žen české národnosti žijících ve smíšeném manželství se konfiskace podle Dekretu prezidenta republiky č. 108/45 Sb. nevztahuje; důvodem jsou tedy pohnutky z touhy zmocnit se tímto způsobem svršků, které jinak mohou s sebou vzít antifašisté, a pod.

Při pokusech o zjednání nápravy byly zjištěny i takové případy, kdy bylo výslovně odprávo fídit se směrnicemi a pokyny nadřízených národních výborů, resp. ministerstva vnitra, nebo bylo postupováno záměrně dokonce proti těmto pokynům.

Takové činy jsou s to poškodit nejen zdravý hospodářský vývoj našeho státu, ale i dobrou pověst státu a jeho orgánů. Proto takové hrubé porušování předpisů a příkazů nadřízených národních výborů a ministerstev nemůže býti trpěno. Pokud takové případy budou zjištěny i v budoucnosti, bude proti osobám, které se provinily proti svým povinnostem, vyplývajícím buď ze slibu, který složili jako volení zástupci lidu nebo jako řádné ustanovení úředníci, zakročeno se vším důrazem.

Zemské a okresní národní výbory se vyzývají, aby ve zvlášť závažných případech zřejmého zanedbání povinností členy nebo funkcionáři národních výborů nebo přidělenými úředníky a přestupováním platných zákonů, nařízení, předpisů a pokynů nadřízených národních výborů nebo ministerstev podaly vždy neprodleně vyčerpávající zprávu nadřízenému národnímu výboru a ministerstvu vnitra s návrhem příslušného opatření, kterým má býti zajištěno dodržování platných předpisů a pokynů nadřízených národních výborů, popřípadě ministerstev.

Za ministra: Polák v.r.

SÚA, MV, B 300, kart. 8151

¹⁾ Nebyli bohužel nalezeny doklady o tom, že by tato kritika a zejména požadovaný způsob nápravy nalezly významnější ohlas.

DOKUMENT Č. 28

1946, 18. červenec, Hostinné. Dopis okresního zmocněnce Juhitzera pražskému vysídlovacímu středisku, že starostové okresu Hostinné přijali usnesení o přeřazení 400 antifašistů do nucených transportů.

Arnau, Hostinné 18.7.1946

Vážený soudruzi!

Právě mi bylo sděleno prostředníkem, že se včera konala schůze všech starostů okresu. Po ostré rozepři bylo usneseno, že ze seznamů soudního okresu Hostinné, které již byly potvrzeny, musí být předáno bezpodmínečně 400 osob do nucených transportů. Započato s tím má být již příští týden.

Zádám, aby Praha podala okresu potřebné informace, aby nemohlo dojít k takovým přestupkům.
S „Freundschaft!“
(podepsán) Juhitzer

A ČSSD, fond 71/a.j. 529/25 (překlad německého dokumentu).

DOKUMENT Č. 29

1946, 20. červenec, Praha. Odpověď J. Lenka Juhitzerovi o směrnicí ministerstva vnitra z 18. července 1946, ve které bylo přeřazováno antifašistů do nucených transportů výslovně zakázáno.

Josef L e n k,
župní sekr. soc. dem.,
Praha I, Příkopy 5

Praha 20.7.1946
Le/Kč – 1071

Soudruhovi Juhitzerovi,
H o s t i n n é

Vážený soudruhu Juhitzeri!

Potvrzuji příjem Tvého dopisu z 18 t.m. a sděluji Ti, že na všechny ONV byla poslána z ministerstva vnitřní směrnice, ve které bylo přezazování našich soudruhů do nucených transportů výslovně zakázáno. Směrnice má číslo: 2160/sm. Na tu se musíš nyní u okresních instancí odvolat. Pokud by přesto došlo k zařazení do nucených odsunů, dej nám okamžitě vědět.

S přátelským pozdravem!
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 529/24 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 30

1946, 19. červenec, Praha. Důvěrné nařízení ministerstva vnitřní k nedostatečné péči při prověřování německých antifašistů, žádající, aby prověřovací řízení bylo ukončeno do 10. srpna 1946.

Ministerstvo vnitřní
Č.j. Z/X – 3516/255 – 8/7 – 46 – 1

V Praze dne 19. července 1946
(Podlouhlé razítko): 27.VII.46
Přiděleno: s. Lenk – kraj

Zemskému národnímu výboru
v Praze, v Brně, exposituře v Mor. Ostravě,
všem okresním národním výborům a
okresním správním komisím,
Ústřednímu sekretariátu KSČ
v Praze,
Ústřednímu sekretariátu strany sociálnědemokratické
v Praze

D ů v ě r n ě

Předmět: prověřování antifašistů—úprava

Ministerstvo vnitřní zjistilo, že prověřování německých antifašistů, kteří se hlásí dobrovolně k hromadnému odsunu do Německa, není věnována potřebná péče.

Proto se nařizuje:

Seznamy německých antifašistů, pořízené okresní organizací strany komunistické nebo sociálnědemokratické, budou zaslány nejprve místním národním výborům k nahlédnutí, resp. místním správním komisím bydliště žadatele. Poté budou seznamy předloženy antifašistické komisi, která po provedení příslušného řízení předloží materiál okresním národním výborům nebo okresním správním komisím.

Veškeré škrtý v seznamech provedené musí být shora uvedenými úřady a jejich orgány písemně odůvodněny a odůvodnění připojena k seznamům. Byla-li škrtnuta hlava nebo živitel rodiny, nutno škrtnouti též všechny nezletilé nebo výživou na škrtnutou osobu odkázané příslušníky rodiny.

Orgán, který prověřování provedl, připojí na každé straně seznamu kulaté úřední razítko, datum a svůj podpis.

Teprve po tomto prověření budou seznamy okresními národními výbory nebo okresními správními komisemi vráceny příslušným okresním sekretariátům politických stran, aby je zaslaly svému ústředí.

Sekretariáty připojí rovněž svá kulatá razítka na každou stranu seznamu jako důkaz, že osoby v seznamu uvedené jsou příslušníky strany.

K objasnění pojmu antifašisty ministerstvo vnitřní upozorňuje na zdejší Oběžník č.j. A 4600 16/8 45 ref. A ve Věstníku ministerstva vnitřní ze dne 15.8.1945, č. 3, a zdůrazňuje, že jakékoliv pletichy nebo opominutí služebních povinností bude stíháno podle příslušných ustanovení trestního zákona. Ty osoby, které byly v seznamech potvrzených ministerstvem vnitřní škrtnuty, budou neprodleně za-

řazeny do transportů Němců, kteří nepoživají výhod antifašistů. Pokud nebyl tento postup zachován, nařizuje se, aby bylo dle těchto směrnic postupováno a osoby znova prověřeny. Podotýkáme, že odsun antifašistů má být skončen v říjnu. Žádá se proto, aby toto řízení bylo co nejrychleji provedeno.

Prověřovací řízení nutno skončit nejdele do 10.VIII.1946.

Ještě jednou se zdůrazňuje rychlost prověřování, nedoporučuje se prověřování, které by bylo na úkor rychlého řízení.

Za ministra: (podepsán) štábní kapitán Pokorný

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/55

DOKUMENT Č. 31

1946, 22. červenec, Děčín. Stížnost antifašistické komise v Děčíně na obtíže při odbavování transportů s antifašisty

Sociálnědemokratická vystěhovalecká akce,
okres Děčín

22. července 1946

Wi/Ri

Ústřednímu vedení
v Praze

Vážení soudruzí!

V této chvíli nelze předvídat, zda se podaří transportu připravenému na 24. červenec odjet bez překážek. Naši soudruzí, i když mají povolení ministerstva vnitřní, jsou zčásti převáděni do táborů. Nevíme ještě, zda se nám podaří je všechny osvobodit. Právě tak není možno předvídat, zda se nám podaří transport 1.200 osob připravený na 5. srpna v klidu odbavit. Kolují tu opět různé pověsti, že OSK chce všechny účastníky skupiny II do 5. srpna evakuovat. Bylo by nanejvýš nutné, aby ministerstvo vnitřní vyzvalo ještě jednou OSK, aby vyřadila z nuceného vystěhování všechny účastníky našeho transportu. Mají přece všechna povolení ministerstva, seznamy všech transportů jsou připraveny a jde jen o to, aby byl zajištěn termín druhého velkého transportu. Snad by bylo možné, aby telefonát ministerstva vnitřní byl učiněn ve formě dotazu, zda již byli z táborů propuštěni lidé zařazení do našich transportů.

Prosíme naléhavě o intervenci, další podklady sdělí náš kurýr.

Jako našeho kurýra posíláme soudruha Alfreda Beckela.

Se srdečnými a přátelskými pozdravy

(Kulaté razítko): Antifašistická komise socialistická,
vystěhovací akce,
okres Děčín
(podpis nečitelný)

A ČSSD, fond 71/a.j. 518/39 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 32

1946, 30. červenec, Praha. Oběžník ministerstva vnitřní správy orgánům o jejich povinnosti vy-
bavit transporty německých antifašistů markami

Ministerstvo vnitřní
C. B – 300/6504 – 46

V Praze dne 30. července 1946

Všem okresním národním výborům v
Zemích české a moravskoslezské,
všem místním národním výborům
statutárních měst,
všem fideletstvím a úřadům Státní
bezpečnosti v Zemích české a moravskoslezské

Předmět: hromadné vystěhování německých antifašistů; marková platidla

Ministerstvo vnitřní bylo upozorněno, že některé okresní národní výbory přiděluji odjíždějícím
účastníkům transportů německých antifašistů do Německa marková platidla za stejných podmínek
jako normálně odsunovaným Němcům, tj. na vrub a k tíži účtu Fondu národní obnovy v Praze.

Tento postup okresních národních výborů je zcela nesprávný a je v rozporu s ustanovením vlá-
dního usnesení ze dne 15. února 1946, intimovaného zdejšími oběžníky ze dne 23. února 1946.
č. B – 300/1290 – 46 a oběžníku ze dne 30. dubna 1946 č. B–300/2774–46.

Podle shora uvedených oběžníků může si každý Němec-antifašista odcházející do ruského oku-
pačního pásma vzít s sebou 1.000 RM, pokud ovšem Národní banka československá by mu nepo-
volila obnos vyšší.

Podle požadavků Američanů musí být každá osoba odsunovaná do amerického okupačního pás-
ma vybavena 500 RM, a proto stěhující se němečtí antifašisté do amerického okupačního pásma mu-
sí být vybaveni též 500 RM.

Pokud se týče říšskoněmeckých bankovek, platí v sovětském okupačním pásmu bankovky v hod-
notě až do 100 RM. Vyšší bankovky jsou neplatné.

Tato marková platidla opatří německým antifašistům, stěhujícím se do Německa, příslušný zmoc-
něnci německých antifašistů, a to z majetku odcházejících Němců-antifašistů, pokud tito nějaký ma-
jetek mají, popřípadě z jejich vázaných vkladů a účtů.

Kromě toho uvolní Národní banka československá Němci-antifašistovi z jeho eventuálně váza-
ného vkladu znějícího na korunovou měnu obnos 500 Kčs na rodinu.

Ježto němečtí antifašisté stěhující se do Německa podle citovaného již vládního ustanovení ze
dne 15. února 1946 odcházejí se všemi k vývozu povolenými svršky, jimiž mohou ta-
ké volně nakládati, nelze těmto německým antifašistům poskytovat ještě zvláštní dar z prostředků
státních, byť i na vrub účtu Fondu národní obnovy.

Souhlasí se schváleným návrhem.

Za ministra:
Dr. Kučera

SÚA, fond MV, B 300, kart. 8151 – 6

DOKUMENT Č. 33

Zpráva Lenkovy komise ministerstvu vnitřní o průběhu transportů německých antifašistů (soc.
dem.) za měsíc červenec

Zpráva pro ministerstvo vnitřní
o odešlých transportech něm. antifašistů (soc. dem.)
Červenec 1946

Transporty vlakem:		
4.7.	Ústí nad Labem	308 osob
4.7.	Svitava	284 osob
9.7.	Děčín	372 osob
8.7.	Svitava	275 osob
11.7.	Šumperk	297 osob
12.7.	Chomutov	291 osob
15.7.	Sternberk	281 osob
15.7.	Bor u Č. Lipy	278 osob
18.7.	Litomyšl	303 osob
18.7.	Litoměřice	312 osob
22.7.	Děčín nad Labem	302 osob
22.7.	Šumperk	253 osob
24.7.	Děčín nad Labem	350 osob
29.7.	Broumov	304 osob
14 transportů vlakem o celkovém počtu		4.210 osob

Autotransporty:		
1.7.	Praha	111 osob
1 autotransport o celkovém počtu		111 osob
Vystěhovalo se tedy v červenci celkem 4.321 osob.		

Praha 20. srpna 1946

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/5

DOKUMENT Č. 34

1946, 5. srpen, Žatec. Zpráva okresního zmocněnce A. Simka pro J. Lenku o připravovaných tran-
sportech

Žatec dne 5.8.1946

Vážený soudruhu Lenku!

V příloze Ti zasílám konečný zkrácený seznam našich vysídlelců, který je však také bezpřed-
mětný, neboť úřady předávají do shromažďovacích táborů i osoby, které jsou na tomto seznamu a za-
řazují je do všeobecných transportů do R zony.

Očekáváme, že seznam celého našeho společného transportu z okresů Žatec a Podbořany, který
nám zítra dodá SNB jako schválený, bude obsahovat pouze malý zlomek (34 rodin) antifašistů.

Přes veškerou námahu a přemlouvání se nám nedaří prosadit u úřadu transport, plánovaný podle
našeho záměru. Narážíme ponejvíce na hluché uši a budeme šťastni, když se nám podaří dosáhnout
schválení těchto 34 rodin.

Příložený seznam obsahuje 19 listů a počet osob tohoto složení:
rodiny 170

z toho:	
muži	141
ženy	244
mladiství	103
děti do 14 let	110
Celkem	598 osob

Z těchto 598 osob muselo již zase do tábora:

muži	15
ženy	26
mladiství	6
děti do 14 let	6
Celkem	53 osob

Zbývá tedy 545 osob. Ani tento počet nelze považovat za konečný, neboť se musí počítat s tím, že každý den jsou lidé povoláváni do tábora.

Stojíme tu před hádankou, jak je možné, že v ostatních okresech nechali odjždět transporty, které byly schváleny, a my tu jen sedíme a stále čekáme, až nám zašlou potvrzené seznamy. Mezitím nám podstatně zredukuje naše transporty a my jsme vynakládali všechnu námahu i starosti nadarmo.

Nejsmutnější na celé té věci je, že jsou v našich řadách lidé, kteří torpedují naši práci a agitují proti ní. Jde o lidi, jejichž politický životopis za první republiky i v době okupace, právě tak jako dnes, není bez závad. S touto záležitostí se budeme muset podrobněji zabývat.

V příštích dnech dostaneme seznam potvrzený OSK (34 rodin) a prosíme vás, abyste nám byli nápomocni při obstarávání nutných potvrzení na ministerstvu vnitra a u amerických vojenských úřadů, neboť máme v úmyslu v co nejkratší době odvézt tento transport nákladními auty.

Prosíme, abyste alespoň tentokrát nám rychle pomohli obstarat nutná potvrzení a zůstáváme s přátelskými pozdravy

Alois Šimek,
okresní zmocněnec německých antifašistů
pro akci hromadného vystěhování bývalých
německých sociálních demokratů v Žatci

A ČSSD, fond 71/a, j. 436 (příklad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 35

Druhá zpráva Lenkovy komise z 20.8.1946, s přehledem transportů za červen a červenec, o náladě antifašistů při transportech a o vzrůstajících obtížích

Druhá zpráva o průběhu vystěhovací akce německých soudruhů
Transporty: [...]¹)

Nálada vystěhovalců byla během transportů celkem dobrá. U transportu z Mostu 28.6. zpívali a tancovali něm. antifašisté před vagony z radosti, že už se dostanou ven. Podobně u jednoho transportu ze Svitav, jehož účastníci pak psali, že to bylo „veselé a milé“ a že nastupovali do vagonů tancující. U jiných transportů byla nálada sentimentálnější, lidé před odjezdem např. líbali zemi. Celkem probíhaly červenové a červencové transporty klidně. Při této příležitosti musím konstatovat, že si vystěhovači (červen–červenec) všeobecně chválili korektní a slušný postup průvodního vojska, které bylo ochotno v případech potřeby i pomoci.

Všeobecná situace akce se bohužel zejména v červenci zhoršila. Celý odsun má být podle plánů vlády ukončen koncem října. To znamená, že transporty antifašistů musejí být častější. Jelikož je z různých důvodů vyloučeno získat více transportů antifašistů s nábytkem, než dosud bylo, tj. 4 trans-

porty a 400 osob týdně, nezbyvá nic jiného než transporty bez nábytku, ale ovšem s neomezeným zavazadlem. Vedl jsem koncem července a začátkem srpna několik dní obtížné jednání, ve kterém jsem se musel také dovolávat pomoci soudruha Fierlingera. Jenom pomocí tohoto zákroku a mnou vedeného jednání bylo možno akci částečně zachránit. Resultátem je, že budou také transporty antifašistů bez nábytku a technického vybavení jako transporty normálního odsunu, tyto transporty budou ovšem označeny jako antifašistické transporty s neomezeným zavazadlem nebo lépe řečeno lidé si mohou vzít s sebou tolik zavazadel, kolik se do vagonu vejde. Podle dosavadní praxe bude to asi průměrně 180 kg na 1 osobu. Jeden takový transport má 1.200 lidí ve 40 vagonech. Veškeré tyto transporty jsou do amerického pásma Německa. Pro bližší informaci přikládám obězník, který jsem rozeslal v této záležitosti všem okresním zmocněncům.

Tím se dostala akce do úplně nové situace a bylo by zapotřebí, aby mohla být úspěšně až do konce provedena alespoň v této formě. K tomu je zapotřebí ze strany německých antifašistů železná disciplína a ze strany úřadů umožnění, aby po tu krátkou dobu, co zde antifašisté ještě budou, mohli žít v klidu. K tomu také patří zastavení zařazování antifašistů do normálního odsunu, což se zejména v poslední době (v posledních 4 nedělích) v různých okresech stále a stále opakuje a rozšiřuje přes zákroky pražských centrálních úřadů u okresů. Také v tomto smyslu se pokusím situaci pro německé soudruhy zlepšit, aby opouštěli zemi alespoň v trochu klidnější atmosféře než v poslední době.

Praha 20. srpna 1946
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a, j. 274/6–7

¹ Přehled transportů byl vynechán, protože je totožný s přehledy transportů v Dok. č. 26 a 33.

DOKUMENT Č. 36

1946, 23. srpen, Praha. Výňatek ze zápisu schůze generálního ředitelství dolů, která se zabývala německými zaměstnanci dolů a otázkou „zrovnoprávnění“ německých horníků, kteří by měli zůstat v ČSR trvale.

[...]

Generální ředitelství čs. dolů provede revizi německého osazenstva svými zaměstnanci a k revizi přibere zástupce ONV a Úřadu ochrany práce. Sporné případy rozhodne místně příslušný revírní báňský úřad. Při této revizi budou určeny k odsunu veškeré osoby německé národnosti, které nejsou na dobývání uhlí nebo pracích s tímto dobýváním nezbytně spojených zúčastněny.

O odsun těchto osob postará se referát B.

Aby pak zbylí horníci byli po stránce politicko-zpravodajské a státně bezpečnostní důkladně prozkoumání, pořídí generální ředitelství jmenné seznamy všech horníků Němců a tyto předloží ministerstvu vnitra, odboru Z. Odbor Z provede prošetření a navrhne k odsunu ty osoby, které s ohledem na svou exponovanost v bývalých nacistických organizacích jeví se jako nežádoucí. Přirozeně toto navrhování k odsunu nemá jít tak daleko, aby se do něho zahrnovali pouzí členové NSDAP a SDP, poněvadž počet těchto osob bude tak vysoký, že jejich odsunem by se význam vládního rozhodnutí zmařil.

Seznamy horníků dodá ministerstvu vnitra dr. Vík, Ředitelství čs. dolů, Praha II, Lazarská 7, tel. 390 20.

V další debatě bylo upozorňováno na nutnost zrovnoprávnění Němců, kteří v ČSR jako horníci zůstanou s Čechy.

Dr. Vík upozorňuje zejména na nutnost, aby byla odstraněna pro ně povinnost nosit bílé pásky, a nebude li to v dohledné době možné, doporučuje, aby se již nyní stanovilo, že tato povinnost bude ukončena datem skončení odsunu Němců.

Přítomní žádají, aby o této otázce bylo ministerstvem vnitra uvažováno.

Podle vládního rozhodnutí vydalo ministerstvo školství a národní osvěty nařízení, aby dětem Němců byla dána možnost navštěvovat českou školu, pokud ovšem o to požádají.

Přítomní připomínají, že by nemělo jít o doporučení, nýbrž o nařízení, jímž se dětem Němců rozkazuje navštěvovat českou školu. Tímto opatřením by se přispělo k rychlejší assimilaci Němců a zároveň se vzala možnost jednotlivým učitelům, kteří z nemístného vlastenectví nechťejí německé děti do české školy připustit, této assimilaci bránit. Současně se připomíná, že nebude-li pro německé děti povinností navštěvovat českou školu, nebude možné trvale, zejména z důvodů zahraničněpolitických, upravit jim právo na vlastní školství, třebaš i soukromé.

V Praze dne 23. srpna 1946

(podepsán) Dr. Jaroslav Němec

SÚA, VII R 3628 1946 II, kart. 8206

DOKUMENT Č. 37

1946, 24. srpen, Praha. Žádost ministerstva vnitra, aby J. Lenk zajistil refundaci marek, jimiž Národní banka vybavila transporty antifašistů z Ústí n. L. a Hostinného.

MINISTERSTVO VNITRA

Praha VII, Belcrediho 69 – Telefon 77741-9. linka

Č. B–300/8446–46

V PRAZE dne 24. srpna 1946

Župnímu sekretariátu soc. dem. strany
dělnické–pohraniční oddělení [sic]
(do rukou pana Lenka)
v Praze

Věc: hromadné vystěhování německých antifašistů – závady

Dne 7. května t.r. byl vypraven z obvodu okresního národního výboru v Ústí n. Labem transport německých antifašistů do amerického okupačního pásma, který nebyl náležitě vybaven markovými platidly. Rovněž tak účastníci transportu německých antifašistů, vypraveného dne 3. srpna t.r. z Hostinného, neměli z velké části marková platidla v předepsané výši. Oba tyto transporty příjemci americké orgány odmítly převzít a hrozilo, že transporty budou vráceny.

Abyste tyto transporty německých antifašistů mohly být převzaty a odeslány do Německa, vyplatila Národní banka československá, filiálka v Plzni, na pokyn velitelství SPON v Domažlicích za transport německých antifašistů, vypravený

a) okresním národním výborem v Ústí n. Labem, 8.140 RM,

b) okresním národním výborem ve Vrchlabí, 145.000 RM (transport z Hostinného).

Tyto obnosy, ač bylo slíbeno, že budou ihned refundovány, nebyly dodnes filiálce Národní banky v Plzni vyúčtovány. Ministerstvo vnitra upozorňuje na tuto okolnost žádá, aby zmíněné obnosy byly v dohodě s příslušnými okresními národními výbory zmíněné filiálce co nejdříve refundovány.¹⁾

Abyste bylo pro příště zajištěno, že transporty německých antifašistů budou při předávání příjímáckým orgánům vybaveny předepsaným množstvím markových platidel, bylo učiněno následující opatření: transport německých antifašistů nebude dříve převzat k dopravě, dokud zmocněnec německých antifašistů neprokáže ještě před nakládáním transportů, že zajistil pro celý transport potřebné množství markových platidel.

Ministerstvo vnitra proto žádá, aby vybavení transportů německých antifašistů markovými platidly byla věnována řádná péče.

Ti účastníci, kteří by přesto nebyli vybaveni předepsaným obnosem v markových platidlech, budou z antifašistických transportů vyloučeni a zařazeni do normálních odsunových transportů.

Za správnost: (podepsán): Čejka

Za ministra: Dr. Kučera

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/57

¹⁾ Úředník min. vnitra žádal v tomto případě J. Lenka, aby zajistil plnění povinností orgánů podléhajících jeho ministerstvu.

DOKUMENT Č. 38

Přehled vystavených vysídlovacích komisí pro ministerstvo vnitra o průběhu transportů německých antifašistů (soc. dem.) za měsíc srpen

Zpráva pro ministerstvo vnitra
o odešlých transportech něm. antifašistů (soc. dem.)
Srpen 1946

Transporty vlakem:

2.8.	Hostinné	296 osob
6.8.	Frývaldov	286 osob
9.8.	Vrchlabí	318 osob
9.8.	Ústí nad Labem	312 osob
11.8.	Teplice-Šanov	318 osob
12.8.	Trutnov	316 osob
12.8.	Bezručice	320 osob
13.8.	Planá	256 osob
14.8.	Zábřeh	298 osob
18.8.	Svitavy	285 osob
19.8.	Děčín nad Labem	318 osob
25.8.	Mohelnice	294 osob
26.8.	Rumburk	296 osob
28.8.	Kadaň	285 osob
28.8.	Rýmařov	297 osob
15 transportů vlakem o celkovém počtu		4.495 osob

Vystěhovalo se tedy v srpnu celkem 4.495 osob.

Praha 10. září 1946

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/68

DOKUMENT Č. 39

1946, 4. září, Dvůr Králové. Jednání zástupce ministerstva vnitra se členy ONV a tajemníkem ČSSD o příčinách zadržetí transportu německých antifašistů¹⁾

Zápis

o poradě, konané dne 4.9.1946, ve věci odsunu antifašistů z okresu Dvůr Králové nad Labem na Okresním národním výboru ve Dvoře Králové.

Přítomni: dr. Jaroslav Němec za min. vnitra, Vlasta Klempová za min. vnitra, Pavel Sedláček, III.

místopředseda ONV ve Dvoře Králové, dr. Oldřich Měšťan, rada politické správy, za ONV, Straka Norbert, předseda prověřovací komise ONV, Tomeš N., tajemník strany soc. demokratické

Začátek v 10.30 hod.

Zástupce MV dr. Němec se dotázal, z jakého důvodu žádá ONV zadržení transportu antifašistů z okresu, když předtím sám potvrdil 3 hromadné seznamy antifašistů a předložil je ministerstvu vnitra, které rovněž, po škrtnutí 2 závažných osob, vydalo svůj souhlas k odsunu.

Na tuto otázku podal pan N. Straka toto vysvětlení:

„Důvěrník německých sociálních demokratů z okresu Dvůr Králové předložil seznamy sociálních demokratů, kteří se chtějí dobrovolně vystěhovat do Německa, a žádal o uznání těchto osob za antifašisty. Prověřovací komise ONV zjistila, že z těchto osob žádnou nelze považovat za antifašistu, s výjimkou těch, kterým již bylo vydáno osvědčení a které se později rozhodly přece jen pro odjezd do Německa. Přitom měřitko prověřovací komise bylo to, že se požadovalo od antifašistů, aby byl aktivně činným proti nacismu, nebo aby byl pro své protinacistické smýšlení pronásledován.

Toto stanovisko bylo také oznámeno vedoucím antifašistů Josefu Rolfovi a témuž zároveň sděleno rozhodnutí ONV, že těm sociálním demokratům, kteří nebyli v době okupace příslušníky nacistických organizací, ale kteří zase nevyvíjeli žádnou činnost protinacistickou, povoluje ONV výjimečně odvoz 100 kg svršků.

Josef Rolf vzal toto rozhodnutí na vědomí, ale za čas předložil seznam sociálních demokratů, kteří nebyli uznáni prověřovací komisí za antifašisty, a žádal, aby na tento seznam bylo připojeno kulaté razítko ONV, poněvadž jde přý o odsun těchto neantifašistů jedním transportem s antifašisty. Takový seznam mu byl potvrzen a podepsán. Potvrzený seznam předložil pak Rolf Ústřední sociální demokracii, a tak se stalo, že tato listina byla předložena ministerstvu vnitra, aniž by na toto přitom bylo upozorněno, že nejde o antifašisty, nýbrž o sociální demokraty, kteří nebyli během okupace členy nacistických organizací, kteří se proti ČSR nijak neprovinili, ale také proti nacismu nepracovali.

ONV již předtím na žádost těchto sociálních demokratů jim vydal potvrzení, jehož vzor je připojen k příloze a v němž se konstatuje, že určitá osoba nebyla podle toho, co je ONV známo, členem nacistické strany ani žádné její složky a že v době prvé republiky byla organizována u sociální demokracie. Účelem tohoto potvrzení bylo usnadnit postavení těchto sociálních demokratů v Německu.

Nato na žádost dr. Němce byl předvolán Josef Rolf, který přiznal, že mu bylo známo, že ONV nepřiznal osobám uvedeným v seznamech předložených ministerstvu vnitra charakter antifašisty.

Poté bylo dr. Měšťanem tlumočeno stanovisko ONV, že totiž osoby, uvedené v seznamech předložených ministerstvu vnitra, nelze považovat za antifašisty a že ONV tyto seznamy, resp. svůj souhlas (pokud o takovém lze mluvit s ohledem na okolnost, že MV pokládalo seznam za seznam antifašistů), ruší.

Po přezkoumání seznamu byl přiznan charakter antifašisty toliko 24 osobám, pořízen nový seznam a tento předán dr. Němcovi.

Jde vesměs* o osoby, které již obdržely osvědčení B.

Pan Norbert Straka upozorňuje, že podle zpráv, které kolují mezi Němci v okrese, založil bývalý majitel textilní továrny v Kosbří Morávek novou továrnu někde v Bavorsku v americké zóně a čeká na své bývalé dělníky. Sociální demokraté, kteří mají být odsunuti, pracovali vesměs* v jeho továrně a hodlají přý v této práci u něj pokračovat. Všichni odsunovaní jsou odborníky těžko nahraditelnými, a budou-li odsunuti do americké zóny, vyvstane tím čas. Textilů ihned velká konkurence v oboru hedvábí a umělého hedvábí. Z toho důvodu by pokládal za vhodné, kdyby tito odborníci, kteří nejsou uznáni za antifašisty, byli odsunuti normálním transportem do sovětského pásma.

Dr. Němec slibuje, že na tuto okolnost upozorní.

Upozorňuje se, že důvěrník Rolf se všemožně přimlouval za to, aby odsunování neantifašistů bylo dopraveno do amerického pásma, a uváděl, že hodlá dojednat, aby tento transport byl připojen k transportu antifašistů.

Za tím účelem přý bude v pátek dne 6.9.1946 jednati v Praze na sekretariátě KSČ a sociální de-

mokracie a hodlá navštívit všechny činitele, kteří by ve věci mohli rozhodnouti. Zdá se, soudě podle chování Rolfova, že obava pana Norberta Straky jest plně odůvodněna.

Vlastní porada byla skončena ve 12.00 hod.

(podepsán) Dr. Jar. Němec

V Praze dne 5. září 1946

SÚA, VII R 3628, 1946 II, kart. 8206

* Jde o typický příklad uplatnění legislativních podmínek pro přiznání statutu antifašisty.

* Správně většinou (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 40

1946, 9. září, Praha. Souhrnná zpráva o vzniku, složení a činnosti zvláštního oddělení pro vystěhování německých antifašistů – členů bývalé DSAP – při Ústředním sekretariátu ČSSD, určená zastupitelství ČSSD

(Rukopisná poznámka): Zastupitelstvo strany

Vystěhovací „akce“ německých antifašistů

Když jsme loňského roku po květnové revoluci konstatovali mimořádně velkou, ovšem pocho-pitelnou všeobecnou náladu všech vrstev národa proti všem Němcům bez rozdílu, považovali jsme za svoji povinnost podniknout něco pro ochranu těch našich německých soudruhů, kteří zůstali věr-ní republice a socialismu. V létě 1945 minulého roku obrátili se na nás s prosbou o radu a pomoc první jednotlivci z řad německých soudruhů. Poněvadž jsme tyto soudruhy a hlavně jejich politic-kou minulost blíže neznali, rozhodli jsme se pozvat z Anglie do Prahy dva vedoucí funkcionáře tzv. Zinnerovy skupiny, t.j. soudruha Josefa Zinnera a soudruha Josefa Lenka. (Zinnerova skupina je sku-pina německých soudruhů, která v Anglii od začátku války nesouhlasila s politikou pana Wenzela Jaksche, který tam dělal politiku protičeskoslovenskou a nesocialistickou. Zinnerova skupina byla nucena vytvořit si poradu a se souhlasem našich soudruhů a jiných českých politiků v Anglii zvláš-tní organizaci, a s svoláním z října 1940 vystoupili Zinnerovci z Jakschovy skupiny, aby utvořili v Anglii samostatnou skupinu Zinnerovu.)

Přípravy celé akce

Soudruzi Zinner a Lenk přiletěli na podzim 1945 do Prahy a po četných poradách s námi a s ně-meckými soudruhy a po konstataování poměrů, zejména v pohraničí, došli k tomu názoru, že i pro antifašisty je nejlepší se vystěhovat. Němečtí soudruzi konali v říjnu 45 pod naší ochranou celostátní porady v Praze, kde se jednomyslně usnesli pro vystěhování antifašistů na basi dobrovolnosti. Také němečtí komunisté došli k témuž názoru, konaly se společné porady našich soudruhů a komu-nistů a výsledek těchto porad byl ten, že 20. listopadu 45 bylo naší vládě, resp. soudruhu Fierlingerovi, podáno memorandum, podepsané zástupci našich a komunistických německých sou-druhů. Tímto memorandumem žádají němečtí antifašisté o povolení vystěhovací akce na basi dobro-volnosti a aby si mohli vzít s sebou svůj movitý majetek. Naše vláda měla k věci od prvního oka-mžiku kladné stanovisko a výsledkem tohoto podání a dalších porad bylo vládní usnesení ze dne 15. února 46, v kterém jsou zahrnuty podrobnosti celé akce, jako např. výběr osob, podmínky povolení k vystěhování, majetkové vybavení, provádění transportů, úhrada nákladů atd. Tímto vládním usne-sením byly pověřeny sekretariáty čsl. soc. dem. a KSČ přípravou celé akce, hlavně soupisem osob. Pro provedení celé akce, které je velmi těžké a komplikované, zřídili jsme v ústředním sekretariátu zvláštní oddělení pod vedením soudruha Josefa Lenka. Velká agenda skládá se od začátku akce hlav-ně z registrace přihlášek, přezkoumání těchto přihlášek, různých jednání venku v okresech i v Pra-ze, velké korespondence, intervence atd. (Každá rodina, resp. osoba, která se hlásí k dobrovolnému

vystěhování v rámci této akce, potřebuje celkem cca 30 různých formulářů, a do této akce přihlásilo se původně 45.000 rodin.) V tomto oddělení intenzivně od začátku pracuje, t.j. od února t.r., průměrně 8 soudruhů a soudružek. Od začátku byly zde velké těžkosti a překážky a k tomu ještě nebyl postup práce v jednotlivých okresech jednotný (přesto, že vyšlo mnoho oběžníků ministerstev, pokynů atd.). Největší těžkosti činil od začátku akce pojem „antifašista“ a druhou těžkost způsoboval, docílili konečně zahájení transportů.

Provádění vystěhování

Transporty německých soudruhů začaly 3. května 1946 a od té doby jsou průměrně 4 transporty týdně. Byly to vesměs* transporty s nábytkem: jedna rodina má pro svůj nábytek a jiná zavazadla k dispozici 1/4 vagonu – jedna vlaková souprava pojme průměrně 310 osob. Tyto transporty půjdou dále pravděpodobně tak dlouho, jak dlouho budou trvat transporty všeobecného odsunu. Podle plánu vlády musí všeobecný transport skončit v říjnu, nejpozději v listopadu. Jelikož ani námáhava jednání nedocílila zvýšení počtu transportů, hlavně z technických důvodů nebylo to možno, souhlasili němečtí soudruzi pod nátlakem okolností s tím, aby byli počínaje zářím vystěhováni také bez nábytku, což je z různých technických důvodů snadnější a celý odsun se tím také urychlí. Jinak dostali by se antifašisté v poslední fási odsunu do tísnivé situace. Tyto transporty jsou technicky vybaveny jako transporty normálního odsunu, účastníci musí též 3 dny předem dostavit se do sběrných táborů. 1.200 osob jede ve 40 vagonech, transporty jsou však označeny jako antifašistické a je s nimi také tak zacházeno. Účastníci mohou si vzít tolik zavazadel, co se do vlaku vejde, ovšem kromě nábytku. Není to ideální řešení, je to kompromis, který bylo nutno přijmout.

Do dnešního dne vystěhovalo se celkem asi 37.000 německých soudruhů, a to: v rámci transportů s nábytkem do amerického pásma 20.000 osob (z toho malý počet jel autokonvoji, 12 nákladních aut [=] 1 konvoj); do ruského pásma odešlo již v zimě po dohodě s komunisty 5.000 osob; přesto, že byli registrováni a uznáni v rámci akce, bylo odsunuto normálním odsunem dosud nejméně 12.000 osob;

na vystěhování čeká ještě celkem 30.000 osob.¹⁾ Je nutno konstatovat, že všeobecná situace Němců-antifašistů, která celou tu dobu byla tísnivá, v poslední době se ještě zhoršila nejen tím, že se velká část dostala do normálního odsunu, nebo že určitá část musí jít bez nábytku, nýbrž také z hospodářských důvodů (čekají na transport a již velká část nemá zaměstnání ani peníze). V mnohých okresech snaží se doplnit normální transporty antifašisty, poněvadž příslušný referent nemá již těch 1.200 osob pro transport. Někdy je možno tyto lidi zachránit, někdy ne. Naším úkolem v dnešní situaci je chránit německé soudruhy – pokud ještě jsou – před přestělkou jednotlivých referentů venku a před zbytečnou tvrdostí a postarati se o to, aby zůstatek Němců-antifašistů, kteří se k vystěhování hlásili, byl vystěhován co nejdříve a za pokud možno nejlepších podmínek. Považujeme toto za naši povinnost a za splnění mezinárodní solidarity vůči dřívějším spolubojovníkům, kterým jsme morálně zavázáni.

Praha 9. září 1946

(bez podpisu)²⁾

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/9 12

* Správně většinou (pozn. red.)

¹⁾ Údaje jsou upraveny v Dokumentu č. 42.

²⁾ Na rozdíl od číselných zpráv, kde je zřejmé autorství Lenkovy komise, je tato zpráva, jak je z formulací a z rukopisné poznámky v záhlaví (Zastupitelstvo strany) patmo, sestavena členem představenstva ČSSD a je mu určena.

DOKUMENT Č. 41

1946, 10. září, Praha. Třetí zpráva Lenkovy komise. Hlášení případů přerazování antifašistů do nucených odsunů a první případy odebrání B potvrzení o státním občanství

III. zpráva o průběhu vystěhovací akce německých soudruhů [...] Tyto transporty probíhaly celkem klidně. Transporty bez nábytku, jak jsem je hlásil v druhé zprávě, počínají v září, což znamená, že od září počet vystěhovalců bude rychle stoupat.

Normální odsun: poukázal jsem již dříve na to, že se v různých okresech stalo, že antifašisté byli odsunuti normálním odsunem. Tato praxe se bohužel v posledních týdnech rozšířila. Normální důvod je ten, že dotyčný referent pro vystěhování nemá již v okrese oněch 1.200 Němců k dispozici, kterýžto počet je pro normální odsun zapotřebí, a tuto diferenci pak doplní z řad antifašistů.

Okres Děčín: v tomto okrese je situace pro antifašisty již několik měsíců téměř nesnesitelná; nezbylo jim nic jiného než rozhodnutí, jít dobrovolně do tábora, kde čekají na svůj antifašistický transport. Mají dva tábory, v nich určitou autonomii, zásobování obstarává okresní národní výbor a dva tábory mají zvláštní dílny, jako truhlárnu, obuvnickou dílnu, kadeřnictví, kantínu atd. Podle mně doslých zpráv jsou poměry v těchto táborech v každém ohledu dobré.

Všeobecná situace antifašistů: celkem se stále zhoršuje.

Obdržel jsem v posledních měsících velký počet dopisů, ze kterých je vidna smutná situace a tu a tam také zoufalství. Jako příklad uvádím výťah z jednoho dopisu, který jsem dostal asi před 14 dny od okresního zmocněnce německých soudruhů z Volar:

„Snaželi jsme s trpělivostí hodně těžkostí. Je to však stále smutnější, nemluvě o tom, že denně přicházejí soudruzi z obcí a stěžují si, ba dokonce ze zoufalství pláč. Právě včera jsem byl svědkem, že se poctivým člověkem zachází jako se zločincem. Soudruh, který je od svých vídeňských učňovských let 5 let sociálním demokratem a těší se všeobecné vážnosti, musel se ze svého domu vystěhovat. Musím Vám říci, že události, které prožívám, je třeba vidět na vlastní oči, protože jejich líčení by nebylo považováno za věrohodné. Český správce zde ve Volarech byl za nacistů po pět týdnů zaopatřován našimi soudruhy šatstvem, živobytím a j., ba dokonce ukrýván. A tak přicházejí nejrozumnější, nejhorší stížnosti. Právě v době, kdy píšu tento dopis, je opět jeden uznávaný soudruh nucen ihned odevzdat jednomu správci svoji krávu přesto, že ve stájích stojí mnoho krav, které nemají pána.“¹⁾

Státní občanství, resp. osvědčení B: v jednotlivých okresech dostali antifašisté, kteří ve smyslu § 2 Dekretu č. 33/45 podali žádost o zachování státního občanství a kteří již na základě žádosti mají osvědčení B, t.j. prozatímní státní občanství, od příslušného okresního národního výboru (OSK) přípisy, kterými je jim oznámeno, že jejich žádosti se nevyhovuje, že jim státní občanství zachováno není a že z toho důvodu musí ihned vrátit osvědčení B a mohou být ihned zařazeni do normálního odsunu.

Praha 10. září 1946

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/13 14

¹⁾ Citace dopisu je překlad německého dokumentu.

DOKUMENT Č. 42

Přehled o stavu vysídlovací akce německých antifašistů-sociálních demokratů, vypracovaný na žádost ministerstva vnitra. Je doplněn i přehledem o průběhu komunistické vystěhovací akce

Sestavení o stavu vystěhovací akce německých antifašistů-sociálních demokratů

V rámci transportů s nabytkem od 3/5 46 odešlo do amerického pásma Německa (v tom jsou započteny autokonvoje)	20.000 osob.
Do ruského pásma odešlo v zimě po dohodě s komunisty	5.000 osob.
Normálním transportem bylo odsunuto (přesto, že byli [vysídlení] registrováni a uznáni)	15.000 osob.
Území republiky opustilo tedy celkem	40.000 osob.
Na vystěhování čeká ještě celkem	35.000 osob.

Tato čísla dal jsem dnes telefonicky p. dr. Kargerovi z ministerstva vnitra, který je ode mne žádal jménem vládního rady dr. Kučery.

Praha 10. září 1946 (podepsán) Lenk.

Na vědomí: soudruh Langer, soudruh Keisewetter
Komunistická akce (vystěhovací)

celkem:	16.750 rodin	49.144 osob
vystěhovaných	13.934 rodin	41.327 osob
k vystěhování	2.816 rodin	7.817 osob

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/16 17

DOKUMENT Č. 43

1946, 10. září, Praha. Souhrnná zpráva ministerstva vnitra o vysídlovací akci německých antifašistů, pojednávající i o problému antifašistů-odborníků. Připojen seznam antifašistů komunistů a sociálních demokratů podle okresů

Dobrovolné vystěhování německých antifašistů do Německa

- zpráva -

Vládním usnesením ze dne 15. února 1946 bylo stanoveno, aby bývalí členové strany komunistické a sociálnědemokratické, německé národnosti, pokud nebyli organizováni v německých zločineckých organizacích a kteří jakýmkoliv způsobem pracovali proti nacismu, byli vyřazeni ze všeobecných opatření proti Němcům a byl jim přiznán charakter antifašisty.

Za antifašistu mohla být prohlášena tedy pouze ta osoba, která prokázala, že zůstala po celou dobu okupace Čs. republiky věrna, nikdy se neprovinila proti národu českému nebo slovenskému, zúčastnila se činné boje za osvobození, anebo trpěla pod nacistickou persekucí. Prohlášení za antifašistu mělo za následek, že takováto osoba požívala všech práv českého občana a při dobrovolném vystěhování do Německa mohla s sebou vzít nabytek a veškeré své svršky, pokud ovšem zachovála všeobecně platná celní a devisová ustanovení.

Soupisem osob přicházejících v úvahu k odsunu v rámci dobrovolné antifašistické vysídlovací akce byly pověřeny sekretariáty stran komunistické a sociálnědemokratické. U jednotlivých OSK nebo ONV byly pak vytvořeny t.zv. antifašistické komise, kde ONV nebo OSK jmenování důvěrníci z řad antifašistů provedli náležité šetření o zmíněném charakteru.

Až do 15. února 1946 byla takovým Němcům-antifašistům vystavována pro dobrovolné vystěhování do Německa povolení jednotlivá. Po 15. únoru 1946 za účelem zjednodušení agendy a jejího přesného uvedení v soulad se shora uvedeným vládním usnesením byly zavedeny seznamy hromadné a jednotlivé povolení nadále nevystavována. Seznamy byly pořizovány dvojmo a po předchozím seškrutí antifašistickou komisí byly předloženy ONV k potvrzení. Orazitované a podpisem příslušného referenta ONV, resp. OSK, opatřené seznamy byly potom předloženy ke konečnému schválení ministerstvu vnitra. Rozhodujícím pro udělení povolení ministerstvem vnitra byl hlavně výsledek prověření v seznamu členů německých zločineckých organizací, které měl odbor Z k dispozici. Jiných pomůcek k prověřování zpravidla totiž nebylo.

Zkoumáním seznamů bylo zpočátku pověřeno v ministerstvu vnitra oddělení Z/XI. Timto oddělením byl až do 4. dubna 1946 přiznán charakter antifašisty 26.667 osobám a uděleno jim povolení z ČSR se za výhod antifašistů vystěhovat. Dne 4. dubna 1946 převzalo celou agendu oddělení Z/X, které až do skončení akce, t.j. do 10.9.46, udělilo 21.490 Němcům-komunistům a 89.704 Němcům-sociálním demokratům povolení k vystěhování v rámci antifašistického vysídlení. Během celé akce byl pak tedy přiznán 137.861 osobám (včetně všech rodinných příslušníků) charakter antifašisty.

Z výše uvedeného počtu uznaných antifašistů do dnešního dne se vystěhovalo asi 66.000 Němců-komunistů i sociálních demokratů. K odsunu zbývá tedy dosud více než polovina (asi 71.000 osob).

Poněvadž zpočátku oddělení nemělo k dispozici kartotéku NSDAP, bylo nutno dřívější seznamy prověřovat pouze podle všeobecné kartotéky odb. Z. V této době ušlo pozornosti oddělení zajistit několik jedinců organizovaných v NSDAP. Ba i později, když odbor Z obdržel kartotéku NSDAP a Freikorpus, prověřování nezaručovalo naprostou jistotu, poněvadž kartotéky nebyly úplné. Mnohdy chyběly celé okresy, zejména z jižních Čech, kde se kartotéky NSDAP, umístěné v sídlech Gau Oberdonau Linec a pro Gau Niederdonau¹⁾ ve Vídni, po skončení války ztratily, nebo byly odvezeny z části sovětskými úřady vojenskými. V takových případech bylo šetření zvláště tíženo. Mnohdy byla zřejmá snaha neúplným seznamem nebo úmyslně pozměněnými daty uvést zdejší úřad v omyl, a muselo proto být provedeno šetření na místě samém (Český Krumlov, Fryvaldov, Dvůr Králové a pod.), či seznamy musely být vráceny k doplnění, resp. k novému prošetření. Pokud byly zjištěny jiné nepřístojnosti, jsou předmětem šetření.

Agenda si vyžádala častého osobního jednání se stranami, které přednášely své požadavky, upozorňovaly na výjimečnost svých případů atd.

Odsun se provádí do ruské a americké okupační zony.

Žadatelé, kteří se chtějí odstěhovat do Rakouska nebo do okupačních zon jednotlivě, jsou odkazováni na okresní národní výbory, v jejichž kompetenci jest konečné rozhodnutí.

Podotýká se, že počet antifašistů bude ve skutečnosti menší, poněvadž podle rozhodnutí čs. vlády zůstane v Československé republice část Němců-horníků, a mezi nimi budou zajisté i antifašisté, kteří již povolení k vystěhování do Německa vlastní. Také něco jiných specialistů zde zůstane.

V žádném případě tedy počet odsunutých Němců-antifašistů nepřekročí výše uvedenou číslíci.

Vlastní odsun Němců-antifašistů provádí referát B ministerstva vnitra za podpory KSČ a strany sociálnědemokratické.

K informaci se přikládá statistika vydaných povolení k vystěhování podle jednotlivých okresů.

V Praze dne 10. září 1946

Zpracoval: Mádr
(podepsán) B. Mádr

Schválil: Dr. Němec
(podepsán) Jar. Němec

SÚA, VII R 3628, 1946 II, kart. 8206

¹⁾ Zupa Horní Dunajsko a Dolní Dunajsko

DOKUMENT Č. 44

1946, 15. říjen, Praha. Čtvrtá zpráva Lenkovy komise o průběhu transportů v první polovině září a hlášení o prvních transportech antifašistů (bez nábytku)

IV. zpráva o průběhu vystěhovací akce německých soudruhů

Transporty: podle první, druhé a třetí zprávy vystěhovalo se od 3. května do 31. srpna celkem 17.098 osob (transporty s nábytkem a několik autokonvojů). V září šly následující transporty:

Transporty vlakem:

2.9.	Bruntál	320 osob
2.9.	Děčín	337 osob
5.9.	Fryštát	316 osob
6.9.	Mar. Lázně	295 osob
9.9.	Nový Jičín	320 osob
10.9.	Karlovy Vary	320 osob
11.9.	Planá	308 osob
12.9.	Č. Lípa	304 osob
12.9.	Vrchlabí	320 osob
12.9.	Krnov	316 osob
16.9.	Králiky	316 osob
16.9.	Kraslice	302 osob
18.9.	Jablonec	310 osob
19.8.	Polička	320 osob
22.9.	Bílovec	320 osob
24.9.	Vejprty	296 osob
26.9.	Varnsdorf	294 osob
26.9.	Odry	295 osob
18 transportů vlakem o celkovém počtu		5.609 osob

Mimo tyto transporty vlakem šel ještě větší počet transportů autem, a to ve formě autokonvojů nákladních vozů; podle předpisu Američanů měl 1 konvoj maximálně 12 vozů. Tyto autotransporty byly všechny s nábytkem.

Autotransporty:

3.9.	Cheb	33 osob	17.9.	Cheb	18 osob
4.9.	Cheb	25 osob	18.9.	Ústí n./L.	36 osob
4.9.	Ústí n./L.	33 osob	18.9.	Cheb	35 osob
5.9.	Cheb	36 osob	18.9.	Loket	48 osob
6.9.	Cheb	34 osob	19.9.	Cheb	51 osob
7.9.	Cheb	38 osob	19.9.	Karl. Vary	43 osob
8.9.	Úštěk	52 osob	20.9.	Cheb	46 osob
9.9.	Cheb	40 osob	21.9.	Cheb	47 osob
10.9.	Praha	22 osob	21.9.	Loket	54 osob
10.9.	Cheb	43 osob	22.9.	Ústí n./L.	46 osob
11.9.	Cheb	37 osob	23.9.	Cheb	41 osob
12.9.	Karl. Vary	58 osob	24.9.	Loket	51 osob
12.9.	Cheb	31 osob	24.9.	Cheb	58 osob
13.9.	Podbořany	48 osob	25.9.	Ústí n./L.	44 osob
13.9.	Cheb	36 osob	25.9.	Cheb	45 osob
14.9.	Loket	32 osob	25.9.	Karl. Vary	65 osob

14.9.	Cheb	38 osob	26.9.	Stod	16 osob
16.9.	Cheb	35 osob	26.9.	Cheb	44 osob
		671 osob			788 osob
36 autotransportů o celkovém počtu.....					1.459 osob

Od začátku akce až dokonce září vystěhovalo se tedy.....24.166 osob.

Mimo v této zprávě uvedené transporty šly v září již také první transporty antifašistů bez nábytku, ale s neomezeným počtem zavazadel, zprávu o tom podám později.

Praha 15. října 1946

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/18-19

DOKUMENT Č. 45

Hlášení o dosavadním průběhu transportů a obtížích, které působí omezování transportů do amerického a ruského pásma, s konkrétními návrhy na jednání s Američany a žádostí o zvýšení přídelů říšských marek vystěhovalcům.¹⁾

Transport bývalých německých sociálních demokratů do západního pásma

Nejdříve, a to v říjnu 1945, bylo vyjednáváno s východním pásmem. Tam byly učiněny sice příslušné, nikoliv však konečné rozhodnutí. V listopadu bylo nám oznámeno, že vojenská administrativa v Berlíně naše přistěhování zásadně schválila. Se zemskou vládou v Duryňsku jsme vyjednali, že tato převezme 100.000 bývalých komunistů a soc. demokratů při okamžitém odsunu. Dopravovali jsme již z okresu Děčín. Tyto transporty byly zastaveny, jakmile započali bývalí komun. soudruzi dopravou z ČSR. Třikrát jsme intervenovali u Ústředního předsilovacího úřadu v Berlíně bezúspěšně. Při intervencích v Podmoklech u tamějšího čs. hraničního důstojníka, pana štáb. kap. Jirsika, bylo nám sděleno, že před ukončením transportů bývalých německých komunistů není na transporty z naší strany na východ pomyšlení. Odsun bývalých komunistů měl být skončen v červenci, popřípadě též v srpnu 1946.

Byli jsme nuceni vyjednávat s americkou vojenskou vládou v americkém okupačním pásmu, jelikož dle ujednání spojenecké vojenské komise v Berlíně mělo být dopraveno 1 3/4 milionů Němců z republiky do západního pásma.

Vyjednávání v Mnichově zúčastnili se:

zástupce ministerstva vnitra pan dr. Novotný a hraniční důstojník pro americké pásmo pan nadporučík Schönborn. Americká vojenská vláda souhlasila s odsunem, t.j. s přijetím bývalých německých soc. demokratů, dle potřeby též komunistů, do západního pásma. Ohledně* dopravy bylo ujednáno, že bude umožněno transportovat na západ měsíčně nejméně 30.000 osob z naší akce. V pozdějším vyjednávání bylo toto ujednání, pokud se týkalo počtu transportů, změněno tak, že můžeme transportovat t.j. měsíčně jen 5.000 osob. Podle tohoto ujednání trval by odsun zrovna 2 roky. To jest nemožné.²⁾

Z tohoto důvodu hlásí se v mnoha okresech účastníci naší akce k všeobecnému odsunu. Dosud bylo odsunuto všeobecnou evakuací 4.000 osob, samozřejmě jen s předepsanými ručními zavazadly, bez nábytku. Více než dalších 5.000 osob se již opět znovu přihlásilo k všeobecné evakuaci. Tim se naše akce roztrhává. Utěšovali jsme tyto lidi po celý rok a nyní nechťejí nám již věřit, že se budou

moci přece jen vystěhovat za podmínek vládou schválených (Výnos ze dne 15.2.1946, č. B-300/1269-Ref.B).

Celá naše akce ztrácí tudíž svůj smysl, podle něhož mělo být použito těchto lidí pro politickou budovatelskou práci v Německé říši. Ztrácíme velké části, poněvadž ztrácíme víru v účinnost našeho politického poslání a možnost splnění námi vytknutých úkolů. Jde při tom vesměs** o lidi, kteří za okupace nečinili Hitlerovu fašismu žádné koncese, byli zčásti zatknuti anebo hospodářsky utiskováni.

Prosíme proto, aby při příštím vyjednávání s americkými okupačními úřady byl navržen a podán ke schválení opět dřívější poměr, jenž prakticky nebyl nikdy uskutečněn, t.j. denně odsun 1.200 osob z naší akce.

Podle tohoto ujednání mohli bychom svůj odsun ukončit do 3, nejdéle do 3 1/2 měsíce.

Odsun mohl by být prováděn oběma pomezními stanicemi, Wiesau i Furth i.W.

Pokud jsou pro dopravu k dispozici vozy UNRRA, bylo by možno dirigoval je až do konečné stanice. Kdyby soupravy UNRRA nevystačily, bylo by zajisté možno docílit vyjednáváním s říšskou drahou, aby na hranicích bylo překládáno do souprav, které by dala k dispozici říšská dráha. V tomto případě bychom prosili, abychom byli vyrozuměni 14 dní před započítáním těchto transportů, abychom si mohli opatřit svolení říšských drah pro přenechání souprav za hranicemi.

Automobilové konvoje:

Tyto by lze prováděti i nadále za dosavadních podmínek. Říšské dráhy jsou zásadně ochotny provést při souhlasu příslušných amerických míst ve stanicích poblíž Wiesau a Furth i.W., které budou ještě oznámeny, překládání z automobilových konvojů do železničních vagonů a dání tyto k dispozici. Říšské dráhy jsou ochotny převzít i v obou pomezních místech denně 2 konvoje po 12 až 15 automobilů s tou podmínkou, že by musely přicházet vždy po tři dni konvoje z jednoho okresu, aby vždy po třech dnech mohla být vypravena kompletní dopravní souprava na německé půdě.

Dále prosíme, aby pro okresy, v nichž poměry z politických důvodů nedovolují dalšího oddalování, bylo schváleno sestavit osoby, obsažené v našich seznamech, do transportů, s veškerým jejich majetkem, avšak bez nábytku. Pro tyto transporty navrhovali bychom po 900 osobách, aby zbývající prostor byl k dispozici pro četnější zavazadla. Tyto transporty mohly by běžeti jako všeobecné odsuny do Wiesau a Furth i.W., odkud by byly dirigovány jako antifašistické transporty do konečné stanice. Tento poslední návrh proto, že antifašistické transporty jsou vedeny do určitých okresů, kdežto transporty všeobecného odsunu jsou rozdělovány dle určitého schéma do obvodů, které nebyly předem určeny.

Říšské marky:

Při dosavadních transportech obdržely jenom dva na osobu přiděl 500 RM. Z ostatních transportů obdržely tuto částku jenom osoby, které měly příslušný vklad. Když byli účastníci transportu při překračování hranic tázáni, zda li obdrželi zmíněných 500 RM, museli úmyslně říci nepravdu, aby nevyprovokovali vrácení transportů. Prosíme, aby všem účastníkům bylo vyplaceno po 500 RM; naproti tomu se zavazujeme odevzdat při vyzvednutí říšských marek všechny vkladní knížky, znející na čs. peněžní ústavu, které jsou ve vlastnictví účastníků.

Prosíme o schválení těchto návrhů a vyjednání s příslušnými americkými úřady, abychom mohli ukončit svoje transporty, než nastane nepříznivé podzimní počasí, též s ohledem na to, že po započeti bramborové a řepní sklizně asi nebude k dispozici dopravních prostředků.

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/20 22

¹⁾ Dokument není datován, ale jak obsahem, tak zařazením v archivu pochází z konce října 1946

²⁾ 12. listopadu 1946 byla mezi čs. vládou a americkou okupační správou uzavřena dohoda o přechodném přerušení transportů do 1. dubna 1947.

* Správně stran (pozn. red.)

** Správně většinou (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 46

Oběžník ministerstva vnitřa z 13.října 1946 oznamující, že transporty budou pokračovat i v roce 1947, a dotazník k zjištění počtu Němců na území ČSR k 1.11.1946 a počtu těch, kteří nepodléhají nucenému odsunu.

Ministerstvo vnitřa
Č. B-300/15939-Ref.B.

V Praze dne 13.října 1946

Okresní národní výbory (správní komise)
v Zemi české a moravskoslezské
Místní národní výbory statutárních měst:
Prahy, Liberce, Plzně, Brna, Olomouce, Opavy a Ostravy
Ředitelství a úřady národní bezpečnosti—odd. StB

Předmět: odsun Němců; zjištění počtu osob německé národnosti ku dni 1.XI.1946

Odsun Němců z Československa bude v podstatě skončen ke dni 31.10.1946. Zbylí Němci, podléhající odsunu, budou však odsunováni i po tomto datu v nepravdělně upravovaných transportech. Za tím účelem je však zapotřebí získati *přesnou a úplnou statistiku* o počtu Němců, kteří ku dni 1.XI.1946 zůstali dosud v Československu. Všem okresním národním výborům (správním komisím) se proto ukládá, aby sestavily podle stavu ke dni 1.listopadu 1946 číselný přehled o počtu Němců ve svém správním obvodu podle tohoto vzoru:

1. Celkový počet osob německé národnosti v okrese

2. Z celkového počtu nepodléhají odsunu:

- a) počet Němců, kteří mají legitimace specialistů (v průmyslu a hornictví);
- b) počet Němců, kteří jsou rodinnými příslušnými specialistů a jsou jimi chráněni před odsunem;
- c) počet Němců, kteří mají prozatímní osvědčení o čl. státní příslušnosti (vzor B);
- d) počet Němců žijících ve smíšeném manželství;
- e) počet Němců židovského původu a vyznání;
- f) počet Němců vyňatých z odsunu rozhodnutím ministerstva vnitřa cestou milosti;
- g) počet Němců, kterým byl povolen rozhodnutím ministerstva vnitřa odklad odsunu;
- h) počet Němců-antifašistů, kteří se budou stěhovat ve zvláštní akci stran komunistické a sociálnědemokratické;

3. Z celkového počtu podléhá odsunu ??? osob.

K jednotlivým bodům připojeného vzorce podotýká se toto:

K bodu 1: Do tohoto počtu nebudete zahrnovány osoby *českého původu a české národnosti* (viz Oběžník č. B-300/3961-46 ze dne 11.6.1946) ani rakouští příslušníci.

K bodu 2: písm. a) a b). Zde nutno přesně rozlišiti osoby uznané za specialisty a jimi ochráněné rodinné příslušníky.

K bodu 2 d): Do tohoto počtu lze zařaditi pouze *německé* manžely a *ne tedy české manželky a děti*.

K bodu 3.: Všechny osoby, které nespadají do kategorií shora uvedených, podléhají odsunu, a nutno je proto zařazovati postupně do odsunových transportů.

Ministerstvo vnitřa žádá, aby byly ihned provedeny všechny přípravy nutné k sestavení této evidence a aby proto místní národní výbory (správní komise) byly řádně instruovány. Zdůrazňuje se, že evidence musí být naprosto přesná a úplná. Okresní národní výbory předloží hlášení podle uvedeného vzoru ve dvojím vyhotovení nejdéle do 10. listopadu 1946 příslušné oblastní osídlovací úřadovně. Lhůta musí být bezpodmínečně dodržena.

Souhlasí se schválením návrhem.
Přednosta výpravny: (podpis nečitelný)

Za ministra:
Dr. Kučera v.r.

SÚA, MV NR B 300, kart. 3151

DOKUMENT Č. 47

1946, říjen, Praha. Výklad definice antifašisty a jeho práv v publikaci ministerstva vnitra pro orgány veřejné lidové správy

III.

Osoby německé národnosti, které vyhovují podmínkám § 2 Dekretu č. 33/45 Sb., t.j. osoby, které prokáží, že zůstaly věrné Československé republice, nikdy se neprovinily proti národu českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za jejich osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem.

1. Tyto osoby lze rozdělit na:

- a) t.zv. antifašisty, kteří podle Vládního usnesení ze dne 15. února 1946 jsou pojeti do zvláštních seznamů a organizovaným odsunem doprovázeni do jednotlivých pásem v Německu,
- b) osoby, kterým se zachovává st. občanství československé podle § 2 Dekretu č. 33/45 Sb. (Směrnice ministerstva vnitra č. A-4600-16/8-45-Ref. A, č. 8) a které zůstanou v ČSR.

2. ad a), b): Tyto osoby splňují podmínky pro vynětí z konfiskace podle § 1, odst. 1, č. 2 Dekretu č. 108/45 Sb. (viz také Výnos z 13. listopadu 1945, č. A-4600-5/10-45-VI/3-Ref. A, a Výnos z 31. března 1946, č. 1700-27/3-46-82-Vb/3, odd. VII).

Jinak jest tomu u zemědělského majetku. Podle § 1, odst. 2 Dekretu č. 12/45 Sb. lze přiznat výjimku z konfiskace jen tehdy, prokáže-li dotyčná osoba, že se aktivně zúčastnila boje za zachování celistvosti a osvobození ČSR. Trpění pod nacistickým nebo fašistickým terorem nestačí pro vynětí zemědělského majetku z konfiskace.

O této otázce vyslovilo ministerstvo zemědělství v určitém konkrétním případě následující názor:

„Vycházejíc ze smyslu a účelu Dekretu č. 12/45 Sb., odejmouti držbu zemědělské půdy co největšímu počtu osob německé národnosti vzhledem ke značnému potenciálu nebezpečí takové držby a ponechati ji jen osobám naprosto se osvědčivším, nepokládá ministerstvo zemědělství za aktivní účast na boji za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky každý projev nelojality k nacistickému režimu, nýbrž jen takovou činnost, z níž je zřejmo, že se osoba německé národnosti způsobem naprosto rozhodným a žádnou pochybnost nepřipouštějícím postavila za věc Československé republiky a svým osobním nasazením k jejímu osvobození přispěla. Za takovou činnost považuje pak ministerstvo zemědělství pouze:

- a) soustavnou a závažnou činnost v podzemním odbojovém hnutí domácím či v odbojovém hnutí zahraničním,
- b) účast na bojích ve vojenských útvech československých zahraničních armád,
- c) účast na bojích čs. partyzánů, ať již jako partyzán nebo pomocník partyzánů, činnost pomocnou však jen v tom případě, lze-li ji kvalifikovati jako stejně těžkou a nebezpečnou (Zákon č. 34/46 Sb. a Vyhláška MNO v Úředním listě I, č. 131/16, běž. čís. 1551),
- d) činnost sabotážní, a to činnost ke skutečným akcím vedoucí.

Je zřejmé, že činnost, která záleží např. v poslechu zahraničního československého nebo spojeneckého rozhlasu, rozšiřování zpráv z takového pramene, neudání osob poslouchajících takový rozhlas, sbírání a rozšiřování letáků shazovaných spojeneckými letadly nebo vědomost o existenci nebo pobytu parašutistů a partyzánů, není soustavnou a závažnou činností v podzemním hnutí odboje. Právě tak nelze nazvat např. neudání příjícího vězně z koncentračního tábora nebo zajatce anebo nemocného parašutisty pomocnou činností těžkou a nebezpečnou.

3. Případy, kdy taková osoba má zemědělský i jiný než zemědělský majetek, jsou vyřešeny v oddílu I Výnosu ministerstva vnitra ze dne 31. března 1946, č. 1700-27/3-46-82-Vb/3.

Pokud jde o Němce-antifašisty, poznamenává se, že čl. 3 vládního usnesení, které bylo připojeno k Výnosu ministerstva vnitra ze dne 23. února 1946, č. B-300/1290-Ref. B, o vystěhování Němců-antifašistů, jest vykládáti v tom smyslu, že se vztahuje jen na zemědělský majetek těch Němců-antifašistů, kterým byla přiznána výjimka stanovená v § 1, odst. 2 Dekretu č. 12/1945 Sb. V tomto směru viz Výnos ministerstva vnitra č. 1700-2/10-46-102-Vb/3.

příručky pro Národní výbory, sv. 9, Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce sestavili Jos. Šebestík a dr. Zdeněk Lukeš, úředníci ministerstva vnitra, vydal II. odbor ministerstva vnitra v Praze v listopadu 1946, s. 14-16.

DOKUMENT Č. 48

1946, 17. říjen, Praha. Žádost ministerstva vnitra, zaslaná Josefu Lenkovi, o vyjádření ke stížnosti Američanů na nedostatečné vybavení transportů markovými platidly

MINISTERSTVO VNITRA

Č. B-300/14024-46

V PRAZE dne 17. října 1946

Ústřednímu sekretariátu
sociálnědemokratické strany dělnické
(do rukou pana Lenka)
v Praze

Věc: hromadné vystěhování německých antifašistů-stížnost

Americké okupační úřady sdělily sem, že účastníci transportu německých antifašistů, kteří přijeli vlakovými soupravami č. 4818 a 4846 do Diesburku [!] dne 6. a 19. července t.r. přes železniční stanici Wiesan, nebyli vybaveni markovými platidly v předepsané výši.

Rovněž tak účastníci antifašistického transportu č. 4836, kteří přijeli do Diesburku [!] dne 18. července t.r., nebyli opatřeni markovými platidly v dostatečné výši, a proto vedoucí transportu odebral účastníkům marková platidla, pokud převyšovala obnos 500 RM, a rozdělil je ostatním, kteří marková platidla v předepsané výši neměli. Kromě toho vedoucí tohoto transportu byl prý české národnosti.

Ježto je povinností zmocněnců německých antifašistů postarati se mimo jiné také o marková platidla v předepsané výši pro účastníky celého transportu, žádá se o vyjádření.

Za správnost: (podepsán) Čejka

Za ministra: Dr. Tvrdý

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/59

DOKUMENT Č. 49

1946, 29. říjen, Praha. Odpověď J. Lenka ministerstvu vnitra ke stížnosti Američanů, s návrhem na opatření k nápravě

L/Pa

29. října 46

Vaše č.: B-300/14024-46

Věc: hromadné vystěhování německých antifašistů-stížnost

Titl.

Ministerstvo vnitra,
Praha-Hrad

Obdržel jsem stížnost ze dne 17. října a sděluji k ní toto:

Po obdržení Vaší stížnosti jsem zjistil, že v prvních dvou uvedených případech šlo o transporty antifašistů z Ústí nad Labem a z Litoměřic.

Nebýly-li tyto transporty vybaveny markovými platidly v předepsané výši, nebyla to v tomto případě vina dotyčných zmocněnců. V poslední době bylo skoro nemožné, zejména v určitých okresech, opatřit předepsané marky, jelikož i když antifašisté vkládali knížky na marky měli, nevyplácely peněžní ústavy tyto vklady buď vůbec s poukazem na to, že jsou v likvidaci, nebo jenom malé obnosy kolem 3, 5 až nejvýše 10 procent. Byla to nemožná a pro antifašisty zoufalá situace. Nyní ovšem lze předpokládat, že se situace v tomto ohledu zlepšila, a to následkem oběžníku filiálky Národní banky čsl., takže lze počítat s tím, že nyní transporty antifašistů budou přesné podle předpisu vybaveny markovými platidly v předepsané výši.

Současně zvláštním oběžníkem upozorňují všechny zmocněnce německých antifašistů soc. dem. na jejich povinnost důkladně a svědomitě starat se o to, aby transporty antifašistů nezavdaly již žádných důvodů k stížnostem ze strany našich úřadů.

K poznámce amerických okupačních úřadů, že vedoucím transportu čis. 4836 byl prý Čech, ujišťuji, že je to vyloučená věc.

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/58

DOKUMENT Č. 50

1946, listopad–leden 1947, Liberec–Praha. Žádost Antify–Liberec, podaná Zemskému národnímu výboru v Praze, o řešení problémů způsobených dočasným přerušením transportů do amerického sektoru a průběh vyřizování této žádosti

Socialistické vysídlování
ANTIFA–LIBEREC
soc. dem. strana

V Liberci dne 23.11.1946
ul. Prof. Ing. Felbera I

Zemský národní výbor v Praze

Věc: transporty antifašistů do amerického okupačního pásma v Německu–zastavení přes zimu–žádost o umožnění přezimování za stávajících podmínek

Na základě usnesení vlády ze dne 15.2.1946 a nařízení ministerstva vnitra čis. B–300/2774–46 Ref. A a čis. B–300/1290 Ref. B sestávali jsme transporty německých antifašistů, kterými byly, resp. budou, tyto osoby na základě nařízení ministerstva národní obrany (hlavní štáb VII, odd. 11/400, dův.) dobrovolně odsunuty do Německa. Na základě rozhodnutí okupačních úřadů v americkém pásmu Německa a za souhlasu zdejšího ministerstva vnitra jsou tyto transporty od 1.12.1946 na dobu 3–4 měsíců zastaveny, aby se zabránilo vážným překážkám v ubytování vystěhovalců v Německu.

Takto bez naší viny nastala situace nutí nás, abychom zařídili všechno potřebné pro přezimování našich zbývajících transportů.

Nyní zůstalo:

v obvodu magistrátu statut. města Liberce	482 osob,	195 rodin,
v obvodu Okresního národního výboru Liberec–venkov	146 osob,	56 rodin,
v obvodu Okresního národního výboru v Jablonci n. N.	259 osob,	103 rodin,
v obvodu Okresního národního výboru ve Frýdlantu v Čechách	326 osob,	117 rodin,
celkem	1.213 osob,	471 rodin,

které dosud ještě nemohly být vysídlovány.

Tyto osoby jsou antifašisté, ověření v hromadném povolení od místního národního výboru, okresního národního výboru a ministerstva vnitra a jest je považovati podle znění tohoto povolení za antinacisty (antifašisty) ve smyslu odst. 8 Oběžn. ministerstva vnitra ze dne 24.8.1946, č. A 4600/16/8–45 Ref. A, o úpravě čsl. státního občanství podle Ústavního dekrety č. 33/1945 Sb., a jejich majetek jest tedy vyňat z konfiskace podle § 1, č. 2 Dekretu presidenta republiky ze dne 25.10.1945, č. 108

Sb. Tyto osoby jsou tedy oprávněny vyvézt veškerý movitý majetek, pokud jeho vývoz je dovolen podle platných devisaových a celních předpisů.

Prosíme p.t. Zemský národní výbor, aby na právním podkladě citovaného hromadného povolení usnadnil těmto antifašistům co nejslušnější pobyt ve svém obvodu a rozhodl, aby jim

1. byl zajištěn pobyt v jejich dosavadním bytě do dne vysídlení;
2. byly přiděleny české potravinové listky do dne vysídlení;
3. bylo přiděleno palivo;
4. aby byli osvobozeni od nošení bílé pásky a
5. byli zařazeni do pracovního procesu na základě svých schopností a bez 20 proc. srážky ze mzdy (soc. poplatků).

Dovolujeme si podotknouti, že naše žádost nepřesahuje rámec možností a opírá se o Výnos ministerstva vnitra č. B–2536 8/7–46–12/2 a jest přednesena po zralé úvaze.

Prosíme, aby nám p.t. Zemský národní výbor dal svoje rozhodnutí písemně a aby o něm vyrozuměl příslušné okresní národní výbory, aby nedošlo k nedorozumění v jednotlivých případech.

Vyprošujeme si urychlené kladné vyřízení této žádosti a poručíme se Vám

s projevem dokonalé úcty

(kulaté razítko)

Socialistické vysídlování ANTIFA–Liberec

(dva nečitelné podpisy)

Liberec dne 28. listopadu 1946

Krajský sekretariát čsl. sociální demokracie v Liberci doporučuje výše uvedenou Žádost Antify II–Liberec k příznivému vyřízení vzhledem k usnesení vlády ze dne 14.V.1946, initiovaném min. vnitra v Oběž. č. B 2536–8/7–46–II/2.

O rozhodnutí Zemského národního výboru v Praze vyprošujeme si brzkou zprávu.

za: Čs. sociální demokracii v Liberci
Krajský sekretariát č. 6336,
krajský tajemník (podpis nečitelný)

(Razítko): Zemský národní výbor v Praze
Došlo dne: 2.XII.1946, č. 2754/1946 ZO B–III (podpis nečitelný)

Ministerstvo vnitra
Č. B–300/1402/1947

Praha 29. ledna 1947

Ústřednímu sekretariátu československé
sociálnědemokratické strany dělnické,
pohraniční oddělení
(do rukou pana tajemníka Lenka)

Věc: dobrovolný odchod německých antifašistů z Liberceka

Ministerstvo vnitra zasílá připojené podání zmocněnce německých antifašistů v Liberci ze dne 23. listopadu 1946, předložené sem Zemským národním výborem v Praze s tím, zda jsou Vám známy konkrétní případy eventuálně přednesených stížností a co jste podnikl k jejich odstranění.

Za ministra: Dr.Tvrďý

A ČSSD, fond 71 a.j.274/68-9

1947, 8. leden, Praha. Lenkova zpráva o situaci německých antifašistů–sociálních demokratů po přerušení transportů Američany, udávající počet přesídlených do konce listopadu 1946, počet přihlášených k vysídlení a odhad počtu lidí, kteří budou žadat o občanství.

Zpráva o situaci německých antifašistů

Odsun Němců, jakož i vystěhovací akce německých antifašistů byly dne 30. listopadu 1946 Američany přerušeny. Odsun a vystěhovací akce mají být podle slibů Američanů na jaře znovu zahájeny, detaily budou v únoru v Praze projednávány.

Komunisté mají vystěhovací akci až na neapatné zlomy uskutečňovanou. Vystěhovalo se 50.000 osob do ruského pásma, jen několik jednotlivců do amerického pásma. Sovětské úřady již převzaly kvotu, kterou podle smlouvy byly povinny převzít, plus 50.000 antifašistů, a další transporty již na žádný případ neprevzou.

Něm. sociálních demokratů se vystěhovalo do 30. listopadu 1946 68.000 osob do amerického pásma a něco přes 5.000 osob s komunistickým transporty do ruského pásma.¹⁾ Je zde asi ještě 20.000 osob, kteří se chtějí na jaře vystěhovat po znovuzahájení odsunu. K tomu přijde ještě asi 2.000 specialistů, kteří dosud nebyli uvolněni a kteří se však k vystěhování hlásili. Američané kvotu, kterou se zavázali převzít, ještě neprevzali, takže z toho titulu nemohou být žádné obtíže pro znovuzahájení odsunu do amerického pásma.

Situace něm. soudruhů

Jak ze začátku je i dnes situace v jednotlivých okresech různá. Hned v listopadu, když mně bylo sděleno, že akce přes zimu bude zastavena, bylo jasno, že vystěhovací akce se přechodně mění ještě více na sociální problém než dříve. 20.000 osob musí u nás zůstat přes zimu, a to někdy za velmi obtížných podmínek. Svolal jsem ihned schůzi krajských zmocněnců do Prahy a poradil jsem se s nimi o nové situaci. Šlo hlavně o to, aby antifašisté, registrovaní pro vystěhování, mohli u nás v klidu a bez šikanování žít přes zimu, aby potom na jaře neodešli s větším roztrpčením, než je zapotřebí. Projednal jsem celou situaci i s příslušnými úřady. Celkem se dá říci, že naše úřady se chovají k těmto soudruhům velmi slušně, několik vystělků se nám podařilo odstranit (např. ve Varnsdorfu pomocí soudruha posl. dr. Veverky). Byl bych spokojen, kdyby situace ze strany úřadů vůči těm soudruhům, kteří se chtějí na jaře vystěhovat, zůstala taková, jaká okamžitě jest. Chtěl bych ještě poukázat na jeden krásný případ: ONV Sušice vyplácí německým antifašistům, pokud jsou práce neschopní nebo přestárlí, denně Kčs 15. Stává se tak na základě výnosu ministerstva vnitra, který, bohužel, u jiných okresů „neznají“. Sociální situace není zvláště růžová. Němčtí soudruzi již jsou dávno finančně vyčerpaní, starší nedostávají žádné důchody. Ve Varnsdorfu např. je 16 starých něm. soudruhů, kteří jsou práce neschopní a vůbec žádných příjmů nemají. V Hostinném n./L. je velká část něm. soudruhů bez zaměstnání, v Lanškrouně je zase poměrně velká část pensistů z tamější továrny na tabák, kteří také nedostávají pense, atd. atd. Velká pomoc by byla, kdyby ministerstvo financí uvolnilo z vázaných vkladů těmto Němcům měsíčně určitou částku. V některých okresech dostávají měsíčně od peněžních ústavů Kčs 500 na osobu, ve většině případů však vůbec nic.

Státní občanství:

Tato otázka se nalézá nyní ve stadiu pro antifašisty velmi kritickém. Tak zvané „osvědčení B“—t.j. potvrzení o prozatímním státním občanství, dostala svého času jenom malá část německých antifašistů hromadně— a to skoro vesměs* záporně. To znamená velké neštěstí pro antifašisty. Mušejí zas odevzdávat osvědčení B, ztrácejí tím nárok na ochranu bytu, nabytí ku a majetku, popřípadě dostávají také zase německé listky, podléhají 20 proc. srážce ze mzdy atd. K tomu hrozi ještě nebezpečí zafazování do normálního odsunu, to znamená odchod se 70 kg. I v této věci mám v jednotlivých okresech různé varice. Máme často následující groteskní a politicky nemožnou situaci: Nacisti, který je uznán jako specialista, je chráněn tak zvanou zelenou legitimací specialistů, to znamená, že jeho byt a majetek jsou chráněny, má české potravinové listky, nepodléhá 20 proc. srážce, nenosi bi-

lou pásku atd. Chci konstatovat, že i něm. komunisté jsou v takové situaci jako něm. soc.demokraté. Z tohoto důvodu hodlají již v nejbližších dnech něm.soc.demokraté a komunisté podat společné memorandum ministerstvu vnitra. Jde tady v první řadě o ty Němce, kteří zde chtějí zůstat a mohou zůstat. Není možné okamžitě říci, kolik něm.soc.demokratů to bude, může to být 10.000 osob, asi více nebo také méně.

Závěr:

Jde nyní konkrétně o dvě věci:

1. ochranu těch něm. soudruhů, kteří se chtějí dobrovolně vystěhovat na jaře do Německa, až do jejich odchodu, a pochopitelně i ochranu jejich majetku, který zde zanechají (o majetkových poměrech informoval již soudruh dr. Tuma představenstvo);
2. pro ty něm. soudruhy, kteří zůstali věrni, vyřízení st. občanství a umožnění asimilace a existenciho zakotvení.

A konečně prosba:

Je nesporná věc, že zlepš-li se situace německých soudruhů, je to v první řadě zásluha naší strany. Tato pomoc je pochopitelně i nadále v plném rozsahu nutná. Celá tato velká agenda, spojená s něm. antifašisty, je nejenom těžká, nýbrž v první řadě komplikovaná záležitost a komplikuje se i dále, např. státní občanství. Z toho důvodu a aby nevznikly nepřijemnosti pro nás, prosím, aby bylo funkcionářům tlumočeno moje přání, aby v případě, že se něm. soudruh obrátí na ně přímo, nezakročili bez mého vědomí. V této kritické době obracejí se různí lidé na naši stranu o pomoc a byly již případy, jak jsem mohl zjistit, že to vůbec nebyli soudruzi nebo za okupace zradili. Tím postupem se neulehčuje jenom moje těžká práce, nýbrž i funkcionáři vyhýbají se nepřijemným situacím.

(bez podpisu)

Dne 8. ledna 1947

A CSSD, fond 71/a.j. 277/23 24

¹⁾ E. Werner (s. 116) uvádí, že se do listopadu 1946 vystěhovalo s „akci Ullmann“ 73.125 osob.
* Správně většinou (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 52

1947, leden, Praha. Intervence KPR ve prospěch žadatelů demokratických Němců o státní občanství

P[ro]d[omo]

Poslední dobou obracejí se na pana presidenta republiky někteří Němci, bývalí občané ČSR, s prosbou, aby pan president uspořádal vyřízení otázky státního občanství jejich i jejich druhů, za které přebírají plné záruky. Jde většinou o staré zasloužilé protinacistické kulturní pracovníky a politiky, kde neudělení státního občanství bylo by pocíťováno jako těžká křivda. Tito upřímní a osvědčení demokraté těžce nesou nejistotu, ve které jsou ponecháváni, resp. skutečnost, že ministerstvo vnitra jim nepřiznává čs. státní občanství. Dovolávají se své práce pro republiku a nepřiznání i pro následování, které za tuto práci sklízeli od nacistů. Osvědčili se v době nacistického útoku. Chtějí i v budoucnosti pracovat pro republiku. Jde hlavně o případy bývalého senátora a šéfredaktora [deníku – pozn. red.] *Sozialdemokrat* Viléma Niessnera z Brna, Na Vyhliště 98, o případ okresního školního inspektora J. Storchy z Prahy XI, Bořivojova 9, a o případ Františka Windirsche, bývalého poslance z Františkova-Liberce, Vojanova č. 132. Bývalý senátor Vilém Niessner přimlouvá se pak za svého známého řídícího učitele v.v. O. Katschinku, 74letého.

Podle pokynu pana presidenta má být požádáno ministerstvo vnitra o brzké a kladné vyřízení žádosti těchto osob.

Exp. I
Ministerstvu vnitra v Praze,
k rukám p. odb. přednosty Vladimíra Verneru

Věc: Opis.

Tito lidé obracejí se na pana presidenta republiky proto, že je zná. Obracují se naň v přesvědčení, že jest mu možno usnadnit jim jejich osud tím, že bude v řádném řízení rozhodnuta otázka jejich státního občanství. Důvěřují poctivosti našich úmyslů a nechápou, že v případech, které pokládají za zcela jasné, je řešení otázky odkládáno.

Za některé osoby intervenuje opětovně v KPR poslanec ÚNS Vojta Beneš, přejímající osobní záruku za státní a protifašistickou spolehlivost jejich, opíraje se o osobní spolupráci v minulosti s většinou jich. Seznam těchto osob zašle Kancelář dodatečně.

Kancelář soudí, že bychom se dopustili vážné chyby, kdybychom nepočítali na budoucnost a odmítli prosby těchto několika desítek osvědčených demokratů a tak vyloučili si možnost jejich pomoci, k níž jsou připraveni.

Proto podle pokynu, který obdržela, žádá naléhavě, aby bylo umožněno příslušným opatřením a následujícím řízením řešiti tyto křiklavé případy, znovu zdůrazňující, že kladné rozhodnutí těchto případů pokládá nejen lidsky, ale i politicky za správné. Brzké vyřízení znamená pak ulehčení situace nejen žadatelů, ale i našich odpovědných činitelů, kteří jsou žádáni o pomoc a přispění.

Dr. J. Jína,
vedoucí odborový přednost
Kanceláře presidenta republiky
V Praze dne (neúplné datum). ledna 1947

Exp. II: Pan Dr. Petr Zenkl,
nám. předsedy vlády, Praha

Exp. III: Pan Zdeněk Fierlinger,
nám. předsedy vlády, Praha

Ad II–III

Vážený pane náměstku, dovoluji si Vám zaslat opis podání, které jsem¹⁾ adresoval ministerstvu vnitra.

Prosim, abyste věci věnoval svou laskavou pozornost.

(Připsáno): Poroučím se Vám, pane náměstku předsedy vlády, s projevem upřímné úcty

(podepsán) Dr. Jína

A KPR 145506/52

¹⁾ Datum chybí.

²⁾ Odesílatelem připsána vložka: z příkazu pana presidenta republiky

DOKUMENT Č. 53

1947, 29. leden, Praha. Intervence J. Jíny u ministerstva vnitra o urychlené vyřízení žádostí demokratických Němců o státní občanství

KANCELÁŘ PRESIDENTA REPUBLIKY
Čís. R 1422/47

V Praze dne 29. ledna 1947

Ministerstvu vnitra v Praze,
k rukám p. odb. přednosty Vladimíra Verneru

Věc: čs. státní občanství demokratických Němců

Poslední dobou obracejí se na pana presidenta republiky někteří Němci, bývalí občané ČSR, s prosbou, aby pan prezident usplnil vyřízení otázky státního občanství jejich i jejich druhů, za které přebírají plně záruky. Jde většinou o staré zasloužilé protinacistické kulturní pracovníky a politiky, kde neudělení státního občanství bylo by pocítováno jako těžká křivda. Tito upřímní a osvědčení demokraté těžce nesou nejistotu, ve které jsou ponecháváni, resp. skutečnost, že ministerstvo vnitra jim nepřiznává čs. státní občanství. Dovolávají se své práce pro republiku a nepřiznání i pro následování, které za tuto práci sklízeli od nacistů. Osvědčili se v době nacistického útaku. Chtějí i v budoucnosti pracovat pro republiku. Jde hlavně o případy bývalého senátora a šéfredaktora [deníku – pozn. red.] *Sozialdemokrat* Viléma Niessnera z Brna, Na Vyhlídce 9, o případ okresního školního inspektora J. Storchy z Prahy XI, Bořivojova 9, a o případ Františka Windrische, bývalého poslance, z Františkova-Liberce, Vojanova 132. Bývalý senátor Vilém Niessner přimlouvá se pak za svého známého řidičského učitele v.v. O. Katschinku, 74letého.

Tito lidé obracejí se na pana presidenta republiky proto, že je zná. Obracují se naň v přesvědčení, že jest mu možno usnadnit jim jejich osud tím, že bude v řádném řízení rozhodnuta otázka jejich státního občanství. Důvěřují poctivosti našich úmyslů a nechápou, že v případech, které pokládají za zcela jasné, je řešení otázky odkládáno.

Za některé osoby intervenuje opětovně v kanceláři presidenta republiky poslanec ÚNS Vojta Beneš, přejímající osobní záruku za státní a protifašistickou spolehlivost jejich, opíraje se o osobní spolupráci v minulosti s většinou jich. Seznam těchto osob zašle Kancelář dodatečně.

Kancelář soudí, že bychom se dopustili vážné chyby, kdybychom nepočítali na budoucnost a odmítli prosby těchto několika desítek osvědčených demokratů a tak vyloučili si možnost jejich pomoci, k níž jsou připraveni.

Proto podle pokynu, který obdržela, žádá naléhavě, aby bylo umožněno příslušným opatřením a následujícím řízením řešiti tyto křiklavé případy, znovu zdůrazňující, že kladné rozhodnutí těchto případů pokládá nejen lidsky, ale i politicky za správné. Brzké vyřízení znamená pak ulehčení situace nejen žadatelů, ale i našich odpovědných činitelů, kteří jsou žádáni o pomoc a přispění.

(podepsán) Dr. Jan Jína,
vedoucí odborový přednost
Kanceláře presidenta republiky

SÚA, 4600, kart. 621

DOKUMENT Č. 54

1947, únor, Rumburk. Odebrání osvědčení B o zatímním státním občanství antifasistům, životopisy čtyř postižených a svědectví o jejich věrnosti republice, potvrzené českými policejními úřady.

Okras: Rumburk

Němečtí antifasisté
Žádost o zachování čl. státního občanství podle § 2
Dekr. č. 33/45 Sb.

Osvědčení B o zatímním st. občanství odebráno:

Jméno a příjmení:	Rodná data:	Bydliště:
Neugebauer Karel	21.6.1886	Krásná Lípa, Marš. Koněva 9
Runge Arnošt	29.5.1902	Kyjov 50
Rungeová Marie	26.1.1900	Kyjov 50
Runge Jan	22.6.1874	Kyjov 38

Curriculum vitae

Já, podepsaný Arnošt Runge, jsem narozen 23.5.1902 v Kyjově, okr. Rumburk, příslušný tamtéž, bytem v Kyjově čp. 50, okr. Rumburk, ženatý. Od roku 1925 do roku 1938 jsem byl aktivním členem Dělnického spolku cyklistů. Roku 1929 jsem se stal zakládajícím členem soc. dem. strany v Kyjově, ve které jsem byl až do roku 1938 jako funkcionář. Byl jsem též členem severočeského konsumního družstva v Rybšiši a členem hasičského sboru v Kyjově. Za okupace jsem nevstoupil do žádného nacistického spolku a nikdy jsem nebyl členem nacistické strany přes veškerý nátlak, který byl na mne činěn. Ze sboru hasičského jsem byl za okupace okamžitě jako nespolehlivý vyloučen. Přes všechny urážky, vyhrůžky a ústrky ze strany nacistů jsem zůstal věren čl. státu a pevně celou dobu věřil v obnovu čl. státu. V převratových dnech jsem ihned zase spolupracoval s MNV a konal noční hlídkové služby, stejně jako můj otec, dlouholetý starosta obce Kyjova za soc. dem. stranu. Za vlády nacistů byl okamžitě svého úřadu zbaven.

Jsem bezdětný, t.č. zaměstnán u fy Ed. Hentschel a syn, nár. správa, Dlouhý Důl, stejně tak i moje manželka Marie, roz. Šönöová, nar. 26.1.1898 v Krásné Lípě.

O mé činnosti za republiky svědčí přiložená potvrzení a o mém chování za okupace mohou nejlépe podat svědectví Češi, kteří zde za okupace byli, stejně tak jako i MNV v Kyjově.

Prohlašuji tímto mistopřísežně, že všechna moje udání jsou správná a naprosto pravdivá. Na důkaz toho můj vlastnoruční podpis.

(podepsání) Runge Arnošt
Rungeová Marie

Správnost údajů se potvrzuje.

(Kulaté razítko): ANTIFA Krásná Lípa (podpis nečitelný)

OPIS

Potvrzení

Potvrzuji, že pan Arnošt Runge, nar. dne 23.5. 1902 v Kyjově, okres Rumburk, bytem tamtéž, v čp. 50, choval se po dobu, po kterou jsem ho znal, jako řádný občan Československé republiky a do poslední chvíle stál věrně k republice přes všechny ústrky a přikofí, které musel od nacistů pro svoje chování snášeti.

Sloužil jsem na bývalé četnické stanici v Doubici, okres Rumburk, od měsíce března 1934 do 22. září 1938, takže za tuto dobu jsem Arnošta Runge dobře poznal, co se týče jeho chování i smýšlení. Mohu mu dáti pro jmenovanou dobu to nejlepší vysvědčení.

Jsem si vědom závažnosti vydání tohoto potvrzení, nemohu je však odepřít, neb nechci zapo-

menouti toho, že Arnošt Runge byl jedním z těch několika, kteří do posledního okamžiku zůstali věrní republice a nás četníky, přes nenávisť ostatních, podporovali.

Nová Ves u Mladé Vožice dne 9. dubna 1946

Karel Dvořák,

štábní strážmistr SNB,

Nová Ves u Mladé Vožice, okres Tábor

Stvrzujeme tímto, že tento opis souhlasí doslovně s originálem.

(podpis nečitelný)

(Kulaté razítko): Místní národní výbor Kyjov

Jan Runge, Kyjov čp. 38

Curriculum vitae

Já, podepsaný Jan Runge, jsem nar. 22.6.1874 v Zeidleru, okr. Šluknov, příslušný do Kyjova, okr. Rumburk, bytem Kyjov čp. 38, ženatý. Jsem již 73 roky star. Od svých mladých let jsem byl politicky organizován u soc. dem. strany až do roku 1938. Byl jsem též členem konsumního družstva v Krásné Lípě. Již při prvním budování čl. republiky jsem aktivně spolupracoval s Čechy a organizoval parlamentní a obecní volby. Byl jsem též členem Dělnické tělocvičné jednoty a členem Dělnického spolku cyklistů. V roce 1932 jsem byl zvolen za soc. dem. stranu starostou obce Kyjova. Tuto funkci jsem svědomitě plnil až do roku 1938. O tom, jak jsem v této době spolupracoval s Čechy, svědčí potvrzení, které přikládám. Byl jsem rovněž po 14 let velitelem hasičského sboru v Kyjově. Starostenství, jakož i všech funkcí, jsem byl ihned po vpádu nacistů zbaven jako naprosto nespolehlivý. Přes všechny nátlaky a výhrůžky jsem nikdy nevstoupil do nacistické strany a zůstal věren ideám čl. státu. V těchto myšlenkách me podporoval můj syn Arnošt, který mi denně sděloval zprávy zahraničního rozhlasu a který stejně pevně jako já věřil v obnovu CSR. Ihned po převratě jsem se činně zapojil do budování spoluprací s MNV v Kyjově, kde jsem též konal noční bezpečnostní hlídky.

Stejného smýšlení jako já byla i moje manželka Emilie, roz. Köglerová, jež je českého původu, neboť její matka byla Češka.

Prohlašuji tímto mistopřísežně, že všechny moje údaje jsou správné a zakládají se na pravdě. Na důkaz toho můj vlastnoruční podpis.

(podepsání) Runge Jan
Rungeová Emilie

Správnost údajů se potvrzuje.

(podpis nečitelný)

(Kulaté razítko): ANTIFA Krásná Lípa
18/II (19)47

OPIS

Potvrzení

Potvrzuji, že pan Jan Runge, nar. dne 22.6.1874 v Zeidleru, okr. Šluknov, bytem v Kyjově čp. 38, okr. Rumburk, bývalý starosta obce Kyjova, choval se po dobu, po kterou jsem ho znal, jako řádný občan Československé republiky, dodával zprávy býv. četnické stanici v Doubici, okr. Rumburk, a do poslední chvíle stál věrně k republice.

Na bývalé četnické stanici v Doubici sloužil jsem od měsíce března 1934 do 22. září 1938. Po celou dobu byl Jan Runge starostou, takže četnictvo bylo s ním ve stálém styku, a mohu mu dáti to nejlepší vysvědčení.

Jsem si vědom závažnosti tohoto potvrzení, přesto bych nemohl se dobrým svědomím odepřít, neb nechci zapomenouti jeho spolupráce s námi četníky a ústrky, které pro svoje chování vůči nám a za svůj kladný postoj k Československé republice zážil.

V Nové Vsi u Mladé Vožice dne 9. dubna 1946

Karel Dvořák,

štábní strážmistr SNB,

Nová Ves u Mladé Vožice, okr. Tábor

Stvrzujeme tímto, že tento opis souhlasí doslovně s originálem,
(podpis nečitelný)
(Kulaté razítko): Místní správní komise Kyjov

PROHLÁŠENÍ

Podepsaný Karel Neugebauer, nar. 21.6.1886 v Krásné Lípě, tř. marš. Koněva 9/186–prohlašuji na své čisté vědomí a svědomí, že od roku 1906 jsem byl funkcionářem dělnické odborové organizace Unie textil. zaměstnanců.

Roku 1910 jsem vstoupil do soc. demokratické strany děl., u které jsem za krátký čas byl funkcionářem až do okupace roku 1938, zastupoval jsem za tuto stranu a zasedal v městském zastupitelstvu.

Roku 1919 jsem zakládal sekci proletářských volnomyšlenkářů.

U těchto organizací, které zde uvádím, jsem pracoval nepřetržitě až do okupace.

Za svoji činnost jsem byl jeden z prvních, který byl gestapáky zatčen a předán okresnímu soudu ve Varnsdorfu.

Roku 1944 po atentátu na Hitlera byl jsem znovu zatčen a též do Varnsdorfu odvezen a z posledních propuštěn.

Moje manželka Berta Neugebauerová byla též funkcionářkou jak v odborové [organizaci – pozn. red.], tak též v soc. dem. straně.

V revoluci 1945 jsem se dal do služeb místn. nár. výboru, kde jsem pracoval po dobu 16 týdnů. Za doby okupace jsem byl stále stíhán a pozorován gestapáky, ale přes všechno jsem zůstal demokratické myšlenky věren.

Prohlašuji, že jsem nevstoupil do NSDAP ani k žádné formaci této strany.

V Krásné Lípě 18.2.47 (podepsán) Karel Neugebauer

Správnost údajů se potvrzuje.

(Kulaté razítko): ANTIFA Krásná Lípá 18/II [19]47

Podepsaný Josef Schmidt, bývalý policejní úředník v Krásné Lípě, stvrzuje tímto, že dole uvedení sociální demokraté, obecní zastupitelé, pro jejich politické smýšlení byli dne 21.8.1944 zatčeni a téhož dne do krajského vězení ve Varnsdorfu převezeni.

V Krásné Lípě dne 2.1.1946

Josef Schmidt v.r.

Wollmann Adolf	22.11.1890	bytem Kr.Lípa, U lomu 17
Löhnert František	30.8.1894	Střelecká 28
Henke Augustin	19.9.1886	Tkalcovská 1
Nejedlý Karel	16.12.1885	Tovární 14
Neugebauer Karel	21.6.1886	St.Senb. 7
Palme Eduard	16.9.1880	Gabelsb. 14
Schubert Rudolf	20.12.1888	D. Falknovská 11
Drommer Karel	20.10.1880	Ul. gen.Svob. 8
Fritsche Josef	24.9.1889	D. Falknovská 2
Fiedler Augustin	29.12.1877	Ul. gen. Stalina 23

Josef Schmidt v.r.

František Tietze v.r.

František Weber v.r.

František Zimmermann v.r.

(Kulaté razítko):

ANTIFA
Krásná Lípá

SÚA, B 300, kart. 8006

DOKUMENT Č. 55

1947, 4. února, Praha. Seznam dvaceti demokratických Němců, zaslaný KPR ministerstvu vnitra jako dodatek k žádosti o udělení státního občanství z 29.1.1947, a žádost o urychlené vyřízení žádosti tří univerzitních profesorů

Kancelář prezidenta republiky
Čís. R 1703/47

V Praze dne 4. února 1947

Ministerstvu vnitra
v Praze

Věc: čl. státní občanství demokratických Němců

Dodatkem ke svému dopisu ze dne 29. ledna 1947, čj. R 1422/47, zaslal Kancelář prezidenta republiky seznam osob, v jejichž případě má zvláštní zájem na tom, aby po řádném a objektivním prošetření byla brzy definitivně rozhodnuta otázka jejich státního občanství. Jsou to:

Vilém N i e s s n e r, býv. senátor a šéfredaktor [deníku – pozn. red.] Socialdemokrat, Brno, Nerudova 9;

František W i n d i r s c h, býv. poslanec, Liberec, Františkov, Vojanova č. 132;

pi Eliška T a u b o v á, vdova po poslanci a místopředsedovi poslanecké sněmovny v Praze VII, Vinařská 71.

Antifašističtí němečtí učitelé, jimž byly povoleny již zálohy na pense, avšak zálohy se jim nevyplácejí (za tyto přimlouvá se poslanec Vojta Beneš):

1. Becková Matylda, Č. Těšín	čj. mšo 264.293/46
2. Beerová Aloisie, Brno	275.663/46
3. Beerová Marie, Brno	276.319/46
4. Brunecker Josef, Broumov	277.591/46
5. Diepoldová-Haklová Marie, Krč u Prahy	3.368/46
6. Fritsch Vilém, Čelákovice	272.506/46
7. Hudl Arnošt, Březno u Chomutova	277.674/46
8. Hudl Josef, říd. uč., Plzeň, Sudová 9	269.976/46
9. Hrabalová Evženie, Brno	17.213/46
10. Illnerová Růžena, Čes. Budějovice	17.250/46
11. Kadařová Emanuela, Čes. Budějovice	16.154/46
12. Kamler Narcis, Brno	275.671/46
13. Katschinka Otta, Brno, Sypká 9	275.664/46
14. Neumann Jan, Praha XIII, Spořilov 737	269.967/46
15. Riedl Antonín, řed. obč. školy, Praha VII, Holešovické nám. 9	271.077/46
16. Riedlová Marie, odb. uč. obč. školy, Praha VII, Holešovické nám. 9	269.971/46
17. Scharlotová Terezie, Krupy u Podbořan	7.397/47
18. Storch Jan, Praha XI, Bořivojova 6	15.930/47
19. Wolf Richard, Olomouc	14.441/47
20. Zischka Karel, Žlutice	261.207/46

Dále jsou to osoby, které se několikrát obrátily na pana prezidenta o pomoc:

Dr. Robert Mayr-Harting, býv. ministr, Praha;

paní Valerie Spinová, vdova po býv. ministru, Praha II, Karlovo nám. 19;

Dr. E. Kleinschnitz, Praha XVI, Preslova 5, číslo spisu min. vnitra A-4605-27/11-46;

MUDr. Rudolf Schmidt, univ. prof. v.v., Praha IV, Badeného 1, a skupina bývalých univerzitních profesorů, jejichž žádosti vyřizuje ministerstvo vnitra pod heslem: prof. Dr. Utitz a spol. (věci se týká mimo jiné Váš připsi čj. A-4605-27/6-46-VI/2 ze dne 2. srpna 1946).

Kancelář podotýká, že tyto osoby se obrátily se svými žádostmi přímo na pana presidenta republiky, z jehož příkazu Kancelář jejich seznam zaslál s žádostí o vyřízení otázky jejich státního občanství, pokud možno brzké.

(podepsán) Dr. Jan Jína,
vedoucí odborový přednost
Kanceláře presidenta republiky

Kanceláři pres. republiky byla o jednol. případech podána zpráva.

Na vědomí Ad acta

(Razítko):
MINISTERSTVO VNITRA
Došlo: 17.II.1947

A KPR, 145506/52

DOKUMENT Č. 56

1947, 7. březen, Praha. Ministerstvo vnitra zasílá na Ústřední národní výbor v Praze seznam žadatelů o čl. státní občanství a zdůrazňuje, že žadatelé mají být až do vyřízení odvolání chráněni před odsunem.

MINISTERSTVO VNITRA

Č. A-4600-7/3-47-VI/2

V PRAZE dne 7. března 1947

Ústřednímu národnímu výboru
v Praze

Věc: zachování čl. stát. občanství (§ 2, odst. 2 Dekr. č. 33/45 Sb.) některým Němcům antifašistům

Ministerstvu vnitra byly předloženy připojené seznamy antifašistů-Němců z tamního okresu, kteří zažádali o zachování čl. stát. občanství podle § 2 Dekr. č. 33/45.

Podle došlých informací jde vesměs* o staré členy něm. soc. dem. a komun. strany, kteří svou loyaltitu k československé státní myšlence a svůj antifašistický postoj prokázali, byli pro své přesvědčení nacistickým režimem pronásledováni, ba i žalářováni, a o nichž lze mít za to, že splňují podmínky pro zachování čl. stát. občanství.

Ministerstvo vnitra žádá, aby připojené seznamy osob¹⁾ byly urychleně přezkoušeny, doplněny místem narození a domovskou obcí a vráceny spolu s jednacími spisy a s tamním odůvodněným návrhem.

Pokud ministerstvo vnitra o žádostech některých, v seznamech uvedených žadatelů již rozhodlo nebo snad ještě rozhodne (hromadně) zamítavě, nebudiž až na další těmto osobám zdejší rozhodnutí sdělováno a prozatímní osvědčení podle vzoru B odnímáno a jedn. spisy buďte předloženy k přezkoušení, rovněž s tamním návrhem.

Všechny v seznamech uvedené osoby, pokud jejich žádosti budou předloženy s doporučujícím návrhem, nepodléhají odsunu.

Bude-li jejich žádost předložena s návrhem na zamítnutí, buďte zařazeni až do posledního transportu z okresu, nedojde-li snad do té doby kladné vyřízení žádosti a nejsou-li chráněni před odsunem z nějakých jiných důvodů (např. legitimace specialistů, smíř. manželství a pod.).

Za správnost vyhotovení:
(podpis nečitelný)¹⁾

Za ministra:
V e r n e r v.r.

SÚA, A 4600, kart. 614

¹⁾ Seznam osob není u spisu přiložen.
* Správně většinou (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 57

1947, 21. březen, Praha. KPR zasílá ministerstvu vnitra dodatek se jmény dvaceti žadatelů o státní občanství s žádostí o podání zprávy při vyřizování žádosti B. Kostky.

KANCELÁŘ PRESIDENTA REPUBLIKY

Č.: R 2099/47

V Praze dne 21. března 1947

Ministerstvu vnitra
v Praze

Věc: čl. státní občanství demokratických Němců
Ref.: o. r. Dr. Škarvan, tel. 64341-7, klapka 136

Svým podáním č. R 1703/47 ze dne 4. února 1947 upozornila Kancelář presidenta republiky na žádost demokratických Němců o státní občanství. Dodatkem k tomuto dopisu, který si dovoluje současně připomenout, zaslal seznam dalších osob, které by zasloužily, aby otázka jejich státního občanství byla po objektivním prošetření pryč definitivně rozhodnuta. Jsou to:

Ruprichová Alžběta	nar. 29.1.1903	v Brně, Nerudova 9,
Ruprich Vilém	6.3.1931	v Brně, Nerudova 9,
Katschinková Gabriela	15.1.1878	v Brně, Sýpkovy 9,
Schweitzer Gustav	12.2.1880	v Brně, Židenice,
Mareschová Marie	11.8.1893	v Brně, Hromádkova 34,
Kopka Leopold	22.10.1893	v Brně, Sedláčkova 18,
Kopková Adéla	4.12.1891	v Brně, Sedláčkova 18,
Schmerda Antonín	1.2.1887	v Brně, Holfertova 23,
Schmerdová Tereza	11.10.1887	v Brně, Holfertova 23,
Schubertová Marie	27.8.1910	v Brně, Holfertova 23,
Schramek Josef	6.2.1899	v Brně 14, Zemědělská 39,
Schramková Hermína	1.7.1902	v Brně, Zemědělská 39,
Kunze Josef	4.7.1873	v Brně 14, Zemědělská 39,
Kunzová Anna	24.8.1878	v Brně 14, Zemědělská 39,
Friedl Josef		Moravská Třebová
Friedlová Stěpanka		Moravská Třebová
Hrabalová Evženie	1866	v Brně, Slavíkova 13,
Kahayová Marie	7. 5.1893	v Brně, Akademická 43,
Herzigová Jindřiška	24.11.1905	v Brně 16, Tůmova 40,
Pipalová Marie	8. 9.1870	v Brně 16, Pražská 14,

Jde o osoby, za jejichž loyálnost a spolehlivost zaručuje se Vilém Niessner, šéfredaktor [deníku - pozn. red.] Sozialdemokrat v.v., z Brna, Nerudova 9.

Kancelář současně uvádí případ Bedřicha Kostky, bývalého smluvního úředníka Osidlovacího úřadu v Praze II, Klimentská ul. 21, s tím, aby jí byla podána zpráva.

(podepsán) Dr. J. Jína,
vedoucí odborový přednost
Kanceláře presidenta republiky

A KPR 145506/52

DOKUMENT Č. 58

1947, 23. březen, Praha. Odpověď šéfa kabinetu, náměstka předsedy vlády P. Zenkla J. Jínovi o intervenci na ministerstvu vnitra¹⁾

Kabinet náměstka předsedy vlády
Dr. Petra Zenkla

141/47 – Dr. Šta/Za

Praha dne 3. března 1947

Vážený pane odborový přednosto,
dovoluji si Vám sdělit, že pan náměstek předsedy vlády dr. Petr Zenkl intervenoval na ministerstvu vnitra ohledně* připsu Kanceláře prezidenta republiky č. R 1422/47 a R 1703/47. Bylo mu sli-beno urychlené vyřízení. Ministerstvo vnitra omlouvá zdržení tím, že každý případ musí být vyhle-dán ze spisů, takže nastává značné zdržení. Celá řada žádostí za přiznání čl. státního občanství uvedených v citovaných přípisech byla již vyřízena, např. žádost Viléma Niessnera, O. Katschinky a pod.

Podávaje Vám tuto zprávu znamenám se

s projevem upřímné úcty
šéfa kabinetu
(podpis nečitelný)

Vážený pán,
p. Dr. Jan Jina,
vedoucí odborový přednosto
Kanceláře prezidenta republiky,
Praha-Hrad

A KPR 145506/52

¹⁾ Srv. Dok. č. 53

* Správně stran (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 59

1947, 28. březen, Praha. Záznam z průběhu jednání záležitosti státního občanství Němců ze seznamu zaslání KPR ministerstvu vnitra

Vážený pan,
p. Dr. Chala, vrchní odborový rada,
přednosto odd. VI/2,
ministerstvo vnitra
Praha-Hrad

Meierová Alice	B 4632 18/3 – 47
Fritsch Vilém	B 4632 6/1 – 47
Hála František	B 4632 28/2 – 47
Hudl Josef	B 4632 6/1 – 47
Hudlová Antonie	B 4632 11/3 – 47
Neumann Jan	B 4632 23/1 – 47
Riedl Antonín	B 4632 15/1 – 47
Riedlová, roz. Polzová Marie	B 4632 6/1 – 47

22/3 – VI/2
22/1 – 47 – VI/2
13/3 – 47 – VI/2
22/1 – 47 – VI/2
18/3 – 47 – VI/2
10/2 – 47 – VI/2
22/1 – 47 – VI/2
22/1 – VI/2

Storch Jan	B 4632 31/1 – 47	10/2 47 VI/2
Beerová Marie	B 4632 28/1 – 47	10/2 VI/2
Beerová Luisa, Aloisie	B 4632 28/1 – 47	10/2 VI/2
Hrabalová Evženie	B 4632 7/2 – 47	11/2 VI/2
Kemler Narcis	B 4632 28/1 – 47	10/2 VI/2

Velevážený pane vrchní rado.

Nahore uvádím dodatkem k naší rozmluvě ze dne 28.3.1947 seznam žadatelů podle vládního usnesení z 5.3.1946, pokud jejich spisy byly zaslány našim oddělením br.m. Vašemu a dosud nebyly vráceny. První číslo za jménem je naše, druhé znamená datum, kdy spis byl zaslán Vašemu oddělení.

S uctivým poručením
(podepsán) Dr. Kupka 28. 3.

SUA, A 4600, kart. 621

DOKUMENT Č. 60

1947, 4. duben, Praha. Vyřizování stížnosti německých antifašistů z Varnsdorfu v záležitosti státního občanství, zaslání KPR 27.3.1947

KANCELÁŘ PREZIDENTA REPUBLIKY

Č: D 3663/47

V Praze dne 4. dubna 1947

Ministerstvu vnitra
v Praze

Věc: skupina německých antifašistů ve Varnsdorfu (František Thöricht a spol.) – přiznání státního občanství

Kancelář prezidenta republiky postupuje podání, které jí došlo od p. Františka Thörichta a spol. z Varnsdorfu, ve věci přiznání státního občanství podle § 2, Dekretu č. 33/1945 Sb.

Za kanceláře (podepsán) Dr. Škarvan

(Razítko): MINISTERSTVO VNITRA

Došlo: 9.IV.1947

A 4606

Záznam KPR:

Založiti ad acta

Dne 30. prosince 1947

(nečitelná šifra)

Jak toužebně očekávali jsme zhroucení Hitlerova režimu a jak jsme se radovali, snad netřeba podotýkat. Vzpomínali jsme na Vaše slova, která jste, pane presidente, pronesl v roce 1942 v londýnském rozhlasu – že německým antifašistům, kteří zachovali věrnost československé republice a kteří se neprovinili s nacistickými zločinci, budou zachována veškerá práva občanská. V důvěře v tato Vaše slova jsme jako antifašisté zažádali o opětné udělení československého státního občanství podle § 2 Vašeho dekretu čis. 33/1945 Sb. Po důkladném a pečlivém přezkoumání Okresním národním výborem ve Varnsdorfu bylo nám vydáno „Osvědčení B“, které vyjadřuje, že do konečného rozhodnutí ministerstva vnitra v Praze jest nás pokládati za čl. občany.

Nyní jsme obdrželi zdrcující vyrozumění, že veškeré žádosti byly ministerstvem vnitra v Praze zamítnuty a že jsme povinni „Osvědčení B“ ihned odevzdati, což znamená, že jsme nyní bez jakékoli ochrany ponechání našemu osudu. Nyní se má vyplnit to, čím nám hitlerovští příslušovači vyhrožovali, že po vítězném skončení jejich loupežného tažení nás z naší domoviny vysídlí na Dálný východ, pouze s tím rozdílem, že to nebudou nacisté, kteří nás vyženou, nýbrž naši čeští přátelé, kterým jsme přinesli tolik důkazů solidarity.

Proto, pane presidente, se obrácíme na Vás s prosbou o Vaši ochranu, aby tato nespravedlnost se nestala skutečností.

Prosíme Vás, abyste nám občanům, kteří až do poslední hodiny zachovali republiku svoji věrnost a jsou připraveni tuto zachovávat i její zájmy hájiti i nadále, poskytl Vaši ochrany.

To, že jsme se chovali skutečně jako antifašisté, může dokázat celá řada občanů české národnosti, kteří po dobu okupace setrvali ve zdejších městech a dobrými Čechy zůstali, a další, kteří byli úřadem práce do zdejšího města k práci přikázáni.

V očekávání Vašeho příznivého vyřízení naší prosby znamenáme se jako již tolikrát věrnost dosvědčivší občané:

Varnsdorf dne 27.III.1947
(podepsán) Thöricht František

Thöricht František	Varnsdorf IV, č. 1450	36405
Thörichtová Alma	Varnsdorf IV, č. 1450	36411
Samper František	Varnsdorf IV, č. 2060	36471
Seidler Adolf	Varnsdorf IV, č. 407	36470
Kirschner František	Varnsdorf IV, č. 407	36435
Weigend Eduard	Varnsdorf III, č. 1867	36433
Burgemeisterová Antonie	Varnsdorf III, č. 278	36481
Kleinertová Anna	Varnsdorf III, č. 1465	36531
Reinisch Karel	Varnsdorf III, č. 266	36624
Vtelenský Johann	Varnsdorf III, č. 306	36659
Lischke Reinhold	Varnsdorf V, č. 618	36393
Lischkeová Eliška	Varnsdorf V, č. 618	36394
Stelzig Josef	Varnsdorf V, č. B/29	36629
Kúnastová Anna	Varnsdorf IV, č. 1300	36525
Röttig Rudolf	Varnsdorf V, č. 617	36569
Freudenberg Josef	Varnsdorf V, č. 620	36677
Graf Josef	Varnsdorf V, č. 2004	36507
Lindner Jan	Varnsdorf V, č. 2290	36398
Ducke Jindřich	Varnsdorf V, č. 664	36383
Pokorná Ottilie	Varnsdorf V, č. 1792	36407
Klaus Josef	Varnsdorf VI, č. 1374	36599
Purmann František	Varnsdorf VIII, č. 2133	36673
Goth František	Varnsdorf VIII, č. 1018	36505
Schierová Christine (vlastnoruční podpisy)	Varnsdorf VII, č. 1474	36666

A KPR, 145506/52

DOKUMENT Č. 61

1947, 4. duben, Praha. J. Lenk zasílá ministevstvu vnitřní 36 žádostí o zachování státního občanství s připojeným seznamem a odpověď ministerstva vnitřní z 28.12.1947.

ÚSTŘEDNÍ SEKRETARIÁT ČESKOSLOVENSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V PRAZE

Č.j. 7.219/47 Le/Ri

V Praze dne 4. dubna 1947

Titl.
Ministerstvo vnitřní,
odd. st. občanství,
Praha

V příloze podáváme 36 rozkladů dle přiloženého seznamu v záležitosti zachování státního občanství podle § 2 Dekretu 33/45.

(podepsán) J. Lenk

Přílohy:
36 rozkladů
1 seznam

(Razítko): MINISTERSTVO VNITŘNÍ
Došlo: 4.IV.1947
Č. A 4600

Věc: antifašistické něm. soc. dem. – rozklady

Jednotlivé rozklady byly odpojeny, samostatně zaprotokolovány ve formě úřední připomínky a rozeslány příslušným ONV k připojení jedn. spisů, načež budou dále projednávány. Podání Anny a Dorothy Windschieglových v Běhánkách odstoupí se odd. VI/3, ježto jde o § 3 a 4, odst. 2. Podání Cecilie Pelzové z Cukmantlu u Teplic-Šanova není rozklad, nýbrž dodatek k žádosti manžela, a bude odstoupeno ONV v Teplicích-Šanově.
Na vědomí a.a.

Dne 28.prosince 1947
(podepsán) Dr. Chala

Seznam rozkladů v záležitosti st. občanství hromadně podaných min. vnitřní

Brno	Jan a Augusta Dierlovi, Brno, Merhautova 13 Jan Veselý, Brno, Kapucinské nám. 12 Františka Veselá, tamtéž
okr. Jablonec n./N.	Karel Friedrich, Tanvald, Horská čp. 172 Augusta Hladíková, Jablonec n./N., Nerudova 28
okr. Kolín	Jan a Marie Patzeltovi, Kolín III, Táborská 239
okr. Liberec-venkov	Josef Köcher, Liberec-Nový Harcov, čp. 40 Elfrieda Vietzová, Gerstorf 230, u Hrádku n./N. Viktor a Hedvika Bayerovi, Ostrava Přívoz, Ibsenova 10
Ostrava	Alfred Weigel, Horní Město č.204, u Rýmařova
okr. Rýmařov	Antonín a Terezie Cermákoví, Běhanky č. 144
okr. Teplice-Šanov	Karel Hanke, Proboštov, Revoluční 86 Josefa a Martin Hopfovi, Běhanky 97 Anna Jarolímová, Krupka 462 František a Marie Meixnerovi, Újezd u sv. Kříže, t.č. Běhanky Václav Kastner, Bystřice, Vilém a Cecilie Pelzovi, Cukmantl, Lidická 230 Irena Schusterová, Cukmantl, Lidická 230 Renner Heřman, Cukmantl, Lidická 230 Marie Rücklová, Drahunsky č. 95 Oskar Rumrich, Dubí, Dvořákova čp. 296 Reinhold a Kateřina Wagnerovi, Kvítkov 23 Robert a Františka Wagnerovi, Kvítkov 28 Anna Windschieglová, Běhanky, Nerudův sad 18 Dorothea Windschieglová, tamtéž Adolf a Berta Zahovi, Bystřice č. 244 Josef a Matylda Zahovi, Bystřice č. 244 František a Marie Homma-ovi, M. Třebová, Palackého 8

okr. Teplice-Šanov
okr. M. Třebová

okr. Žatec

(Kolek 2 Kčs)
(Kulaté razítko): Ministerstvo vnitra

SÚA, 4600, kart. 621

Jirka Adolf, Svitavy, Pražská ul. 59
František Umlauf, M. Třebová, Jiráskova 80
Jindřiška Schwarzová, Žatec, Masarykova 745

DOKUMENT Č. 62

1947, 29. duben, Praha. Zpráva z průběhu projednávání intervence KPR ve věci státního občanství německých demokratů s přílohou o dosavadních výsledcích projednávání jednotlivých případů

Záznam ze dne 29. dubna 1947

Podle protokolu min. vnitra ze dne 25. dubna 1947 (přil. k č. R 5622/47) projednávají se žádosti antifašistických německých učitelů uvedených v dopise KPR č. R 2099/47 R 1703/47 doposud převážně u ONV popřípadě ZNV, a nelze dobře postihnouti dnešní stav spisů. Některým žádostem bylo již vyhověno a československé státní občanství zachováno, jako např. Otto Katschinkovi v Brně, Arnoštu Hudlovi v Březně-Chomutov, Evženii Hrabalové v Brně, Janu Storchovi v Praze XI.

Založit
(podpis nečitelný)

(Kulaté razítko):
KANCELÁŘ PRESIDENTA REPUBLIKY
2.V.47 R06206/47

Přílohy: 0
Spisovna
Došlo: 2.V.1947 NIMR.
Založeno: 5.V.1947 NIMR.
Příloha k záznamu ze dne 29. dubna 1947

Jméno:	S e z n a m osob, jimž bylo čl. stát. občan. zachováno:	Bydliště:	Výměr:
Niessner Vilém	Brno	A-4605 – 10/5 – 46 z 24/1 – 47	
Taubová Eliška	Praha VII	A-4605 – 4/3 – 47 z 26/3 – 47	
MUDr. Schmidt Rudolf	Praha IV	A-4605 – 6/3 – 47 z 6/3 – 47	

Ohledněž žádosti Dr. Mayr-Hartinga, popříp. Valerie Spinové, bude jednání v nejbližších dnech ve vládě. Jedná o nich dopis ministra vnitra z 18.4.1947, č. A 4605 26/3 47, který byl zaslán na vědomí Kanceláři prezidenta republiky dne 25.4.1947.

Dr. Kleinschnitz, min. rada v Praze XVI, byl zamítnut a proti zamítavému výměru podal stížnost k NSS. Jeho žádosti o odkladný účinek zamítavého vyřízení bylo vyhověno.

Žádost Karla Kostky, býv. senátora a starosty města Liberce, z Prahy II byla zamítnuta, ježto žadatel údajně hlásil se o přijetí do NSDAP. Jeho dcera Hedvika pro členství v NSDAP byla rovněž zamítnuta. Jmenování podávají rozklad proti zamítavému výměru, který bude v nejbližší době předmětem obnoveného řízení.

Ing. Edmund Dufek v Teplicích-Sanově byl podle návrhu ZNV v Praze zamítnut hromadným vý-

nosem min. vnitra ze 4.4.1947, č. A- 4605-9/1-47. Podle seznamu spisů, který byl k tomuto výnosu připojen, byla žádost jeho podána opožděně.

Žádosti antifašistických německých učitelů uvedených v dopise KPR, č. R-2099/47, projednávají se dosud převážně u ONV, popříp. ZNV, a nelze dobře postihnouti dnešní stav spisů. Některým žádostem bylo již vyhověno a čl. stát. občanství zachováno, jako např. Otto Katschinkovi v Brně, Arnoštu Hudlovi v Březně-Chomutov, Evženii Hrabalové v Brně, Janu Storchovi v Praze XI.

(podepsán) Dr. Chula

A KPR, 1455/52; SÚA, 4600, kart. 621

* Správně stran (poz. red.)

DOKUMENT Č. 63

1947, 4. červenec, Praha. Oběžník ministra vnitra V. Noska o potřebě „připomenout“ okresním správním orgánům výnos o zvláštním přidavku k výživnému práce neschopným německým antifašistům

Ministerstvo vnitra – kabinet

V Praze dne 4. července 1947

Č. 1620-28/6-47-19-Vb/3

Velmi nutné!!!

1. Zemský národní výbor,
zemské velitelství středisek –
v Praze III,
Karmelitská ul.č.2

3. Moravskoslezský zemský
národní výbor – expositura –
v Ostravě

2. Zemský národní výbor, odd.II/13 –
v Brně

Věc: zvláštní přidavek na výživu pro osoby německé národnosti, zvláště pak pro přestálé a práce neschopné německé antifašisty

Zdejší výnosem ze dne 31.5.1946, č.1620-31/5-47-13-Vb/3, byla na základě zvláštního usnesení vlády upravena otázka, kdy a za jakých podmínek mají být z příslušné rozpočtové položky zdejšího ministerstva (kap. 6, ti.5, § 4) poskytovány výživovací příspěvky přestálým a práce neschopným osobám německé národnosti. Cit. výnos jest dosud v platnosti.

Ministerstvo vnitra bylo však v poslední době z vládních kruhů upozorněno na to, že pokynů tohoto výnosu není některými úřady v plné míře dbáno.

V důsledku těchto okolností dostávají se četné osoby, u kterých podmínky pro poskytování zvláštního příspěvku na výživu podle cit. zdejšího výnosu jsou jinak plně dány, do svízelné situace. To týká se zvláště přestálých a práce neschopných německých antifašistů, kteří pozbyvše státního občanství podle Ústavního dekretu č. 33/1945 Sb. nemohou dostávat žádných pensí, ať starobních nebo jiných, a své úspory již vyčerpali.

Ministerstvo vnitra proto žádá o opatření, aby příslušným okresním národním výborům (u statutárních měst ústředním národním výborům) byl obsah cit. zdejšího výnosu ze dne 31. května 1946, č. 1620-31/5/46-13Vb/3, připomenut.

Obdrží v opise ministerstvo sociální péče.

Ministr V. Nosek v.r.

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/81

1947, 22. září, Praha. Zpráva J. Lenka o přesunech německých antifašistů na zemědělské práce do vnitrozemí a o drastických podmínkách jejich existence

(Rukou připsáno): s. Fierlinger + představenstvo

Situace německých antifašistů – přesun do vnitrozemí na zemědělskou práci

Jelikož Američané zastavili odsun zbylých Němců a nehodlají jej znovu zahájit, uvolnilo ministerstvo vnitra Němce registrované pro normální odsun pro přesun do vnitrozemí na zemědělské práce a popřípadě také do dolů. Podle jasného ustanovení nepodléhají úředně uznání antifašisté tomuto přesunu. Přesto se stalo, že několik okresů ignorujících tento předpis přestěhovalo i tyto něm. antifašisty do vnitrozemí. Často se postupuje tak, že se jim odnímá povaha antifašistů, čímž ztrácí jejich ochranu a jsou přesouváni krátce potom – často jen několik hodin po vydání zmíněného nesprávného rozhodnutí – do vnitrozemí.

V podání na ministerstvo vnitra jsem žádal, aby tento nesprávný postup byl napraven. Další podrobnosti jsou uvedeny v příloženém opise podání na ministerstvo vnitra. Dodatkem ještě uvádím:

Ve většině případů se zachází s těmito Němci ve vnitrozemí velmi nelidsky. Částečně vůbec nedostávají mzdu a nemají dostatečnou stravu, anebo dostávají mzdu. Jsou však případy, že pracují jen 2-3 hodiny denně, takže mzda nestačí na skrovné stravování. Jsou případy, že pracovali od rána do noci, dnes však, když je po žních, jsou ve vnitrozemí bez práce, bez peněz i bez stravy. Byli odsunuti na zemědělskou práci přestárlí lidé, sedmdesátníci, dokonce znám i případy, že byli přesunuti lidé ve věku nad 80 let. Byli odsunuti skláři, kteří např. v Boru pracovali do posledního okamžiku jako skláři a jsou nyní ve vnitrozemí jako zemědělství dělníci bez práce. Na Tábořsku nasazení Němci nedostávají poštu, jelikož došla pošta je zadržována. Nemám námitek proti cenzuře, ale je to strašné, když tyto lidé jsou bez zpráv z domova. Nejhorší jest, že normálně i ti antifašisté si nemohou vzít s sebou movitý majetek, to znamená, že při jejich návratu byt je obsazen a majetek zabaven.

Minulý týden jsem jednal o té věci na ministerstvu vnitra se sekčním šéfem Ervínem Polákem, a to podrobněji. Slíbil mi nápravu v tom smyslu, že mu odevzdám seznamy antifašistů registrovaných pro dobrovolné vystěhování, že ministerstvo vnitra rozešle tyto seznamy okresům s příslušným oběžníkem, ve kterém upozorní, že Němci, kteří mají státní občanství, avšak i ti, kteří ještě nemají občanství, jsou však registrováni do akce dobrovolného vystěhování, nepodléhají přesunu do vnitrozemí.

Tato ochrana pro antifašisty je velice důležitá, nejen ze stanoviska lidského, nýbrž v první řadě ze stanoviska politického. Podle všeho tyto Němci již u nás musejí zůstat, to znamená, že se musejí asimilovat. Asimilace však nelze docílit, když se s nimi tak nelidsky zachází. Bylo by zapotřebí, aby tento problém byl projednán stranou nebo jejími funkcionáři s příslušnými úřady.

Konečně ještě chci upozornit, že zahraničí už zase začíná psát proti nám v této záležitosti. Viděl jsem články v německých a švýcarských novinách, asi pod titulem „Zwangverschleppung für Sudetendeutsche in der ČSR“¹⁾ a pod.

(bez podpisu)

Dne 22. září 1947

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/27

¹⁾ „Nucené zavlečení sudetských Němců v ČSR“

1947, 30. říjen. Záznam z referátu J. Lenka o vzniku a průběhu vysídlovací akce na poradě okresních zmocněnců německých sociálních demokratů¹⁾

Porada okresních zmocněnců 30. října 1947

Soudr. Lenk zahajuje schůzi v 10.30 a vítá 50 přítomných, zejm. soudruha Zinnera.

O situaci antifašistů: V důsledku nedostatečné informovanosti posuzuje jednotlivce nesprávně různé problémy, zejména otázku vysídlování. O té bylo rozhodnuto již zahraniční vládou a byla stanovena usneseními z Postupimí. Jak došlo k vysídlovací akci německých sociálních demokratů a komunistů? – úloha emigrace. Kdyby byli zůstali všichni až do konce u Jaksche, pak by tu nebyli vůbec žádní antifašisté, a tím ani vysídlovací akce. W. Jaksch dělal politiku, která nebyla ani československá, ani socialistická. Pod vedením s. Zinnera oddělila se od Jaksche skupina. Zinner, Lenk a zástupci KSC předali vládě žádost a výsledkem byl 15. únor 1946.

Transporty: Dnes je jisté, že do amerického pásma nepůjdou již žádné transporty. Odsud se udělalo vše možné, aby se v nich pokračovalo. Tak např. využil s. Fierlinger svých osobních styků s vlivnými anglickými politiky. Ale hlavní důvod je právě politický a nikoli pouze hospodářská situace. Je tendence ztížit konsolidaci ČSR. Američané jsou ještě smluvně povinováni přijmout Němce z ČSR. Ale na písemné dotazy čsl. vlády odpovídají, že prozatím transporty nepřevezmou, snad za jeden nebo dva roky a možná i později. Za 4-5 týdnů bude možno číst, že je s Američany vyjednáváno ohledně* transportů. To jsou však pouze diplomatické manévry. „Vezměte na vědomí, co vám dnes jako realista říkám, žádné transporty do americké zony nepůjdou.“ Soudruzi, kteří jsou již venku, se pokusili problém řešit. Obrátili se na kontrolní radu v Berlíně, tam jim řekli, že nejsou pro ně odpovídajícími partnery. „Rozhodnutí zdejších antifašistů bylo jednotné: Chceme ven.“ Proto se strana od srpna pokoušela docílit nějaké řešení německého problému. Byla vedena jednání mezi Čs. soc. dem. a KSC. Situace byla taková, že Američané nechťli již nikoho přijmout, ale antifašisté chtěli ven. Zůstává tedy pouze jednání se sovětskými úřady. Jednání nejsou ještě uzavřena. Máme důvod se domnívat, že až budou Američané oficiálně (za 4-5 týdnů) dotázáni, zda ano či ne, a oni pochopitelně řeknou ne, že pak máme vyhlídku, že Rusové převezmou zbývající počet Němců nebo alespoň část. Přestavenstvo strany dalo souhlas, takže o tom můžeme jednat.

Bude to asi tak, že antifašisté budou mít možnost jít do sovětské zony, s nabytkem, právě tak jako do americké zony. Žádné novum, neboť v usnesení vlády stojí: do ruského a do amerického pásma Němce. Registrovaní [v seznámech antifašistů] budou mít tedy možnost odejít jako antifašisté, nebo zůstat zde a sdílet osud ostatních Němců. T.zn. např., že i antifašisté budou musit opustit pohraniční oblasti. Přesídlovací plán je již hotov, je jen přes zimu pozastaven a má začít 1. dubna. Slouží bezpečnosti státu atd. (Dotaz z pléna: co bude se státním občanstvím, když tu zůstaneme?) Je vyloučeno, aby všichni registrovaní dostali státní občanství. Podle dosavadního průběhu jednání neexistuje záměr upravit š 3 pro normální Němce. Říkám vám realisticky, jak se věci mají. Na vás je, abyste se rozhodli. Taková je otevřená řešení situace a pravděpodobně se, až na malíčkosti, nezmění. Tedy s americkým pásmem je konec a zbývá jen ruské nebo osud ostatních Němců.

Problémem číslo jedna, který zde musíme projednat, je problém spojování rodin. Čs. a americká úřední místa zastávají stanovisko, že rozdělení rodiny v americkém pásmu musí být spojeny. Pojem rodina, který byl dříve pojímán velmi široce, byl nyní Američany nově upraven na velmi úzký, přímý příbuzenský vztah. Zde usilujeme co nejrychleji o zvýšení kvóty na 100 osob za 14 dnů. Transporty nebudou již sestavovány v Domažlicích. [...] Budu rád, když dostanu měsíčně ven 30 lidí. Zadáme nejdříve okresní zmocněnce. Zasloužili si to za své oběti.

Slyšíme, že lidé venku říkají: teď nic nedělají, jen čekají. Příští rok přijdou Američané a všechno se zase změní (smích). Kolují zprávy, že například zabavený majetek bude proplacen. Nenamáhejte se, bude to vyřešeno, ale ne tak, jak si to představujete. Zmnožněte ilegální přechody hranice! Jsou okresy, které to podporují, ale to nebude již dlouho trvat. Pokud zde chce někdo v klidu žít, pak

musí respektovat zákony, a když je někdo chycen, pak je to jeho záležitost. Nemůžeme a ani ne chceme v těchto případech intervenovat!

Chybí politický pohled.

Vaši povinnosti je zabránit v okresech přehmatům. Ale ochraňovat smíte jen sociální demokraty a ne cizí lidi, to je dokonce přímo zakázáno. Naši okresní zmocněnci mají mandát jen pro bývalé členy strany.

Antifašisté, kteří tu dnes ještě zbyli, mohli být již dávno venku, kdyby v některých okresech nebyli bývali zařazováni do transportů nečlenové strany, někde až 30 procent. To vědí pochopitelně i úřady. Je znám případ okresního zmocněnce, který vyhodil z vagonu čísi nábytek, aby tam mohl dát svůj. Byli zmocněnci, kteří brali od nestraníků peníze, aby je zařadili do akce. Čs. úřady si počínaly velmi benevolentně. Závěr akce bude velmi zřetelný. Musíme hledět, aby naši lidé byli vzorní nejen lidsky a charakterově, ale i politicky. Často jsem říkal, nescházejte se večer po bytech! A respekt? Soudruzi byli zatčeni. Za nikoho nebudu intervenovat, to není v zájmu celé akce. Buď se budeme v takových případech exponovat a naši akci rozbijeme, nebo se budeme starat jen o ty slušné. Žádná falešná sentimentalita a srdce.

Důkaz o tom, jak je situace nebezpečná: Na Šumavě byly rozšiřovány a nalezeny letáky. Byla v nich výzva k odporu, k ničení majetku, k sabotáži atd. Pokud se někomu z nás dostane takový leták do rukou, odevzdejte ho ihned na SNB. Poštu do Německa odesílejte v otevřených obálkách a piště s rozvahou.

Jsou i antifašisté, kteří chápou situaci a vzorně se chovají. To závisí většinou od jedince samotného, někdy i od zmocněnce. Proč se nehlásili antifašisté na dobrovolné brigády? Udělali to soudruzi v Ústí, Varnsdorfu a Rumburku. Je to důkaz, že nejsem antifašista jen na papíře, ale že mám také pozitivní vztah k republice.

Okresní zmocněnci mají nesmírnou odpovědnost, někteří z vás by si toho měli být více vědomi nežli dosud.

Jaksch předal petici, ve které si stěžuje na vysídlování. Její části se kryjí přesně se zprávami, které podávali soudruzi, kteří se již vystěhovali. Jako informátoři Jaksche jsou jmenovitě i s adresami uvádění někteří, kteří jsou dosud v CSR jako antifašisté. Nemusí se hned zavírat, lze také vykřikávat a pak najednou zavřít větší počet. Tak prosím, buďte opatrní.

Technické informace: KSČ ruší centrální středisko, až na několik jednotlivců své transporty ukončí. Pokud by se na naše okresní zmocněnce obrátili komunisté, poskytněte jim informace.

Nedávejte adresy žádným cizím lidem.

Neptejte se zbytečně!

Můžete být jisti, že pokud by bylo něco důležitého, budou ještě týž den všichni vyrozuměni.

Sociální podpora je podle výnosu min. vnitř. Finanční záležitosti projednáme ještě s krajskými zmocněnci. Prostředky, které byly prozatím k dispozici, jsou vyčerpány. To je třeba projednat s okresními zmocněnci.

Politické informace jsou naléhavě nutné, německé vysílání pražského rozhlasu, švýcarského, ruského, pražské na vlně 31.41, ostatní na dlouhých vlnách. Přípravuje se informace pro široký okruh mimopražských soudruhů. Tady jim chybí, ale až budou v ruském pásmu, pak by jim teprve chyběla.

A ČSSD, fond 71, a.j. 727/5 6 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ K zápisu je přiložena prezenční listina 45 zmocněnců (jméno a místo jsou předtištěny), mimo to ještě 11 podpisů. Viz Důležité, Dokument č. 6, s. 240

* Správně stran (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 66

1947, 4. říjen, Praha. Oběžník ministerstva vnitř. o usnesení vlády z 21.11.1947 o zahájení přesunu a rozptýlení Němců do vnitrozemí, s podrobnými pokyny a seznamy kategorií, které nepodléhají přesunu v první etapě.

V Praze dne 4. listopadu 1947

Ministerstvo vnitř.

Č. B-300/20774/1974

Všem okresním národním výborům
v Zemi české a moravskoslezské,
Ústředním národním výborům statutárních
měst v Zemi české a moravskoslezské

Předmět: přesun Němců z pohraničních okresů a jejich rozptýlení
Příprava
Přílohy: 1

Vládním usnesením ze dne 21.10.1947 byly plně moci vládního zmocněnce pro odsun Němců, odborového přednosty min. vnitř. JUDr. Ant. Kučery, rozšířeny na řešení všech otázek spojených s přesunem Němců z pohraničních okresů do vnitrozemí a jejich rozptýlením. Přitom rozhodla vláda, že všechna opatření jmenovaného vládního zmocněnce, učiněná ve věci přesídlení a rozptýlení osob německé národnosti, tvoří závazné rozhodnutí, jemuž všechny resorty a úřady bez průtahů jsou povinny přizpůsobit vlastní opatření tak, aby provedení přesídlení a rozptýlení nebylo ničím bržděno.

K provedení tohoto vládního usnesení ukládá ministerstvo vnitř. okresním národním výborům (ústředním národním výborům statutárních měst) toto:

1. Každý okresní národní výbor (ústřední výbor statut. města) určí ihned způsobileho úředníka pro veškeré záležitosti, související s přesunutím a rozptýlením Němců, který bude pod dozorem bezpečnostního referenta provádět příkazy a pokyny vydané vládním zmocněncem pro provádění odsunu Němců, resp. z jeho příkazu vydané oblastním zmocněncem ministerstva vnitř., a bude za jejich řádné a včasné dodržení osobně odpovědný.

Jméno určeného úředníka bude sděleno nejdele do 15. listopadu 1947 příslušnému oblastnímu zmocněnci ministerstva vnitř. pro odsun Němců.

2. Přesunutí a rozptýlení Němců bude provedeno podle plánu vypracovaného ministerstvem vnitř. způsobem spořádaným a lidským. Vzhledem k této skutečnosti, jakož i se zřetelem k nastávajícímu zimnímu období, budež s okamžitou platností zastaveny veškeré přesuny Němců z jednotlivých okresů do okresů jiných, prováděné dosud ve smyslu Oběžníků ministerstva vnitř. ze dne 21. května 1947, č. B-300/11949/1947, a ze dne 12. srpna 1947, č. B-300/17001/47. Okresní úřady ochrany práce budež o tomto rozhodnutí, resp. zákazu, ihned vyrozuměny. Výjimky z tohoto zákazu může v naléhavých případech povolit pouze oblastní zmocněnec ministerstva vnitř. pro provádění odsunu Němců; bude se to týkat zejména těch případů, kde průmyslové podniky přesunují svoje německé pracovníky samy do jiných závodů ve vnitrozemí.

3. Plánování přesunů a rozptýlení Němců do vnitrozemí bude zahájen v jarních měsících příštího roku za předpokladu, že zatím nedojde k odsunu Němců do Německa.

V první etapě budou přesunuti pouze Němci, kteří podléhají odsunu. Nepodléhají tudíž přesunu a rozptýlení v první etapě ony osoby německé národnosti, které podle platných předpisů odsunu nepodléhají. Podle Oběžníku ze dne 23. ledna 1947, č. B-300/1484-47, a ze dne 4. února 1947, č. B-300/2121-47 nepodléhají odsunu tyto kategorie osob:

- a) osoby německé národnosti, kterým byly pro provedení revise ponechány legitimace specialistů, a jejich rodinní příslušníci v legitimacích zapsaní;
- b) osoby české nebo slovenské národnosti;

- c) osoby německé národnosti, žijící ve smíšených manželstvích s Čechy a Slováky nebo s Čechy a Slovankami;
- d) osoby německé národnosti, které jsou židovského původu nebo vyznání a příslušníci jejich rodin;
- e) osoby, které podaly žádost podle § 2 Dekr. č. 33/45 Sb., mají osvědčení B a jejichž žádost nebyla dosud definitivně vyřízena;
- f) osoby německé národnosti, které rozhodnutím ministerstva vnitra byly vyňaty z odsunu cestou milosti.

4. Úspěšné a důsledné provedení celé akce vyžaduje, aby

- a) byly přesně sestaveny osobní soupisy (jmenné seznamy) Němců určených k přesunutí;
- b) byly opatřeny stálé pracovní příležitosti pro přesunuté osoby a zajištěno jejich přiměřené ubytování;

c) aby odcházející německé pracovní síly byly včas nahrazeny německými náhradními silami. K zajištění předpokladů uvedených pod písm. b) a c) budou vydány potřebné pokyny ministerstvem vnitra v dohodě se zúčastněnými ústředními úřady.

5. Okresní národní výbory (ústřední národní výbory statut. měst) jsou povinny sestavit jmenné seznamy osob určených k přesunutí v první etapě, t.j. Němců určených k odsunu, nejděle do 15. února 1948. Jako podklad pro vyhotovení těchto seznamů budou použity jmenných seznamů osob určených k odsunu, které byly opatřeny podle Oběžníků ministerstva vnitra ze dne 23. ledna 1947, č. B-300/1484-47 a ze dne 4.2.1947, č. B-300/2121-47.

Soupisovou akci a vyhotovení potřebných seznamů v jednotlivých obcích provedou místní příslušné orgány SNB. Jmenné seznamy musí být vyhotoveny přesně podle vzoru připojeného v příloze.

V úvahu přicházející osoby budou zapsány do seznamů podle rodin. Jednotlivé rodinné svazky budež v seznamech odděleny silnou čarou.

Ve jmenných seznamech vyplní orgán SNB přesně všechny rubriky kromě rubriky 8 (pracovní způsobilost), kde potřebný záznam doplní příslušný okresní úřad ochrany práce.

6. Jmenné seznamy budou vyhotoveny v 7 exemplářích, z nichž 1 ponechá si služebna SNB pro vlastní potřebu, 1 zašle MNV, 1 příslušnému úřadu ochrany práce a 4 okresnímu národnímu výboru. Přitom služebna SNB předloží všechny exempláře kromě onoho, který je určen pro okresní úřad ochrany práce, okresnímu národnímu výboru, resp. místnímu národnímu výboru, nejednou nejděle do 15. února 1948. Exempláře určené pro okresní úřad ochrany práce budou služebna SNB zasílati přímo tomuto úřadu postupně ihned, jakmile bude jmenný soupis pro určitou obec vyhotoven. Toto opatření sleduje ten účel, aby okresní úřady ochrany práce mohly neprodleně přikročovat k přezkoušení pracovní způsobilosti jednotlivých osob úředním lékařem.

7. Okresní národní výbory jsou povinny předložené jmenné soupisy přezkoušeti, popřípadě zařadit jejich doplnění nebo opravu a předložit je nejděle do 25. února 1948 ve 3 exemplářích místnímu zmocněnci ministerstva vnitra. Jeden exemplář ponechá si okresní národní výbor pro vlastní potřebu. Seznamy z jednotlivých okresů budež seřazeny podle obcí abecedně. V předkládaci zprávy dlužno výslovně uvést, v kterých obcích nejsou žádní Němci přicházející v úvahu pro soupis. Výslovně se podotýká, že akci jsou povinny provést i všechny okresy vnitrozemské. Jmenné seznamy nutno neustále doplňovat a opravovat podle všech nastalých změn (v rubrice 10 „Poznámka“).

Ministerstvo vnitra očekává, že všechny veřejné orgány na provádění této akce zúčastněné vykonají všechny jim uložené úkoly přesně podle daných pokynů a ve stanovených lhůtách, aby bylo umožněno důkladné, soustavné a řádné organisované očistění našich pohraničních oblastí od nežádoucích živlů a zdárné dokončení osídlení.

Souhlasí se schváleným návrhem.

Za ministra:
Dr. Kučera v.r.

SÚA, B 300, kart. 8165

DOKUMENT Č. 67

1947, 26. listopad, Praha. Oběžník MV o způsobu, jakým mají být Němci podléhající přesunu do vnitrozemí vybaveni.

V Praze dne 26. listopadu 1947
Ministerstvo vnitra
Č. B-300/23-dův./1947

Všem okresním národním výborům
v Zemi české a moravskoslezské,
Ústředním národním výborům statutárních
měst v Zemi české a moravskoslezské

Přímó

Důvěrné

Předmět: přesun Němců z pohraničních okresů a jejich rozptýlení – hmotné vybavení

Přesun Němců z pohraničních okresů a jejich rozptýlení ve vnitrozemí je plánováno jako opatření trvalé, jehož účelem je rozšířit zbytek Němců v Československu se zřetelem k požadavkům bezpečnosti státu takovým způsobem, aby se německé skupiny v budoucnu nemohly státí ohniskem politického neklidu.

Ponevadž jde o opatření trvalé, je nutno při plánování rozptýlení zajistit pro přesunuté Němce jednak nová bydliště, která by měla ráz definitivní, a jednak takové hospodářské a sociální předpoklady, aby bylo možné plně využití jejich pracovních sil a schopností pro naše hospodářství.

Je proto nutno poskytnouti přesunutým Němcům zejména přiměřené hmotné vybavení, které vzhledem k tomu, že jde o usídlení trvalé, přesahuje samozřejmě rozsah jejich vybavení podle směrnice platných pro odsun do zahraničí.

Podle ustanovení § 2, odst. 1 Dekretu pres. republiky č. 108/45 Sb. je z konfiskace vyňata ona část movitého majetku osob, uvedených v § 1 cit. dekretu, již je nevyhnutelně třeba k ukojení životních potřeb nebo k osobnímu vykonávání zaměstnání těchto osob a jejich členů rodiny, jako oděv, peřiny, prádlo, domácí nářadí a nástroje.

Vzhledem k tomu, co bylo shora uvedeno, stanoví ministerstvo vnitra pro hmotné vybavení přesunutých Němců tyto směrnice:

1. Každému přesunovanému Němci musí být při provádění přesunu bezpodmínečně ponechány v dalším užívání, a proto dovoleno převézt do nového bydliště tyto movité věci:

- a) bytové zařízení v přiměřeném rozsahu podle počtu členů rodiny, zejména pak postele nebo gauče, skříně, stůl, židle a jiné potřebné kusy nábytku;
- b) ložní prádlo, peřiny, nebo příkrývky, domácí a kuchyňské nářadí;
- c) potraviny a palivo, které mají přesunovaní doma a jež nabýli řádným způsobem;
- d) drobné domácí zvířectvo (slepice, králíky, kozy atd.);
- e) nástroje a pomůcky nezbytné k výkonu zaměstnání nebo povolání.

2. Všechny movité věci, které Němci nabýli řádným způsobem po 31.10.1945, nepodléhají konfiskaci, a zůstávají proto ve vlastnictví přesunovaných Němců.

Ustanovení tohoto výnosu nabývají okamžité platnosti.

Místní národní výbory budež vyzooměny, že napříště nesmí být proveden žádný přesun bez přesného dodržení shora uvedených ustanovení. Každé porušení nebo nedodržení těchto pokynů bude považováno za úmyslné maření přesunu Němců do vnitrozemí a podle toho bude proti provinivším se osobám co nejprísněji zakročeno.

Souhlasí se schváleným návrhem.

Za ministra:
Dr. Kučera v.r.

SÚA, B 300/8165

DOKUMENT Č. 68

1947 (konec roku), Praha. Statistické údaje o počtu antifašistů, bývalých německých sociálních demokratů, pořízené na žádost ministerstva vnitra¹⁾ koncem roku 1947 Lenkovou komisí

Aš	704	Liberec	816
Bilovec	62	Liberec venkov	674
Bílina	76	Loket	1.265
Brno	145	Mnichovo Hradiště	1
Brno-venkov	16	Most	1.035
Broumov	1.281	Nejdek	452
Bruntál	65	Nový Jičín	115
Č. Lípa	1.412	Olomouc	1
Č. Budějovice	9	Opava	463
Č. Krumlov	141	Ostrava	5
Děčín	328	Plzeň	300
Dubá	12	Podbořany	300
Duchcov	685	Praha-město	61
Dvůr Králové	26	Prachatice	201
Falknov n./Ohři	1.207	Rumburk	384
Frydlant v Čechách	533	Rýmařov	171
Hustopeč	35	Stříbro	481
Cheb	365	Sušice	1.063
Chomutov	2.653	Šluknov	127
Jablonec n./N.	810	Šternberk	5
Jablonec v Podještědí	52	Šumperk	699
Jáchymov	293	Teplá	351
Jeseník	66	Teplice-Šanov	1.768
Jihlava	8	Trutnov	2.655
Kadaň	460	Turnov	1
Kaplice	118	Ústí n./L.	1.417
K. Vary	1.367	Varnsdorf	424
Klatovy	354	Vejpřty	275
Kolín	2	Vrchlabí	766
Kraslice	1.311	Záběh	5
Krnov	68	Žamberk	223
Lanškroun	358	Zátec	119
		Žlutice	359
		Celkem	31.709

A ČSSD, fond 71/a.j. 438 502

¹⁾ Viz Dok. č. 69

DOKUMENT Č. 69

1948, 5. leden, Praha. Oběžník ministerstva vnitra – pokyny pro přezkoušení charakteru antifašistů zbývajících v CSR

Ministerstvo vnitra

V Praze dne 5. ledna 1948

Č. B-300/zvl.-127

Okresnímu národnímu výboru v Aši, Bílině, Broumově, Českých Budějovicích, Děčíně, Dubé, Duchcově, Dvoře Králové n./L., Falknově n./O., Frydlantě, Chebu, Chomutově, Chrudimě, Jablonci n./N., Jáchymově, Kadani, Kaplici, Klatovech, Kolíně, Kraslicích, Českém Krumlově, Lanškrouně, Liberci-venkově, České Lípě, Litoměřicích, Lokti, Mariánských Lázních, Mostě, Nejdku, Pardubicích, Podbořanech, Prachaticích, Rumburku, Stříbře, Sušici, Šluknově, Teplé, Tepličkách-Sanově, Trutnově, Ústí nad Labem, Varnsdorfu, Karlových Varech, Vejpřtech, Vrchlabí, Žamberku, Zátci, Žluticích, Brně-venkově, Bruntále, Jeseníku, Hustopečích, Novém Jičíně, Jihlavě, Krnově, Opavě-venkově, Prostějově, Rýmařově, Šumperku, Moravské Třebové

Ústřednímu národnímu výboru

v Liberci, Plzni, Brně, Olomouci, Opavě

Předmět: němečtí antifašisté, přezkoušení nově předložených jmenových seznamů

Přerušením odsunu Němců byla také dočasně zastavena akce dobrovolného vystěhování Němců-antifašistů z Československé republiky do Německa.

Ježto pak dobrovolným vystěhováním, provedenými dodatečnými odsuny, úmrtím, popřípadě úpravou státního občanství některých německých antifašistů a pod. staly se jmenové seznamy německých antifašistů původně ministerstvem vnitra potvrzené nepřehlednými, předložili ústřední zmocněnci německých antifašistů při ústředních sekretariátech Komunistické strany Československa a československé sociální demokracie nové a konečné jmenové seznamy německých antifašistů.

Tyto nové jmenové seznamy německých antifašistů, usdělých v tamním správním obvodu, ministerstvo vnitra zasílá k přezkoušení a dalšímu opatření ve smyslu článku 2 Vlád. usnesení ze dne 15. února 1946.

Toto vládní usnesení bylo tamnímu úřadu zasláno Oběžníkem ze dne 23. února 1946, č. B-300/1290/46.

Při provádění prověřování jednotlivých německých antifašistů, zapsaných v připojených seznamech, bude postupováno podle odst. 4, čl. 2 zmíněného vládního usnesení, přičemž bude přihlédnuto i k pokynům daným Oběžníky ze dne 20. března 1946, č. B-300/1939/46, 9. dubna 1946, č. B-300/2553/46, a ze dne 30. dubna 1946, č. B-300/3140/46.

K bodu 2 a 3 článku 2 cit. vládní usnesení není již třeba přihlížeti a takové osoby ze seznamů vylučovati.

Pojem německého antifašisty je přesně stanoven Oběžníky ministerstva vnitra ze dne 24. srpna 1945, č. A-4600-16/8-45, a ze dne 13. listopadu 1945, č. A-4600-5/10-45-VI/3.

Osobám, o nichž bude podle ustanovení čl. 2 Vlád. usnesení ze dne 15. února 1946 rozhodnuto, že je nelze pokládati za německé antifašisty, musí být o tom doručeno rozhodnutí s udáním důvodu a s poučením o opravných prostředcích. O eventuálně podaných odvoláních rozhodne s urychlením zemský národní výbor.

Při prověřování německých antifašistů bude k jednání přibrán okresní zmocněnec německých antifašistů, jmenovaný výše uvedenými ústředními sekretariáty politických stran.

Po provedeném řízení a jakmile vydaná rozhodnutí o vyloučení osob ze seznamů nabudou moci práva, škrtněte vyloučené osoby v seznamech a důvod vyloučení uveďte stručně v poznámce (například: člen SdP a pod.). Každý list seznamu pak opatřete úředním razítkem, doložkou „Přezkoušeno dne....1948“ a podpisem předsedy okresního národního výboru a příslušného referenta.

Takto projednané seznamy budíž sem předloženy nejpozději do 1. března 1948.

Ježto vláda Československé republiky klade z důvodů zahraničněpolitických značný důraz na to, aby nebyli vylučováni z dobrodini dobrovolného vystěhování podle Vlád. usnesení ze dne 15. února 1946 opravdoví němečtí antifašisté, ukládá se okresním národním výborům, aby přezkoušení osob uvedených v seznamu provedly s náležitou vážností a plnou odpovědností a aby nevylučovaly osoby, které svým postojem si plně zaslouží výhod, jež jim poskytuje cit. vládní usnesení (viz zdejší oběžník č. B-300/1939-46 ze dne 20. března 1936).

Souhlasí se schváleným návrhem.

Za ministra:
Dr. Kučera v.r.

SÚA, B 300, kart. 8010-8011

DOKUMENT Č. 70

Komentář ministerstva vnitra k pokynům o uznání charakteru antifašisty, doprovázející seznamy antifašistů, které byly z okresů po přezkoušení vráceny ministerstvu vnitra.

Vložka k č.j. A-300/11081-48

Ministerstvo vnitra posléze znovu upozorňuje, že pod pojmem antifašisty jest rozumět ve smyslu ustanovení § 1, odst. 1, č. 2 Dekretu č. 108/1945 Sb. a § 2, odst. 1 Úst. dekrety č. 33/1945 Sb., jakož i pokynů obsažených v Oběžníku ministerstva vnitra ze dne 24.8.1945, č.j. A-4600-16/8-45, otištěném v čísle 3 Věstníku ministerstva vnitra z r. 1945, osobu fyzickou německé národnosti, která prokáže, že

1. zůstala věrna Československé republice,
2. nikdy se neprovinila proti národu českému a slovenskému a
3. buď se činně zúčastnila boje za jeho osvobození, nebo trpěla pod fašistickým nebo nacistickým terorem.

Nemají tudíž charakter antifašisty osoby, které tyto tři podmínky nesplňují; jsou-li takové osoby přesto zapsány v seznamech antifašistů, spočívá jejich zápis na nesprávných předpokladech a nutno ho zrušiti. Týmž způsobem jest postupovati také v případech, vyjde-li dodatečně najevo okolnost, pro kterou dotčená osoba neměla býti do seznamů pojata.

SÚA, B 300, kart. 806

DOKUMENT Č. 71

1948, 12. leden, Ostrava. Dopis předsednictva Ústředního národního výboru v Ostravě předsednictvu vlády a ministerstvu vnitra, tlumočící protest Národní fronty žen proti udělování čs. státního občanství „Němcům“

Presidium Ústředního národního výboru
statutárního města Ostravy
Čís. pres.: 7001/47

Ostrava dne 12. ledna 1948

Včr: resoluce Národní fronty žen – čl. státní občanství Němcům

1. Předsednictvu vlády Republiky československé
 2. Ministerstvu vnitra
- v Praze

Dne 24.12.1947 zaslala nám Národní fronta žen resoluci, ve které protestuje proti způsobu, ja-

kým naše úřady přiznávají často bez vážnějšího a hlubšího prošetření Němcům nebo těm, kteří se k Němcům za doby nesvobody přihlásili, nebo jednomu z dvojic ve smíšeném manželství čl. státní občanství. Resoluce je podepsána Krajským výborem komise žen všech politických stran.

V resoluci se žádá, aby tato resoluce byla s patřičným zdůrazněním a doporučením urychleně zaslána vládě a ministerstvu vnitra.

Předsednictvo Ústředního národního výboru statutárního města Ostravy na své schůzi dne 5. ledna 1948 se zabývalo touto resolucí a jednomyslně se postavilo za požadavek Národní fronty čl. žen a současně se usneslo odeslati tuto resoluci vládě republiky československé a v opise ministerstvu vnitra s požadavkem, aby na tuto resoluci byl vzat patřičný zřetel.

Předseda: (podepsán) Kotas

SÚA, A 4600, kart. 614

DOKUMENT Č. 72

1948, 21. leden, Praha. Informace vládního zmocněnce pro odsun Němců dr. Kučery pro ministra Noska, podávající přehled o vysídlování Němců z CSR od r. 1945, s údaji o počtu a složení Němců na území CSR v lednu 1948

Informace pro pana ministra

V roce 1938 bylo v Československé republice okrouhle 3,300.000 osob německé národnosti. Počet Němců, který byl na území Československé republiky v době osvobození, nebylo možno zjistit vzhledem k chaotickým poměrům, které provázely vojenské zhroutil Německa. Protože však nejen na území tzv. Protektorátu, nýbrž i v pohraničních oblastech odtržených mnichovským diktátem soustředilo se v posledních měsících války velké množství německých uprchlíků z východního Německa, možno počet Němců v době po osvobození odhadnouti asi na 4.000.000 osob. Po osvobození uprchla velká část těchto osob z Československa do Německa a po dobu několika měsíců byl prováděn místními činiteli jako revoluční opatření odsun nezářadoucích Němců do Německa, zejména do sovětského okupačního pásma. Tento neorganizovaný odsun i jiný pohyb německého obyvatelstva byl přerušen se zřetelem k postupovému usnesení spojenců, kterým byl povolen transfer Němců z Československa za předpokladu, že bude proveden způsobem spořádaným a lidským. V té době byla již administrativní orgánů lidové správy konsolidována do té míry, že bylo možno zjistit pravděpodobný počet německých obyvatel, kteří se v té době zdržovali na území Československé republiky. Bylo to celkem 2,500.000 osob. Tato číselnice byla také vzata jako podklad při jednání spojenecké kontrolní rady, která rozhodla, že 1.750.000 Němců má být odsunuto do amerického pásma a 750.000 Němců do pásma ruského.

Organizovaným odsunem bylo odsunuto do 31.7.1947 celkem 2,232.541 osob, z toho pak 96.176 antifašistů, kteří odjeli zvláštními transporty s úplným vybavením a nábytkem. Do amerického okupačního pásma bylo odsunuto 1,446.000 osob, z toho 53.187 antifašistů, kdežto do ruského okupačního pásma bylo odsunuto 786.482 osob, z toho 42.989 antifašistů. Podotýká se, že až dosud průměrně 200 osob odchází do Německa měsíčně v dílčích transportech, do kterých jsou zařazovány ony osoby, které mají v americkém pásmu členy rodiny.

V současné době je v Československu necelých 200.000 osob německé národnosti. Z tohoto počtu nepodléhá odsunu celkem asi 105.000 osob. Jsou to: 27.000 průmyslových specialistů a horníků, 33.000 jejich rodinných příslušníků, asi 40.000 Němců žijících v manželství s osobami české nebo slovenské národnosti, a posléze asi 5.000 osob německé národnosti vyňatých ze závažných důvodů z odsunu cestou milosti. V Československu je tudíž i.č. okrouhle 95.000 osob německé národnosti, které vzhledem k přerušení odsunu do amerického okupačního pásma nemohly až dosud být odsunuty. Z tohoto počtu je asi 23.000 německých antifašistů – sociálních demokratů nebo ko-

munistů,¹⁾ přihlášených k dobrovolnému vysídlení do Německa, jejichž odjezd rovněž nemůže být uskutečněn vzhledem k přerušení odsunu.

V Praze dne 21. ledna 1948

Vládní zmocněnec pro odsun Němců:
(podepsán) Dr. Kučera

SÚA, ÚV KSČ, f. 100/I, sv. 49, a.j. 374

¹⁾ J. Lenk uvádí ve zprávě z 24. ledna 1948 29.811 osob, z toho 1.500 komunistů (viz Dok. č. 74).

DOKUMENT Č. 73

1948, 22. leden, Praha. Interní informace ÚV KSČ pro R. Slánského, vypracovaná zřejmě z jeho příkazu a po informaci od ministra vnitra V. Noska, o počtu Němců zbývajících v ČSR k odsunu a návrh na zajištění jejich odsunu do sovětského pásma

Komunistická strana Československa
Sekretariát ústředního výboru
Komise pro otázky osídlení,
Praha I, Příkopy 33, telefon 22951

V Praze dne 22. ledna 1948

Č.j.: Os. 278/48 Sv/Hl
Věc:

Soudruh R. Slánský,
generální tajemník ÚV KSČ,
zde

Vážený soudruhu,
na základě naší ústní rozmluvy jednal jsem ve věci rozptýlu Němců do vnitrozemí se soudruhem ministrem Noskem. V příloze připojuji podrobnou informaci pro Tvoji potřebu, z níž vyplývá, že k odsunu podléhá ke dni 1.1.1948 95.000 osob německé národnosti. Jsou to osoby, které měly být transferovány do amerického pásma. Ze záznamů ministerstva vnitra, jakož i ze spisů tohoto ministerstva není možno zjistit, kolik Němců bylo těsně po revoluci do Německa (sovětského pásma) před postupimskou konferencí odsunuto. Podle odhadu soudruhů z naší komise jde asi o 751.000 osob.

Po rozhovoru se soudruhem ministrem Noskem doporučuji z politických důvodů, aby bylo přistoupeno k jednání se sovětskými činiteli o odsunu alespoň 50.000 Němců do sovětského pásma. Tato otázka jest aktuální a musela by být provedena, aby politicky splnila svůj účel plánově a nejkratší dobou.

V zájmu věci byl bych rád, kdybych mohl být informován o Tvém názoru v této věci, jakož i o eventuelním postupu, který strana hodlá zahájit.

Se soudružským pozdravem Práci čest!

(podepsán) Steiner

SÚA, ÚV KSČ, fond 100/I, sv. 49, a.j. 374

DOKUMENT Č. 74

1948, 24. leden, Praha. Zpráva J. Lenka pro představenstvo ČSSD o stavu „antifašistické akce“ s informací o problémech vysídlování Němců

Zpráva pro představenstvo
Situace naší antifašistické akce
Odsun

Jak známo, přerušili Američané dne 30. listopadu 1946 odsun sudetských Němců do US pásma a v důsledku toho zastavili tím i dobrovolné vystěhování antifašistů. Američané, kteří jsou podle smlouvy ještě povinni převzít větší počet sudetských Němců, prohlásili v r. 1946, že v odsunu bude pokračováno na jaře nebo v létě r. 1947 a že v únoru nebo v březnu 1947 mají být zahájena příslušná jednání. Američané prohlásili v létě 1947 oficiálně naší vládě, že „prozatím“ následkem nepříznivé situace v Německu nemohou převzít další transporty Němců. Jelikož stále platí smlouva, podle níž mají ještě převzít transporty, neřekli ještě svoje „ne“, abychom jim nemohli vyčítat, že nedostali smlouvu. Fakt je, že od přerušení transportů ze strany Američanů již vůbec žádné transporty nebyly odbaveny, a já osobně jsem toho názoru, že Američané již žádné transporty Němců nepřevezmou. Je to dnes ryze politická záležitost a nemohu si představit, že při dnešní zahraniční situaci Američané by ještě převzali od nás sudetské Němce. Jedinou nadějí jsou nyní Rusové, kteří sice již dávno převzali více než stanovenou kvotu. Dělají se však pokusy o dohodu s Rusy, aby alespoň část sudetských Němců převzali, na jaře nebo v létě. Nic konkrétního ještě dosud není známo. Pro odsun je registrováno v ČSR celkem 100.000 osob, z toho více než čtvrtina antifašistů.

Scelení rodin

Jediné „transporty“, které Američané přebírají, je 200 osob měsíčně. Jsou to lidé, kteří mají již bližší příbuzné v Německu. V rámci této akce mohou naříditi každý měsíc i určitý počet antifašistů. [...] Nyní vedu již několik měsíců tuto akci scelení rodin pro antifašisty. Je to složité a byrokratický úkol, který dá více práce než svého času normální transporty. Naše vláda jedná v poslední době s Američany o zvýšení této kvoty. Kdyby nebyla zvýšena, trvala by akce scelení rodin ještě několik let.

Antifašisté a vystěhování

Němečtí antifašisté – sociální demokraté byli ze zastavení transportů více než zdrčení. Přáním 99 % z nich je, aby zde na žádný pád nezůstali. Toto přání bylo mi nesčetněkrát tlumočeno. Nejupřímněji je označil jeden jejich krajský funkcionář: „Raději v Německu hladovět než zde pracovat.“ Byl jsem též požádán tlumočit toto přání vedení naší strany s prosbou, aby strana učinila vše, aby se antifašisté, registrovaní původně pro odsun, určitě mohli vystěhovat. Promluvil jsem o celé záležitosti na celostátní poradě okresních zmocněnců, kteří prohlásili, že jsou ochotni jít i do ruského pásma, není-li již možnost vystěhovat se do amerického.

Nasazení na zemědělské práce

V létě a na podzim 1947 byli Němci podle potřeby nasazeni na zemědělskou práci ve vnitrozemí. Přesto, že toto nasazení se nevztahuje na úředně uznané antifašisty, byli v některých okresech i oni často přesunuti nelidským způsobem do vnitrozemí. Nejvíce z okresu Č. Lípa. Podařilo se mně je vyreklamovat, až na tento okres.

Přesun do vnitrozemí

Je známo, že Němci budou z pohraničí přesunováni do vnitrozemí. Ministerstvo vnitra je pověřeno vypracovat plán. Přesun má začít na jaře, do té doby nemá k přesunutím dojít. Nejprve mají být přesunuti neantifašisté. Přesun souvisí s otázkou, zda budou ještě další transporty. I antifašisté, pokud nemají definitivní státní občanství, asi budou podléhat přesunu.

Počet antifašistů

Uznanych antifašistů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku je dnes u mne registrováno 29.811. Do tohoto čísla je zahrnuto 1.500 komunistů, které jsme podle dohody pojali do našich seznamů. Počet

antifašistů v posledním roce o něco stoupal, protože byli mezitím uvolnění antifašisté-specialisté, kteří byli chráněni t.zv. zelenou legiimací lépe než antifašisté a kterým, když byli uvolnění, legiimace byly odebrány. Na výzvu ministerstva vnitřní provedl jsem v listopadu a prosinci 1947 nový soupis všech antifašistů i s ohledem na jejich majetkové poměry. Z toho je vidno, že antifašisté bydlící ještě v ČSR mají 3.320 domů a 10.039 bytových zařízení. Dosud se vystěhovalo do amerického pásma 72.000 osob a přes 5.000 s komunistickými transporty do ruského pásma.

Státní občanství

Několik set německých sociálních demokratů, hlavně starších, rozhodlo se zažádat o státní občanství a zůstat v ČSR. Od ledna 1947 vedu tuto akci a byla to zejména zpočátku obtížná práce. Teprve v druhé polovině roku 1947 bylo možno mluvit o vyřízení žádostí. Mnoho jich bylo zamítnuto, a vyzvali jsme dotyčné, aby podali rozklady, z nichž bylo již několik příznivě vyřízeno. Vyřízení žádostí je podle okresů velmi různé a dnes můžu říci, že většina žadatelů je dostane, i když žádost byla již jednou zamítnuta. Ve své zprávě z 8. ledna 1947 jsem požádal, aby funkcionáři strany nezasažovali v různých záležitostech antifašistů bez mého vědomí. Bohužel, nebylo vždy tohoto přání vyhověno. Takovými zásahy byla moje práce ztížena a soudruzi se exponovali pro případy, jež rozhodně nebyly nezavadné.

Všeobecná situace antifašistů

Na základě soupisu antifašistů z listopadu a prosince 1947 provádí se nyní v okresech nové přezkoumání antifašistů. Směrnice ministerstva vnitřní jsou bezpochyby velkým úspěchem, předpokládá ovšem, že okresy podle nich budou postupovat. Bohužel mám dosud z několika okresů (Lanškroun, Trutnov) zprávu, že velká většina antifašistů bude škrtnuta. Proti tomu lze podat odvolání, to však znamená velkou práci, jelikož každý případ se musí projednat zvlášť. Situace antifašistů je velmi různá. Samozřejmě pracují všichni, kteří jsou práce schopni. Velmi špatně se daří pestřářům a práce neschopným, kteří jsou bez příjmů. Srážka 20 % ze mzdy se provádí nepravděelně, jsem v té věci ve spojení s ÚRO a lze předpokládat, že se vůbec zruší.

Závěr

S ohledem na to, že do amerického pásma již žádné transporty nepojedou a že o transportech do ruského pásma se má rozhodnout až na jaře, což také ještě není jisté, je pravděpodobné, že všichni Němci, kteří dnes jsou ještě zde, i antifašisté, musejí zde zůstat. Již několik měsíců jsem činil vše, abych antifašisty připravil psychicky a (psychologicky) politicky na tuto pravděpodobnost. Nechtějí o tom slyšet a chtějí se bezpodmínečně vystěhovat. Zůstat zde znamená asimilovat se a především najít rozumný poměr k Čechům. Zahájil jsem proto různé akce a radil jsem jim například, aby se hlásili dobrovolně na brigády. Tato výzva našla ohlas jen v málo okresech, např. v Rumburku a v Ústí n.L., a přispěla hodně ke zlepšení situace antifašistů. Největší chyba je, že většina neumí česky. V důsledku toho nečtou noviny a nejsou informováni o politických událostech v republice a v zahraničí. Stanovil jsem proto oblastní schůze antifašistů a vyjednávám s ministerstvem vnitřní o povolení atd. O této záležitosti podám ještě zprávu.

Ukončení akce

Kancelář, kde t.č. pracuji kromě mne ještě jeden soudruh a jedna soudružka, je okamžitě plně zaměstnána a musí být tak dlouho v plném provozu, pokud ještě nebylo konečně rozhodnuto, pojedou-li transporty nebo ne. Pojedou-li, musí kancelář tyto transporty odbavit. Po ukončení bych doporučil zrušit toto oddělení. Nebudou-li transporty, pak všichni Němci, včetně antifašistů, musí zde zůstat, t.zn., že se musí asimilovat a oddělení musí být zrušeno. Není totiž možné ještě delší dobu udržet separátní instituci pro Němce, to by jediné znesnadnilo zvyknutí a asimilaci.

Praha dne 24. ledna 1948

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 277/32-35

DOKUMENT Č. 75

1948, 11. únor, Prachatice. Protokol z jednání Komise pro přezkoumání seznamu antifašistů při ONV v Prachaticích

Protokol

sepsaný u Okresního národního výboru v Prachaticích dne 11. února 1948 za přítomnosti okresního zmocněnce německých antifašistů, p. Václava Andraschka, bytem v Breitenbergu čp. 18, jako zmocněnce pro soudní okres Prachatice a Volary, p. Konráda Pawlitschka, bytem ve Vimperku, Adolfov čp. 132, jako zmocněnce pro soudní okres Vimperk, dále p. Rudolfa Škuldy, okr. tajemníka Čsl. str. soc. demokratické v Prachaticích, a JUC. Ladislava Rešla, odsunového ref. ONV v Prachaticích. Předmětem protokolu je přezkoušení jmenných seznamů německých antifašistů ve smyslu Výnosu ministerstva vnitřní č.B-300/zvl.-127 ze dne 5. ledna 1948.

Tyto jmenné seznamy německých antifašistů byly zaslány zdejšímu ONV ministerstvem vnitřní, došly dne 5.1.1948 pod č.j. 408 III 1/17 48. Je to celkem 24 archů a 216 osob ze správních obvodů ONV v Prachaticích. Proti žádné z osob uvedených ve jmenných seznamech nebylo během jednání shledáno závad, a seznamy byly tudíž bez výhrad a připomínek schváleny.

Kromě toho bylo rozhodnuto zařadit dodatečně do seznamů německých antifašistů ty osoby, o nichž bylo zjištěno, že splňují předpoklady Vlád. usnesení ze dne 15. února 1946 a akce Čsl. strany soc. demokratické. Jsou to tyto osoby, o jejichž dodatečné schválení ministerstvem vnitřní se žádá:

1. František Sitter	11.1.1906	Zďárek	Kunžvart
2. Albina Sitterová	2.5.1907	Zďárek	Kunžvart
3. Aloisie Sitterová	17.2.1932	Zďárek	Kunžvart
4. František Sitter	28.5.1933	Zďárek	Kunžvart
5. Josef Sitter	18.8.1939	Zďárek	Kunžvart
6. Vilém Sitter	6.5.1936	Zďárek	Kunžvart
7. Frida Sitterová	1.10.1940	Zďárek	Kunžvart
8. Markéta Sitterová	17.6.1943	Zďárek	Kunžvart
9. Adolf Fuchs	26.12.1887	Zďárek 13	Kunžvart
10. Marie Fuchsová	19.1.1889	Zďárek	Kunžvart
11. Anna Fuchsová	6.7.1930	Zďárek	Kunžvart
12. Ida Fuchsová	7.7.1930	Zďárek	Kunžvart
13. Růžena Humlachová	22.2.1915	Zďárek	Kunžvart
14. Marie Humlachová	6.5.1941	Zďárek	Kunžvart
15. Adolf Sauheil	1.8.1886	Volary 449	
16. Ema Sauheilová	30.1.1888	Volary	
17. Adolfina Sauheilová	21.5.1909	Volary	
18. Anna Sauheilová	6.5.1911	Volary	
19. Emil Sauheil	25.2.1922	Volary	
20. Irma Sauheilová	28.9.1923	Volary	
21. Terezie Roblová	20.3.1911	Nový Svět 49	
22. František Robl	5.3.1938	Nový Svět	
23. Marie Probstová	24.9.1887	Vimperk, Stalinova 116	
24. Rafael Kožený	24.10.1881	Vimperk 200	
25. Anna Kožená	20.7.1890	Vimperk	
26. Bohumila Kožená	25.1.1931	Vimperk	

Skončeno, přečteno a podepsáno

(Razítko): Okresní sekretariát
Československé sociální demokracie
v Prachaticích
(podepsán) Škulda

(podepsáni) Andraschek
Pawlitschek Konr.
Rešl

SUA, B 300, kart. 8008

DOKUMENT Č. 76

1948, 12. únor, Praha. Oběžník ministerstva vnitra, doplňující předpoklady pro vrácení čs. státního občanství další podmínkou: zkouškou znalostí českého jazyka a čsl. vlastivědy

MINISTERSTVO VNITRA

Praha VII, tř. krále Jiřího VI. č. 69 (tel. 777 41)

Č. A-4600-26/1-1948-V/3

V Praze dne 12. února 1948

Zemské národní výbory v Praze a v Brně
Zemský národní výbor moravskoslezský, expositura Ostrava
Ústřední národní výbory statutárních měst
Okresní národní výbory v Zemi české a moravskoslezské
Okresní expositury v Čechách

P ř i m o

Žádost o vrácení čs. státního občanství podle § 3 Dekretu čis. 33/1945 Sb. (Vyhláška min. vnitra č. 254/1946 Sb.) – oběžník
Přil.: 0

Ministerstvo vnitra přistupuje ku projednávání žádostí o vrácení čs. státního občanství podle § 3 Úst. dekrety prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., které byly podány podle Vyhlášky ministra vnitra č. 254/1946 Sb. ve lhůtě od 1. ledna 1947 do 30. června 1947. Žadatelé jsou muži národnosti německé neb maďarské, žijící v nerozvedeném manželství s československou státní občankou, jejichž sňatek byl uzavřen před 16. březnem 1939.

Tyto žádosti jsou po vyšetření podle Oběžníku ministerstva vnitra ze dne 22.1.1947, č. A-4600-22/1-47-VI/3, předkládány ministerstvu vnitra k rozhodnutí okresními národními výbory prostřednictvím příslušného zemského národního výboru.

Pro rozhodování o těchto žádostech vydává ministerstvo vnitra tyto další směrnice:

Podmínkou kladného vyřízení těchto žádostí je kromě splnění všeobecných podmínek, jakož i podmínek stanovených v § 3 cit. Úst. dekrety č. 33/1945 Sb., předchozí předložení průkazu o přiměřené znalosti českého neb slovenského jazyka a československé vlastivědy.

Budou proto tyto žádosti – pokud nebudou ministerstvem vnitra bez dalšího řízení zamítnuty – v každém jednotlivém případě vráceny zdejšímu úřadu okresnímu (ústřednímu) národnímu výboru s tím, aby žadatel byl na datované potvrzení vyrozuměn, že nevyskytnou-li se v mezidobí okolnosti, které by bránily kladnému rozhodnutí, zamýšlí ministerstvo vnitra žádosti vyhověti, jestliže se žadatel nejedle do lhůty jednoho roku přihlásí u příslušného okresního (ústředního) národního výboru ke složení zkoušky z českého neb slovenského jazyka a z československé vlastivědy a tuto zkoušku s úspěchem vykoná. Současně jej poučí o tom, že vysvědčení o vykonané zkoušce bude připojeno k jeho žádosti o vrácení čs. státního občanství a že k přihláškám ke zkoušce podaným po uplynutí jednoho roku nebude přihlédnuto. Osobám starším 70 let může být složení této zkoušky ministerstvem vnitra prominuto.

K provedení těchto zkoušek bude zřízeny při okresních (ústředních) národních výborech tříčlenné zkušební komise. Předsedou bud ustanoven člen ONV (ÚNV), členem okresní školní inspektor, druhým členem pak odborný učitel měšťanské školy I. vyučovacího oboru (čeština, zeměpis, dějepis). Pro jednání těchto komisí a dále o zkušební látce pro zkoušky z jazyka českého neb slovenského a z československé vlastivědy budou v nejbližší době vydány další zvláštní směrnice.

Po uplynutí jednoho roku ode dne, kterého byl žadatel ke složení zkoušky vyzván, buď v každém případě spis předložen přímo nikoli prostřednictvím zemského národního výboru ministerstvu vnitra ke konečnému rozhodnutí s hlášením o výsledku zkoušky anebo s hlášením, že se žadatel ke slo-

žení zkoušky nepřihlásil. Současně buď předloženo vyzvání žadatele ke složení zkoušky spolu s potvrzením o jeho doručení žadateli.

Přihlásil-li by se žadatel ke zkoušce dříve, buď spis ministerstvu vnitra předložen ihned po složení zkoušky.

V případě, že by žadatel při zkoušce nevyhověl, lze mu na jeho žádost v případě hodného zřetele poskytnouti další lhůtu 6 měsíců ke zkoušce nové; o tom je třeba učiniti ministerstvu vnitra hlášení.

Byly-li by v době do opětného předložení spisu zjištěny okresním národním výborem okolnosti, pro které by bylo žádost zamítnouti, budete tyto nově zjištěné okolnosti v předkládací zprávě uvédeny a podán v tom směru odůvodněný návrh.

Za správnost vyhotovení:
(podepsán) Tondrášek

Za ministra:
Vyhnanovský v.r.

SÚA, A. 4600, kart. 621

DOKUMENT Č. 77

1948, 21. únor, Sokolov. ONV žádá ministerstvo vnitra o prodloužení lhůty k přezkoušení seznamu antifašistů. Současně podává jejich stručnou charakteristiku.

Okresní národní výbor
v Sokolově
Č.j.: 434-1-12/4-1948

Sokolov dne 21.II.1948

Věc: němečtí antifašisté, předložení nově předložených seznamů – prodloužení lhůty, prosba

Přílohy: 1 vyhláška
K č.j.: B-300/zvl.-127

Ministerstvu vnitra v Praze

Tamním výnosem ze dne 5. ledna č. B-300/zvl.-127 bylo zdejšímu úřadu uloženo, aby nejpozději do 1. března 1948 přezkoušel nové jmenné seznamy antifašistů, usedlých ve zdejším správním obvodu, ve smyslu tamních oběžníků, přesně stanovitých pojem německého antifašisty.

Zdejší úřad, který si byl vědom nutnosti přezkoušení antifašistických průkazů, vydané většinou zdejšími německými antifašistickými sekretariáty, učinil v tom směru potřebná opatření, která jsou jasná z přiložené vyhlášky. Protože ve zdejším okrese byl poměrně vysoký počet německých antifašistů, z nichž většina byla z důvodů politických vězněna v koncentračních táborech nebo jiným způsobem pronásledována, z nichž však převážná většina nebyla dosud odsunuta, bude nutno prověřiti více než polovinu z celkového počtu 1.174 antifašistů, rodinné příslušníky v to počítaje, uvedených v tamním seznamu.

Protože žádosti antifašistů nebyly sem ve smyslu zdejší vyhlášky včas předloženy a nával práce v agendě státního občanství v důsledku stálého přílivu reemigrantů vzhledem k počtu přidělených sil byl veliký, bylo možno prakticky teprve začátkem tohoto roku pracovati na přezkoušení antifašistických průkazů.

Ačkoliv zdejší úřad usiluje, aby nařízená lhůta byla dodržena, nebude z technických důvodů možné, aby šetření a prověření zdejší prověřovací komisí bylo do nařízeného termínu včas skončeno, má-li býti tato akce s náležitou vážností a plnou odpovědností provedena, jak jest ostatně nařízeno tamním oběžníkem a jak jest také v úmyslu zdejšího úřadu i prověřovací komise.

Z těchto závažných důvodů prosím o prodloužení nařízeného termínu do konce března t.r., v nejkratším případě nejméně do 20. března 1948, do kteréžto doby při vypětí všech sil zdejšího odděle-

ní státního občanství, prověřovací komise i bezpečnostních orgánů zdá se být přezkoušení německých antifasistů možné.¹⁾

(Kulaté razítko):
Okresní národní výbor
v Sokolově

Předseda ONV: (podpis nečitelný)

SÚA, B 300, kart. 8006

¹⁾ Výsledek šetření byl zaslán ministerstvu vnitř 29.7.1948. Z celkového počtu 1293 bylo kladně prověřeno 1285, záporně 8, 7 z nich bylo již v Německu (SÚA, B 300, kart. 8009).

DOKUMENT Č. 78

1948, 24. únor, Třebovice. Oznámení velitele stanice SNB z Třebovic Okresnímu národnímu výboru v Lanškrouně o nepřiznání charakteru antifasisty rodině J. Rosslera

Třebovice v Č. 24. února 1948

Okresní národní výbor
v Lanškrouně
Přílohy: 2

Oznamuji, že Rossler Josef, nar. 1896, Rosslerová Aloisie, nar. 1904, Rosslerová Irma, nar. 1929, Rossler Rudolf, nar. 1931, Rossler Walter, nar. 1934, Rossler Gotfried, nar. 1941, a Rosslerová Marie, nar. 1943, bytem Trpík čp. 41, všichni v době okupace nemohli ničím prokázat, že by se byli zúčastnili boje za osvobození ČSR nebo národa českého a slovenského, aneb že by byli trpěli pod nacistickým neb fašistickým terorem. Až do okupace pohraničí byli Rossler Josef s manželkou Aloisii organisováni ve straně něm. sociální demokracie. Konkrétní případ, že by některý z členů rodiny shora uvedených nezustal věrným ČSR neb že by se byl nějak provinil proti národu českému neb slovenskému, nebyl zjištěn.

Rozhodnutím min. vnitř ze dne 3.6.1947, č. A-4605-30/5-47-VI/2, a ze dne 18.5.1947, č. A-4605-13/5-47-IV/2, bylo Josefu Rosslerovi a Aloisii Rosslerové zamítnuto vrácení čl. státního občanství (ONV Lanškroun, čís. 12795 a 14290/47).

Velitel stanice SNB nemocen:
(podepsán) prap. Vondra

(Razítko):
OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V CHRUDIMI
Došlo dne 3.III.1948
Čís. 8536
Přil.: 2, III 1/558 (nečitelná parafa)
(Připsáno): pro vyhovění

SÚA, B 300, kart. 8007

DOKUMENT Č. 79

1948, 27. únor, Varnsdorf. Referát národní bezpečnosti ONV ve Varnsdorfu vrací ministerstvu vnitř seznamy německých antifasistů po jejich přezkoušení.

Okresní národní výbor,
referát národní bezpečnosti,
Varnsdorf, Poštovní tř.

VARNSDORF dne 27.2.1948

Čís.j.: 290/48 pres. b/

Věc: němečtí antifasisté – přezkoušení seznamů
K č.j.: B-300/1459/1948-NB, ze dne 28.1.1948
Přílohy: 4

Doporučeně

Ministerstvo vnitř,
Praha

K citovanému výnosu předkládám po přezkoušení jmenné seznamy Němců-antifasistů, bydlících ve zdejších okrese.

Proti osobám v seznamu uvedeným nebyla ve smyslu usnesení vlády ze dne 15.2.1946, čl. 2, zjištěna žádná závada stran členství v nacistických organisacích, jakož i v ohledu jejich chování po stránce národní a politické, v době zvýšeného ohrožení republiky. Toliko Marie Tischerová, bytem Dolní Podluží č. 127, byla členkou „Frauenwerku“, jak je v poslední rubrice příslušného archu poznačeno.¹⁾

Předseda ONV:(podpis nečitelný)
(Kulaté razítko): Okresní národní výbor Varnsdorf
Ústředna státní bezpečnosti
při ministerstvu vnitř
Ústřední evidence

Bez závady
12.VIII.1948 (podpis nečitelný)

SÚA, B 300, kart. 8009

¹⁾ Ze seznamu 423 osob nebylo schváleno pouze 6 (jmenné seznamy, které jsou připojeny u dokumentu, se nepublikují).

DOKUMENT Č. 80

1948, 3. březen, Praha. Dopis J. Lenka členovi komise pro přezkušování seznamů německých antifašistů v Duchcově, jak při přezkušování postupovat, s informací o problémech předsízení antifašistů do vnitrozemí

Josef Lenk
Ústřední sekretariát čs. soc. dem.,
Praha I, Příkopy 25

Soudruh Ferdinand Tirb, Duchcov, Ruegrova* 9/584

Praha 3.3.1948

Milý soudruhu Tirbe!

k Tvým dotazům z minulého měsíce Ti sděluji následující: V našem posledním oběžníku okresním zplnomocněncům sdělili jsme přesné směrnice, jak se mají zachovávat, budou-li přizváni do komisi pro přezkoumání našich seznamů. (...)

Tvůj postoj musí být zcela jednoznačný: buď se budeme od přezkoušení seznamu distancovat, anebo bude přezkoušení provedeno ve smyslu Oběžníku ministerstva vnitřního z 5.1.48. Náš zplnomocněnec musí být bezpodmínečně přítomen na poradách o eventuálních škrtcích v seznámech. Pokud by byly provedeny škrtky, aniž bys byl dotázán, musíš bezpodmínečně protestovat. Nesmíš se ovšem stavět předem odmítavě ke všem případům vyškrtnutí. Musíš bedlivě vyslechnout důvody a vyjádřit svůj soud teprve po zralé úvaze. Pokud existují odůvodněné příčiny škrtků, pak dej souhlas. V žádném případě nesmíme a nechceme mít v našich řadách osoby nehodné. Pokud bys ovšem zjistil, že příčiny jsou pochybené nebo se dokonce zakládají na nepravdách, pak musíš protestovat a žádat, aby to bylo zaprotokolováno. Každý vyškrtnutý musí dostat vyrozumění s právním poučením, to zn., že má právo podat do 15 dnů u ZNV odvolání. Při formulaci odvolání obrať se na soudruha Maye v Chomutově, který Ti rád vyjde vstříc.

Zvláště těžké to bude se soudruhy z Biliny, protože nejsou ještě na žádném seznamu, a proto vlastně nejsou právoplatnými antifašisty. Nic nezabrání ONV, aby je přesunul v pravý čas do vnitrozemí. Ale nesmí k tomu dojít před 1.4. Předsízení mají nárok vzít s sebou movitý majetek, protože budou znovu zařazeni do úředního odsunu v novém bydlíšti. Musíte se odvolat na Výnos MV z 21.5.1947, kde je výslovně uvedeno, že předsízení si mají vzít s sebou své vlastnictví. Teprve v příštích týdnech má být rozhodnuto, zda a kdy ještě dojde k předsízení antifašistů. Antifašisté z našich seznamů mají toho být prozatím ušetřeni. (...)

S nejsrdečnějšími pozdravy

(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 616/1 (překlad německého dokumentu)

* (Rugrova — pozn. red.)

DOKUMENT Č. 81

1948, 17. březen, Ostrava-Vitkovice. Protest Akčního výboru Národní fronty v Ostravě-Vitkovicích proti udělování státního občanství a vrácení majetku Němcům, zasláný OV Národní fronty v Ostravě

Dne 17. března 1948

Akční výbor NF v Ostravě-Vitkovicích
Č.j. 35/48

Věc: resoluce protestní schůze NF Vitkovice proti udělování čsl. stát. občanství a vrácení majetku Němcům

Okresnímu akčnímu výboru NF v Ostravě

AV NF ve Vitkovicích schválil na své schůzi konané dne 12.3.48 jednohlasně resoluci protestní schůze NF Vitkovic proti udělování čsl. stát. občanství a vrácení majetku Němcům a usnesl se postoupit resoluci k dalšímu vyřízení přísl. úřadům.

V příloze vám zasíláme 4 exempláře této resoluce a žádáme, abyste je zaslali: Ústřednímu národnímu výboru v Ostravě, Zemskému národnímu výboru v Ostravě, Ministerstvu vnitřního v Praze.

Jednatel:
(podpis nečitelný)

Za:
(Kulaté razítko):
Akční výbor NF
(další část nečitelná)

Předseda:
(bez podpisu)

(Připsáno):
Spis převzal po Dr. (nečitelné)
10.2.1951.
Vzhledem k odstupu času bezpředmětné.
Dne 2. března 1951
(podpis nečitelný)

(Razítko):
Ministerstvo vnitřního
Došlo: .. IV. 1948
Uložiti

Na základě vyhlášky ÚNV v Ostravě, ref. XXIV, o vydání jmeného seznamu, z něhož vysvítá, že asi 3.000 Němců a zrádců podalo si žádost o udělení čsl. stát. občanství a vrácení konfiskovaného majetku, rozhodlo se občanstvo v jednotlivých čtvrtích města Ostravy co nejdůrazněji protestovat proti kladnému vyřízení těchto žádostí.

Na veřejných schůzích neb protestních akcích, které tlakem uvědomělého občanstva byly svolány odbojovými složkami SOPV a SNR a koordinačními výbory stran Národní fronty, bylo vždy a všude, a v našem případě ve Vitkovicích, jednomyslně usneseno žádosti Němců o udělení čsl. stát. občanství a odvolání proti konfiskaci majetku zamítnouti z následujících důvodů:

Ve smyslu resoluce usnesené na protestní schůzi konané dne 17.12.1947 v Odborovém domě ve Vitkovicích, zasláné ÚNV v Ostravě Svazem osvobozených politických vězňů pod č.j. 90/1947 18.12.1947, jsou odbojové složky a veškeré občanstvo Vitkovic toho názoru, že Němci od staletí (na Slovensku Maďaři) byli vždy zrádci českého a slovenského národa a rozbiječi čsl. státu, zvláště za první a druhé republiky.

Po Mnichovu v době okupace vrhli se na český a slovenský národ jako barbaři, a pomáhající Hitlerové soldatesce, někteří více, jiní méně, ale se stejným úmyslem, nás tupili, trýznili, mučili a okrádali. Zrovna tak lidé slovenské nebo jiné národnosti, kteří ať jakýmkoli způsobem přijali říšskoněmecké státní občanství a v době nejvyššího ohrožení čsl. národa a státu takto přidali se k největšímu nepříteli Československé republiky, nejsou hodni toho, aby čsl. státní občanství, které tak lehkomyslně prodali a zneuctili za několik korun kolkového, znovu lehce nabyli a tím získali zpět majetek, platy, pense, volební právo atd.

Je urážkou čsl. státních občanů, kteří zůstávají nezlomně věrni čsl. národu a státu, přinášející ty nejtěžší oběti, ať doma, v odboji, koncentracích, v cizině, na frontách, mají býti zrovnoprávněni s těmi, kteří byli nepřáteli všeho českého, aneb s těmi, kteří v nejtěžší době čsl. národa přešli k nepříteli, jsouce mu nápomocni a využívající nejvyšších výhod a ochrany nám nejstrašnějšího nepřítel, šťastně a spokojeně přeživše naši okupaci, zrádcovali.

Shrnujeme a žádáme:

1. aby žádosti Němců a zrádců o čsl. státní občanství byly zamítnuty, a pokud již bylo žádostem vyhověno a čsl. stát. občanství uděleno, aby bylo znovu co nejpřísněji prověřeno a přezkoušeno v místě bydlíště v době okupace;

2. jednomyslné zamítnutí žádostí o odvolání ve věci konfiskace majetku Němců a zrádců, kteří v době od r. 1930 do 5.5.1945 se přihlásili k německé národnosti, aneb ji dobrovolně a bez prokazatelného protestu přijali;

3. odejmutí volebního práva všem Němcům a zrádcům, kteří již čsl. stát. občanství obdrželi nebo mají tzv. příslib a jsou ve voličských seznamech.

Za přešetřovací komisi odbojových složek SOPV SNR:

SOPV Jan Guričan v.r., SNR Josef Muroň v.r., KSC Václav Rehanzel v.r., nár. soc. Bož. Rejčová v.r.

Ve Vítkovicích dne 10. března 1948

SÚA, A 4600, kart. 614

DOKUMENT Č. 82

1948, 17. březen, Cheb. Referát národní bezpečnosti ONV v Chebu vrací ministerstvu vnitřní přezkoušené seznamy německých antifašistů.

V Chebu dne 17. března 1948

Okresní národní výbor,
referát národní bezpečnosti v Chebu
Č.j.: 1868/48

Věc.: němečtí antifašisté, přezkoušení nově předložených jmenných seznamů

K č.j.: B-300/zvl.-127

Přílohy: Svazek

Ministerstvo vnitřní.
Praha IV – Hrad,
referát B/N

Po přezkoušení a prověření předkládáme seznamy tzv. německých antifašistů v akci dobrovolného vystěhování Němců–antifašistů z ČSR.

Šetřením bylo zjištěno, že do seznamů byly okresním zmocněncem zapsány i osoby, které byly příslušníky nacistických organizací a které nemohou nikdy žádati o uznání jako antifašisté. Dále bylo do seznamů poято 75 německých specialistů, takže zde stává podezření, že tímto krokem hodlají tyto Němci ohrožiti plynulý chod našich průmyslových podniků.

Zdejší úřad byl nucen v zimních měsících m.r. provést revisi antifašistů, jichž se nebezpečně mnoho prokazovalo i novými průkazy, které byly vydávány antifašistickými výbory. mnohdy i potvrzovány MNV, ale které nebyly vůbec v naší evidenci a jejichž držitelé antifašisty vůbec nebyli. Antifašistů jest zapsáno v těchto seznamech celkem 315,¹⁾ kdežto při revisi antifašistů byl antifašistický charakter přiznán pouze 25 osobám v okrese, z nichž pouze tři rodiny jsou uvedeny v těchto seznamech.

Ostatním osobám by musely býti vystavovány zamítací výměry, čímž by značně vzrostla agenda jak u ONV, tak i ZNV v Praze, který by byl nucen projednávat i eventuální odvolání. ONV v Chebu nebudě těm osobám německé národnosti, které nebyly skutečně členy nacistických organizací a zachovaly si loyální postoj k čsl. národu v době nesvobody a proti nimž z hlediska státně–bezpečnostního, národnostního i politického není námitek, činiti potíže při vývozu nezbytných svršků a něčeho druhu nábytku.

Pokud by ústřední zmocněnec německých antifašistů, který tyto seznamy předkládal, vznesl proti rozhodnutí ONV v Chebu námítku v tom směru, že v seznamech uvedené osoby byly již jednou zapsány do akce dobrovolného odsunu německých antifašistů, připojuji, že původní seznamy, nav-

hované antifašistickými výbory v okrese, nebyly dříve bezpečnostním referentem řádně prověřovány ani kontrolovány, jelikož vládda tendence rychlého odsunu Němců z ČSR, a tak se stalo, že se v seznamech objevila i jména takových Němců, kteří byli členy různých nacistických organizací a přivrženci tohoto režimu.²⁾

V připojených seznamech jest v rubrice „poznámka“ u jednotlivých osob uvedena příslušnost k nacistickým organizacím a držení specialistických (sic) průkazů.

Bezpečnostní referent ONV:
(podpis nečitelný)

Správce referátu nár. bezp.(sic):
(podpis nečitelný),
vrch. pol. kom.

SÚA, B 300/8007

¹⁾ Podle soupisu Lenkovy komise 365 (Dok.č 68)

²⁾ Z dokumentu vyplývá, že směrnice MV z 5.1.1948 pro přezkoušení seznamu antifašistů (viz Dok. č. 69) byly několikrát porušeny. Nebyl přizván důvěrník antifašistů, neprovozené osoby nebyly o rozhodnutí vyzoomněny a nemohly využiti odvolacího práva. Specialisté byli automaticky škrtáni a jejich právo na dobrovolné vystěhování bylo interpretováno jako „ohrožení plynulého chodu průmyslu“. Z poznámek v přezkoušených seznamech, přiložených u spisu, vyplývá, že byli automaticky škrtáni také všichni muži, kteří sloužili za války v armádě.

DOKUMENT Č. 83

1948, 26. březen, Kraslice. Dopis okresního zmocněnce Antify v Kraslicích J. Lenkovi o rozsáhlých škrttech v seznamech prováděných prověřovací komisí

Josef Günzl
Kraslice Dolní,
Tovární ul. 1382

Kraslice 26.3.1948

Soudruhu
Josefu Lenkovi,
Praha I.Přikopy 25

Milý soudruhu Lenku!

Odvolávám se na své sdělení učiněné minulý pátek při rozhovorech, které se konaly v Karlových Varech. Týkalo se rozhodnutí ministerstva o platnosti našich původních seznamů, které byly na základě Výnosu MV z 5.1.1948 přezkoumávány ONV. K tomu Ti sděluji, že jsem se obrátil na zdejšího bezpečnostního referenta a prosil jsem ho o vystavení takového potvrzení, které bezpodmínečně potřebuji pro okresní finanční feditelství, aby prodloužilo vývozní povolení (seznam inventáře).

Bezpečnostní referent Bartl se zdráhal, resp. odmítl, mi takové potvrzení vydat s poznámkou, že třebaže přezkoumání není ještě formálně ukončené a seznamy nebyly ještě zaslány na ministerstvo do Prahy, zůstávají ti, o kterých se předpokládá, že budou vyškrtnuti, již vyškrtnutými, a moje odvolání v této záležitosti by bylo tedy bezpředmětné. Pokud bych potřeboval lidi pro transport do Bavorska, budou mi na mou žádost oznámeny ty rodiny, které oni uznávají za antifašisty. Dnes odpoledne mi byl sdělen počet těch, kteří z našeho seznamu rodin mají být zařazeni jako antifašisté:

Střibná	z 48 rodin	10 rodin antifašistů
Jindřichovice	z 14 rodin	2 rodiny antifašistů
Tisová	z 44 rodin	28 rodin antifašistů
Krásná	z 24 rodin	10 rodin antifašistů
Smolná	z 30 rodin	rozhodnutí není ještě přijato

Rotava	z 149 rodin	rozhodnutí není ještě přijato
Kraslice	z 109 rodin	rozhodnutí není ještě přijato
Kámen	z 1 rodiny	rozhodnutí není ještě přijato

Byl jsem přizván na dvě schůze komise. Na první schůzi se probírala ještě Tisová a mohl jsem prosadit relativně vyšší počet antifašistických rodin. Na druhé schůzi se již rozhodovalo svévolně, bez ohledu na mé výhrady, a pak mi z rozhodnutí vedoucího bezpečnosti zabavil z mého bytu jeden strážmistr SNB podklady pro životopisy našich soudruhů. Přes intervence jednoho českého soudruha mi již nebyly vydány. Obce Kraslice, Rotava a Smolná nebyly zatím v komisi projednávány, ale bude to jistě vyřízeno ve zkráceném řízení, a musíme očekávat, že i v těchto obcích nebude mnoho soudruhů uznáno za antifašisty.

Jak zajisté víš, mají naši lidé z celého okresu povolení z Bavorska, takže konečně všichni mohou odjet. Také na druhé straně hranice bylo vše upraveno tak, že rychlým řízením jsou lidé převzati a při příjmu nejsou již žádné těžkosti.

Jde tedy hlavně o to, aby naši lidé, kteří jsou na původním seznamu, potvrzeném tehdy ministerstvem, a byli tehdy zařazeni do transportu, schváleného okresem, a byli dokonce vybaveni americkým povolením jako antifašisté, aby na seznamu až do vystěhování zůstali. To je také v souladu s doposud vydávanými pokyny ministerstva. Nová další prověrka antifašistů byla podle mého názoru zamýšlena a nařízena pro ten případ, že by se již žádní lidé ve vysídlovací akci nedostali ven a nastal z toho důvod problém státního občanství. Protože však nyní existuje možnost, aby naši lidé odjeli za hranice, tak se domnívám, že můžeš na příslušných ministerských místech prosadit, aby náš původní seznam zůstal v platnosti.

Ještě jednou Tě tedy prosím, aby ses vzal za naši záležitost, a pevně věřím, že budeš moci potvrzení obstarat. Také Tě znovu prosím, abys tuto záležitost považoval za naléhavou, neboť jak jsem Tě informoval v Karlových Varech, bez tohoto potvrzení nemohu dosáhnout, aby okresní finanční ředitelství dále prodloužilo naše seznamy inventáře, již jednou prodloužené do 31.3.1948. V této věci se spojmíš se soudruhem Ullmannem v Chodově, event. Tě společně navštívíme v Praze, aby nebyl přerušen odsun.

Doufám, že obdržím příznivou zprávu, a předem Ti děkuji za Tvou námahu.

Se srdečnými, přátelskými pozdravy

(podepsán) Günzel

A ČSSD, fond 71, a.j. 635/3 4 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 84

1948, 29. březen, Praha. Odpověď Lenkova oddělení okresnímu zmocněnci ve Žluticích na jeho stížnost o rozsáhlém škrtání v seznamech antifašistů, uvádějící směrnice pro postup při podávání odvolání a přesídlování do vnitrozemí

Josef Lenk,
Ústřední sekr. čs. soc. dem.,
Praha I, Příkopý 25

Soudruh
Vilém Hergeth,
Bochov 201, okr. Žlutice

Praha dne 29. III. 1948

Milý soudruhu Hergethe!

Odpovídám okamžitě na Tvé dotazy z 25. t.m. a sděluji:

1. Váš případ, že téměř všichni antifašisté jsou vyškrtnutí ze seznamů, není ojedinělý. Již zítra budeme jednat se zastupujícími předsedy ZNV a budeme žádat, aby došla odvolání byla vyřízena rychle a co možná nejpříznivěji.

2. Za každou rodinu se podává pouze jedno odvolání. Dospělí členové rodiny, kteří jsou výdělečně činní (plnoletí), musí samozřejmě podat vlastní odvolání.

3. Dokud ZNV nerozhodne, že odvolání vyhoví, nebo je zamítne, zůstává postižený antifašistou a jako takový je chráněn.

4. O přesídlení do vnitrozemí nerozhoduje ONV, nýbrž ministerstvo vnitra. Tam nám slíbili, že v první etapě nebudou antifašisté přesídlováni. Předpokládá se, že první etapa přesídlování Němců bude trvat nejméně jeden rok a podléhají mu především ti, kteří mají být nuceně vysídleni. Mezitím se musíme snažit dostat všechny soudruhy ven.

5. Protože sepsání odvolání vyžaduje od jednotlivce mnoho času, doporučuje se dát rozmnožit jednotný formulář odvolání a jednoduše doplnit jména. V tomto případě stačí, když nám zašlete jediný rekurz a seznam všech osob, které se odvolávají.

6. Ve vašem odvolání bezpodmínečně uveďte: že rozhodnutí o vyškrtnutí bylo přijato bez přítomnosti zmocněnce, že vaše seznamy byly potvrzeny teprve po 30. VI. 1946, tedy v době, kdy všechny v Oběžníku z 5. I. 1948 uvedené pokyny ministerstva vnitra byly známy. Od té doby nastaly u žádného antifašisty v Tvém okrese takové okolnosti, které by opravňovaly dodatečné vyškrtnutí. V poslední směrnici z 1. I. 1948 je výslovně řečeno, že má být vyškrtnut pouze takový antifašista, u něhož je prokázáno, že si svým chováním nezasluhuje výhod antifašisty. Při vyškrtnutí je pak třeba v poslední rubrice seznamu uvést, proč byl postižený vyškrtnut, např., že bylo zjištěno, že byl členem SDP nebo podobně. Nikde není řečeno, že antifašista musí pro získání státního občanství vyhovět ustanovením. Ještě jednou si pozorně přečtete Směrnici z 1. I. 1948 a tam najdete celou řadu výhod pro vás.

7. V nové směrnici z 5.3.1948 zakazuje ministerstvo vnitra všem národním výborům a akčním výborům přesídlovat antifašisty do vnitrozemí. Ani my neopomeneme upozornit ministerstvo vnitra na případy ve vašem okrese. Uděláme vše, co je v našich silách.

S nejsrdečnějšími pozdravy

v zastoupení soudruha Lenka: (bez podpisu)¹⁾

A ČSSD, fond 71/a.j. 616/5 6 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ J. Lenka zastupoval prof. Gustav Herbig, který vyřizoval zejména akci za spojování rodin (A ČSSD, fond 71/a.j.636).

DOKUMENT Č. 85

1948, 3. duben, Praha. Odpověď Lenkova oddělení na stížnost kraslického zmocněnce Antify

Josef Lenk,
Ústřední sekr. čsl. soc. dem.,
Praha I, Příkopý 25

Praha dne 3. IV. 1948

Soudruhovi
Josefu Günzlovi,
Kraslice Dolní,
Tovární 1382

Obdrželi jsme Tvůj dopis z 26. min. měs. s doprovodným dopisem soudruha Ullmanna, Tvůj telegram z včerejšího dne, jakož i Tvůj dopis z 2. t.m. O obsahu prvního dopisu jsme mluvili se s. Ullmannem, a byli jsme proto toho mínění, že je písemná odpověď zbytečná. Na základě Tvé telegrafické zprávy jsem dnes ráno intervenoval na ministerstvu vnitru u příslušného referenta – u soudruha vrchního rady Vlčka, i když bez úspěchu. Ministerstvo zastává stanovisko, že se v jeho směrnicích z 5.3. a též v jeho prohlášeních v rozhlase minulou středu dostalo jednotlivým ONV a též AV dostatečného vysvětlení. Protože Směrnice z 5.3. byla vydána se souhlasem tajemníka Ústředního akčního výboru, komunistického ministra spravedlnosti dr. Čepičky, má se zato, že se jí budou podřízené instituce řídit. To je ovšem omyl! Dostáváme ze všech okresů stejná hlášení, že AV a NV se neřídí žádnými nařízeními a jednají podle svého uvážení. V mnohých okresech se počalo s přesídlováním a pokračuje se v něm, ačkoliv je ministerstvo vnitru telefonicky nabádá, aby tak nečinily, neboť tak porušují jeho pokyny a celkový plán. Chtěl jsem docílit, aby se zasáhlo ve dvou nyní nejvíce postižených okresech, v Šumperku a v Kraslicích. Ale moje prosba byla zamítnuta. Je samozřejmé, že se též obrátíme na politické strany, aby zasáhly; avšak do té doby už bude ve většině okresů přesídlování dokončeno. Žádné opatření nebude odvoláno. Bylo mi naznačeno, že neexistuje jiná cesta, než obrátit se na zplozmočnené ministerstva vnitru v Karlových Varech, u něhož jste již zkoušeli své štěstí. Jen pan kapitán Zuvniček tu může pomoci.

Víme pochopitelně, jak budou naši soudruzi zoufalí a proti nám zatrpklí. Mnozí, pravděpodobně většina z nich, dokonce uvěří, že jsme tuto novou situaci zavinili. To nás velice bolí. Každý, kdo měl příležitost sledovat naši práci, ví, že jsme se nezalekli žádné cesty, dokonce snažili i ponižování, jen abychom pomohli. Nezapomínejte, že nejsme žádný úřad a že nyní je i nejvyšší úřad bezmocný. To co soudruh Ullmann prohlásil o seznamech chráněných antifašistů, je správné. Ale ani to nezavísi od jasného znění směrnic ministerstva vnitru ze dne 5.3., jejichž opis máš, ale od výkladu a dobré vůle NV. Právě jsme obdrželi přezkoumaný seznam z okresu Liberec – venkov a můžeme Ti prozradit, že zde byly vyškrtnuty velice málo osob, a to ještě opravdu odůvodněně. Z jiných okresů nám hlásí, že zde byly vyškrtnuty téměř všichni antifašisté. Po dobu, kdy ZNV vyvízuje odvolání, je třeba pohlízet na postižené jako na antifašisty. To je sice jasné, ale bohužel ne pro mnohé národní výbory. Dělat můžete jen to co my, to je jednat a prosit. Odvolávat se na právo by nepřineslo žádný dobrý výsledek. Můžete si však být jisti, že neopomeneme žádnou možnost, jež by mohla vést k příznivému řešení.

Se srdečnými pozdravy
v zastoupení soudruha Lenka
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 635/1 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 86

1948, 28. duben, Praha. Odpověď Lenkova oddělení K. Antlovi z Příbyslavi na jeho stížnost na postup při prověřování německých antifašistů v okrese Příbyslav. Je v ní zmínka o neblahém vlivu únorových událostí na svobodné počinání ONV.

Josef Lenk, Ústřední sekret. čs. soc. dem., Praha I, Příkopy 25

Soudruhovi
Karlu Antlovi,
Příbyslav č. 38,
u Havl. Brodu

Praha dne 28. dubna 1948

Obdržel jsem Tvé volání o pomoc z 25.4. a jsem opravdu zarmoucen, že tak těžký osud musel postihnout tolik našich nejlepších soudruhů v Tvém okrese. Pochopitelně jsem nic nezanedbal a upozornil jsem ministerstvo vnitru na protiprávní přesídlování antifašistů do vnitrozemí. Ministerstvo se sice ochotně pokusilo zabránit takové svévoli ONV, ale dodnes bez úspěchu. Nechceme zavírat oči před skutečností, že únorové události zcela změny myšlení a jednání NV a že podřízené úřady dosáhly takové pravomoci, jaké nikdy neměly. Nesmíš také zapomínat, že se tyto politováníhodné události neomezují jen na Tvůj domovský okres. Dostáváme odevšad takové smutné zprávy a již opravdu nevíme, jak se máme začít bránit. Proti vyškrtnutí ze seznamu antifašistů došlo na ZNV tisíce odvolání. Je technicky nemožné, aby tato odvolání vyřídilo v krátké době pouze několik úředníků ZNV. Aby se to dělo po právu, považují úředníci ZNV za svou povinnost, vyžádat si od ONV bližší vysvětlení a zdůvodnění škrtů, a to znamená, že v dohledné době nelze očekávat vyřízení rekursů. To není zlá vůle, ale prostá nemožnost. Tak byla všechna odvolání z okresu Lanškroun zasílána zpět tamnímu ONV. Mezitím pokračuje další přesídlování mnohých antifašistů z tohoto okresu do vnitrozemí. Soudruzi, kteří na okrese zbyli, snad najdou nějakou možnost, jak se vystěhovat, i když byly transporty do americké zony zastaveny. Ale pro přesídlené soudruhy bude velice těžké pomýšlet na vystěhování (např. přes Aš).

Protože s tímto přesídlováním nemáme nic společného a ani se tím zabývat nesmíme, nemůžeme, i když je nám to velice líto, být těmto soudruhům nápomocní a musíme je znovu a znovu odkazovat na okresní zmocněnce. Musíš se tedy bezpodmínečně obrátit na soudruha Klimesche v Lanškrouně, Masarykova 30, a požádat ho o podporu.

Můžeš mi upřímně věřit, že plně chápu Tvou zoufalou situaci a závažnost toho, o čem píšeš. V této situaci jsem však zcela bezmocný. Kdyby se však naskytla nějaká možnost pomoci všem přesídleným soudruhům, tak toho s velkou radostí využiji.

Srdečně Tě zdravím Tvůj

v zast. soudruha Lenka:
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71, a.j. 648/13 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 87

1948, 5. – 13. květen, Praha. Odpovědi Lenkova zástupce na stížnost antifašisty J. Schallera¹⁾ z okresu Vejprty

Josef Lenk,
Ústřední sekret. čs. soc. dem.
v Praze I, Příkopy 25

Soudruh
Janu Schallerovi
Kryštofovy Hamry č. 78,
pošta Přísečnice

Praha 5. května

Milý soudruhu Schallere!

Sděluji Ti obratem na Tvůj dopis, došlý 1. t.m., že s. Lenk odjel služebně na delší dobu do zahraničí. Předám mu okamžitě po jeho návratu povolení ke spojování pro rodiny Schallerovu, Lenkovu a Schiedlovu. Soudruh Lenk si vymíní, že se bude i nadále zabývat záležitostmi spojování rodin a státního občanství. Na mne přenesl celou další agendu Antifa – akce. Pokud tedy přesto

odpovídám na Tvůj dopis, tak jen ad personam a abych Tě nenechal čekat příliš dlouho na rozhodnutí soudruha Lenka. Předal jsem osobně s. dr. Černému, úřadujícímu zástupci ZNV, všechny duplikáty odvolání našich soudruhů z okresu Vejprty proti zrušení jejich statutu antifašisty. Ale nedá se počítat s brzkým vyřízením těchto odvolání, neboť téměř ze všech pohraničních okresů ČSR bylo podáno několik tisíc odvolání. Malý počet úředníků, který je k vyřizování k dispozici, zdaleka nestačí k tomu, aby odvolání prostudoval a zpracoval. Máš samozřejmě možnost urychlit věc osobní intervencí na ZNV.

Neodvažují se také vzbuzovat v Tobě naději, pokud jde o zařazení do transportu pro spojování rodin. Nezapomeň, že jsme oprávněni jmenovat týdně jen 5 osob a že máme ještě v ČSR celkově 15.000 soudruhů s jejich rodinnými příslušníky, kteří mají jako antifašisté nárok, být do takových transportů zařazení. Na to bychom potřebovali 60 let. Rozhodli jsme se, že na každý kraj případně 10 osob a že každý kraj může přijít na řadu jednou za 18 týdnů. Kraj Chomutov vyčerpal již svoji kvotu a musí teď čekat. Mimo to musí být všechny návrhy na zařazení do transportu pro spojování rodin podávány přes krajského zmocněnce, což je v Tvém případě soudruh Lederer z Teplíc-Sanova, Pařížská 20. Doporučujeme Ti však, aby ses ještě domluvil s novým okresním důvěrníkem z Chomutova, soudruhem Sacherem, jehož kancelář je ještě stále v Revoluční 19, aby byl Tobě a ostatním rodinám nápomocen při výjezdu jiným způsobem a přes jinou trasu než přes Domažlice. To tedy jen prozatím pro informaci.

Se srdečnými pozdravy
v zast. s. Lenka (bez podpisu)

Praha 13. května 1948

Milý soudruhu Schallere!

(...) Dávám Ti jen na uvážení, že žijeme v období voleb, že celá řada oddělení centrálních úřadů je uzavřena pro práce spojené s přípravou voleb a že nelze zastihnout řadu přednostů oddělení v jejich kancelářích, protože jsou na předvolebních propagačních zájezdech. Pochybují velice, že bys měl štěstí a zastihl zástupce předsedy ZNV s. Černocho. Neměl jsem to štěstí včera ani dříve. Všichni referenti budou tvrdit, že mají teď důležitější věci k vyřizování nežli odvolání, zejména odvolání Němců, kteří dosud nemají čs. státní občanství. Je to velmi smutné, ale na věci to nic nemění. (...)

Zůstávám s nejsrdečnějšími pozdravy
v zastoupení s. Lenka
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 662/1 3 (překlad německých dokumentů)

¹⁾ Jan Schaller poukazuje ve svých dvou dopisech (z 1.5. a 9.5.1948) na případ tří rodin, které mají být spojeny a kterým by byl uznan charakter antifašisty, ačkoli šlo o staré členy DSAP a RW, a v jeho vlastním případě o vězně koncentračního tábora v Dachau.

DOKUMENT Č. 88

1948, 5. květen, Praha. Odpověď Lenkova oddělení R. Heidelbergerovi z okresu Teplá o svévolném předsídlování antifašistů do vnitrozemí a o možnostech, jak se mohou i v nové situaci pokusit o zařazení do transportu.

Josef Lenk,
Ústřední sekretariát čs. soc. dem.
v Praze I, Příkopy 25

Soudruh
Rudolf Heidelberger
Javorné čp. 30,
okr. Teplá

5. května 1948

Milý soudruhu Heidelbergu!

Obdrželi jsme Tvůj dopis z 30.m.m. a souhlasíme s Tebou, že to, co se nyní děje našim věrným soudruhům, je nespravedlivé a nezasloužené. Že jsi byl tak tvrdě postižen, ačkoliv bys jako okresní zmocněnec zaslouhoval větší ochranu, zvěšuje pouze tragiku toho, co se děje. Ale co je ještě tragičtější, že jsme bezmocni vůči přehmatům určitých národních výborů. Ujišťujeme Tě, že jsme nic nezanedbali a ani nezanedbáme, že upozorňujeme příslušné úřady na stav, který v některých pohraničních okresech vládne, a že neustále prosíme o nápravu. Nejvyšší instance ministerstva vnitra absolutně neschvaluje takový postup a žádá velmi energicky ve svých oběžnících i telefonických pokynech ONV, aby se vystříhaly veškeré svévolie. V Oběžníku z 5. 3. se všem ONV ukládá, aby přestaly s pronásledováním antifašistů a zejména s jejich přesuny do vnitrozemí, neboť jedině ministerstvo vnitra je oprávněno a zmocněno provádět transfer Němců z pohraničních oblastí. Z této akce jsou však antifašisté vyňati. Přesto však denně dostávají hlášení, že mnohé okresy i přes zákaz pokračují v přesídlování a že všechny zásahy ministerstva vnitra zůstávají bez výsledku. Když ani nejvyšší úřad nemá sílu zabránit této svévoli, jak potom může naše kancelář, která není žádným úřadem, uchránit naše soudruhy před pronásledováním. Naši jedinou snahou zůstává, být našim soudruhům nápomocni při vystěhování. Protože však již připravujeme pouze transporty, sjednující rodiny, resp. jejich návrh ministerstvu vnitra, musíme přenechat okresům, aby našly vhodnou cestu za hranice. Vy tuto cestu znáte a my vás už nemusíme poučovat.

S platným povolením k pobytu v Německu mohou soudruzi, kteří byli přestěhováni do vnitrozemí, požádat tamější ONV o vydání „povolení k vystěhování“, a poté, vybaveni těmito dvěma dokumenty, dobrovolně se vystěhovat jiným přechodem než přes Domažlice. O tom vás bude již informovat váš krajský zmocněnec. O tom, co lze vzít s sebou, resp. o možnosti odeslat předem bytové zařízení, platí stále dřívější ustanovení. O tom Ti více sdělí soudruh Ullmann.

Vaše odvolání byla předána zástupci předsedy ZNV soudruhu dr. Černochovi s prosbou, aby umožnil jejich brzké vyřízení. Při této příležitosti vás musím upozornit, že bylo podáno několik tisíc těchto odvolání a že si jejich vyřízení vyžádá proto delší čas.

Obdržel jsem též přepis soudruha Hermanna Jakoba z Drážova. Protože nemáme čas vyřizovat četné osobní dopisy, prosím, abys mu sdělil, že jsme si se zájmem přečetli jeho řádky a že sdílíme jeho politování tamějších soudruhů, kteří museli přestat takové těžkosti. Pro soudruhy z Drážova platí totéž, co jsme Ti sdělili výše, a proto se domnívám, že není bezpodmínečně nutné odepisovat na jejich dopisy. Je samozřejmě, že budeme uřgovat, aby rekursy byly vyřízeny. Vyříd také naše pozdravy soudruhu Jakobovi.

Tebe však zdravím zvláště srdečně.

V zastoupení s. Lenka:
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 607/1 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 89

1948, 21. květen, Břilna. Referát národní bezpečnosti ONV v Břilině vrací ministerstvu vnitra přezkoušené seznamy německých antifašistů se sdělením, že nikdo ze seznamu antifašistů nemůže být uznán

Tel. č. 10, 19, 109
Č.j.: 12-309/III-7/196

Okresní národní výbor v Břilině

V Břilině dne 21. května 1948

Oblastnímu zmocněnci ministerstva vnitra pro odsun Němců v Litoměřicích

Věc: němečtí specialisté – přezkoušení nově předložených jmenných seznamů
K čis.: 1035/48 ze dne 22. dubna 1948
Přil.: 5

Seznamy antifašistů zdejšího okresu předkládám po přezkoušení.¹⁾ Ze všech v seznamech uvedených osob nelze nikoho podle Vládního usnesení ze dne 15.2.1946 považovati za antifašistu, ježto nikdo z nich se činně nezúčastnil boje za osvobození českého nebo slovenského národa ani netrpěl pod nacistickým terorem. Jmenování byli do seznamu pojati proto, že byli před okupací organizováni u něm. soc. dem. strany a dále proto, že se v době okupace neexponovali pro tehdejší nacistický režim a nevystupovali proti obyvatelstvu české neb jiné slovanské národnosti.²⁾

Bezpečnostní referent:
(podpis nečitelný)

Oblastní zmocněnec pro odsun,
Litoměřice
Došlo: Litoměřice 26.5.1948
Čis.jedn. 1484, přílohy: 5

SÚA, B 300, kart. 8006

¹⁾ ONV v Břilině toto stanovisko definitivně potvrdil přípisem ministerstvu vnitra z 1.12.1948, v němž navíc uvádí: „Všem osobám v seznamech uvedeným, pokud ještě ve zdejším okrese mají bydliště, byl vydán výměr, kterým bylo rozhodnuto, že je nelze považovati za antifašisty.“ *Tamtéž*

²⁾ Celkový počet antifašistů v okrese Břilna byl 86. Z toho v době „přezkoušení“ jich bylo 29 přesunuto do vnitrozemí a 3 zemřeli. *Tamtéž*

DOKUMENT Č. 90

1948, 29. květen, Kraslice. Sdělení bezpečnostního referenta ONV v Kraslicích ministerstvu vnitra o ponechání seznamů antifašistů bez jediného škrtnu, aby se nenarušily transporty a okres se co nejrychleji zbavil všech Němců.

Okresní národní výbor v Kraslicích

Kraslice dne 29.V.1948

Ministerstvo vnitra, Praha
dr. Kučera
JB B 48
Věc: 9694 VIII 9/23
K č.j. B-300/zvl.-127 z 13.5.1948

Dostali jsme připomínku ohledně* vyřízení Výnosu min. vn. z 5.ledna 1948 – přezkoušení nově předložených jmenných seznamů německých antifašistů.

ONV tyto jmenné seznamy ve stanovené lhůtě přezkoušel, ale mimisterstvu vnitra jsme je neodslali z tohoto důvodu: transporty antifašistů do Německa chodí od nás naprosto pravidelně a jsme toho názoru, že rozhodně je lépe, odejdou-li do Německa všichni Němci, kteří jsou zapsáni v těchto seznamech, než aby zůstali v Československu. Ponechali jsme tedy i těm Němcům, kteří by si vlastně charakter antifašisty nezasloužili (např. Němci, kteří byli do roku 1938 soc. dem., pak nebyli ani zavřeni, ani nevykazovali žádnou činnost proti režimu – ovšem předpokládá se, že se nestali členy NSDAP atd.), možnost, vystěhovati se z Československa s transporty antifašistů, ovšem nepovolujeme jim všechen majetek, nýbrž pouze to, co jim místní národní výbory povolí. Transporty odcházejí pravidelně a bez závad a věíme, že ministerstvo vnitra náš postup schválí.

Kdybychom tyto Němce vyškrtli z transportů antifašistů, měli by sice také možnost vystěhovati se za hranice, ale jen ti, kteří si opatří Zuzugsgenehmigung, což v praxi znamená, že velká většina by jich zůstala u nás.

Tempem, jakým jsou odsuny prováděny, odejde z okresu týdně průměrně 60-80 lidí, to znamená, že zůstane-li vše tak, jak je, zbavíme se do konce července všech Němců, kteří byli v seznamech antifašistů.¹⁾

Bezpečnostní referent:
(podepsán) Bartl

(Kulaté razítko):
Okresní národní výbor
Kraslice

(Razítko): Ministerstvo vnitra
Došlo: 1.VI.1948
Č. B-300/8968-48
(Připsáno): Vzato na vědomí
Dne 1. června 1948
(Nečitelná šifra)

SÚA, B 300, kart. 8006

* Správně stran – pozn. red.

¹⁾ Podle Lenkova seznamu (viz Dok. č. 68) bylo v okrese 1311 antifašistů.

DOKUMENT Č. 91

1948, 1. červen, Žlutice. Průvodní dopis okresního zmocněnce ve Žluticích k zaslání kopií podaných odvolání proti vyškrtnutí ze seznamů antifašistů

Hergeth Vilém
Bochov 201, okres Žlutice

Bochov 1.6.1948

Vážený soudruhu Lenku!

Děkuji Ti za poslední přepis a ihned přikládám seznam a několik kopií našich odvolání. Většinu z nich jsme napsali tak, jak ukazují opisy, avšak některé, pokud soudruzi pobývali kratší dobu v koncentračním táboře, jsme rozepsali podrobněji. Soudruzi, kteří byli v koncentračním táboře méně než 6 měsíců a též rodiny Mischeho Buchsbauma, žida, kterého tam zabili, nebyly uznány za antifašis-

ty. Věnuj zvláště pozornost tomu, co bylo napsáno v rubrice u Josefa Trautnera. Tento soudruh, který má státní občanství, byl z politických důvodů čtyři roky v koncentračním táboře a též nebyl uznán jako antifašista. Z toho je zřejmé, že seznam nebyl vůbec přezkoumáván, ale byli vyškrtnuti všichni. Kdyby mne byli k tomu pozvali, tak by k tomu nemohlo dojít, ale to se nestalo. Dnes 1. dubna došla poslední zámětnost statutu antifašisty. Při vysídlení se již nepovoluje soudruhům mnoho k odvozu. Z obce Dlouhá-Grün v okrese Žlutice bylo 5 antifašistických rodin přesídleno do jiných obcí v okrese a další z jiných obcí má stihnout podobný osud. Všechno v mém okrese je postaveno na hlavu. Nacisté mohou za hranice a zůstávají chráněni, a my musíme všechno snášet a nikde se nám nedostane pomoci. Prosíme, pokuste se, zda by se s tím nedalo něco dělat.

Srdečně Tě zdraví s pozdravem „Freundschaft“
(podepsán) Hergeth

Pokud by měli být přece ještě další z našeho seznamu vyškrtnuti, pak jen ti, které jsem poznával červně.¹⁾

A ČSSD, fond 71/a.j. 610 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Podle Lenkova soupisu bylo v okrese Žlutice 359 něm. antifašistů, podle seznamů ONV 360. Z toho bylo uznáno 7 (SUA, B 300, kart. 8006).

DOKUMENT Č. 92

1948, 8. červen, Praha. Pozvánka na poradu krajských zplnomocněnců, kterou pořádalo Lenkovo oddělení 19.6. v Praze, se žádostí o stručnou písemnou situační zprávu.

Praha 8.6.1948

Všem krajským zmocněncům!

Vážený soudruhu!

Svolávám tímto do Prahy na 19. června v 10 hodin dopoledne důležité setkání všech krajských zplnomocněnců. Porada se bude konat jako obvykle v mé kanceláři, na Příkopě 25. Vzhledem k mimořádné důležitosti schůze je přítomnost všech krajských zplnomocněnců bezpodmínečně nutná.

Dále naléhavě potřebuji ode všech krajských zplnomocněnců krátkou písemnou zprávu o celkové situaci v kraji. Nikoli podrobnou a do detailů jdoucí zprávu, ale zprávu všeobecnou, nejvýše v rozsahu jedné strojopisné stránky.

Prosím, aby písemná zpráva byla zaslána tak, abych ji obdržel nejpozději 16. června.

Se srdečnými pozdravy

J. Lenk v.r.

Odesláno na: Ullmann, Lederer, Kögler, Ladig, Ponocný, Hála, Schober, Herbig a Lenk!

A ČSSD, fond 71/a.j. 728/148 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 93

1948, 15. červen, Karlovy Vary. Stručná zpráva krajského zmocněnce Antify J. Ullmanna, podaná na žádost J. Lenka před poradou krajských zmocněnců, o průběhu vysídlovací akce na Karlovarsku

Josef Ullmann
Chodov u Karlových Varů,
Nejdecká 29

Dne 15.VI.1948

Soudruhu Josefu Lenkovi
Praha 1, Příkopy 25

Soudruhu Josefu Lenkovi!

Nepředvídané události mi zabránily odeslat zprávu ke stanovenému termínu, za což se omlouvám. V celém karlovarském kraji nastalo ve všech směrech uklidnění. Po vyjasnění politické situace, zvláště po volbách, je možno pozorovat všeobecné zlepšení v zacházení s antifašisty. V mnoha okresech se našim soudruhům při vysídlování vychází daleko více vstříc. Toto konstatování se netýká jen antifašistů, ale také ostatních Němců.

K přesídlování do vnitrozemí dochází v omezené míře. Pouze v posledních dnech byla odeslána brigáda německých horníků v počtu 300 lidí z našeho hnědouhelného revíru Sokolov-Loket do Chabařovic. Tato brigáda má trvat čtyři týdny a poté mají být tito lidé uvolněni a vysídleni v rámci akce sjednocování rodin.

Z vnitrozemí docházejí ojediněle stížnosti na zacházení místních sedláků s našimi soudruhy. Pokud se týče závodů, nejsou slyšet žádné stížnosti.

Také všeobecně se se všemi Němci zachází lépe, vyjma ojedinělé případy, které je nutno přičísti na vrub politické nezralosti jednotlivých lidí.

Ve většině míst byly vráceny našim soudruhům radiopřijímače, ale i v této záležitosti se vyskytují ojedinělé případy, kdy bezpečnostní referenti zaujímají opačné stanovisko.

Při vysídlování našich soudruhů přes hraniční přechod Aš vycházejí nám tamní úřady velice humánním způsobem vstříc, dokonce v některých místech, kde doposud docházelo k nedorozuměním, nastalo po volbách určité zlepšení.

Pokud jde o vysídlení v rámci sjednocování rodin přes Domažlice, bylo s Karlovarským krajem jednáno velice macešsky – pamatovalo se na nás pouze se 17 osobami. A to od listopadu minulého roku. To nemohlo vzbudit u našich soudruhů velikou důvěru, a tak jsme museli usilovat o zintenzívnění vysídlovací akce přes Aš. Z celkového počtu 2.635 rodin k 1. lednu 1948 mohli jsme k 10. červnu vyškrtnout z našeho seznamu 971 přesídlených rodin, takže zbývá ještě 1.664 rodin. Příloha podává podrobný výčet, jak se na tom podílely jednotlivé okresy. Asi jedna třetina má v rukou povolení k zařazení, ale v současné době kladou průmysloví podnikatelé velké překážky při uvolňování pracovníků, takže odsun vázne. Také se vyskytují těžkosti v praktickém průběhu transportů, neboť na německé straně se nepřistavuje k přepravě majetku vysídlenců dostatečný počet vozidel. Příčinou je očekávaná měnová reforma.

Vzhledem k dřívějšímu oznámení, že naše ústřední vedení bude k 30. květnu rozpuštěno, nevybíraly se již v okresech příspěvky na výlohy a ústředí nebylo nic zastáno. Také zvýšený počet transportů si vyžádal větší výdaje.

Nepříjemné události se odehrály v okrese Aš, kde byl okresní zmocněnec zatčen a 14 dnů držen ve vazbě. Stal se obětí výrazné korupce z druhé strany hranic, ale pouze z toho důvodu, že pomohl svým soudruhům v okrese.

Okresní zmocněnec z Karlových Varů se poté, co odbavil transport, nevrátil zpět a přešel hranice. Příčina není doposud vyjasněna a okolnosti, které vedly k takovému jednání, musíme teprve zjistit.

Okres Nejedek je plně vysídlen, až na 5 rodin, které nebyly uvolněny, neboť jde o dělníky specialisty. Okresní zmocněnec se vystěhoval 4. června.

O dalších pracích spojených s vysídlováním musí rozhodnout úřady a je v jejich kompetenci stanovit, zda mají být touto činností pověřeni naši funkcionáři.

(podepsán) Ullmann

A ČSSD, fond 71/a.j. 626/12 13 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 94

1948, 3. červenec, Praha. Dopis Lenkova oddělení zmocněnci antifašistů K. Kropopperovi v Ústí nad Labem o oblastních rozdílech ve výši poplatků při vystěhování a o možnostech dosáhnout v některých případech snížení

Josef Lenk
Praha I, Příkopy 25

Soudruh
Karel Kropopper
Ústí-Střekov III,
Hviezdoslavova 23/609

Praha dne 3. VII. 1948

Milý soudruhu Kropopere!

V minulém měsíci skutečně vešlo v platnost zvýšení všech poplatků. Všeobecně činí toto zvýšení pětinašobek všech poplatků a v některých případech se přenechává jednotlivým úřadům, aby samy stanovily, o kolik mají být tyto poplatky zvýšeny. Tak se stává, že v působnosti jednoho úřadu je toto zvýšení zanedbatelné, kdežto v sousedním okrese je toto zvýšení ohromné. Tak byly pouze poplatky za vydání pasu zvýšeny pětkrát, t.j. z 1.000 Kčs na 5.000 Kčs. Okresní finanční ředitelství stanoví zcela rozdílné výši poplatků. Karlovy Vary, Chomutov, Jičín, Liberec, Olomouc zvýšily jen poplatky do 100 Kčs, Litoměřice v průměru o 5 %, Č. Budějovice o 6–10 %. Ministerstvo nezasaahuje, protože by se samo připravilo o značné zvýšené příjmy. Dostalo se mi dobré rady, abych doporučil soudruhům, aby při osobním jednání s jednotlivými finančními ředitelstvími usilovali o vyměření nízkých poplatků.

Pokud jde o poplatky za vystavení daňového potvrzení, byla vždy praxe velmi různá. V Praze byl již v minulosti tento poplatek 50 Kčs, v Jičíně žádný. Jde o tak zvaný manipulační poplatek, jehož výše není žádnými předpisy upravena. Je stanovena podle uvážení úřadu nebo podle majetku, resp. podle příjmu žadatele.

Na jejich výši nemá ministerstvo financí žádný vliv, neboť tyto poplatky nejsou odváděny do státní pokladny, ale zůstávají v úřadě. Zde se tedy nedá nic dělat.

Naproti tomu se konečně podařilo pohnout vedení V. odboru ministerstva financí k tomu, aby zašlo do Litoměřic a tam jednalo s vedoucím okresního finančního ředitelství. Lze očekávat, že i tam bude od nyníška zavedena mírnější praxe. Také doufáme, že se již nebudou vyskytovat takové hloupé škrtý v předložených seznamech inventáře jako např. vyškrtnutí lněných utěrek.

Jak již víš ze včerejšího sdělení soudruha Lenka, zůstanete ve své kanceláři.

Se srdečnými pozdravy

v zastoupení soudruha Lenka:
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 660/1 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 95

1948, 4. červenec 1948, Z dopisu krajského zmocněnce Antify– Liberec F. Ponocného o počínání celního úřadu v Liberci, který v rozporu s příkazy ministerstva financí znemožňuje odjezd všemi náležitosti vybavených transportů antifašistů, a o poměrech v libereckém táboře pro vysídlování Němců neantifašistů.

Socialistické vysídlování
ANTIFA – LIBEREC
Ul. Ing. Prof. Felbera 1/III

Soudruh
Josef Lenk,
Praha I, Příkopy 25

Liberec dne 4. 7. 1948

Týká se: Celního úřadu v Liberci

Vážení soudruhu lenku!

[...] Zdejší tábor odesílá týdně průměrně dva až tři transporty čítající asi 120–150 osob, skládající se většinou z pěti konvojů pětikutových nákladních vozů s přívěsem a z dvou až tří nákladních vozů bez přívěsu. Počet osob a také nákladních vozů je případ od případu různý. Mám zcela přesné údaje, kolik stojí jeden pětikutový nákladní vůz až na hranice. Za 1.500 Kčs na osobu při celkovém počtu asi 50 lidí je k dispozici jeden pětikutový vůz a jeden vůz pro přepravu osob. Vím též, že je nutno započítat, že jsou přibírání do transportů nemajetní Němci. Přesto bych si netroufal vysídlit tímto způsobem jedinou německou rodinu. Ale mne se to netýká, a pokud je v zájmu státu, aby byli Němci co nejrychleji pryč, pak se musím s tím smířit a říci si, že účel světlá prostředky. Nemohu se však smířit s tím, že v táboře odbavují dva celníci stále jen nacisty, ale pro nás, antifašisty, nejsou žádní celníci k dispozici. Přitom se v táboře odbavuje urychleným způsobem za podmínek, za které by naši soudruzi radosti metali kotrmelce a byli do smrti Československu vděční. Je ironií osudu, jak blahovolně se zachází s nacisty, kteří se mohou urychleně vystěhovat jen proto, aby byli odsunuti nepřátelé republiky. Naproti tomu naši soudruzi mají velké těžkosti, neboť jako antifašisté nejsou nepřáteli státu, a proto je menší zájem na jejich přednostním vystěhování. Jestliže se dříve mělo zato, že nacisté si smějí vzít s sebou pouze 70 kg, tak nyní se z finančních důvodů připouští, aby si s sebou vzali co nejvíce věcí. Vystěhování nacistů se zařízením pro dvě místnosti není žádná zvláštnost a již se dokonce stalo, že jim jsou přistavovány vagony a také celník pro celní odbavení. Moji soudruzi mi denně vyčítají, že nacisté v táboře mohou odjíždět se vším všudy, jen když mají peníze, a oni jako antifašisté musí k tomu přihlížet a zůstávají zde. Přitom se stále obtížněji uchrání před předsídlením do vnitrozemí, nehledě na to, že většina byla přezadena z prací odborně kvalifikovaných na práce méně kvalifikované, a proto také mají menší mzdu.

Umístění vysídlovatelů v táboře skrývá však v sobě další nebezpečí. Kdyby se omezovalo na osoby, které mají povolení z Německa, pak by to bylo přirozené a pravděpodobně také již uzavřeno záležitostí. Ale nyní stačí fingovaný telegram z Bavorska, že je zajištěn byt a zaměstnání, ten dotyčný je ihned přibrán do transportu, pokud může za to zaplatit. Doposud bylo pouze z libereckého tábora vysídleno 1.500 osob. Vezmeme-li v úvahu celé pohraniční pásmo, pak si můžeme představit, že denně tímto způsobem přecházejí hranice stovky Němců, aniž mají nějaké povolení k přijetí. To bude mít za následek, že Američané zpřísňují hraniční kontrolu nebo vůbec uzavírají hranice, neboť tamní tábory budou přeplněny a naši lidé zůstanou zase zde. Chtl bych tě na tyto okolnosti zvlášť upozornit. Skrývají totiž pro vysídlení našich lidí nebezpečí, které snad již nebude možno napravit. Tento týden Američané vrátili transport soudruhů z Jablonce s podotknutím, že budou přijímat pouze osoby, které mají povolení. Měl jsem pak ohromné těžkosti dopravit různými oklikami a za značných finančních ztrát soudruhy za hranice. Velice by mne zajímalo, co je Ti známo o tom povolení. Je zvláštní, že mezitím byly opět, a to dodatečně, přijaty transporty z táborů. Při nejlepším vůli nemohu pochopit, proč se povolují transporty z táborů a zamítají transporty našich lidí. Nebo

snad spočívá vysvětlení v tom, že Frenzel,¹⁾ resp. jeho švagr, přejímá na hranicích transporty z táborů? Čtěl bych, aby našim lidem věnoval stejný vřelý zájem, s jakým vychází vstříc transportům nacistů. Je více než politováníhodné, že pravděpodobně i z finančních důvodů přijímá a dále dopravuje transporty nacistů na hranicích, ale pro naše soudruhy nemá čas, ačkoli vlastně likviduje vlastní soudruhy a vlastní akci. Čtěl bych Ti oznámit, že zamýšlím setkat se s Frenzelem na hranicích a vytknout mu jeho způsob jednání. Není s námi prakticky vůbec ve spojení, ale já už si s tím nelámu hlavu, protože, jak se zdá, zdejší soudruhy již zcela odepsal. Pokud tam ale rozvíjí činnost, která vysídlení našich soudruhů znesnadňuje anebo, jak se stalo v mém libereckém případě, mu nepřimě brání, pak mi to není lhostejné a věřím, že i Ty podpoříš mé stanovisko. [...] Jeho způsob chování se stává příčinou opatření ze strany Američanů, která omezují nebo alespoň ztěžují další vysídlování. Nejvíce tím v první řadě utrpí naši soudruzi, a zbývající pak divokým a neomezeným vyháněním při státním odsunu.

Buď tak laskav, milý soudruhu Lenku, a zajdi na „Okrskovou celní správu“ v Praze, Revoluční č. 19/III a tam požádej, aby dali libereckému celnímu úřadu pokyn, aby pro naši vysídlovací akci přidělili celníky nebo poskytl zdejšímu celnímu úřadu pro tento účel výpomoc. Bylo mi řečeno, že je to pro tuto záležitost příslušný úřad. Ty však budeš moci lépe rozhodnout, zda v této věci není spíše kompetentní ministerstvo financí. Prosim Tě, abys tuto záležitost vyřídil co nejdříve, neboť situace mých 15 rodin je neudržitelná. Snad můžeš alespoň dosáhnout toho, aby rodiny, které jsou celně odbaveny, dostaly k dispozici vagony. Jsem přesvědčen, že by to pro zdejší celní úřad, když bude chtít, byla maličkost. V Jablonci jsem za den s jedním celním úředníkem odbavil 4 vagony. Možná že to zcela neodpovídá předpisům, ale posloužilo to nám i českým úřadům, neboť mohlo být vystěhováno o 12 rodin více. Byl bych Ti velice vděčen, kdybys mi mohl zaslat zprávu o této záležitosti, protože moji důvěrníci jsou pochopitelně velice nervózní. Viš, že se na Tebe obracím jen tehdy, když si sám nemohu pomoci a když jsem zcela vyčerpal místní možnosti. Patřím k těm krajským důvěrníkům, kteří se obracejí na ústředí velmi málo a doufám, že vyhovíš mé prosbě.

(Kulaté razítko):
 Socialistické vysídlování Zdraví Tě srdečně
 Antifa Liberec (podepsán) Fr. Ponocný

A ČSSD, fond 71/a.j. 639/5-6 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ Alfred Frenzel byl okresním zmocněncem antifašistů v Liberci podle seznamu MV z 30.4.1946 (SUA, MV, B 300, kart.8151).

DOKUMENT Č. 96

1948, 14. červenec, Praha. Odpověď Lenkova oddělení K. Plassovi ze Komořan na jeho stížnost stran odebrání radiopřijímačů německým antifašistům

Josef Lenk
 Praha I, Příkopy 25

Soudruh
 Karl Plass,
 Komořany 262

Praha dne 14.7.1948

Vážený soudruhu Plassi!

Protože soudruh Lenk je na dovolené a až do začátku srpna nebude v Praze, nemohu mu odevzdat Tvůj přípis, a musím se tedy omezit na to, abych Ti jeho jménem sdělil, že záležitost s radio-

přijímači se nevyskytuje jen v okrese Most, ale je hlášena z celého území republiky. Právě jsme požádali ministerstvo vnitra, aby zasáhlo, a byli jsme ujištěni, že se tak stane, ale já sám nevěřím v nějaký úspěch, neboť ONV, dokonce MNV, jsou samosprávné a jen zřídka připouštějí, aby nadřízené instance zasahovaly do jejich pravomocí. Přesto se znovu pokusíme zařadit záležitost se zabavenými radiopřijímači do všeobecného řešení problémů, které se týkají Němců.

Pokud jde o plánovanou francouzskou akci, mohu Ti jen sdělit, že jednání nejsou uzavřena a že francouzská vláda ještě nevydala písemné prohlášení, jímž se musí zavázat k úhradě veškerých výdajů. Jakmile bude učiněno konečné rozhodnutí, svoláme hned do Prahy poradu všech zmocněnců a budeme je o všem informovat. Je pochopitelné zcela nemožné, abychom odpovídali na všechny otázky každému zainteresovanému jednotlivci, a proto Tě též prosíme, aby ses obracel na zmocněnce s žádostí o vysvětlení.

V úvahu přicházejí také práce schopní, nepříliš staří manuální pracovníci. Vyloučení jsou příslušníci duchovních povolání, staří lidé, osamělé ženy a nezletilé děti bez živitele. Přednost mají sklářští, stavební, lesní dělníci, horníci a rolníci.¹⁾

Se srdečnými pozdravy v zastoupení soudruha Lenka
 (bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 658/3 (překlad německého dokumentu)

¹⁾ „Francouzská akce“ – jednání čs. úřadů s francouzskou vládou o přijetí Němců-kvalifikovaných dělníků, které však skončilo neúspěšně (viz další dokumenty).

DOKUMENT Č. 97

1948, 16. červenec, Praha. Oběžník vysídlovacího oddělení ČSSD krajským zmocněncům ze 16.7.1948 o zastavení transportů via Aš, o ztroskotání francouzské akce, o snaze udržet německé kvalifikované dělníky k plnění dvouletky a o zvýšené ochotě udělovat státní občanství

Josef Lenk
 Praha I, Příkopy 25

Oběžník všem soudruhům krajským zmocněncům

Milý soudruhu!

Praha 16.7.1948

Bohužel, máme jen zřídka příležitost podat Vám příznivou zprávu. A pokud se nám někdy naslytne příležitost, zažehnout v srdcích našich soudruhů jiskru naděje, pak jsme až příliš brzy nuceni tuto naději zničit. I dnes Vám musíme sdělit dvě skličující zprávy a Vás poprosit, abyste je co nejdříve sdělil všem okresním zmocněncům.

1. Jednání s německými pohraničními úředníky u Aše nepřinesla dobrý výsledek. Tak jako dříve trvá na svém stanovisku, že již nemohou povolit žádné další malé transporty via Aš. Pochybujeme, že se podaří přimět je ke změně tohoto nesmířitelného stanoviska. Prozatím je tedy nemožné přepravit naše soudruhy, vybavené podle předpisů, přes Aš. Každý protichůdný pokus znamenal by jen zbytečné vyhazování peněz, protože by se transporty musely vrátit. Již nyní je však třeba zdůraznit, že i v případě obnovení transportů přes Aš přicházejí v úvahu jen osoby, které mají vstupní povolení.

2. Pokud jde o francouzskou akci: zůstává nejasné, zda příčinou odmítavého stanoviska našeho ministerstva vnitra byly požadavky francouzské strany, která vyjádřila ochotu přijmout jen lidi úzce vymezených profesí (horníky a zemědělce) a mladšího věku, nebo zda hrály svou roli vnitropolitické a zahraničněpolitické důvody. V posledních dnech projevuje se tendence udělovat antifašis-

tům, kteří zůstali na území Československa, státní občanství. V některých okresech se již započalo s udělováním osvědčení o státním občanství německým antifašistům. V jiných okresech jsou naši soudruzi vyzýváni, aby dali svolení k tomu, že podniky samy převezmou jejich záležitost při udělování státního občanství. Splnění dvouletého plánu vyžaduje zapojení všech pracovních sil, které jsou k dispozici, zejména pokud jde o kvalifikované dělníky. Hodně podniků protestovalo již proti úmyslu uvolnit německé dělníky. Jiné důvody nechci uvádět.

Soudruhům, kteří neměli možnost vystěhovat se do zahraničí anebo kteří tam nechtěli jít, jsem se upřímně snažil pomoci, aby si mohli vytvořit novou vlast v cizí zemi. Nelitoval jsem žádné námahy, abych přivedl k zdárnému konci svůj, mnoha soudruhy schvalovaný plán. Byl jsem připraven doprovázet soudruhy a být jejich důvěrníkem a zástupcem a neopustit je. Pokud dnes zklamání soudruzi pociťují roztrpčení a mé záměry snad dokonce odsuzují, pak by neměli zapomenout, že dobrá vůle ztroskotala na nepřekonatelných překážkách, že politická situace uvádí všechny plány vničit a že jsem právě tak zarmoucený jako oni všichni.

Snad se podaří nalézt jinou cestu, já se vzdávám naděje teprve tehdy, když poznám, že je to absolutně nemožné.

Se srdečnými pozdravy v zastoupení soudruha Lenka:
(podepsán) Herbig

A ČSSD, fond 71/a.j. 728/150 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 98

1948, 2. srpen, Praha. Dopis zástupce J. Lenka okresnímu zmocněnci pro vysídlování antifašistů v Bílovci o oběžníku sekčního šéfa ministerstva vnitra dr. Kučery o zahájení přesídlování Němců, včetně antifašistů, do vnitrozemí

Josef Lenk
Praha I, Příkopy 25

Soudruhu
Rudolfu Lechovi
Bílovec,
Polní 56

Praha 2. srpna 1948

Milý soudruhu Lechu!

Musím Ti sdělit truchlivou zprávu, kterou jsme zjistili při naší intervenci v ministerstvu vnitra. ONV obdržely skutečně v minulých dnech oběžník p. sekčního šéfa dr. Kučery. Jsou v něm vyzvány, aby započaly s přesídlením všech Němců do vnitrozemí. Protože jsou všechny antifašistické transporty zastaveny a francouzská akce se nedá uskutečnit, nejsou již antifašisté z nařízení vyňati. A protože pan sekční šéf dr. K. je právě na dovolené, ze které se vrátí až za několik týdnů, není ani možno vznést u něho námitky, které by zmírily následky oběžníku.

S mnoha pozdravy
v zastoupení s. Lenka
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 655/1 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 99

1948, 3. srpen, Praha. Dopis Lenkova oddělení A. Jirkovi ze Svitav o příkazu ministerstva vnitra pro ONV, že mohou zahájit přesídlování antifašistů do vnitrozemí, a o tom, že kancelář Lenkova oddělení bude k 15. srpnu 1948 uzavřena.

Josef Lenk
Praha I, Příkopy 25

Soudruhu
Adolfu Jirkovi
Svitavy,
Pražská 59

Praha dne 3. srpna 1948

Milý soudruhu Jirko!

Seznam týkající se rodiny Odrazilovy a Glaserové, který jsi nám zaslal v přípisce z 30. m.m., je bezpředmětný, neboť ministerstvo vnitra žádné nové seznamy již nepřijímá. Poté, co byly s konečnou platností zastaveny všechny transporty antifašistů do americké zony a poté, co ztroskotala francouzská akce, jsou pro ministerstvo vnitra poslední důvody k ochraně antifašistů bezpředmětné. Proto byl také vydán příkaz, že ONV mohou nyní začít s přesídlováním do vnitrozemí i u antifašistů, což se již v mnohých okresech děje. Ústřední kancelář v Praze bude od 15. srpna uzavřena, takže od poloviny tohoto měsíce nemůžeme ani zastupovat antifašisty v jejich záležitostech. To vám bude ještě zvlášť oznámeno.

Se srdečnými pozdravy
v zastoupení s. Lenka:
(bez podpisu)

A ČSSD, fond 71/a.j. 655/1 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č. 100

1948, 10. srpen, Praha. Sdělení J. Lenka všem krajským zmocněncům o uzavření pražského ústředí a všech kanceláří ANTIFA k 14.8.1948 a uzavření všech záležitostí, s pozvánkou na závěrečné zasedání krajských zmocněnců

Praha 10.8.1948

Všem krajským zmocněncům!

Vážený soudruhu!

Sděluji tímto všem krajským zmocněncům, že naše ústřední kancelář v Praze bude 14. t.m. definitivně zavřena. Je samozřejmé, že pokud ještě existují ANTIFA–kanceláře v krajích, musí být také zavřeny. „Francouzská akce“ ztroskotala a i celková situace je taková, že další udržování ANTIFA–kanceláří není již nutné.

K projednání všech těchto záležitostí svolávám tímto na sobotu 14. srpna na 10. hodinu dopoledne setkání všech krajských zmocněnců. Setkání se uskuteční v mé kanceláři, v Praze I, Příkopy 25, ve III. poschodí. Vzhledem k tomu, že jde o poslední setkání, je bezpodmínečně nutné, aby se osobně zúčastnili všichni krajské zmocněnci. Pokud by některý krajský zmocněnec neměl možnost přijet 14.8. do Prahy, pak musí vyslat bezpodmínečně zástupce, který mně však musí předložit písemně plné moci.

Prosím o dočvilnou účast !!!

Několik oblastí dluží ještě příspěvky za vydání, je nanejvýš žádoucí vyrovnat tyto dluhy. Žádám proto všechny krajské zmocněnce, aby do 14.8. uvedli tuto záležitost do pořádku, popříp. ji vyřídili se mnou 14.8. v Praze.

Pro další informaci sděluji, že hotel a restaurace „Monopol“ v Praze proti Masarykovu nádraží již neexistují, takže tam nelze přenocovat nebo se stravovat.

Se srdečnými pozdravy

Josef Lenk v.r.

A ČSSD, fond 71/ a.j. 728/151 (překlad německého dokumentu)

DOKUMENT Č.101

1948, 24. srpen, Praha. Oběžník ministerstva vnitra s oznámením, že v jednotlivých případech mohou nabýt čs. stát. občanství manželky nebo děti nebo celé rodiny, a to i v případech, kdy někteří členové rodiny nesplňují všechny zákonné předpoklady.

O p i s

Ministerstvo vnitra

C. A-4600-10/2-1948-V/3

Praze dne 24. srpna 1948

Ministerstvo sociální péče, Praha
reemigrační odbor

K čís. A-V-2130-5/II-48-32 ze dne 4. února 1948

Státní občanství podle Zák. č. 74/46 Sb. pro nerozvedené manželky osob dříve dosud mimo ČSR Pfil.: 0

Ve zdejším oběžníku ze dne 24.6.1947, č. A-4600-4/6-47-VI/3, bylo uvedeno, že ustanovení § 1, odst. 2, § 2, odst. 2 (Zák. č. 74/1946 Sb.) nelze vykládati v tom smyslu, že by manželky a děti nemohly nabýt čs. státního občanství samostatně (na samostatnou žádost) v tom případě, když manžel, otec, nemanželská nebo ovдовělá matka žádost o udělení čs. státního občanství nepodávají, nebo s úspěchem podati nemohou.

Jde zřejmě o případy, kdy manžel, otec či nemanželská nebo ovдовělá matka nejsou české nebo slovenské národnosti, resp. příslušníky jiných slovanských národů (§ 2), nebo splňují sice předpoklady Zákona č. 74/1946 Sb., avšak vědomě nepodávají žádost, ač ostatní osoby, na těchto rodinnou příslušnost závislé, si přejí čs. státního občanství a mají pro to podle cit. zákona všechny předpoklady. V takových případech mohou, jak je výše uvedeno, nabýt čs. státního občanství samostatně na samostatnou žádost.

Jde-li pak, podle tamního dotazu, o manželky nebo děti, které byly řádně prověřeny a samy o sobě splňují všechny požadavky Zákona č. 74/1946 Sb. – stejně tak jako jejich manželé, otcové, nemanželské nebo ovдовělé matky – je jejich postavení ve srovnání s případy ve výše cit. oběžníku uvedenými výhodnější. Netřeba proto přehlížeti k tomu, že jejich manželé, otcové, nemanželské nebo ovдовělé matky nemohly dosud z různých důvodů přesídliti na zdejší území.

Je sice pravda, že zákon má na mysli rodinný celek, z jeho ustanovení nelze však vyvozovati, že jde o jediné možné řešení. Má to být zřejmě vyjádření snahy pomoci rodinnému celku nabýt čs. státního občanství, i když z všech rodinných příslušníků nejsou splněny všechny zákonom stanovené předpoklady. V tom případě je podmínkou, aby žadatelovi rodinní příslušníci byli pojeti do jeho žádosti. Tím však není řečeno, že je to pro ně jediný způsob nabýt státního občanství podle cit. zákona, a vyhovují-li zákonným ustanovením, mohou je nabýt zcela samostatně.

SÚA, A 4600, kart. 614

Za ministra: Dr. Kropáč v.r.

DOKUMENT Č. 102

1948, 28. srpen, Smržovka. Protest Místního národního výboru ve Smržovce, zaslaný ministerstvu vnitra, proti udělování stát. občanství ministerstvem, a to proti nebo bez souhlasu MNV a ONV

Místní národní výbor ve Smržovce,
okres Jablonec n. Nisou

Č.j. 4187/48

Ve Smržovce dne 28. srpna 1948

Ministerstvo vnitra,
Praha

Místní národní výbor ve Smržovce na své plenární schůzi dne 27. srpna 1948 usnesl se na následující resoluci:

Podle dekretu presidenta republiky byly na celém území Československa utvořeny nejvyšší orgány lidové správy – národní výbory všech kategorií – a uloženo jim spravovati pod odpovědností k lidu všechny veřejné záležitosti ve svém okruhu působnosti.

Abý národní výbory mohly se zhostiti plně svého úkolu, býti mocenským orgánem pracujícího lidu, střežiti jeho práva a svobody a spravovati všechny veřejné záležitosti, je nutné, aby jejich rozhodování bylo respektováno každým, i vyššími orgány veřejné státní správy.

Zástupci místního národního výboru s politováním zjišťují, zejména při projednávání případů státního občanství, že se nejedná správně tak, jak zajišťují práva národních výborů v zákonech a ústavě, a jsou postaveni před fakta, že jejich vůle a rozhodnutí není bráno v úvahu buď vůbec, anebo dokonce se jedná proti němu.

Stává se tak u občanů německé národnosti o zachování československého státního občanství podle § 2 Dekretu č. 33/45 Sb. Žádosti o zachování státního občanství jsou národním výborem projednávány individuálně podle všech dokladů po ruce jsoucích, podle znalostí místních poměrů, s ohledem na veřejné zájmy a bezpečnost obce. Žádosti projednává dále vyšší lidový orgán ONV za šetření SNB a výsledek je předkládán tamnímu ministerstvu ke konečnému rozhodnutí. Zástupci s podivem, rozhořčením a nevlídností hledí pak na fakt, že případ, který všemi těmito jmenovanými orgány prošel a byl navržen k zamítnutí udělení zachování státního občanství, byl nakonec ministerstvem kladně vyřízen.

V poslední době bylo Okresnímu národnímu výboru v Jablonci n. Nisou zasláno ministerstvem vnitra přes 10 případů zachování čs. státního občanství osobám německé národnosti ze Smržovky podle § 2 cit. dekretu, aniž předtím bylo vyžádáno stanovisko MNV, a co hůře, i proti vůli MNV a nadřazeného ONV. Při zjišťování důvodů shledáno, že kladné vyřízení možno přičísti na vrub kanceláře Antifa v Tanvaldě, pod vedením bývalého německého politického vězně Pohla. Jmenovaný jako německý politický vězeň stará se důkladně o osoby německé národnosti. Obstarává jim intervence ve věcech bytových, státního občanství a jiných, a poněvadž tyto Němci neprokázali ani takovou loyaltitu, aby se za tři roky republiky naučili několik slov českých, nutných ke styku s úřadem, podniká za ně intervence v Praze, zejména na ministerstvu vnitra, přiváží z Prahy hotové případy, opisy směrnic a výnosů, zatímco české osoby čekají často několik týdnů a měsíců na rozhodnutí centrálních úřadů. Vyskytuje se marné otázka, kdo financuje tuto činnost proti rozhodnutí MNV, tyto cesty do Prahy a intervence u úřadů. Další otázka je, jaké měřítko je bráno v úvahu při rozhodování o státním občanství zmíněného druhu, zda rozhodnutí nejvyšších představitelů pracujícího lidu či návštěva bývalého německého politického vězně. Je přece známo, že v době nejvyššího ohrožení republiky, kdy jediné SSSR stál po boku republiky, bylo zde ve Smržovce 99,8 % hlasů pro zničení státu, t.j. pro Henleina a jeho kliku, a zatím máme dnes 14 uznávaných antifašistů a tvořime (sic) další desítky bez důvodů, bez věrnosti k republice, trpění pod nacismem a boje se zbraní v ruce proti nepříteli. K vrácení státního občanství stačí v jistém konkrétním případě skutečnost, že dotyčná osoba odmítla nastěhování soukmenovců, švaných

z východu, do bytu pro obavu ze znečištění bytu a 3týdenní zavření pro tento čin, nebo posudek jmenovaného Pohla.

Zástupci MNV očekávají, že jejich resoluce bude podkladem k nápravě a že jejich rozhodování bude bráno v úvahu všemi a respektováno i v otázce státního občanství a že podobná činnost německého advokáta pro osoby, postižené konfiskací a ztrátou občanství, jako spravedlivou odplatu za těžké utrpení národa v době 6 let za okupace, bude zamezena, jinak považují svou práci za zbytečnou a mohou hodiny, strávené při jednání v komisích a složkách MNV ve Smržovce, věnovat jiným a naléhavějším státním úkolům.

I. náměstek:
(bez podpisu)

(Kulaté razítko):
Místní národní výbor
Smržovka 2
Správní okres Jablonec n. Nisou

(Razítko): Ministerstvo vnitra
Došlo: 1. IX. 1948, č. A 4600
(Písemná poznámka): Vzato na vědomí.
Po manipulaci sl. Klusáčkové
k statistickému zpracování 6.9.1948

Předseda:
(podepsán) řádující
náměstek
(podpis nečitelný)

(podpis nečitelný)

SÚA, A 4600, kart. 646

DOKUMENT Č. 103

1948, 29. srpen, Tišnov. Zpráva ONV v Tišnově, zasláná ministerstvu vnitra, upozorňující na odpor všech složek lidové správy proti udělování státního občanství, přičemž jako jeden z důvodů se uvádí obava z uvolnění konfiskovaného německého majetku.

Okresní národní výbor
v Tišnově

Čís.jedn.: 6787/I-48

Věc: přehledná data o provádění Dekretu č. 33/45 Sb
K č. A-4600-12/7-1948-V/2 z 20. července 1948

Ministerstvu vnitra
V/2

Dne 29. srpna 1948

Nynější stav agendy, týkající se úpravy státního občanství, je tento;

(dosud je v projednávání 92 případů)
podle § 1, odst. 4
podle § 2
podle § 4, odst. 2 a podle
Vyhlášky MV č. 254/46 Sb.

Předloženo ZNV:
podle § 1, odst. 4

4
8
5
19

podle § 4, odst. 2
podle Vyhlášky MV č. 254/46 Sb.
Právoplatně rozhodnuto: podle § 1, odst. 4
podle § 2

7
3
6
2

Překážkou ve vyřízení je nesmířitelné stanovisko všech složek lidové správy vůči těm, kdo za okupace přestoupili k Němcům, i když se tak stalo za prokázaného nátlaku. Uznání čl. státního občanství je považováno obecně za projev důvěry a osvědčení národní spolehlivosti, jež je jeho předpokladem podle § 1, odst. 4 Dekretu č. 33/45 Sb. Uznání čl. státního občanství je důsledně odíráno sborovým usnesením, i když je pokyn NV nebo výklad referenta opačný.

Důvodem tohoto stanoviska je také obava, že přiznáním státního občanství se uvolní dosud konfiskovaný německý majetek.

Věci by prospělo doplnění Dekretu č. 33/45 Sb. v tom smyslu, že otázku státní příslušnosti nelze slučovat s národní spolehlivostí a že není věcí volné úvahy, zejména je-li nárok na uznání státní příslušnosti nebo jsou-li vyšší důvody pro její uznání.

(Razítko): Ministerstvo vnitra
Došlo: 2.IX.1948
A 4600

Předseda: (podpis nečitelný)

(Písemná poznámka): Vzato na vědomí.
Po manipulaci sl. Klusáčkové k statistickému zpracování
Dne 11.9.1948 (podpis nečitelný)

SÚA, A 4600, kart. 614

DOKUMENT Č. 104

1948, září, Praha. Návrh směrnice ministerstva vnitra na urychlené kladné vyřizování žádostí o státní občanství

Záznam:

Čisti referátník č. A-4600-7/3-47

V zájmu urychleného vyřízení žádostí antifašistů a bezpečného zjištění stavu vyřízení navrhuje se toto opatření:
Exp. Okresnímu národnímu výboru
V.....

(opiš z připojeného seznamu)

Ministerstvo vnitra připomíná svůj výnos ze dne 7. března 1947, čis. A-4600-7/3-47-VI/2, ve věci zachování čl. stát. občanství podle § 2, odst. 2 Dekr. č. 33/45 Sb. některým Němcům antifašistům.

Podle došlých informací jde vesměs* o staré členy komunistické strany a německé sociálnědemokratické strany, kteří svou loyaltitu k československé státní myšlence a svůj antifašistický postoj prokázali, byli pro své přesvědčení nacistickým režimem pronásledováni, ba i žalářováni, a o nichž tudíž lze mít zato, že splňují podmínky pro zachování čl. stát. občanství ve smyslu shora cit. zákonného ustanovení. Seznam těchto Němců antifašistů se připojuje.

Ministerstvo vnitra žádá, aby připojený seznam byl bezodkladně přezkoušen. Žádosti Němců antifašistů, v seznamu uvedených, o zachování čl. stát. občanství dle § 2 cit. dekr., kterým ministerstvo vnitra dosud nezachovalo čl. stát. občanství, ať již proto, že spisy nebyly dosud

předloženy k rozhodnutí, nebo proto, že již dříve včetně do konce roku 1947 rozhodlo zamítavě, zejména hromadným rozhodnutím, buďtež mu s urychlením hromadně předloženy s dvojmo vyhotoveným seznamem a s odvoláním na shora cit. výnos.

Připojený seznam nechť je ministerstvu vnitřní současně vrácen s tímto vyznačením:

1. osob, kterým ministerstvo vnitřní zachovalo čs.stát.občanství;
2. osob, jejichž žádosti se současně předkládají ministerstvu vnitřní k rozhodnutí;
3. osob, jimž nebylo zachováno čs.stát.občanství a spisy těchto osob se týkající nemůže tamní okresní národní výbor předložit, s krátkým odůvodněním (např. spis předložen ministerstvu vnitřní, nebo Zemskému národnímu výboru v ... pod čís. jedn..., nebo žádost o zachování čs.stát.občanství nebylo podána apod.).

Všem osobám v seznamu uvedeným, které podaly žádost o zachování čs. stát. občanství podle § 2 cit. dekr. a jejichž žádost nebyla zamítnuta výnosem ministerstva vnitřní z doby do 31.12.1947, budiž vydáno prozatímní osvědčení o zachování čs. stát. občanství podle § 2 odst. 2 cit. dekr. (vzor „B“).

Ministerstvo vnitřní žádá, aby tomuto výnosu bylo bezpodmínečně vyhověno nejpozději do 20. října 1948.

Dne... září 1948
(den není uveden)

SÚA, 4600, kart. 614

* Správně většinou (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 105

1948, 3. listopad, Rumburk. Sdělení bezpečnostního referenta ONV v Rumburku ministerstvu vnitřní o důvodech, pro něž uznal další bývalé členy DSAP za antifašisty.

Okresní národní výbor v Rumburku,
referát národní bezpečnosti
Č.j. 19539/48 III-7/49

Dne 13.11.1948

Ministerstvo vnitřní,
Praha
K Výn. č. D-300/14289-48-DN ze dne 9.10.1948
Okres Rumburk: němečtí antifašisté, přezkoušení jmených seznamů

Okresní nář. výbor – ref. nář. bezp. v Rumburku uznal dodatečně dalších 162 Němců-antifašistů, kteří náleželi před rokem 1938 ke straně soc. demokratické. Jmenný seznam těchto antifašistů byl předložen min. vnitřní Zprávou Č.j. 12045/48 ze dne 28.9.1948.

Jde o Němce, kterým nebyl po únorových událostech přiznán charakter antifašistů, avšak Tito nyní spolupracují s antifašisty-komunisty. Opis předloženého seznamu byl pořízen pro zdejší úřední potřebu.

Celkový počet uznaných německých antifašistů ve zdejším okrese činí nyní: komunisté 113, demokraté 206 osob.¹⁾

Bezpečnostní referent:
(podpis nečitelný)

SÚA, B 300, kart. 8009

¹⁾ Z 326 bývalých členů DSAP (podle Lenkova seznamu jich bylo 384 – Dok. č. 68) byl „po únorových událostech“ přiznán charakter antifašisty 44, ale 113 německých komunistů bylo uznáno v plném počtu. *Tamtéž.*

DOKUMENT Č. 106

1948, 26. listopad, Praha. Dopis ministerstva vnitřní oblastnímu zmocněnci MV pro odsun Němců o přípravě transportu antifašistů k 15. prosinci 1948 a o podmínkách výběru jeho účastníků

Ministerstvo vnitřní

Praze dne 26.11.1948
(Připsáno): Odjezd 9.12.48

D-300/16215/1948-DN

Oblastní zmocněnec ministerstva vnitřní
pro odsun Němců,
Brno, Titova 10

Dodatečný odsun Němců do US-pásma, transport dne 15. prosince 1948

Pro nejbližší transport dodatečného odsunu Němců do US-pásma, který bude předán dne 15. prosince 1948, byla pro Vaši oblast určena kvota 20 osob.

Do transportu mohou být zařazeny (sic) pouze osoby, které plně vyhovují podmínkám dodatečného odsunu do US-pásma, uvedeným ve zdejším výnosu č.B-390/91890-47, tj. osoby, odsunované za účelem sloučení rodinných svazků, jak uvedeno v čl. 11., bod 1 až 3 cit. výnosu. Mohou to být tudíž pouze odloučené žijící manželé a rodinní příslušníci v pokolení vzestupném a sestupném podle bodu 3. Zařazené osoby musejí (sic) mít bezpodmínečně povolení k přistěhování do Německa (Zuzugsbenehmigung), vydané německými úřady. Pro anglické a francouzské pásmo musí být toto povolení ještě ověřeno vojenským okupačním úřadem toho pásma, do kterého odsunovaná osoba směřuje.

Ministerstvo vnitřní důrazně upozorňuje, že výběr osob bude určenými orgány přísně přezkoumán a nevyhovující osoby budou z transportu vyřazeny (sic) a vráceny zpět na náklad toho, kdo nepravěně zařazení zavinil. K zařazení osob, nevyhovujících stanoveným podmínkám odsunu, nesmí dojít v žádném případě. Rovněž jakýkoliv jiný odsun (cestou via Aš apod.) jest v budoucnu naprosto nepřipustný a přípravy k takovému odsunu, pokud byly některými ONV zahájeny, nutno ihned zastavit.

Váhu závazadel odsunovaných osob posuzujte co nejbližší. Ježto k převzetí transportu spěje, bude-li váha svršků co nejvyšší. Celní odhavení bude provedeno v Chebu. Určenou dílčí kvotu odešlete tak, aby byla ve sběrném středisku v Chebu nejpozději do 10. prosince 1948.

Ministerstvo vnitřní očekává, že výběr osob a jejich vybavení bude pro příští bez závad, neboť nedržení shora uvedených pokynů mělo by podle rozhodnutí amerických přejímacích orgánů vzápětí úplné zastavení dílčích transportů.¹⁾

Za správnost vyhotovení:
(podpis nečitelný)

Za ministra:
Dr. Kučera v.r.
(Připsáno): 16.12.68 ad acta

SÚA, MV NR, B 300, kart. 5154

¹⁾ Po skončení činnosti Lenkovy komise (viz. Dok. č. 97) převzala organizaci transportů zřejmě ministerstvo vnitřní, a to prostřednictvím svých oblastních zmocněnců.

Poslední kapitola sborníku je i poslední kapitolou tragédie, která byla jednou z dlouhé řady jiných, do nichž bylo lidstvo v tomto století uvrženo. Završuje se v ní osud jedné z mnoha nevinných obětí tragédie, kterou zahájil Hitlerův příchod do říšského kancléřství – osud německých antifašistů v ČSR, přesněji jejich sociálnědemokratické části. Početem postižených i „konečným řešením“ se může zdát – ve srovnání s osudem jiných národů, a zejména židů za poslední války – osudem nepatrným. Nezapomínejme však, že bezpráví zůstává v tomto případě bezprávím, jeho míra neuменьuje vinu jeho původců ani osobní tragédie jeho obětí.

Casové rozpětí sborníku kladé však před nás znepokojivé otázky po hlubších příčinách událostí. Nashromážděné dokumenty ukázaly, jak jsme v průběhu nepatrného zlomku dějinného času byli i na české straně svědky ne sice holocaustu či záměru národní likvidace, ale přece jen mnohé lidské krutosti, provázené nechutnými projevy chamtivosti – rozkrádáním majetku, vyháněním lidí z domovů – až po ničení lidských životů. Byli jsme sice i svědky solidarity, která se nezalekla obětí a byla zcela prostá nacionálních a rasových předsudků. Bylo jí pohřbíváno jako šafránu.

Budeme-li se ptát, kde se v lidech vzala ta záplava zla v mřížích a síle v „normálních“ časech nebývalé, zjišťujeme, že geneze prapůvodu onoho řetězce událostí, v jejichž průběhu se vršila živná půda nenávisti, násilí a vzápětí msty, byla odstartována vítězstvím fundamentalismu, v našem případě nacistického. Každý fundamentalismus, ale zejména rasový a nacionalistický, má mimořádnou schopnost uvolňovat v lidech nejhorší pudy jejich podstaty. Nemá smysl bédovat nad faktem, který náleží k lidské přirozenosti, ale má smysl pokusit se zabránit všemu, co by její nebezpečný náboj mohlo přivést k novému výbuchu. Smysl má odhalovat v zárodku jiskřičky nových požárů, nejčastěji i dnes zažehovanými nacionálními a rasovými fundamentalisty. Historická zkušenost by přitom měla být důležitým mementem.

DODATEK

DOKUMENT Č. 1

1. červen 1938, dopis Jaroslava Kvapila¹⁾ „příteli“ v Kanceláři prezidenta republiky o postupu brněnského starosty a ministerstva vnitra vůči henleinovcům a německým antifašistům na kulturní frontě

JAROSLAV KVAPIL

PRAHA

KIX. LETENSKÉ KAM. Z.
TELEFON 7888

KANCELAR

DOŠLO : - 8. VI. 1938

PŘESIDENTA REPUBLIKY

V Praze, dne 1. června 1938

Učinil jsem p. S. K. a p. S. K.
4. 6. 38

Drahý příteli,

nebyl jsem týden v Praze - odbyl jsem si při tom na venkově tři veřejné projevy - a vrátiv se našel jsem spolu s Vaší zásilkou vracující mi dopis Bedřichův neméně než čtyři jeho nové, namnoze obšírné dopisy s hojnými výstřižkovými doklady, a všechno to Vám zase posílám, poněvadž v tom najdete mnoho zajímavého. Jeho vlastní osud ustupuje při tom do pozadí, a tím víc proniká jeho zájem o naše věci, provázený ovšem někdy neobyčejně bystrým pohledem a dohadem. Z předposledního listu, psaného sotva pár hodin po naší mobilisaci, i z připojených dokladů - pokud jsem do nich mohl nahlédnouti - je zřejmo jak náš rázný čin všude dobře působil a působí : kéž to tak potrvá ! Až si to všechno přečtete, zajisté mi ten materiál vrátíte.

Byl jsem, jak povídám, týden mimo Prahu, v Pardubicích, pak v Hranicích a v Teplicích n. Bečvou na Moravě, a konečně jsem se zastavil v Brně, o čemž Vám musím podat zprávu týkající se tamnějších sporů o německé divadlo. Co se tam děje z vůle moravského zemského úřadu, je prostě hanba, a může to mít zlé důsledky. Jak víte rozštěpil se personál brněnského německého divadla ve dvě : činohra ta-kojka úplně o 4 2 členech zůstala věrně demokratická, zbytek - hlavně sborová tělesa a pomocné síly, vedené říšským Němcem

Bauhausem, jemuž už předešlý měsíc vyprčelo pracovní povolení - se spojil s Menleincovi. Koncesi divadelní má prodloužený Theater-verbain, který prý likvidoval, a obě jmenované skupiny ucházejí se o koncesi vlastní, již prý počnes mají. Demokratičtí Němci chtějí pokračovati v německé budově Reduty, ale ta pro ně uzavřena, dokud prý koncesi nedostanou; Bauhaus se svými Menleincovi, ať také koncese nemá, ani hrát v německém domě a jednou týdně v našem českém divadle, kdež se mu provádějí jako dosud pondělky. Demokratická činohra nastudovala si Gorkého Nachtschl, jehož první dvě představení chystala k narozeninám prezidentovým, jež pak chtěla oslavit - v kterémsi divadelním sále brněnském, protože byla zavřena Reduta - hlavnostní akademii. Ta jí byla povolena, ale ta představení Gorkého, třeba už úplně vyprodaná - demokraté mají v Brně veliký kádr občanstva - byla jí několik hodin před provedením policejní zakázána! Menleincovi se zatím ve svých představeních dopouštějí velikých provokací a to i v českém divadle, kdež předváděm při provedení jakési prý protifrancouzské operety bylo koncertem hry tak ciegheilováno, že jevištní důlnictvo o své újmě raději opustilo železnou oponu, aby těm demonstracím udělalo přítrž. Bojím se, že příští pondělní představení nemine už nijak klidné ...

Zjistiv tyto všechny okolnosti došel jsem včera ráno k brněnskému starostovi Spazierovi, chtěje zvědět, co by se mělo dělat. On se přede mnou spojil s příslušným referentem zemského úřadu, slyšel však od něho jen různé byrokratické vytáčky, a konec-konec zůstává to vinou zemského úřadu pořád tam, kde se to odtle právě před dvěma měsíci. Demokratická činohra už dva měsíce hladová, a pomáhá se jí všelijak nejen z německých, nýbrž i z českých diva-

JAROSLAV KVAPIL

PRAHA

KIK. LETENSKÉ MĚST.
1. října 1933

delních kruhů Menleincovi jsou pánev situace. Kerospakoval jsem se vysloviti starostovi Spazierovi mínění, že se to všechno děje na popud z Prahy, id est z ministerstva vnitra, a on mi neodporoval. Netajím se tím míněním i vůči Vám, a hned po ránu řekl jsem to dnes telefonicky do vnitra svému dobrému příteli radovi Dohnálkovi, jež jsem požádal, aby o svých zkušenostech prozatím soukromě referoval v prezidiu. Shledal jsem totiž v Brně mnoho obecného pobouření - a jak vite projevilo se to už i bouřlivými demonstracemi - a mám strach, aby to teď neprasklo divadelně. Opakuji, že je to hanba hantoucí, co se v Brně proti demokratickým Němcům a pro stoupence Menleincovy dělá, a protože mnoho do věci zasáhnouti jinak než upozorňováním, gotčívám tohoto dnešního listu i k tomu, a snad se Vám udá příležitost podati o tom zprávu panu prezidentovi, jemuž jsem se ostatně o tom arci jen letmo před nějakou dobou zmínil, když jsme byli u něho s jeho bratrem Vojtou v soukromém bytě /šlo o něco zcela jiného, o tu petiční akci, o níž už vite a o níž si pan prezident také přál se znovu promluvit/. Zamýšlel jsem sepsat obsáhlou zprávu ministerstvu školství a národní osvěty, ale vím tam že takové věci ukládají k pozvolnému zrání /před týdnem mi odštudent oznámili malicherný dotaz Nejvyššího kontrolního úřadu zaslany jim už 31. března!/, a tato byrokratická zdlouhavost by věci arci neposloužila. Raději to povídám krátkou cestou Vám a pravím Vám zároveň o přispění : v Brně mne navštívili zástupci

zástupu demokratických křesťů a řekli mi, že už to jejich lidé dlouho nevydrží, a neustále-li se jim máhý koncese se vším potřebným, že jim nebude než kapitulovat a připojit se ke skupině Baumannově, tedy k člověku, jenž už nemá ani práva být u nás zaměstnán, jak jsem svrchu pověděl, a měl by být snad i z republiky vyhoštěn. Za jiných poměrů by z toho všeho byla už dávno prudká novinářská kampaň, a já bych se jí nijak nedivil, ale takhle musíme to spravovat jen upokojeně a s odkazy. Prosím Vás, ráhy přáteli, ujměte se toho, a bude-li třeba, zavolejte mi mno.

Srdčně Vás se starým a věčným přátelstvím

posílávám a jsem

všack Vám upřímný

Jaroslav Kvapil

Přiloženy 4 dopisy J.Š.

a výtěřížky z časného tisku.

A KPR T 12/25/VI

¹⁾ Jaroslav Kvapil (1868-1950, dramatik, divadelní režisér a novinář. V letech 1911-1918 šéf činohry Národního divadla. Přestavitel protirakouského odboje, iniciátor Manifestu českých spisovatelů v r. 1917, účastník odboje za II. světové války. V letech 1944-1945 vězněn.

234

DOKUMENT Č. 2

16. září 1938. Doklad o jedné z nesčetných lidských tragédií, následku henleinovského teroru v pohraničí ještě v době svrchovanosti ČSR

OBCENÍ ÚŘAD V KLÁŠTEŘE HRADIŠTI NAD JIZEROU
TELEFON 016. 4. POL. OKRES MIMOCHOV HRADIŠTĚ
Území okr. APOD 016. 4.

Číslo 1856.

Dne 16. září 1938.

Velmi nutně - v zájmu citu lidskosti neodkládejte!

Všechny po osudu četnického strážníka Ladislava Jankovského, nesvětlého z puše sudetského strážníka ve Schwaderbachu.

Odpověď k č. 18.

PROTOKOL

Přiloženo: sepsaný u obecního úřadu v Klášteře Hradišti nad Jizerou 16. září 1938 za přítomnosti podepsaných.

JEDNÁNÍ
Předstoupili manželé Josef a Kateřina Jankovskí z obce kdejší čp. 154 a manželé a uctivé prosí, aby jim cestou úřední podána byla lastavě správa o osudu jejich syna Ladislava Jankovského, narozen 17. 5. 1906 v Podolí, domovským právem do obce Mukačova v politickém okresu umiohovo-hradištském příslušného, četnického strážníka, přiděleného služebně pohraniční četnické stanici ve Schwaderbachu u Kraslie. Tuto svoji žádost odvodňují a poukazem na to, že nedostávají od svého syna Ladislava Jankovského žádných zpráv, rozhlásových i desních listů, měla být celá četnická pohraniční hlídka ve Schwaderbachu u Kraslie hordou sudetských němců při jejich pokusu o rozrát naší státní moci a autority odvlečena do Německa.
Manželé Jankovskí jsou oba 75 roků starší, od práce sedění, dali svému státu 6 synů, z nichž 2 přišli o život ve světové válce za osvobození naší národa, nyní 14. 8. 1938 nastoupili 3 synové: Karel, Václav a Stanislav službu vojenskou na ochranu vlasti a dotasovaný syn Ladislav Jankovský jako četnický strážník jest nejvšestý, aniž osud jeho ze Schwaderbachu jest znám.
Jmenování starí manželé Jankovskí s rukama sepijstými prosí kancléř republiky i jeho samého, aby jakoukoliv příležitostí kancléř zjistila osud jejich syna Ladislava Jankovského, jestliže kancléř cestou mistra ze Schwaderbachu odvětlého die zjistí, že Jankovský, jestliže kancléř vysvětlí, jejich žádost a obava o syna jest plně odvětlena a zvláštního strážníka hodná.

Zapřisávaní
Jaroslav Kvapil

Přátemo, akčněno a podepsáno.

Starosta obce:

Podpisy žadatelů:

Postup: D. 10092/38

Kancelář pana prezidenta Čsl. republiky

Praha - Hrad

k dalšímu urychlanému řízení a k brzkému podání zprávy starý rodičům pohřešovaného četnického strážníka Ladislava Jankovského, jestliže údaje jejich jsou odvětleny a zvláštního strážníka hodná.

Starosta obce:

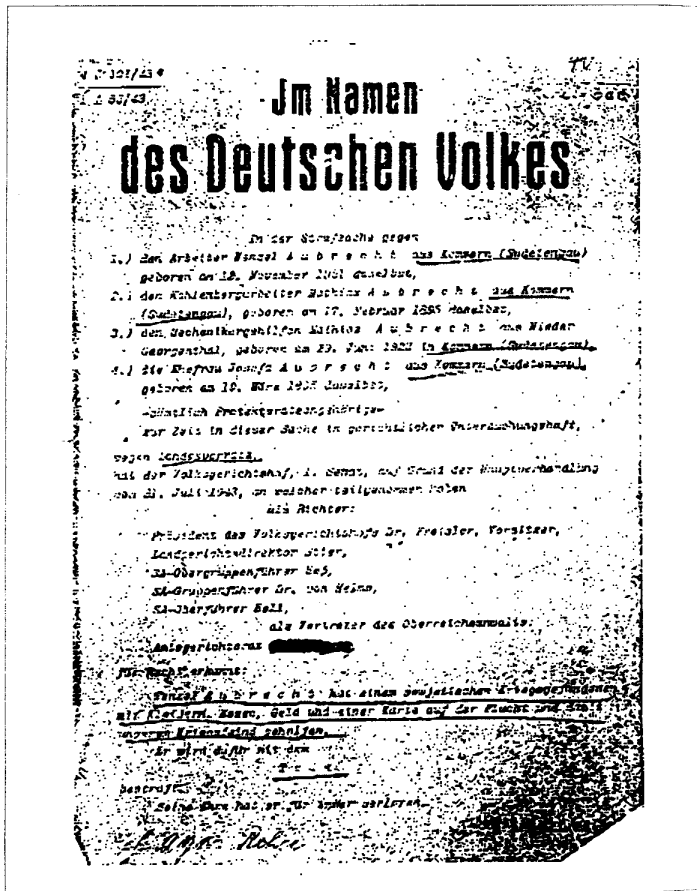

Josef Jankovský

A KPR RD 13444/38 E

235

21. července 1943. Rozsudek smrti za pomoc sovětskému zajatci, vyneseny nad členem odbojové skupiny z Komořan u Mostu

Hasenöhl, 1983, s. 545

Oběžník ministerstva vnitra z 20. 3. 1946 o praxi při vystěhování antifašistů

Ministerstvo vnitra
Č. B-300/1939-46

V Praze dne 20. března 1946

Všem okresním národním výborům
(správním komisím)
v Zemi české a moravskoslezské

Všem místním národním výborům statutárních měst

Všem úřadům a ředitelstvím národní bezpečnosti

Věc: vystěhování antifašistů – pokyn

Ministerstvo vnitra vydalo Oběžníkem ze dne 7. března 1946, č. j. A-4600-28/2-46, pokyn blíže určující okruh osob, které mohou přicházeti v úvahu při provádění akce vystěhování Němců antifašistického smýšlení do Německa podle Vládního usnesení ze dne 15. února 1946.

Protože ministerstvu došly informace, že národní výbory (správní komise) v četných případech obsah vydaného pokynu mylně vykládají, *odvolává ministerstvo vnitra cit. výnos v plném znění a vydává ohledně výběru osob tyto pokyny:*

1. Podmínky pro vystěhování Němců antifašistů z Československé republiky, stanovené Vládním usnesením ze dne 15. února 1946, nutno *bezpodmínečně* dodržovati.

Pokud se týče článku 2. cit. vládního usnesení (výběr osob a podmínky vystěhování), domnívají se některé okresní národní výbory (správní komise), že pod pojmem antifašisty jest rozuměti pouze ony osoby, kterým bylo již vydáno osvědčení podle vzoru B na základě podané žádosti o zachování čl. státního občanství. Ministerstvo vnitra upozorňuje, že tento výklad jest nesprávný. Pro výběr osob k vystěhování antifašistů byly stanoveny pouze *objektivní znaky*, které jsou totožné s podmínkami stanovenými ve smyslu ustanovení § 2, odst. 1. Dekretu presidenta republiky o čl. státního občanství, č. 33/1945 Sb. z. a n. Není tedy podmínkou, aby osoba, ucházející se o vystěhování jako antifašista, již měla nebo se ucházela o vydání osvědčení B. Podmínkám, které byly vládním usnesením stanoveny, musí však vyhovovati, t. j. musí prokázati, že zůstala věrna Československé republice, nikdy se neprovinila proti českému a slovenskému národu a buď se činně zúčastnila boje za jeho osvobození, nebo trpěla pod nacistickým terorem.

2. Je nejen právem, ale povinností okresních národních výborů (správních komisí), aby předložené seznamy osob v tomto směru přezkoumaly a osoby stanoveným podmínkám nevyhovující ze seznamu vylučovaly. Při tom je třeba dbáti toho, aby dobrodíní dané cit. vládním usnesením nebylo zneužíváno osobami nehodnými, naproti tomu jest však nutno postupovati tak, aby osobám vyhovujícím stanoveným předpokladům nebylo přilíši rigorosním výkladem platného ustanovení či byrokratickým malicherným postupem ztěžováno použití dané možnosti vystěhování.

3. Celá akce budiž vedena pokud možno blahovůlně, tato blahovůlnost však v žádném případě nesmí vést k zneužívání celé akce, která musí býti za každých okolností omezena jen na osvědčené antifašisty. Veškeré závady a potíže vzniklé během akce buďtež co nejrychleji hlášeny ref. B ministerstva vnitra (Praha-Hrad, tel. 640-41).

Za správnost:
(podepsán) Čejka

Za ministra:
Dr. Kučera

SÚA, MV-NR, kart. 8150

*Správné stran (pozn. red.)

DOKUMENT Č. 5

30. dubna 1946. Oběžník ministerstva vnitra oblastním osídlovacím úřadům se seznamem okresních zmocněnců německých antifašistů pro vysídlovací akci

K 3. B-300/2774-46-Ref. B.

SEZNAM

okresních zmocněnců německých antifašistů
pro akci hromadného
vystěhování byv. n. n. soc. demokracie.

1./ Eruth	František	Vrhlabí, Harta 160
2./ Bunde	Ferdinand	Teplice-Šanov, okresní sekretariát soc. dem. strany dělnické
3./ Biehlöhövek	Eugo	Bečov soudní okres Teplice n./Metují
4./ Breitfelder	František	Poběžovice 123, okr. Hornotavský Týn
5./ Detela	Josef	Most, Oblouková 310/4
6./ Dlouhý	Vilém	Kadaň, nám. Generalissima Stalina
7./ Hukl	Karel	Podbořany, sekretariát soc. dem. strany čsl. národní
8./ Kistner	Ottav	Dolní Maxov 153, okr. Jablonec n. N.
9./ Pabian	Wrang	Mikulov, Havlíškova 3
10./ Franková	Marie	Litoměřice, Vl. Gen. Svoobody 13
11./ Frahs	František	Veprty, Eliščin 1073
12./ Frenzel	Alfred	Stará Pavlovice 127 u Liberce
13./ Fischer	Rudolf	Varnsdorf 5.2347
14./ Giehle	Karel	Rýnsko, 27. Generalissima Stalina 37
15./ Giesel	Josef	Fraslitz, Tovární ul. 1362
16./ Gerstner	Jan	Čachov, Americká 519
17./ Hoer	Jiří	Čech, 3. posádkové nemocnice 1
18./ Hila	František	Korolupy 150 u Píse
19./ Jüg	Karel	Šumperk, Borádova 5
20./ Kottar	Josef	Znojmo, Štefanova ul. 1-1
21./ Krieger	Otto	Vimperk 300
22./ Krieger	František	Brzdiant v Čechách, Štěrbačova 7
23./ Lepš	Jan	Kaplice u Š. Krámařova
24./ Lorenz	Rudolf	Havíř, 282, okr. Hradec
25./ Leiss	Julius	Glonow, Praskova 8
26./ Mader	Karel	Václav 100, Tržištná
27./ Kinaf	Josef	Náměstí 241 209, okr. Poliška
28./ Mayer	Václav	Štětí n. L. 225, okres Dubá
29./ Mühlberger Fr.	Alois	Trutnov, ul. Boženy Němcové 22
30./ May	Alois	Choctov, Škroupova 3
31./ Varath	Karel	Hor. Třebová, Školák 2
32./ Katska	Josef	Mikulš 42 u Litoměřic

- 2 -

33./ Pavek	Hubert	Ústí n. Or. 1. 76
34./ Frause	Arnošt	Krátký 264
35./ Fohl	Alfred	Palkov n. Or. Loketská 10
36./ Kozalová	Marie	Žukov 770, ul. Leona Bluna
37./ Rotter	František	Děsín, Sukova 681
38./ Schmidt	Jan	Aš, Chrabá 49
39./ Seidel	Emil	Gerstorf, pp. Brádek
40./ Svoboda Fr.	Kurt	Janíkroun, Armenská ul., Dálnický dům
41./ Stark	Karel	Stříbro, Václav 264
42./ Schreier	Josef	Prno 14, Zemědělská 39
43./ Šimek	Alois	Částeč, Libčanská 1324
44./ Šrám	Alexander	Tatence 168 u Záběhu na Mor.
45./ Šobek	Alfred	Nový Jičín, Americká 14
46./ Šeböter	František	Krnov, Chasovská 68
47./ Schmidt	Rudolf	Rokytno 29, pp. Rokytnice n. J.
48./ Schmebel	Alois	Pambuk, Palackého 36
49./ Schneranz	František	Hor. Nerudova 427, okres Č. Lupa
50./ Renzer	Josef	Č. Králov, Masná 136
51./ Ullmann	Josef	Chodov, Káždí 31
52./ Uhl	Jan	Dachov, Tusařova 1305
53./ Winkelbauer	Friedrich	Vojsky 466, Šumava
54./ Zetzel	Karel	Nýrsko 426, Šumava
55./ Kienewetter	Adolf	Ústí n. L.
56./ Schrott	Berno	Urbno, Střelecká 30
57./ Storchard	František	Brzdiant v Čech.
58./ Hammerachick	Pedřich	Stříbro, Tovární ul. 203
59./ Čanák	Emmanuel	Jihlava, ul. L. Čanák 12
60./ Kónig	Rudolf	Čáslav
61./ Liachka	Josef	Nýřany 720
62./ Polzer	Aduand	Šternberk, Apelova 4
63./ Reichel	Jan	Pilevec, Bílovská 13
64./ Schröter	Václav	Jáchymov 85
65./ Sarauer	Stefan	Stronice 63 u Kyplic
66./ Weese	Adolf	Dolní Lpová 491, Přyvaldov
67./ Kargl	Jan	Planá u Mar. Lázní
68./ Stovasser	Arnošt	Čarlový Vary, Stará Role

DOKUMENT Č. 6

Z prezenční listiny z konference okresních a krajských zmocněnců německých sociálních demokratů, konané 30. října 1947, jsou patrné změny, které nastaly poté, co se někteří zmocněnci vystěhovali.

Dr. Mühlberger Alois, Bratnov
Juchter Prantíšek, Hostinné
Kernarová Elzida, Ruzněchovice
Vogel Erhard, Liberec
Pila Josef, Jablonec
Brin Josef, Frýdlant v.č.
Kralík Prantíšek, Čatí
Walter Prantíšek, Nov. Šenov
Schmoranz Josef, Ber. a Š. Lity
Hug Alois, Chomutov
Klimmhorn Karel, Žatec
Langenová Miro, Most
Dohl Karel, Podbořany
Torlíšek Jan, Mladá Boleslav
Holz Hermann, Duchcov
Vellinghauser Hrn, Vejprty
Wagner Robert, Teplice
Lederer Hrn, Te. Lizec
Mila Prantíšek, Kraslice
Gortchaj, Dešov
Mila Prantíšek, Hlínky
Gottl Karel, Písecko
Ullmann Josef, Chrást
Langhammer Josef, Luby
Mitsche Antonín, Lhot
Gnani, Kraslice
Pila Alois, Mladá
Knapel, Grotkov - AS
Schneider, Mladá Věra

Hergeth Václav, Ebohov

Tschirney Arnošt, Jáchymov

Weiss Rudolf, Falknov

Pucha Ferdinand, Rejštejn

Goth Ondřej, Dolní Dvořiště

Androschko Václav, Brenatzenberg

Friedel Richard, Kralupy

Klimesch Jindřich, Lanškroun

Grübal Jan, Zaječ

Schmoranz August, Panské Žibřetovice

Weigel Alfred, Horní Město

Schobar Prantíšek, Hranč

Stolz Rudolf, Opava

Giffer Walter, Nový Jičín

Höller Arnošt, Mladá Boleslav

Oliver Jan, Opava

Bismiller Emil, Teplice

Quinn, Gant, Liberec

Leiss Julius

Wagner, Mladá

Wagner

Wagner

Wagner

A ČSSD, fond 71, a.j. 727/6

Z životopisu Josefa Ullmanna (od dubna 1946 krajského zmocněnce pro západní Čechy), sestaveného pravděpodobně J. Lenkem v dubnu 1948, kdy byl J. Ullmann zatčen.

Josef Ullmann, Chodov u Karlových Varů, Nejdecká 29

[...] Ullman je spoluzakladatelem „Rote Wehr“, později (v r. 1937) „Republikanische Wehr“. Za krátký čas se stal krajským velitelem „Republikanische Wehr“ pro západní Čechy, formace asi 3.000 mužů.

Zřídil zpravodajské oddělení a odd. poštovních holubů, také rozhlasovou organizaci. Následkem této činnosti byl celou dobu až do Mnichova v úzkém styku s našimi úřady a četnictvem.

První „Saalschlacht“ /přepadení/ bylo v západních Čechách, jehož se zúčastnili nejen nacisté, ale také SA z Říše. Nacisté se pokusili rozbít schůzi antifašistů, ale nepodařilo se to, protože odpor vedl Ullmann. Bylo to první velká porážka heinleinovců na tomto poli. Výsledkem byl: Ullmann a dalších 26 mužů Rep. Wehr zatčeno. Další Saalschlacht v Novém Sedle, v Nejdku, v Karlových Varech, kde byl poražen známý poslanec Wollmann a Kreps. Opět toto vedl Ullmann. Existuje o tom celá literatura. Ullmann si všeho odpykal v koncentráku.

21. května 1938, když byla u nás provedena částečná mobilisace, měl Ullmann své lidi během 3 hodin již na hranicích, podle společného plánu našich úřadů.

13. září 1938, když mluvil Hitler v rozhlase proti ČSR, provedli hejtnovci v okrese pú. Ullmann byl ve škole, kde chtěl zachránit českou učitelku. Byl zobrazen pouze pistolí, ale dostal se ven přesto, že byli obklíčeni Freikorsem. Byl při síle bž zraněn do prsou. Potom byl bit a těžce zraněn; zlomená nosní kost, tři zebra poškozeny a těžký otřes mozku. Nechal ho ležet a našli lidé ho potom dopravníci do Plzně do nemocnice, kde ještě v noci byl operován. Přesto, že nebyl vyléčen, ihned po Mnichovu jel do Prahy, aby se tu staral o uprchlíky. 5. října se museli uprchlíci vrátit a s nimi se vracel též Ullmann, protože je nechtěl opouštět. Bylo to pro něj velmi nebezpečné, jelikož nacisté ho neváhávali. Čtli ho na místě v Chodově popravit, pouze jeden rozumnější a klidnější strážník ho zachránil.

Ještě v říjnu 1938 byl Ullmann dodán do koncentračního tábora Dachau a asi za rok byl přeložen do Buchenwaldu a později byl propuštěn a nasazen v záp. Čechách jako kovodělník. Navázal styky s francouzskými a ruskými zajatci. Od té doby byl Ullmann několikrát zatčen a u výslechu.

V dubnu 1945 organizoval Ullmann ozbrojený odpor proti Němcům. Když do Chodova přišli Američani a Rusové, měl již Ullmann zatčeny všechny nacistické funkcionáře a měl město v ruce, podporovaně několika svými věrnými. Když přišli do Chodova naši lidé, nechali ho šéfem policie až do dubna 1946 přesto, že neumí česky. Prevzal pak organizování vystěhováci akce antifašistů pro západní Čechy.

Poznámka: neznám druhý případ Němce, který by tolik prodělal za své socialistické a československé smýšlení.

Josef Ullmann si určitě zaslouží, aby měl klid a byl uznán také v praxi jako náš občan, aby místní úřady dostaly pokyn jednat s Ullmannem v tomto smyslu.

A ČSSD, fond 71/ a.j. 623/16-17

Faksimile formuláře pro vysídlence

Bemerkungen zum eingereichten Antrag:

Name des Familienberaters: J. A. H. n. Ferdinand
Geburtsdaten und Ort: 22. 2. 1900, Rudolfsfel
Wohnanschrift: Kathariberg Nr. 20.
Hauptberuf: Steinmetzmeister; Nebenberuf: Landwirtschaft.
Besondere Kenntnisse:
Haus-, Grund- und Geschftsberuf.)
Haus Nr. 20 in Kathariberg
Wert in Kronen: 40.000.-
Gemeindlich in Kathariberg; Ausmaß m² 12.900
Grundstück in "Rudolfsfel"; Ruppertsdorf)725
Wert in Kronen: 25.000.-
Grundbuch in Raichenberg Einbezogen: 20 Kathar
n 294, Ruppertsdorf
Höhe des invest. Grundstückskapitals in Kronen: 11111
Spareinlagen: *) Katharibg.
Einlagebuch Nr. 1148/5 Klasse Sp. A. V. Name Marie A. Ferd. Jel
n 189036 Rabbg. Bpk. Marie Jehn.
n 1207/9 Gsch. Zwl. Kat. * Ferdinand Jehn
Einlagegrund ein Mordeb. 1945-445,34 RM (K oder RM)
n 4.430,- Kg.
Glat. 149 Zur Univ. Postamt Kat. 880.- RM.
Lebensversicherungen: Keine
*) Pensionsanspruch auf dem Grundstück besteht.

Organisationszugehörigkeit:
von - bis

Funktionsausübung

DSAP 1924 - 1938

Subklassierer

Gewerkschaft: Deutscher Bauarbeiterverband

Genossenschaft: Konsumwaren "Vorkäse"
(Name des Vereins)

Sozial Jugend: // // // // //

Sport- und Kulturorganisationen:

Arbeiter-Gesangverein

Öffentliche Funktionen:

von - bis

Funktionsausübung

a) Gemeinde: Keine

b) Bezirk:

c) Sonstige:

Gehören Sie der SDP als Mitglied an? **Nein**Gehören Sie der NSDAP als Mitglied an? **Nein**Bei welchen Formationen der NSDAP waren Sie Mitglied? **Nein**Welche Funktionen haben Sie darüber ausgeübt? **Nein**

Familienangehörige: Zu- und Vornamen, Geburtsdatum und Ort, Beruf:

Gatte: **Jahn Marie, 5.9.1900, Katharinenberg, Hausallot**Kinder: **Jahn Lieselotte, 18.6.1929, Rudolfsthal, Lehr**• **Jahn Hellmut, 20.7.1934, Rudolfsthal, Soldat**

Welchen Organisationen gehörten dieselben an? Funktionsausübung bezeichnen.

Arbeiter-Turnvereine, Katharinenberg.

War eines der Familienmitglieder bei der SDP? **Nein**• • • • • NSDAP? **Nein**

Haben Sie für sich und für die Familienangehörigen besondere Anmerkungen zu machen und welche? Bitte in diesem Falle ein Belegblatt machen.

Friedrich Jahn
Unterschrift des Fragestellers.
Edmund Jahn
Zuge: Unterschrift.
Edmund Jahn
Zuge: Unterschrift.

Unterschrift des Vertrauensmanns.

Dieser hat mit einer Unterschrift für die Rückgabe des Fragebogens zu erklären. Er hat den Auftrag, dies zu bezeugen, für die Aufstellung durch ein vorgelegtes Verzeichnis kann.

Anmerkung:

Antragsteller, die der SDP oder der NSDAP oder einer ihrer Formationen angehören haben — und sei es auch nur geringfügig — können durch unsere Ausweisverordnungen nicht in Anspruch genommen werden.
Die Rückgabe des Fragebogens erbringt sich damit. Wir wollen und dürfen falsche Hoffnungen nicht erwecken.
Nur wenn eine besondere anlassbezogene Tätigkeit nachgewiesen werden konnte, hat die Abgabe des Fragebogens zu erfolgen.
Diese anlassbezogene Tätigkeit ist auf einem besonderen Belegblatt beizufügen.

Die Abgabe des Fragebogens erfolgt beim Vertrauensmann.

19

Uhr

53. 11. 1938

Übersicht über den Zug Main Nr. 4+031

Zug Nr. 30430

ABGANGSORT:	Schlittenhofen - Dußies		Datum:	13.11.	19. 46	15.00	Uhr
Wagenzahl:	34	G.	P.	Geheiß: Ja/Nein			
PERSONEN:	302	Männ:	104	arbf:	81	Fr:	131
Nationalität:	Sudetendeutsche (Anf.)						
Geandheitszustand:	unbeeinträchtigt mit Gebel						
Gepäck:	gut						
Verpflegt: Ja/Nein	Untersucht: Ja/Nein						
Auf Grund ärztlicher Untersuchung nicht transportfähige Personen:							
Gesamt:	/	Männ:	/	Fr:	/	Kinder: 0-3:	/
Angehörige der nicht transportfähigen Personen:							
Gesamt:	/	Männ:	/	Fr:	/	Kinder: 0-3:	/
GRENZÜBERGANG:	Furth im Wald						
Ankunfts-Datum:	19.11.	19. 46	11.50	Uhr			
Abfahrts-Datum:	19.11.	19. 46	Uhr				
Marchverpflegung für	keine						
ZUGANG: woher:	keine						
PERSONEN:	302	Männ:	104	arbf:	81	Fr:	131
Begleitung:	/	Off:	/	Mann:	/	Arzt:	2
ZIELSTATION:	Pfarrkirchen & Eggenfelden						
Reg.-Kommissar:	verständig: Datum:						
BEMERKUNG:							

Wenden!

Kapitola I

Německá sociální demokracie v ČSR v letech 1937–1938

1. Zpráva ministerstva vnitra z r. 1934 o postavení Rote Wehr a o změně dosavadního vztahu státních orgánů k této organizaci a o některých aktivitách RW, které dosvědčují její pozitivní vztah k republice.
2. Vztah RW k republice, vyjádřený v telegramu prezidentovi ČSR v roce 1936
3. Dotaz kancláře prezidenta republiky (dále KPR) ze dne 7. ledna 1936, adresovaný po příjmu telegramu RW ministerstvu vnitra, a odpověď MV, z níž je zřejmá i doba změny názvu RW.
4. Pamětní spis s rozбором důsledků hospodářské krize v pohraničí a návrhem na některá řešení, předaný prezidentu republiky německými sociálnědemokratickými odbory v roce 1936
5. Záznam Emila Soboty z rozhovoru s W. Jakschem při předávání dokumentu aktivistů. Rozhovor se týkal především míry a tempa plnění vládního příslibu, zlepšit hospodářskou a sociální situaci v pohraničí.
6. Jednání o audienci místostarosty Karlových Varů F. Holicka u prezidenta Beneše
7. Přímluva redaktora Kříže ve věci audience F. Holicka
8. Podání okresní organizace DSAP Nýrsko prezidentu Benešovi ze dne 7. května 1937 o krizi v německých pohraničních oblastech
9. Záznam dr. Soboty přijetí a rozhovoru s poslancem W. Jakschem a tajemníkem Ústředí německých aktivistických stran W. Wankou o náladách mezi sudetskými Němci, o plnění dohody z 18. února a o situaci aktivistických stran
10. Záznam (patrně ministerstva vnitra) z 2. července 1937 o schopnosti RW udržet pořádek na svém veřejném srazu v Ústí nad Labem
11. Informace ministerstva zahraničí pro KPR o rozhovoru s W. Jakschem, asi z 28. srpna 1937, o smyslu aktivistické politiky a o prodloužení pobytu některých osobností z řad říšskoněmeckých protifašistických emigrantů
12. Informace dr. Soboty o rozhovoru s W. Jakschem 29. září 1937, z něhož je patrný posun Jakschových kritických stanovisek. Z dokumentu jsou patrna i stanoviska dr. Soboty, která lze pravděpodobně pokládat i za stanoviska blízká prezidentovým.
13. Záznam dr. Soboty o názorech poslance W. Jaksche, pronesených před jeho audiencí u prezidenta Beneše 13. října 1937 a týkajících se chyb v národnostní politice, jakož i příprav na obecní volby
14. Ministerstvo národní obrany podává prezidentu ČSR informace o zakázkách německým firmám.
15. Záznam dr. Soboty o rozhovoru s posl. Jakschem 7. ledna 1938 o postupu agrární strany, situaci aktivistických stran, zahraniční informační akci DSAP a perspektivě obecních voleb
16. Výsledek šetření o fediteli Poldiny huti v Chomutově. Příklad, jak SdP využívala klíčových pozic v hospodářství v pohraničí k ovlivnění německého obyvatelstva.
17. Výňatek z oběžníku prezidia Zemského úřadu v Praze ze dne 24. ledna 1938 o akcích SdP mezi obyvatelstvem
18. Informace ministerstva školství pro prezidenta ČSR o výdajích na vysoké školy
19. Zpráva pro prezidenta republiky o konferenci, kterou organizovala SdP v únoru 1938, aby pro-

- jednala možnosti zapojení německých průmyslníků do boje proti ČSR, a o způsobu, jakým bude Německo kompenzovat eventuální hospodářské ztráty.
20. Stížnost W. Jaksche z 8. března 1938 dr. Sobotovi, že předseda vlády nedostatečně podporuje aktivistické strany.
 21. Policie zpráva z 15. března 1938 o situaci v DSAP, zejména o odložení říšského sjezdu a o změně ve vedení strany a jejím zastoupení ve vládě
 22. Zápis z porady předsedy vlády a některých ministrů (ze dne 21. března 1938) se zástupci DSAP a jejich odborových svazů o hospodářské situaci v pohraničí, politických důsledcích a o návrzích na řešení
 23. Hlášení okresního hejtmána v Chomutově z 28. března 1938 o náborové činnosti a přípravě ozbrojených úderů SdP v Chomutově
 24. Zpráva ministerského rady a majitele statku v Medonosích dr. Stačka z 1. dubna 1938 o alarmujícím stavu bezpečnosti Čechů a německých antifašistů v pohraničí
 25. Zpráva policejního úřadu v Chomutově z 11. dubna 1938, určená prezidiu Zemského úřadu v Praze, o pohotovosti „Republikanische Wehr“ ve dnech říšského plebiscitu
 26. 1938, 15. duben, Roussinov. Rezoluce politických stran, odborových organizací a spolků civkovského okresu zaslána prezidentu Benešovi a ministerské radě. V této rezoluci zmíněné orgány upozorňují na teror v pohraničí ze strany SdP, žádají energické zakročení proti němu, práci a spravedlivé mzdy pro české i německé obyvatelstvo v pohraničí a vyjadřují své odhodlání bránit republiku.
 27. Zpráva o nacistickém teroru z Karlovarska, z konce dubna
 28. Zpráva pro KPR z 29. dubna pocházející od neznámého autora, zřejmě funkcionáře DSAP ze Svitav, o nátlaku německých podnikatelů k posílení vlivu SdP a o jeho účinnosti
 29. Průběh 1. máje na Českolipsku a ličení teroru henleinovců. Nepodepsaná zpráva z 3. května 1938 pro KPR
 30. Memoárový popis 1. máje 1938 v Ústí nad Labem od komunistického novináře V. Dolejšího
 31. Hlášení inspektora státních škol v Chomutově z 4. května 1938 ministerstvu školství a národní osvěty o nátlaku SdP na rodiče, aby odhlásili děti ze státních škol, a o šíření fám, že v červnu bude pohraničí obsazeno německým vojskem.
 33. Strojopisná kopie důvěrné zprávy policejního ředitelství prezidiu Zemského úřadu v Praze z 6. května 1938 o průběhu oslav 1. máje 1938 členů SdP v severních Čechách, zejména v Liberci a Jablonci, a o reakci SdP na mezinárodněpolitický vývoj
 34. Memorandum delegátů českého a německého demokratického obyvatelstva okresu Jablonec nad Nisou, žádajících vládu o pomoc a podporu proti henleinovskému teroru
 35. Policejní relace zaslána 21. května 1938 prezidiu ministerstva vnitra o veřejné voličské schůzi německého demokratického bloku, konané v Německém domě na Příkopech v Praze
 36. Zpráva (z 3. června 1938) četnické stanice v Chomutově okresnímu úřadu o organizování „FS“ a vojenském výcviku v Chomutově i charakteristika některých vedoucích osobností útvarů
 37. Dopis předsedy DSAP W. Jaksche a místopředsedy S. Tauba z 10. června 1938 prezidentu Benešovi, s ostrou kritikou vlády za úplné opomíjení DSAP při jednáních o národnostním uspořádání ČSR
 38. Doklad Benešova postoje k představitelům německých demokratů v ČSR
 39. Další opatření prezidenta Beneše, aby zástupci DSAP byli přijati ministerským předsedou dr. Hořdžou.
 40. Dopis guvernéra Národní banky KPR z 22. června 1938, doporučující jako „pozoruhodný“ dopis předsedy Ústř. odbor. komise DGB A. Roschera ve věci založení jubilejního fondu na obrodu republiky
 41. Dopis společného výboru Čechů a německých antifašistů v obci Rybáře na Karlovarsku prezidentovi, psaný 11. září 1938, o řádění nacistů a o potřebě rozhodných akcí na ochranu demokratických občanů
 42. Popis zářijového puče henleinovců v Chebu a na Karlovarsku na základě archivních dokumentů a vzpomínek pamětníků

43. Výňatky z dalších vzpomínek německých antifašistů na zářijový puč 1938
44. Výňatky z registů archivních dokumentů Krajského soudu v Chebu o útocih a obsazování policejních a četnických stanic, veřejných budov a pronásledování členů DSAP při henleinovském puči v září 1938
45. Memoárová vzpomínka na solidaritu štemberských občanů s uprchlíky před nacistickým terorem ve dnech 16. až 26. září 1938
46. Memoárové svědectví o teroristických akcích nacistů na Liberecku v době od 11. do 24. září 1938
47. Hlášení velitelství četnického oddělení ve Strakonicih z 23. září 1938 o bojových střetnutích SOS s německými přepadovými oddily
48. Hlášení velitelství četnického oddělení v Chebu z 25. září 1938 o příslušnících čs. četnictva zavlčených do Německa
49. Opis seznamu 18 četníků z Karlovarska (z 28. září 1938), kteří byli zavlčeni do Německa.
50. Hlášení velitelství četnického oddělení ve Strakonicih z 29. září 1938 o ozbrojeném střetnutí mezi příslušníky SOS a SS v Bučině. Další podobné střetnutí bylo hlášeno na „Knížecí Pláni“, poblíž bavorských hranic.
51. Hlášení velitelství četnického oddělení v Mostu o přepadení četnické stanice v Brandově německými uprchlíky, kteří se ozbrojeni vraceli do ČSR.
52. Zpráva velitelství četnické stanice v Litoměřicích o pokusu vedoucích a ordnerů fy Schicht ve Střekově (22. září 1938), zabrat město a deportovat 80 zaměstnanců Čechů a německých sociálních demokratů do německa
53. Protokol z 6. října 1938 sepsaný v Č. Budějovicích s H. Hofbauerovou o zavlčení státních zaměstnanců a demokratických Němců s rodinami z Horních Pasek do Německa a svědectví vedoucího pošty v Aši o řádění nacistů v městě 22. září 1938

Kapitola II

Po Mnichovu a za války

1. Mikulov, říjen 1938. Svědectví pamětníků o teroru nacistů při obsazování pohraničí
2. Bilina počátkem října 1938. Svědectví českého pamětníka o situaci Čechů v obsazeném území
3. Svědectví německé obecní kroniky o obsazování českého pohraničí v říjnu 1938
4. Úryvek ze vzpomínek českých obyvatel na obsazování pohraničí v říjnu 1938
5. 8. října 1938, Režno. Hlášení gestapa o zatýkání a transportu antifašistů z jižních Čech
6. 1938, 11. říjen, Moravská Ostrava. Memorandum Národohospodářského sboru moravskoslezského a dalších 55 institucí proti zavádění mnichovského diktátu na severní Moravě. Protest proti rozhodnutí Mezinárodní komise o použití údajů z roku 1910 za podklad pro určení tzv. „páteho pásma“
7. 1938, 14. října, Mariánské Lázně. Hlášení posádkového velitelství o zatýkání antifašistů
8. 1938, 15. říjen, Praha. Protokol sepsaný v úřadu předsednictva ministerské rady, s výpovědí uprchlíka z obce Vilémova u Kadaně o terorizování českých obyvatel v okupovaném území
9. 1938, 16.–17. října, Karlovy Vary. Hlášení gestapa o zadržení odpůrců nacismu
10. 1938, říjen, Karlovy Vary. Hlášení velitelství gestapa o antifašistech, kteří byli zatčeni dne 18. 10. 1938.
11. 1938, 31. říjen, Karlovy Vary. Hlášení gestapa o zatýkání antifašistů
12. 1938, 4. listopad, Moravská Ostrava. Zpráva Slezské odbočky Národní rady československé ministerstvu zahraničních věcí o nátlaku na české matky z Chabířova, aby zapsaly své děti do německé školy.
13. 1938, 7. listopad, Karlovy Vary. Hlášení gestapa o zatýkání antifašistů
14. 1938, 11. listopad, Karlovy Vary. Hlášení správce soudního úřadu v Karlových Varech, určené vrchnímu veliteli SS Turnerovi, o tom, že po zatčení antifašistů je místní věznice přeplněna.

15. Konec roku 1938, Ústí nad labem. Svědectví F. Tomana, člena české odbojové skupiny, o nava-
zování spolupráce s německými antifašisty
16. 1938, 4. prosinec, Praha. Zpráva ministerstva národní obrany předsednictvu ministerské rady
o výsledku doplňovacích voleb do říšského sněmu v obci Šubířov, kde zdrčující většina voličů
hlasovala záporně.
17. 1939, 13. leden. Zpráva ministerstva národní obrany ministerstvu spravedlnosti o poměrech děl-
nictva na okupované severní Moravě a o germanizačních snáhách, projevujících se mimo jiné
též v nahrazování propuštěného českého dělnictva dělníky německé národnosti
18. 1939, 17. únor, Moravská Ostrava. Stížnost Slezské pobočky Národní rady československé mi-
nisterstva zahraničních věcí na zatčení pěti žen v Pusté Polomi za protest proti nesprávně pro-
váděným volbám do říšského sněmu
19. 1939, začátek března (Kladno). Žádost poslance Jaroslava Hladkého o zákrok ministerstva sprave-
dlnosti ve prospěch 37 Čechů uvězněných v koncentračním táboře Dachau
20. Úryvek z paměti německých antifašistů o situaci v Sudetech po Mnichově a za války. Výňatek
z paměti Fritze Richtera a Edwina Hamého
21. Svědectví příslušníka RW z Mikulova Williho Kapusty z dubna 1939 o zatčení uprchlíků z Mi-
kulova v Popovicích, okres Ivančice
22. 1939, květen. Záběh. Petice obyvatel obce zabrané v důsledku mnichovské dohody
23. 1939, jaro, České Budějovice. Policejní zpráva o řádění gestapa na území Protektorátu a jeho
postupu proti českému četnictvu a policii
24. 1939, 31. srpen, Brno. Stížnost adresovaná vyslanectví Protektorátu Čechy a Morava u říšské
vlády na vypovídání Čechů z obsazeného území
25. Stárkov, východní Čechy. Svědectví o spolupráci antifašistů
26. 1939, srpen, Vrchlabí. Svědectví o počátcích odbojové činnosti
27. 1939, okres Děčín–Podmokly. Vznik odbojové organizace
28. Frývaldov. Svědectví Eduarda Zorna o antifašistické činnosti za války
29. 1940, 27. červenec, Litoměřice. Výňatek z pravidelné kvartální zprávy generálního státního zástupce
v Litoměřicích, určené župnímu náčelníkovi a říšskému místodržeteli Konradu Hen-
leinovi
30. 1940, 1. říjen, Litoměřice. Z pravidelného hlášení generálního státního zástupce v Litoměřicích
31. 1940, prosinec, Česká Lípa. Svědectví o projevech nespokojenosti a odporu
32. 1942, 26. květen, Litoměřice. Výňatek ze situační zprávy generálního státního zástupce v Lito-
měřicích, určené státnímu tajemníkovi v říšském ministerstvu spravedlnosti, o demonstraci při
pohřbu bývalého starosty v Žilině (okres Nový Jičín), který byl znám jako sociální demokrat.
33. 1942, severní Čechy. Vzpomínky na počátky činnosti odbojové skupiny Waltro
34. 1942, 27. červenec, Litoměřice. Výňatek ze situační zprávy generálního státního zástupce Stei-
na tajemníkovi říšského ministerstva spravedlnosti o vzestupu trestné činnosti, naznačující po-
litickou nespokojenost obyvatelstva
35. 1944, 8. červenec, Postupim. Výňatek ze soudní obžaloby a rozsudku nad Valentinem Meerwal-
dem a jeho skupinou
36. 1944, květen, Litoměřice. Záznam o průběhu druhého procesu se členy Meerwaldovy skupiny
v Litoměřicích
37. Ústí nad Labem. Vzpomínky F. Tomana na spolupráci s německými antifašisty (1942)
38. Vzpomínky F. Tomana na organizaci a činnost odbojové skupiny Leopolda Pölzla
39. 1943, 25. leden, Litoměřice. Výňatek ze situační zprávy generálního státního zástupce o dalších
projevech neposlušnosti a nespolehlivosti mezi obyvatelstvem
40. 1943, 30. březen, Litoměřice. Výňatek z pravidelné situační zprávy generálního státního zástupce
o neúčinnosti dosavadních trestních postihů. Uvažuje se o trestu smrti za styk s válečnými zajatci
41. 1943, 21. září, Litoměřice. Výňatek ze situační zprávy generálního státního zástupce o poklesu
bojové morálky a růstu touhy po míru
42. 1943, 21. květen, Litoměřice. Zpráva o únavě obyvatelstva z totální války a o stycích s váleč-
nými zajatci

43. 1944, 13. březen, Litoměřice. Výňatek z hlášení (generálního státního zástupce) určeného župní-
mu náčelníkovi a říšskému místodržeteli Konradu Henleinovi o rozsudcích mimořádných soudů
a o jejich odezvě mezi obyvatelstvem
44. 1944, 3. duben, Litoměřice. Výňatek z pravidelné situační zprávy generálního státního zástupce
o projevech občanské neposlušnosti v okresech
45. 1944, 25. září, Litoměřice. Ze situační zprávy generálního státního zástupce o růstu politické kri-
minality
46. 1944, 5. prosinec, Litoměřice. Ze situační zprávy generálního státního zástupce o politické situ-
aci v Protektorátu a růstu politických deliktů
47. Severní Čechy koncem války. Svědectví o bojových aktivitách skupiny Waltro
48. 1945, 27. leden, Litoměřice. Ze situační zprávy generálního státního zástupce o stísňené náladě
obyvatelstva, růstu politické kriminality a zosťování trestů
49. Severní Čechy, poslední roky války. Svědectví o součinnosti skupiny Waltro s partyzány
50. 1945, leden, Litoměřice. Zpráva generálního státního zástupce říšskému ministru spravedlnosti
o situaci na území ohroženém frontou a o projevech rozkladu státní správy
51. 1945, duben–květen, Kraslice. Svědectví člena transportu z Meuselwitzu o pomoci, kterou je-
mu a jeho druhům poskytli němečtí sociální demokraté.

Kapitola III

Členové bývalé německé sociální demokracie v ČSR v letech 1945–1948

1. Ústavní dekret presidenta republiky č. 33/1945 Sb. z 2. srpna 1945 o úpravě československého
státního občanství osob národnosti německé a maďarské
2. Oběžník ministerstva vnitra o úpravě československého státního občanství podle Ústavního de-
kretu č. 33/1945 Sb. (z 15. srpna 1945) a o podmínkách uznání Němců jako antinacistů a anti-
fašistů
3. 9. červenec 1945. Návrh německých komunistů, předložený Ústřednímu výboru KSČ, požadu-
jící možnost politické činnosti pro německé antifašisty, a upozornění, že mezi antifašisty je třeba
počítat i německé sociální demokraty a křesťanské dělníky.
4. 1945, 1. říjen, Liberec. Dopis německých komunistů z Liberecka Ústřednímu sekretariátu KSČ
o porušování předpisů, které měly chránit antifašisty.
5. 9. října 1945. Prohlášení důvěrníků bývalé DSAP, zdůvodňující dobrovolný odchod německých
sociálních demokratů z ČSR do Německa
6. Oběžník ministerstva vnitra ze dne 13. listopadu 1945, č. A–4600–5–VI/3, část týkající se upře-
snění podmínek pro uznání Němců jako antinacistů a antifašistů
7. Společný návrh německých sociálních demokratů a komunistů vládě ČSR z 20. listopadu 1945
na způsob vybavení a dopravy německých antifašistů, kteří se rozhodli opustit ČSR, a odhad je-
jich počtu.
8. Průběh přípravy a udělení audience V. Niessnerovi prezidentem Benešem v prosinci 1945
9. 1945, 16. prosinec, Sušice. Dopis antifašistů okresu Sušice, důvěrníků býv. DSAP, KSČ, Výbo-
rů Antifa v Hartmanicích a Kašperských Horách a vězňů koncentračních táborů výkonnému vý-
boru KSČ o příkotech a utrpení, kterým procházejí.
10. Žádost sociálního demokrata o vrácení československého občanství, podaná ministerstvu vni-
tra ČSR
11. Dopis generálního tajemníka ČSSD místopředsedovi Osídlovacího úřadu ze 4. ledna 1946 s žá-
dostí o pomoc pověřenci německé sociální demokracie O. Weilovi při provádění dobrovolného
odsunu
12. 1946, počátek ledna, Praha. Sdělení referenta ministerstva vnitra Šebestika o situaci antifašistů,
kteří neholdají žádát o státní občanství a nemají antifašistickou legitimaci, a návrh řešení.
13. 1946, 17. leden, Praha. Návrh ministerstva vnitra pro předsednictvo vlády, vypracovaný po do-

- hodě s centrálními úřady a ústředními sekretariáty KSČ a ČSSD, na stanovení nových zásad pro vystěhování antifašistů, které by odstranily nedostatky Výnosu z 26. 11. 1945.
14. 1946, 1. únor, Praha. Podstatná část připomínek německých sociálních demokratů k předpisu upravujícímu postup při přiznání charakteru antifašisty
 15. 1946, 4. únor, Praha. Pracovník vysídlovacího oddělení při ČSSD Weil informuje okresního tajemníka ČSSD v Bruntále o zásadách organizování odchodu německých antifašistů.
 16. 1946, 24. únor, Brno. Dopis V. Niessnera prezidentu republiky o zoufalé situaci své a dalších antifašistů–důchodců, kteří nedostávají důchod a jsou zcela bez prostředků, a prezidentova reakce.
 17. 1946, 1. březen, Praha. Informace odbor. rady J. Jiny z KPR o dopise V. Niessnera ze 24. února 1946
 18. 1946, 1. březen, Praha. Dopis KPR V. Niessnerovi o prezidentově daru a o postupu, který mají volit ostatní antifašisté–důchodci.
 19. 1946, 9. duben, Děčín–Podmokly. Žádost místní správní komise v Děčíně–Podmoklech velitelství SNB o urychlení vystěhovací akce antifašistů, protože tato komise potřebuje pro české osídlení jejich byty.
 20. 1946, 27. duben, Frývaldov. Dopis krajského zmocněnce německých antifašistů pro vystěhovací akci ve Frývaldově R. Wöhla vedoucím vystěhovaleckého oddělení při ČSSD J. Lenkovi o důvodech, pro které se řada členů bývalé DSAP odmítá vystěhovat.
 21. 1946, 2. květen, Praha. Odpověď Josefa Lenka Rudolfovi Wöhlovi, v níž uvádí hlavní důvody, pro které je akce nezbytná.
 22. 1946, 20. srpen, Praha. Přehled transportů za měsíc květen 1946, vypracovaný vystěhovaleckým oddělením při ČSSD pro ministerstvo vnitra
 23. 1946, 15. červen, Zatec. Dopis okresního zmocněnce A. Šimka se žádostí, aby se J. Lenk a další pracovník pražského vedení vysídlovací akce spojili se zástupci vysídlovací akce německých komunistů a intervenovali společně na ministerstvu vnitra ve prospěch německých antifašistů.
 24. 1946, 19. červen, Praha. Lenkova odpověď na žádost A. Šimka o zahájení jednání se zástupci vysídlovací akce německých komunistů
 25. 1946, 25. červen, Praha. Zpráva J. Lenka o organizaci a průběhu vystěhovalecké akce od března do května 1946, o zlé materiální situaci antifašistů, o různých podmínkách pro transporty v okresech
 26. Zpráva Lenkova oddělení pro ministerstvo vnitra o transportech německých antifašistů (soc. dem.) za měsíc červen 1946
 27. 1946, 14. červenec, Praha. Oběžník ministerstva vnitra ve věci úlev pro některé osoby německé národnosti a německé antifašisty, ukládající okresním a zemským správním orgánům hlásit všechny případy a návrhy na opatření k nápravě
 28. 1946, 19. červenec, Hostinné. Dopis okresního zmocněnce Juhitzera pražskému vysídlovacímu středisku, že starostové okresu Hostinné přijali usnesení o přefazování 400 antifašistů do nucených transportů.
 29. 1946, 20. červenec, Praha. Odpověď J. Lenka Juhitzerovi o Směrnici ministerstva vnitra z 18. červenec 1946, ve které bylo přefazování antifašistů do nucených transportů výslovně zakázáno.
 30. 1946, 19. červenec, Praha. Důvěrné nařízení ministerstva vnitra k nedostatečné péči při provádění německých antifašistů, žádající, aby pověřovací řízení bylo ukončeno do 10. srpna 1946.
 31. 1946, 22. červenec, Děčín. Stížnost Antifašistické komise v Děčíně na obtíže při odbavování transportů s antifašisty
 32. 1946, 30. červenec, Praha. Oběžník ministerstva vnitra správním orgánům o jejich povinnosti vybavit transporty německých antifašistů markami
 33. Zpráva Lenkovy komise ministerstvu vnitra o průběhu transportů německých antifašistů (soc. dem.) za měsíc červenec
 34. 1946, 5. srpen, Zatec. Zpráva okresního zmocněnce A. Šimka pro J. Lenka o připravovaných transportech
 35. Druhá zpráva Lenkovy komise z 20. 8. 1946, s přehledem transportů za červen a červenec, o náladě antifašistů při transportech a o vzrůstajících obtížích

36. 1946, 23. srpen, Praha. Výňatek ze zápisu schůze generálního ředitelství dolů, která se zabývala německými zaměstnanci a otázkou „zrovnoprávnění“ německých horníků, kteří by měli zůstat v CSR trvale.
37. 1946, 24. srpen, Praha. Žádost ministerstva vnitra, aby J. Lenk zajistil refundaci marek, jimiž Národní banka vybavila transporty antifašistů z Ústí n. L. a Hostinného.
38. Přehled vystavený vysídlovací komisí pro ministerstvo vnitra o průběhu transportů německých antifašistů (soc. dem.) za měsíc srpen
39. 1946, 4. září, Dvůr Králové. Jednání zástupce ministerstva vnitra se členy ONV a tajemníka ČSSD o příčinách zadržení transportu německých antifašistů
40. 1946, 9. září, Praha. Souhrnná zpráva o vzniku, složení a činnosti zvláštního oddělení pro vystěhování německých antifašistů – členů bývalé DSAP – při Ústředním sekretariátu ČSSD, určená zastupitelství ČSSD
41. 1946, 10. září, Praha. Třetí zpráva Lenkovy komise. Hlášení případů přefazování antifašistů do nucených odsunů a první případy odebrání osvědčení B o státním občanství
42. Přehled o stavu vysídlovací akce německých antifašistů–sociálních demokratů, vypracovaný na žádost ministerstva vnitra. Je doplněn i přehledem o průběhu komunistické vystěhovací akce.
43. 1946, 10. září, Praha. Souhrnná zpráva ministerstva vnitra o vysídlovací akci německých antifašistů, pojednávající i o problému antifašistů–odborníků. Připojen seznam antifašistů komunistů a sociálních demokratů podle okresů
44. 1946, 15. říjen, Praha. Čtvrtá zpráva Lenkovy komise o průběhu transportů v první polovině září a hlášení o prvních transportech antifašistů (bez nábytku)
45. Hlášení o dosavadním průběhu transportů a obtížích, které působí omezování transportů do amerického a ruského pásma, s konkrétními návrhy na jednání s Američany a žádostí o zvýšení přídelů říšských marek vystěhovalcům.
46. Oběžník ministerstva vnitra z 13. října 1946 oznamující, že transporty budou pokračovat i v roce 1947, a dotazník k zjištění počtu Němců na území CSR k 1. 11. 1946 a počtu těch, kteří nepodléhají nucenému odsunu.
47. 1946, říjen, Praha. Výklad definice antifašisty a jeho práv v publikaci ministerstva vnitra pro orgány veřejné lidové správy
48. 1946, 17. říjen, Praha. Žádost ministerstva vnitra, zasláná Josefu Lenkovi, o vyjádření ke stížnosti Američanů na nedostatečné vybavení transportů markovými platidly
49. 1946, 29. říjen, Praha. Odpověď J. Lenka ministerstvu vnitra ke stížnosti Američanů, s návrhem na opatření k nápravě
50. 1946, listopad–leden 1947, Liberec–Praha. Žádost Antify – Liberec, podaná Zemskému národnímu výboru v Praze, o řešení problémů způsobených dočasným přerušением transportů do amerického sektoru a průběh vyřizování této žádosti
51. 1947, 8. leden, Praha. Lenkova zpráva o situaci německých antifašistů – sociálních demokratů po přerušení transportů Američany, udávající počet přesídlených do konce listopadu 1946, počet přihlášených k vysídlení a odhad počtu lidí, kteří budou žádat o občanství.
52. 1947, leden, Praha. Intervence KPR ve prospěch žadatelů – demokratických Němců o státní občanství
53. 1947, 29. leden, Praha. Dopis J. Jiny ministerstvu vnitra žádající o urychlené vyřízení žádosti demokratických Němců o státní občanství
54. 1947, únor, Rumburk. Odebrání osvědčení B o zatímním státním občanství antifašistům, životopisy čtyř postižených a svědectví o jejich věrnosti republice, potvrzené českými policejními úředníky
55. 1947, 4. únor, Praha. Seznam dvaceti demokratických Němců, zasláný KPR ministerstvu vnitra jako dodatek k žádosti o udělení státního občanství z 29. 1. 1947, a žádost o urychlené vyřízení žádosti tří univerzitních profesorů
56. 1947, 7. březen, Praha. Ministerstvo vnitra zasílá na Ústřední národní výbor v Praze seznam žadatelů o čl. státní občanství a zdůrazňuje, že žadatelé musí být až do vyřízení odvolání chráněni před odsunem.

57. 1947, 21. březen, Praha. KPR zasílá ministerstvu vnitřní dodatek se jmény dvaceti žadatelů o státní občanství s žádostí o podání zprávy při vyřizování žádosti B. Kostky.
58. 1947, 23. březen, Praha. Odpověď šéfa kabinetu, náměstka předsedy vlády P. Zenkla, J. Jinovi o intervenci na ministerstvu vnitřní
59. 1947, 28. březen, Praha. Zápis o průběhu projednávání záležitosti státního občanství Němců ze seznamu zasláného KPR ministerstvu vnitřní
60. 1947, 4. duben, Praha. Vyřizování stížnosti německých antifašistů z Varnsdorfu v záležitosti státního občanství, zasláné KPR 27. 3. 1947
61. 1947, 4. duben, Praha. J. Lenk zasílá ministerstvu vnitřní 36 žádostí o zachování státního občanství s připojeným seznamem a odpověď ministerstva vnitřní z 28. 12. 1947.
62. 1947, 29. duben, Praha. Zpráva o průběhu projednávání intervence KPR ve věci státního občanství německých demokratů, s přílohou o dosavadních výsledcích projednávání jednotlivých případů
63. 1947, 4. červenec, Praha. Oběžník ministerstva vnitřní V. Noska o potřebě „připomenout“ okresním správním orgánům výnos o zvláštním přidavku k výživnému práce neschopným německým antifašistům
64. 1947, 22. září, Praha. Zpráva J. Lenka o přesunech německých antifašistů na zemědělské práce do vnitrozemí a o drastických podmínkách jejich existence
65. 1947, 30. říjen. Zápis referátu J. Lenka o vzniku a průběhu vysídlovací akce na poradě okresních zmocněnců německých sociálních demokratů
66. 1947, 4. říjen, Praha. Oběžník ministerstva vnitřní o usnesení vlády z 21. 11. 1947 o zahájení přesunu a rozptýlení Němců do vnitrozemí, s podrobnými pokyny a seznamy kategorií, které nepodléhají přesunu v první etapě.
67. 1947, 26. listopad, Praha. Oběžník MV o způsobu, jakým mají být Němci podléhající přesunu do vnitrozemí vybaveni.
68. 1947 (konec roku), Praha. Statistické údaje o počtu antifašistů, bývalých německých sociálních demokratů, vypracované na žádost ministerstva vnitřní koncem roku 1947 Lenkovou komisí
69. 1948, 5. leden, Praha. Oběžník ministerstva vnitřní – pokyny pro přezkoušení charakteru antifašistů zbývajících v ČR
70. Komentář ministerstva vnitřní k pokynům o uznání charakteru antifašisty, doprovázející seznamy antifašistů, které byly z okresů po přezkoušení vráceny ministerstvu vnitřní.
71. 1948, 12. leden, Ostrava. Dopis předsednictva Ústředního národního výboru v Ostravě předsednictvu vlády a ministerstvu vnitřní, hlásící protest Národní fronty žen proti udělování čs. státního občanství „Němcům“
72. 1948, 21. leden, Praha. Informace vládního zmocněnce pro odsun Němců dr. Kučery pro ministra Noska, podávající přehled o vysídlování Němců z ČR od r. 1945, s údaji o počtu a složení Němců na území ČR v lednu 1948
73. 1948, 12. leden, Praha. Interní informace ÚV KSČ pro R. Slánského, vypracovaná zřejmě z jeho příkazu a po informaci od ministra vnitřní V. Noska, o počtu Němců zbývajících v ČR k odsunu a návrh na zajištění jejich odsunu do sovětského pásma
74. 1948, 24. leden, Praha. Zpráva J. Lenka pro představenstvo ČSSD o stavu „antifašistické akce“, s informacemi o problémech vysídlování Němců
75. 1948, 11. únor, Prácheň. Protokol z jednání Komise pro přezkoušení seznamu antifašistů při ONV v Prácheň
76. 1948, 12. únor, Praha. Oběžník ministerstva vnitřní, doplňující předpoklady pro vrácení čs. státního občanství další podmínkou: zkouškou znalosti českého jazyka a čsl. vlastivědy
77. 1948, 21. únor, Sokolov. ONV žádá ministerstvo vnitřní o prodloužení lhůty k přezkoušení seznamu antifašistů. Současně podává jejich stručnou charakteristiku.
78. 1948, 24. únor, Třebovice. Oznámení velitele stanice SNB z Třebovic Okresnímu národnímu výboru v Lankšrouně o nepřiznání charakteru antifašisty rodině J. Rosslera
79. 1948, 27. únor, Varnsdorf. Referát národní bezpečnosti ONV ve Varnsdorfu vrací ministerstvu vnitřní seznamy německých antifašistů po jejich přezkoušení.

80. 1948, 3. březen, Praha. Dopis J. Lenka členovi komise pro přezkušování seznamů německých antifašistů v Duchcově, jak při přezkušování postupovat, s informacemi o problémech přesídlování antifašistů do vnitrozemí
81. 1948, 17. březen, Ostrava–Vítkovice. Protest Akčního výboru Národní fronty v Ostravě–Vítkovici proti udělování státního občanství a vrácení majetku Němcům, zasláný OV Národní fronty v Ostravě
82. 1948, 17. březen, Cheb. Referát národní bezpečnosti ONV v Chebu vrací ministerstvu vnitřní přezkoušené seznamy antifašistů.
83. 1948, 26. březen, Kraslice. Dopis okresního zmocněnce Antify v Kraslicích J. Lenkovi o rozsáhlých škrtích v seznamech prováděných prověřovací komisí
84. 1948, 29. březen, Praha. Odpověď Lenkova oddělení okresnímu zmocněnci ve Žluticích na jeho stížnost o rozsáhlém škrtání v seznamech antifašistů, uvádějící směrnice pro postup při podávání odvolání a přesídlování do vnitrozemí
85. 1948, 3. duben, Praha. Odpověď Lenkova oddělení na stížnost kraslického zmocněnce Antify
86. 1948, 28. duben, Praha. Odpověď Lenkova oddělení K. Antlovi z Přibyslavi na jeho stížnost na postup při prověřování německých antifašistů v okrese Přibyslav. Je v ní zmínka o neblahém vlivu únorových událostí na svévolné počínání ONV.
87. 1948, 5.–13. květen, Praha. Odpověď Lenkova zástupce na stížnost antifašisty J. Schallera z okresu Vejprty
88. 1948, 5. květen, Praha. Odpověď Lenkova oddělení R. Heidelbergerovi z okresu Teplá o svévolném přesídlování antifašistů do vnitrozemí a o možnostech, jak se mohou i v nové situaci pokusit o zafazeni do transportu.
89. 1948, 21. květen, Bilina. Referát národní bezpečnosti ONV v Bilině vrací ministerstvu vnitřní přezkoušené seznamy německých antifašistů se sdělením, že nikdo ze seznamu antifašistů nemůže být uznán.
90. 1948, 29. květen, Kraslice. Sdělení bezpečnostního referenta ONV v Kraslicích ministerstvu vnitřní o ponechání seznamu antifašistů bez jediného škrtu, aby se nenarušily transporty a okres se co nejrychleji zbavil všech Němců.
91. 1948, 1. červen, Žlutice. Průvodní dopis okresního zmocněnce ve Žluticích k zásilce kopií podaných odvolání proti vyškrtnutí ze seznamu antifašistů
92. 1948, 8. červen, Praha. Pozvánka na poradě krajských zplnomocněnců, kterou pořádalo Lenkovo oddělení 19. 6. v Praze, se žádostí o stručnou písemnou situační zprávu.
93. 1948, 15. červen, Karlovy Vary. Stručná zpráva krajského zmocněnce Antify J. Ullmanna, podaná na žádost J. Lenka před poradou krajských zmocněnců, o průběhu vysídlovací akce na Karlovarsku
94. 1948, 3. červenec, Praha. Dopis Lenkova oddělení zmocněnci antifašistů K. Krolloperovi v Ústí nad Labem o oblastních rozdílech ve výši poplatků při vystěhování a o možnostech dosáhnout v některých případech snížení
95. 1948, 4. červenec 1948. Z dopisu krajského zmocněnce Antify–Liberec F. Ponocného o počínání celního úřadu v Liberci, který v rozporu s příkazy ministerstva financí znemožňuje odjezd všemi náležitosti vybavených transportů antifašistů, a o poměrech v libereckém táboře pro vysídlování Němců – neantifašistů.
96. 1948, 14. červenec, Praha. Odpověď Lenkova oddělení K. Plassovi z Komořan na jeho stížnost stran odebrání radiopřijímačů německým antifašistům
97. 1948, 16. červenec, Praha. Oběžník vysídlovacího oddělení ČSSD krajským zmocněncům ze 16. 7. 1948 o zastavení transportů via Aš, o ztroskotání francouzské akce, o snaze udržet německé kvalifikované dělníky k plnění dvouletky a o zvýšené ochotě udělovat státní občanství
98. 1948, 2. srpen, Praha. Dopis zástupce J. Lenka okresnímu zmocněnci pro vysídlování antifašistů v Bilově o oběžníku sekčního šéfa ministerstva vnitřní dr. Kučery o zahájení přesídlování Němců, včetně antifašistů, do vnitrozemí.
99. 1948, 3. srpen, Praha. Dopis Lenkova oddělení A. Jirkovi ze Svitav o příkazu ministerstva vnitřní

- tra pro ONV, že mohou zahájit přesídlování antifašistů do vnitrozemí a o tom, že kanclář Lenkova oddělení bude k 15. srpnu 1948 uzavřena.
100. 1948, 10. srpen, Praha. Sdělení J. Lenka všem krajským zmocněncům o uzavření pražského ústředí a všech kanceláří ANTIFA k 14. 8. 1948 a uzavření všech záležitostí, s pozvánkou na závěrečné zasedání krajských zmocněnců
 101. 1948, 24. srpen, Praha. Oběžník ministerstva vnitra s oznámením, že v jednotlivých případech mohou nabýt čs. státní občanství manželky nebo děti nebo i celé rodiny, a to i v případech, kdy někteří členové rodiny nesplňují všechny zákonné předpoklady.
 102. 1948, 28. srpen, Smržovka. Protest Místního národního výboru ve Smržovce, zaslaný ministerstvu vnitra, proti udělování stát. občanství ministerstvem, a to proti nebo bez souhlasu MNV a ONV
 103. 1948, 29. srpen, Tišnov. Zpráva ONV v Tišnově, zasláná ministerstvu vnitra, upozorňující na odpor všech složek lidové správy proti udělování státního občanství, přičemž jako jeden z důvodů se uvádí obava z uvolnění konfiskovaného německého majetku.
 104. 1948, září, Praha. Návrh směrnice ministerstva vnitra na urychlené kladné vyřizování žádostí o státní občanství
 105. 1948, 3. listopad, Rumburk. Sdělení bezpečnostního referenta ONV v Rumburku ministerstvu vnitra o důvodech, pro něž uznal další bývalé členy DSAP za antifašisty.
 106. 1948, 26. listopad, Praha. Dopis ministerstva vnitra oblastnímu zmocněnci MV pro odsun Němců o přípravě transportu antifašistů k 15. prosinci 1948 a o podmínkách výběru jeho účastníků

Úvodní texty k dokumentům DODATKU

1. 1. červen 1938. Dopis Jaroslava Kvapila „příteli“ v KPR o postupu brněnského starosty a ministerstva vnitra vůči henleinovcům a německým antifašistům na kulturní frontě
2. 16. září 1938. Doklad o jedné z nesčetných lidských tragédií, následku henleinovského teroru v pohraničí ještě v době svrchovanosti ČSR
3. 21. červenec 1943. Rozsudek smrti za pomoc sovětskému zajatci, vynesený nad členem odbojové skupiny z Komořan u Mostu
4. Oběžník ministerstva vnitra z 20. 3. 1946 o praxi při vystěhovávaní antifašistů
5. 30. dubna 1946. Oběžník ministerstva vnitra oblastním osídlovacím úřadům se seznamem okresních zmocněnců německých antifašistů pro vysídlovací akci
6. Z prezenční listiny z konference krajských a okresních zmocněnců německých sociálních demokratů, konané 30. října 1947, jsou patrné změny, které nastaly poté, co se někteří zmocněnci vystěhovali.
7. Z životopisu Josefa Ullmanna – od dubna 1946 krajského zmocněnce pro západní Čechy – sestaveného pravděpodobně J. Lenkem v dubnu 1948, kdy byl J. Ullmann zatčen.
8. Faksimile formuláře pro vysídlence
9. Faksimile průvodního listu transportu

Seznam použitých zkratk

A ČSSD	Archiv České strany sociálnědemokratické
A KPR	Archiv Kancláře prezidenta republiky
AV NF	Akční výbor Národní fronty
ČSD	Československé dráhy
ČSR	Československá republika
ČSSD	Československá sociálnědemokratická strana dělnická
DAG	Deutsche Arbeitergemeinschaft (henleinovské odbory)
DGB	Deutscher Gewerkschaftsbund (odbořová organizace německých sociálních demokratů)

DNP	Deutsche nationale Partei
DNSAP	Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei
DSAP	Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei
FS	Freiwilliger Deutscher Schutzdienst (také: Freiwillige Sicherheitsschutz, také: Freikorps Sudetenland)
KPC	Označení gestapa pro KSC
KPR	Kanclář prezidenta republiky
KS	Komunistická strana. Krajský soud
KSC	Komunistická strana Československa
KSN	Komunistická strana Německa
MNO	Ministerstvo národní obrany
MNV	Místní národní výbor
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MSE	Moravskoslezské energetické závody
MSK	Městská správní komise
MV	Ministerstvo vnitra
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NJ	Národní jednotna
NJS	Národní jednotna sokolská
NSDAP	Nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei
NSKK	Nationalsozialistischer Kraftfahrer
NS	Národní shromáždění
NV	Národní výbor
OA	Okresní archiv
ONV	Okresní národní výbor
OSK	Okresní správní komise
PMR	Předsednictvo ministerské rady
PMS	Předsednictvo ministra spravedlnosti
PMV	Předsednictvo ministerstva vnitra
RM	říšská marka (měna)
RW	Rote Wehr (také: Republikanische Wehr–krojované ozbrojené složky DSAP)
SA	Sturamteilungen (útočné složky NSDAP)
SBZ	Sowietische Besatzungszone
SD	Sicherheitsdienst (Bezpečnostní služba SS)
SdP	Sudetendeutsche Partei
SF	Sudetendeutscher Freikorps
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SNR	Svaz národní revoluce
SOPV	Svaz osvobozených politických vězňů
SOS	Stráž obrany státu
SPC	Označení gestapa pro DSAP
SS	Schutzstaffeln der SA (ozbrojená organizace NSDAP)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
ÚMS	Ústřední matice školská
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration
UNS	Ústavodárné národní shromáždění
UNV	Ústřední národní výbor
URO	Ústřední rada odborů
UV KSC	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ZČV	Zemské četnické velitelství
ZNV	Zemský národní výbor

- BRÜGEL Johan Wolfgang, Tschechen und Deutsche 1939–1945, München 1974
 DOKUMENTATION DER VERTREIBUNG DER DEUTSCHEN AUS OST–MITTELEUROPA, IV/1–2, Schieder Theodor (Hg.)
 GRUNWALD Leopold, Sudetendeutscher Widerstand gegen den Nationalsozialismus, Benediktbeuern 1986
 HRABOVEC Emilia, Vertreibung und Abschub. Deutsche in Mähren 1945–1947, Frankfurt a.M. 1995
 KAMPF, WIDERSTAND, VERFOLGUNG, Dokumentation der deutschen Sozialdemokraten aus der Tschechoslowakei im Kampf gegen Henlein und Hitler. Erarbeitet von Adolf Hasenöhrl, Stuttgart 1983
 KONFLIKTNÍ SPOLEČENSTVÍ, KATASTROFA, UVOLNĚNÍ. Náčrt výkladu česko–německých dějin od 19. století, Praha 1996
 KURAL VÁCLAV, Konflikt místo společenství? Češi a Němci v Československém státě (1918–1938), Praha 1993
 KURAL VÁCLAV, Místo společenství konflikt! Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938–1945), Praha 1994
 LAZNÍČKA František, Češi ve Sternberku, Sternberk 1968
 LIBERECKO VE STÍNU NACISMU, Liberec 1989
 MÍSTOPISNÝ SLOVNÍK ČSL. REPUBLIKY, ed. B. Chromec, Praha 1935
 MNICHOV, VZPOMÍNKOVÁ KRONIKA, Praha 1969
 NĚMCI PROTI HITLEROVI, Praha 1961
 NĚMECKÝ NACIONALISMUS A FAŠISMUS NA CHOMUTOVSKU. Dokumenty z let 1935–1945, ONV a OA Chomutov, 1990
 NOVÁČEK Silvestr, Osudný rok 1938 v břeclavském regionu, Břeclav 1989
 NOVÉ ZAKONY A NARIZENÍ ČSR, Praha 1945
 ODSUN, DIE VERTREIBUNG DER SUDETENDEUTSCHEN, München 1995
 ORTSLEXIKON DER BÖHMISCHEN LÄNDER 1910–1965, Collegium Carolinum, Wien 1983
 50 LET KSČ NA KARLOVARSKU. Sborník vzpomínek a archivní dokumenty, OA Karlovy Vary 1971
 PICK Miloš, Přes Acherón zpátky to šlo hůř (Opožděná zpráva vnučatům), Svoboda, Praha 1997
 PROCHAZKA Jiří, K problematice vystěhování německých antifašistů z Liberce. in: Sborník Pedagogické fakulty v Ústí n.L., historická řada, r. 1968
 PRÍRUČKY PRO NÁRODNÍ VÝBORY, sv. 9. Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce. Vydalo ministerstvo vnitra, II. odbor, v Praze v listopadu 1946.
 ŘEHKA Josef, Podzim trpkých plodů, Cheb 1987
 SBÍRKA ZÁKONŮ A NARIZENÍ, ročník 1945, částka 17, 23
 SCHNEIDER Uwe, Die deutschen Antifaschisten in der ČSR im Jahre 1945. Die Situation nach Kriegs-ende und Aussiedlung in die sowjetische Besatzungszone (SBZ), in: Odsun–die Vertreibung STANEK Tomáš, Odsun Němců z Československa 1945–1947, Praha 1991
 STANEK Tomáš, Persekuce 1945, Praha 1996
 ÚSTECKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ 1983, OA Ústí n.L. 1983
 ...VAM, KTERÍ PRICHÁZÍTE. K dějinám Karlovarska, II. díl, Karlovy Vary 1968

Seznam použitých archivů

Archiv České strany sociálnědemokratické (A ČSSD)
 Archiv Kanceláře prezidenta republiky (A KPR)
 Státní okresní archiv Žlutice (SOA Ž)
 Státní ústřední archiv Praha (SÚA)

Několik historických poznámek úvodem (Václav Kural) 5
 Archeografická předmluva (Hana Mejdrová) 7

KAPITOLA I

Německá sociální demokracie v ČSR v letech 1937–1938
 (Dokumenty č. 1–53) 11

KAPITOLA II

Po Mnichovu a za války
 (Dokumenty č. 1–51) 69

KAPITOLA III

Členové bývalé německé sociální demokracie v ČSR v letech 1945–1948
 (Dokumenty č. 1–106) 107

Závěr 227

DODATEK:

Dokument č. 1 231
 Dokument č. 2 235
 Dokument č. 3 236
 Dokument č. 4 237
 Dokument č. 5 238
 Dokument č. 6 240
 Dokument č. 7 242
 Dokument č. 8 243
 Dokument č. 9 245

SEZNAM PUBLIKOVANÝCH DOKUMENTŮ 247

Úvodní texty k dokumentům DODATKU 256

Seznam použitých zkratk 256

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 259

Seznam použitých archivů 260

TRPKÝ ÚDĚL

**Výbor dokumentů
k dějinám
německé sociální demokracie
v ČSR
v letech 1937–1948**

Pro Nadaci Friedricha Eberta
(sponzora publikace)

vydal
Ústav mezinárodních vztahů v Praze v r. 1997

Editorka: Hana Mejdrová
Odpovědná redaktorka: Klára Vachulová
Obálku a grafickou úpravu navrhla Marie Vorlová

Vytiskla tiskárna NADAS AFGH, s. r. o. Vrútky